

Kőbányai János

Emlékek a beat- korszakból

Kőbányai János

Emlékek a beat- korszakból

Somogyi-könyvtár, Szeged

S000551267

K88

A kötet megjelenését támogatta:

a Nemzeti Kulturális Alap

A könyv összes fotóját a szerző készítette

ISBN 978 615 5480 02 7

© Múlt és Jövő Kiadó, 2014

Kiadja a Múlt és Jövő Kiadó

Felelős kiadó: a kiadó igazgatója

Felelős szerkesztő: Zsoldos Sándor

Tipográfia, borító: Kálmán Tünde

Tördelőszerkesztő: Jeges Erzszi

www.multesjovo.hu

Nyomás és kötés: Multiszolg Bt., Vác

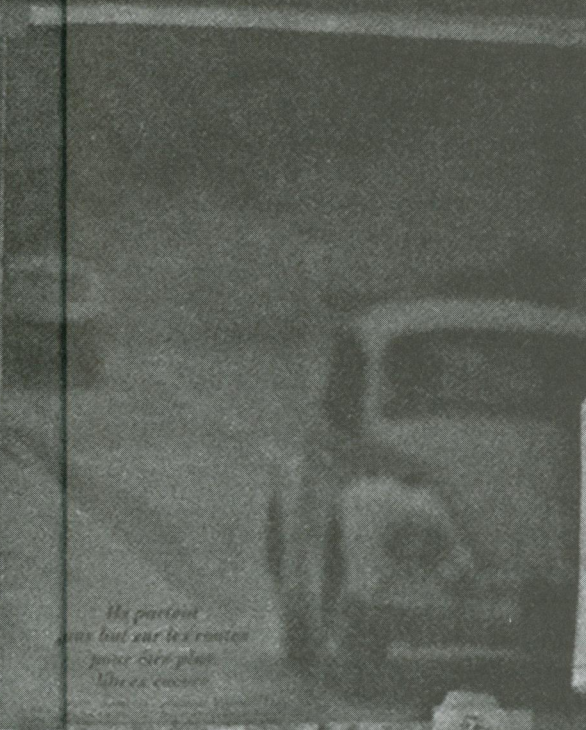
Felelős vezető: Kajtor Bálint

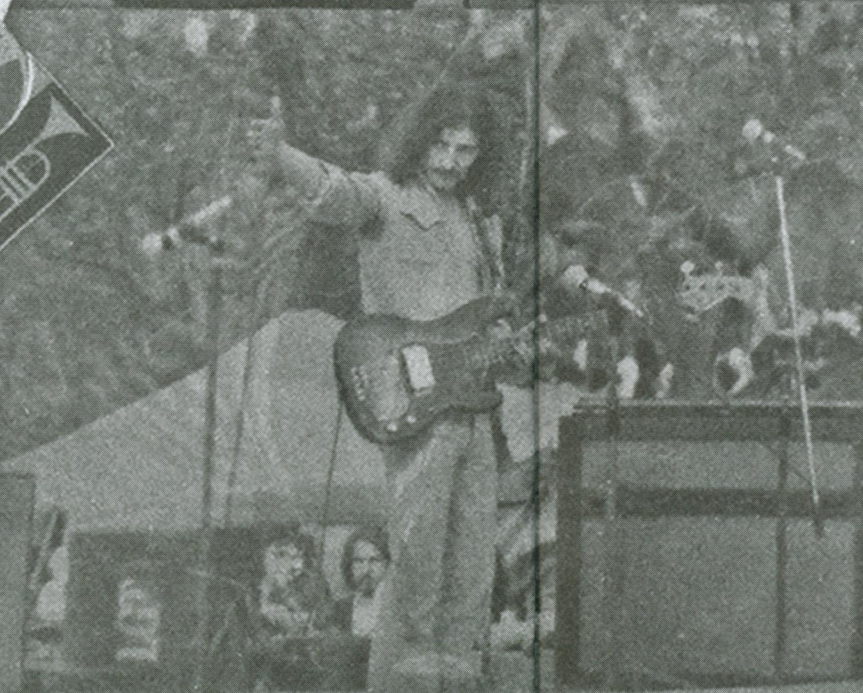
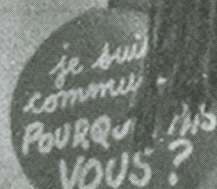
*Édesanyám, Kőbányai Jánosné
Jeret Klára (1932–2014) emlékére*

07

Il y partait
pour tout sur les routes
pour s'en aller
l'un à l'autre

THE FOR-41 festival a RADYU-2. HAY - adding machine is needed
↓ - tax

HELLÓ, CSAJOK!

A film első képe az Állatorvosi Klinika egyik pavilonját mutatja – majd csak a bejáratí ajtáját. Szívbe markoló kutyasírást hallunk – legalább 10-15 kutya sír kórusban. Majd csak egyet. Mindez körülbelül egy percig tart, aztán nyílik az ajtó, s Kavics lép ki rajta pulikutyával. A kutya nagyon izgatott: össze-vissza szaglászik, boldogan ugrál a fiú térdére, orrát ide-oda mozgatja, míg a zsebéből előkotorássza a nyakörvet és a pórázt. Rákapcsolja a pórázt a nyakörvre, fél térdre ereszkedik, hogy rátegye a kutya nyakára. Magához vonja a kutya fejét, az dühösen morog, ugat, majd kitépi magát a fiú kezéből és futni kezd a pavilonok közötti kerti sétány sárga, barna, rőt őszi levelekkel borított útján. Ebben a pillanatban elkezdődik Bach g-moll hegedűversenye és mindaddig ezt a zenét halljuk, míg a kutya szalad.

Egy pillanatra még mutatja a kamera a kis fekete szőrtömeg gyorsan távolodó, guruló alakját és a fiú utána mozduló testét, majd szemből mutatja a kutyát, amint egyre gyorsulva feszíti fehérfoltos mellét a szélnek, amit a falevelek mozgásából látunk. Boldogan rohan össze-vissza szökellve a fák között, orrával beletúr a gereblyével összehordott levéldombba. A kamera egy falevelet mutat, amint leválik az ágról és követi, amint a fa bokros ágai közt levergődik, mint egy könnycsepp, majd lassú vitorlával a föld felé száll és nekiütközik a kutya orrának, aki most kanyarodik ki egy bokor mögül. A kutya prüsszköl egyet, megáll, boldogan zihál, vakkant. Ez az Állatorvosi Klinika főútjánál történik, ahová a kerti sétány kiér.

Totál kép. A kutya pofája. Hevesen tágnak nedvesen csillogó orrlyukai, nagy fekete gombszeme sűrűn pislog, hosszú, vörös nyelve ki-beugrál gyémántfekete pofájába. Egy pillanatra úgy mutatja a kamera az utat, ahogy a kutya láthatja – érzékelteti hosszúságát és szélességét, ami a kutyát megrészegítette és még gyorsabb, önfeledtebb szaladásra készíteti. Míg a kamera csak magát az utat mutatja, egy pillanatra behalatszik a zenébe a kutya erősödő zihálása, hosszú, magas hangú felvakkanása, amit már szinte nem is nevezhetnénk ugatásnak – érzelmességével inkább emberi indulatszóhoz hasonlít.

A kísérőzene felerősödik. A kamera futás közben mutatja a kutya pofáját, mint szürcsöli a levegőt, melyet a sebességtől sűrű, friss közegnek érez – egészen közről mutatja szélesre tátott száját, a gyapjúpofa alól kivillanó fehér fogakat, félig nyitott szemét, a fogínyét, amelyről teljes egészében lefeszíti az ajkát, hogy azt is átjárja a szabad levegő, majd hátulról mutatja a futást, a hátán a sebességtől áramvonalba rendeződő hosszú, csimbókos gyapjakat. Elölről is, hátulról is felveszi, mint ugrik át egy nagy pocsolyát – ezt az ugrást a levegőben lassítva mutatja. Az ugrás közben a kísérőzene elnémul. Közben egy-egy pillanatra az utat is látjuk a kutya szemével, a sárga, barna, rótt leveleket, melyeken keresztülgázol, a pavilonok vörös téglafalát, a főút szürke aszfaltját.

Főkapu, mellette portásfülke, előtte a tányérsapkás portás valakivel beszélget. Ez a beállítás kb. 6-8 méterre van a kaputól és 2-3 méter magasban, hogy minél jobban kihangsúlyozódjon, hogy a kutya milyen kis pont a nagy autóknak szélesre tárt rácsos kapuhoz képest. A portás meghökkenve kapja fel a fejét, amint észreveszi, hogy hogyan rohan ki a fekete gombóc, aki egy éles fordulattal a hosszú utcán szinte repül változatlan lendülettel. Először a kamera mutatja az utca hosszúságát, a járókelők csodálkozó utánafordulását, amint a kutya elszaladt mellettük. Majd a kutya szemével nézzük a járda felőli oldalon az elsuhanó autók kerekeit, járókelők bokáit; kabátjuk alsó szegélyét.

A másik oldalon a Klinika zölden futó vasrács-sorát. Mindez lassanként elmosódik. Hirtelen megint a kutya arcát látjuk futás közben, premier plánban a szemeit. Eltűnik minden, csak a búzakék és azúrkeék közt lévő kékek gomolygását látjuk. Ebbé a kék gomolygásba íródik fel a film címe:

HELLÓ, CSAJOK!

A szereplők és a film készítői neveinek felsorolása alatt marad ez a kimerevített kép és a zene, a tulajdonképpeni film első kockáinak megjelenéséig.

I. AZ ÚT

Először csak az üres országutat látjuk. Nyár van. Tíz-tizenegy óra. A nap még nem tűz elviselhetetlenül. Az országút egyik oldalán zöld szőlősorok. A szőlő közepéből piros, kék, zöld tarkakendős asszonyok feltja látszik. Kapálnak, szőlőt kötöznek, az országút szélén ledöntött kerékpárok hevernek, demizsonok, táskák szanaszét. A kamera egy tücsköt követ, amint egyik fűszálról a másikra ugrik. Csend van, csupán az országút szélén zajló élet hallható: bogárzűmmögés, madárhang, a szőlőkben dolgozók beszélgetésének foszlányai. Egy asszony kerékpározik el, és eltűnik a kanyarban.

Ezen a békés alföldi tájon néhány percig időzünk.

Egyre erősödő gépkocsi-zúgás hallatszik, a kanyarból kibukkan az első gépkocsi. Katonai teherautó, széles, erős orrát a kamera alulról, szemből mutatja, úgy, hogy először az autóból csak a széles orr és a két első kerék látszik. Ezt követi még két ugyanilyen kocsi. Az autók platója zsúfolásig megrakva katonákkal. Egyelőre még csak távolból látjuk, mint dübörögnék végig az országúton, ahol már feltűnnek a fák. Negyvenötvenméteres távolságban követik egymást a teherautók, kanyarognak a sárga búzatáblák, zöld lucernaföldek, gyümölcsösök sárga, piros pöttyös fái között. Egyszerre csak a középső kocsiból ének hangzik fel, először csak két-három hang, majd az egész kocsi rázendít.

Mához két napra már nem leszek itt,

Elvisz a gyorsvonat engemet is,

Gyorsvonat, sebesvonat Pestig meg nem áll,

(Ez a sor kórusban kiabálva)

El kell búcsúznunk, szervusz babám.

Miközben az ének a másik két kocsira is áterjed, a kamera ezt a kocsit közelíti, nagyítja fel. Körülbelül 25-30 katona szorong a platón. Egy-más hegyén, hátán ülnek – összecsavart pokróckötegen, nagy, zöld ló-

szeres ládákön. Mindannyian boldogok, nekifeledkezve énekelnek, lábukkal verik az ütemet. Egy fiú két rohamsisakkal csattog, egy másik pléh furulyán sípolja az egyszerű dallamot. Csak egyik-másik visel katonasapkát. Hajukat borzoltatják a széllal, felkönyökölnek a vezetőfülke tetejére ketten-hárman mindkét oldalon, amilyen messze csak lehet, kihajolnak. Nekifeszítik az arcukat a sebesség okozta légáramlásnak, szemüket behunyják.

Néhányan szétnyitják a mellükön a zubbonyt, hogy érje a nap, vagy feltűrik a zubbony ujját. Közben új dalt énekelnek.

*Kedvesem oly furcsa lány volt,
arcán gyakran bánat látszott...*

Kerékpárosokat, lovas kocsikat, teherautókat előz meg a konvoj. Mindegyik felé több kéz is kinyúlik, amelyek mutatják, hogy már csak kettő, azaz két nap van még hátra a katonaidőből. A sofőrök, ostort suhogtató parasztemberek, vállukon kapával, szakajtóval kerékpározó lányok mind visszaintenek, visszakíáltanak. A kocsikon már rekedten énekel a társaság nagy része, de egyre nagyobb hangerővel. A kamera egyenként veszi az arcokat, a kitáguló, mélyet lélegző orrcimpákat, a messzire révedő szemeket, a behunyt szemhéj mögött szabad világba látó, élő szemeket, a szélesre kitért éneklő szájakat – aztán a kezeket, a hadonászó, gesztikuláló, integető, kettőt mutató, a szélbe markoló, kapaszkodó kezeket, a furulyás fiú billegető kezét, a centit lobogtatók kezét.

Közben egy kis város szélső házai tűnnek elő. Elhallgat a középső kocsiiban az ének. A katonák a kocsik két oldalára és a vezetőfülke tetejére felé tolakszanak, hogy többet lássanak a civilek normális életéből, az álmos városka néhány járókelőjéből, az üzletek cégtábláiból, a városszéli benzinkút előtt sorban álló néhány kocsiból.

I. katona: Most milyen nótá jön?

II. katona: Énekeljük a Szentkúti búcsút.

III. katona: Hülyék, most ne trágárkodjunk, ez az utolsó út.

I. katona: Valami nagyon frankót kéne, hogy ezek is tudják, hogy (ujjával a házak felé bökö, mi a dolgok állása.

III. katona: Oké, énekeljük, amit a tüzérektől hallottunk.

Többen: Oké, jó, na kezdjük.

III. katona elkezd:

Megjött a levél

Leszerelő öreg baka számára

Most énekelnek a lehangosabban. Teli torokból üvöltik, a harsogó dal megrázkódtatja az álmos városkát. A járókelők felkapják a fejüket, ablakokból integetnek, a kocsi teraszáról is mindenki feléjük int a söröskorsókkal, a fehérkabátos pincér egyik kezében üres sörösuvegekkel egy tálcán, a másikkal feléjük lobogtatja a bizonytalan színű asztalkendőt. Kifelé hajtanak, feltűnik a temető, a kapuján óriási betűkkel:

FELTÁMADUNK

Ezt a kamera is kihangsúlyozza: Ekkor óriási hangerővel először a középső kocsiból, majd a többiből is:

Leszerelünk

LESZERELÜNK

Leszerelünk

Nem tudják abbahagyni, fölugrálhatnak, eldőlnének, sapkáikat dobálják. Összeecsókolóznak: Üvöltik: leszerelünk, le-sze-re-lünk. Hadonásznak – egyik katona vezényel –, mutogatják a két napot. Az óriási zibongás csak akkor szűnik meg, amikor a konvoj első autója megáll az országút szélén. Ebben a pillanatban a másik két autó is egymás után nagy fékcsikordulással megáll. Az autók ugyanolyan távolságban vannak így állva is, mint menet közben. Az első teherautó vezetőfülkéjéből kipattan az őrnagy. Keményen kiált: „Század – gépkocsiról, előttem kétsoros oszlopban futásban. Sorakozóóó.”

A katonák kellenlenül ugrálnak le a platóról és elkezdene szaladni az őrnagy felé – némelyik már csak pár lépésre van tőle, mire ez: Vissza-koooz.

Most már gyorsabban rohannak vissza, – amint felkapaszkodnak a gépkocsikra – ismét az őrnagy:

„Század, előttem kétsoros oszlopban futásban sorakozó.”

Gyorsan ugranak, rohannak megint.

„Visszakooz.”

Ez így megy hatszor-nyolcszor, rohannak, dől az arcukról az izzadság, a zubzonyok háta átnedvesedik. Tele lesz az arcuk porral, amit szét-maszatol az izzadság. Dühösen szikrázó szemek, makacsul legörbedt szájak, ajakba harapó fogak.

Végre csakugyan felsorakoznak az őrnagy előtt. Hangosan zihálnak – az őrnagy fel-alá járkál előttük, hirtelen megáll, a század felé fordul, üvölni kezd:

„Honnan veszik a bátorságot, ki engedte meg maguknak, hogy nó-tázzanak, mutogassanak? Hogy néz ki a szerelvényük? Mintha már trutymó civilek lennének. Vegyék tudomásul, hogy az én parancsnokságom alá tartoznak. Hogy maguk mikor mennek el, az nem érdekel. Itt én parancsolok, és maguk azt csinálják, amit én mondok.”

Kidagadnak a nyakán az erek, homlokán gyöngyözik az izzadság, leveszi a sapkát a fejről, a zubbonyzsebből fésűt vesz elő, hátra fésüli a haját – a század dermedve nézi.

Most pedig, balra – áttt

Hasalj

Visszakozzz

Hasalj Visszakozz

Hasalj Visszakozz

Hasalj Visszakozz

Hasalj – Kúszás előre a hátsó gépkocsi irányába.

Ind-uulj

(A század egyszerre ugrik, mint a gumilabda. Már az összes katona arca fekete a portól. Elkecsereedett arcok, ökölbe szorított kezek, fogak közt mormolt „kurva anyád”).

Azt látjuk, amit a katonák látnak, az izzó rohamsisak alól: port, apró köveket, az őrnagy és segédtisztjeinek szétterpesztett csizmáját, fűszálon ingázó hangyát.

Őrnagy: Föl, vigyázz

Visszakozz

Föl, vigyázz

Visszakozz

Föl, vigyázz! – Na, elvtársak, remélem, semmi nézeteltérés, még egy hangot hallok, még egy pofátlanul mutogató kez

látok, megyünk a fogdába. Van ellenvetés? – Nincs, köszönöm, elvtársak, hogy így egyetértünk.

Hátra arc. Gépkocsi-ra.

A katonák gépiesen lendülnek a platóra, felbőgnek a motorok.

A kamera megint végigmegy az arcokon – lehorgasztott fejek, ajkat harapdáló fogak, grimaszok, behunyt szem mögött szabadon álmodók, kezek ökölbe szorítva, kezek idegesen térdet markolók, kezek gépkocsikarfát görcsösen markolászók.

A kamera megint távolból követi a konvojt, csak a gépkocsizaj hallatszik. Színes földtáblák közt dübörögnek, amitől elűt a kocsi és a katonák kopott, szomorú zöldje.

A kamera visszatér a katonák közé.

I. katona: A rohadt kurva anyját, csak két napja van.

II. katona: Érzi már, hogy leereszt, mint egy luftballon.

III. katona: Nem, srácok, ezt nem lehet kibírni. Az utolsó pillanatig kizsarol, megaláz minket.

I. katona: Hülye vagy, két nap múlva fűtölsz rá, ha látod az utcán és leköpd. Nem tehet semmit.

Függeszd fel ezt a nagy romantikus lelked erre a két napra.

Ráérsz ezzel odakint. Most már igazán ráérsz.

III. katona: Akkor sem bírom elviselni.

I. katona: A végén akarod elszúrni? Gondolj arra, hogy szerdán már a Kis Borostyánban ünnepeljük mindannyian a leszerelést.

II. katona: „Helló, csajok?”

I. katona: Hülye vagy, épp most? Ciki. Pedig...

Többen is: Hülyék, nem lehet. Ciki. Bírjuk ki. Két nap van csak hátra.

Guggolva is kibírjuk.

Feltűnik a város, messziről a templom kettős tornya, nemsokára a városka főutcáján hajtanak. Széles betonút, két-háromemeletes házakkal, fasorral szegélyezve. Kiemelkedő négyemeletes óriási épület tűnik fel – nagy betűkkel a homlokzatán:

NŐI BÖRTÖN

A kamera az első kocsi katonái közt van megint.

Egy-két-há... – Nem tudni, ki vezényel, aztán valamennyi torokból felszabadultan repül a börtön falainak:

HELLÓ, CSAJOK!

Egy pillanat múlva a második kocsi húz el. Itt is egy emberként hangzik fel:

HELLÓ, CSAJOK!

És a harmadikban is:

HELLÓ, CSAJOK!

A kamera megint végigmegy az arcokon, kezeken, amelyek azt tükrözik, hogy valami nagy kő gördült le a szívükről, bár továbbra is fegyelmезetten, csendben ülnek a gépkocsikon. A kocsik befordulnak a laktanyakapun.

II. A LAKTANYA

Poros gyakorlótér, körülötte néhány fa, zöldjei is olyan kopottak, mint a katonák gyakorlóruhái a felvert portól – törzsüket centire egyforma magasságban, egyenruhaként meszelték fehérre. A gyakorlótér mellett egyensárga laktanyaépületek – kínosan rendben tartott utak –, az itteni színek valósággal bántják a szemet az országút és a két városka vidám színei után. A század a három gépkocsi előtt néma csöndben felsorakozva hallgatja az őrnagyot:

Őrnagy: Szarháziak! „Helló, csajok!” Ezzel még várnék a maguk helyében. Vegyék tudomásul, hogy nincsenek csajok. Verjék ki a fejükből. Maguk katonák, semmi közük hozzájuk. Azt tesznek, amit én mondok. Nem érdekel, hogy maguk leszerelnek maholnap, csak az, hogy katonák, és hogy végre kell hajtaniuk a parancsot. Hárman fogdába mennek. Jogom van leszerelés után öt napig a fogdában tartani bárkit.

– Kik voltak a szervezők? Halljuk. Már megmondták nekem, csak látni akarom, elég bátrak-e?

Senki nem mozdul, az őrnagy mászkálni kezd a sorok közt.

Őrnagy: Kiss honvéd, maga jó katona, mondja meg, ki kezdtel! Nem mondja meg, úgy is jó, megy a fogdába.

Kilépni!

Kiss honvéd kilép a sorból, arccal a század felé fordul, arca nem árul el semmit. Ugyanolyan merev, mint a többi társáé.

Az őrnagy tovább mászkál a sorok között, csak a csizmájának a kopogását hallani. Hirtelen megáll egy szőke hajú katona előtt.

Őrnagy: Dékány honvéd.

Az őrnagy tovább lépked, a kamera egy nadrágvarráshoz szorított, ökölbe zárt tenyeret emel ki a század egyszínű tömbjéből. Felnagyítja, látszanak rajta az izzadságcseppek, az izmok görcsös feszülése. Közben a csizmakopogás monoton ütemét halljuk.

Ritmusát felveszi a kinagyított ökölbe zárt kéz. Erre az ütemre szorítja jobban és jobban izzadó tenyerét. Hirtelen megáll a csizmakopogás – az ökölbe szorított zárt kéz remegni kezd –, majd felcsattan az őrnagy hangja:

– Kavics honvéd, kilépni!

Az ökölbe zárt kéz kienged.

Majd megint az őrnagy hangja:

– Jobbra át, irány a körlet, lépés indulj!

A sor végére áll a három kilépett katona.

Hosszú terem, telezsúfolva emeletes ágyakkal. A katonák csomagokat bontanak fel, amelyből előveszik a civil ruhájukat.

Még nem szabad felvenniük. Nem is merik felpróbálni. Az ágyon fektetik végig, simogatják, igazítják, mintha élők lennének. Szép, színes nyári holmik. Piros, kék, rövid ujjú trikók, fehér és sötétkék farmernadrágok. Egy szó sem hallatszik. Csendben rakosgatnak. Egyik ágyon a három kiválasztott katona ül lehorgasztott fejjel. Szót sem szólnak. Kiss egyik cigarettáról a másikra gyújt.

Bejön a piros karszalagos ügyeletés, eléjük áll, s szinte bocsánatkérő hangon mondja:

– Srácok, fogjatok egy pokrócot, aztán gyertek, a többi cuccotokat leadjuk.

A három fiú föltápáskodik, és libasorban elvonul a karszalagos után.

A teremben halk, visszatartott zsebongás lesz úrrá. Ketten-hárman az ablakhoz mennek. A laktanya főútaján távolodik a kis menet a fogda elé. A csoportot háromlépésnyire lemaradva egy katona kíséri – csak a hátát látjuk, amire géppisztoly van szíjazva.

III. A FOGDA

A fogdát a laktanya hátsó részén, egy kisebb dombhajlaton, az őrség épületében helyezték el. Tőle néhány lépésnyire szögesdrótkerítés húzódik, s a drótmézszye mögött egy kisebb folyócska természetes határa is elválasztja a katonákat a külvilágtól. Túlpártján buja lombokkal, élénkpiros pádokkal, murvával felszórt utacskákkal csinos park terül el üde színeivel.

Ez a világszelet látszik a cella ablakából. Maga a cella parányi, alacsony helyiség-doboz, bántóan fehérre meszelve, minden bútor nélkül. Rácsos ablak. A három kiválasztott alig tudja összéb szorítani a fejét, hogy mindegyik fényhez-levegőhöz jusson.

A park hozzájuk ellátású útjain, padjain színes ruhás, hosszú hajú fiatalok csoportosulnak, mászkálnak izgatottan, egy beatkoncert közönsége. Valahol a park közepe táján szabadtéri koncertet tartanak. Hangjait – erősítősipolás, hangolás, felcsattanó taps, a basszus és a dob dübörgése – elhozza a laktanyáig a szél. A fogda előterében a szögesdrótkerítésnek kapaszkodva az őr és lejjebb katonák fogadják be ezeket a hangokat, s becsukott szemmel ringatóznak a kerítésig eljutott megfáradt ritmusokra. Szövegfoszlányok is ide sodródnak. Kamaszos férfihang énekl:

Elszállt egy hajó a szélben.

Házunktól nem messze megállt

Kiszólt egy hang, hogy én menjek

Sietnek, nem várnak tovább...

Mondjad, ki vagyok

Mondjad, mi vagyok

Mondjad, ki vagyok én

Nem hitte el, hogy szeretem

Nem hitte el, hogy szeretem

Míg ezeket a fogda ablakából látható képi és hangzó történéseket (különböző hangerővel szól a zene, ahogy a szél hol fölerősíti, hol lehalkítja) látjuk-halljuk – a kiválasztottak érzékeivel –, Kiss, Dékány, majd Kavics monológja.

Kiss: Lassan huszonnégy éves leszek. Öt évet melóztam. Tehát nálam más az ábra, mint veletek. Ha ebből a nyavalyás fogdából kikerülök, megnősülök. Három éve ismerem a menyasszonyom. Mielőtt bevonultam, megállapodtunk, hogyha leszerelek, azonnal elveszem. És, ha itt cigánygyerekek potyognak az égből, akkor is. Ezt az öt napot kibírjuk, ha már eddig kibírtuk.

Rendesen kitartott mellettem, nem panaszkodhatom. Ti tudjátok a legjobban, hogy a századból majdnem mindenkit otthagyt a nője. Pedig milyen kapcsolatok voltak, eskütételkor a csajok valósággal megrohamozták a laktanyát... A Müller majdnem öngyilkos lett, emlékeztek, amikor nem engedték ki őrségbe? Az enyém nem jött le túl gyakran, de minden héten írt legalább kétszer. Nem jött, mert sokszor vasárnapra is vállalt munkát. Fodrásznő, jól keres, minden fillér kell az építőanyagra. Most biztos sír, hogy nem talál a vonatnál. A srácok majd leadják a sztorit. Anyámékat is sajnálom, nagyon megijedhettek. Mindkettő nyugdíjas. Kikészítette őket, hogy egy évig nem voltam otthon.

Dékány: Soha nem szerettem az állandó csajokat – mindig találtam egyet-egyet, ha kellett –, nem volt belőlük hiány. Néhány nappal a bevonulás előtt felszedtem egy anyut a strandon, egy kis szőkét, megvolt mindene. Azzal levelezgettem egy darabig, de abbahagytam. Utálok levelet írni. Minek, ha úgysem láthatom. Ha kikerülök ebből a nyomorult odúból, szerzek másikat. Nem azért mondom, hogy dühítselek benneteket, de azért óriási hecc ez a plusz öt nap. Nem sokakkal fordult ez elő. Végre valami nagy sztori, amit mesélni lehet.

Faterék elváltak. A muterom nevelt. Kevés pénzből él. Most biztos mindent összevásárolt. Nagy sütés-főzés, és nem jövök. Ezért itt megfogadom, hogy öt éven belül megverem az őrnagyot. Eljövök ide, ebbe a nyomorult sárfészekbe, és két akkora frászt kap... – lehetőleg valami nyilvános helyen, hogy mindenki lássa. Az anyám miatt, mert biztos, hogy elvett pár napot az életéből.

Kavics: Bevonulás előtt töltöttem be a tizenennyolcat, akkor vesztettem össze a szerelmemmel. Pontosabban fogalmazva, akkor hagyott ott. El sem jött a születésnapomra. Soha rosszabb napot; éjszaka kettőig rugdaltam ugyanazt a kavicsot a Duna-parton az esőben. Nem tudtam szólni senkihez. Kivéve egy rendőrt, aki igazoltatott éjjel a Petőfi híd alatt. Már alig vártam a szeptember elsejét, hogy bevigyenek. Történjék valami, ne kelljen rágni magam.

Azt hittem, hogy itt kiverik a fejemből. Jól esett az elején, hogy itt nem kell gondolkodni, hogyan osszam be a napjaim. De aztán kellett egy lányra gondolni. Valakire, akinek semmi köze a laktanyához. De kinek az arcát képzelhettem volna magam elé?

Kavics után fölerősödve, élvezhető szinten – közeliben – halljuk egy beatszám befejező részét. Ebben az emelkedetté váló hangulatban robban be az őrpáncsnok, „rendes”, azaz sorállományú katona, tizedesi rangban:

– Hogy ne rakja az isten akárhová a tudós urakat... Be vannak riglizve, ki tudja, mi mindent követtek el, s közben itt éléveznek a gyönyörtől. Koncertet hallgatnak.

Nőket nem parancsoltok? Vagy csicsás inget? Italt? Virágot a hajatokba? Apropos, haj. Mutassátok csak a tollatokat!

A kiválasztottak a meglepetéstől szóhoz sem jutnak. Hátafordítottak a színek, eseményeket nyújtó ablaknak – a zene közben szól, ördögös, felfelé repítő hangszerez improvizáció –, tétován téblábolnak. Felpattan a tizedes:

– Vigyázzzz. Sapkáááát-le.

Nem teljesítitek a parancsot? Ismétlem. Utoljára ismétlem: Sapkáááát-le.

A három fiú kelleetlenül leveszi a sapkáját.

– No nézd csak, milyen hippi hárék. Gyönyörűek, mondhatom. Hát persze. Nagy titokban növesztgetjük, gyűjtögetjük a hajunkat. Begyűrjük a sapka alá, kihasználjuk, hogy kötelező a viselete. Hogy aztán csőre töltve, „élesben” beindulhassatok a csajoknál. Mert a csajoknál manapság nem sikk a rövid haj. De hát most, ugye – mint ezt tudjuk mind-

nyájan –, szó sincs csajozásról. Akkor meg fölösleges ez a nagy haj. Még megsültök benne itt a hűvösön.

Az őrpáncsnok gúnyolódása közben a háta mögötti kíváncsi fejek – pihenőben lévő örök – kukucskálnak be kárörvendő kíváncsisággal.

Őrpáncsnok: Karcsi, itt van a hajvágó ollód?

Karcsi: Nincs; tudod, hogy őrségben nem rendelek.

Őrpáncsnok: Nem baj, ha jól emlékszem, van valami ollóféle a vörskeresztes csomagban. Légy szíves, nyírd meg az urakat. Nem baj, ha egy kicsit életlen – az ő bajuk. Nem? Azt pedig garantálom, hogy addig nem mennek innen el, míg ki nem fizették az öt-öt forint plusz jattot.

Kavics: Nincs jogotok...

Őrpáncsnok: Kuss. És állj vigyázzba. Nem volt „Pihenj, szerelvényt igazíts”. (Háttra) Hozzatok be egy padot az uraknak. Újságot, kölnivizet parancsolnak?

A délután óarannyá változó színeit bágyadtan bebocsátó ablak alatt, a padon ülnek. Közben a Karcsi nevű botcsinálta fodrász ormóttan ollóval vagdalkozik rajtuk. A kamera úgy áll be, hogy az ablak nyújtotta mozgó tájkép színei és a padon ülő fiúk egyaránt egyszerre látszódnak. Kint a koncert folytatódik. Hangjai, dübörgése kitöltik a szavak, mondatok közti űrt. Egységes szövetet alkotnak velük.

Kiss: Sokszor gondoltam arra, hogy jobb lett volna, ha nincs senkim. Akkor én nem vagyok senkinek kiszolgáltatva. Megmondom őszintén, hogy megfordult a fejemben, hogy mondok az őrnagynak pár nevet. Az öregnek esze ágában sem volt épp engem fogdába küldeni, a maga módján kedvelt, jó párszor készítettem neki műszaki rajzot. S akkor most nem okoznék annyi bánatot a menyasszonyomnak, anyáméknak, és persze magamnak sem. Legalább a magam számlájára lehetnék fasza gyerek.

Vagy legalább „helló, csajoztam” volna. Persze nem szóltam, hogy ne örüljete meg, az én tököm is éppúgy tele van, mint bárkié. De azért reszketek a dühtől, ettől a szörnyű igazságtalanságtól. Egész katonaidő alatt meghúztam magam, vigyáztam, hogy ne hogy okot adjak egy szabadság- vagy kimenő-elvonásra. Tartottam a szám, nyeltem, nehogy még kevesebbszer lássam a menyasszonyom. És tessék, itt csücsülök

a foxiban, míg az ifjú forradalmár urak már a civil ruháikat próbál-
gatják.

Dékány: Még második hónapja sem voltunk a seregben, amikor az
első volt a poplistán a *Föltámadott a tenger*: „Habár fölül a gálya / S alul
a víznek árja, / Azért a víz az úr!” Ezt elszavaltuk vagy százszor a cipő-
pucolóban. Egész megvigasztalt bennünket, ahogy hajtogattuk. Meg az
Arany-átköltés: „Felköttem az őrnagyot, / Ha bosszánt bármi rossz.”
Egyszer épp én voltam a soros szavaló, amikor valahogy észrevétlen be-
sompolygott az őrnagy, és végigkagylózta az egész show-t. Képzeltetitek,
hogy őrjöngött. Századparancsban tiltotta be szegény Petőfit, s én meg
véégképp elkaptam magam nála.

Szerintem belefér. Csak az bánt, hogy senki nem jön le a századból
elbúcsúzni, vagy megkérdezni, hogy mit üzenünk haza, vagy egy kis piát
hozhathának. Biztos tele vannak piával.

Kavics: Mióta ismerem a *Nem tudhatom*-ot, Radnóti a kedvenc köl-
tőm. Nagyon sokszor olvastuk a szerelmemmel a verseit. Itt eltoltam
magam tőlük, hogy nehegy elbőgjem magam. Csak azt hoztam le, amit
ő is gyakran forgatott, Theokritoszt, Vergilius eclogáit és egy Apollina-
ire-kötetet. Elkobozták mind egy gázálarctáska-ellenőrzésen. Én itt
kezdtam a pontgyűjtést.

Bemeséltem magamnak, hogy én vágyok a Radnóti. Ez persze azért
röhejes, mert a legrosszabb akarattal sem hasonlítható össze a laktanya
– bármilyen szar is itt – a munkaszolgálat. De próbáltam úgy visel-
kedni, ahogy ő. Pedig még a „hű hitves” sem várt otthon.

Radnóti, ez a szolid, gyenge férfi, összehasonlíthatatlanul rosszabb
körülmények között tudott kimeríthetetlenül ember maradni. Az ő hatá-
sára nem nyeltem le semmit. Nem először kuksolok itt a fogdában. Nem
akarok hős lenni. Mérlegre állítok két rosszat, és nagyon is „gyarlón” a
számomra a rosszabbat választom. Ugyanis könnyebb bezárva lenni a
laktanyában, amikor a többiek szabadságra vagy kimenőre mennek,
mint nem visszafógni, vagy teljesíteni az őrnagynak azt a megalázó
„harc feladatát”, hogy küsszak végig a folyosón.

De az ilyen dolgokért nemcsak az őrnagy nem szeret – ez logikus, e
foxi is a jutalmi közé tartozik –, hanem szinte senki a századból. Azt
hittem, népszerű leszek, hiszen olyasmi ellen szólok, amit mindenki egy-
ségesen rühell. Pedig épp ezért utálnak, talán megbocsáthatatlanabban,
mint a strébereket. Az effajta magatartásnak nincs példaadó hatása.
Ilyesfélét szerettem volna elérni. Ugyanis ez csak a gyávaságra, megvá-

sárolhatóságra döbrent, s az ilyen önszembesítést senki sem szereti. Én,
a kis Radnóti kötettel szembesüléstől félek így. Persze hülyeség így be-
lebonyolódni a könyvekbe.

Az itt bent töltött karácsonykor halt meg a nagymamám. El sem bú-
csúztam tőle normálisan, a szerelmi bánatom miatt mindenkihez durva
lettem, aki igazán szeretett, mintha ők lettek volna hűtlenek. Hetvennégy
éves volt, súlyos betegen kórházba került. Nagyon szeretett volna még
látni.

Írtak, táviratoztak. Épp töltöttem az egyhónapos laktanyafogságom.
Biztos hazaengedtek volna, ha megmutatom a leveleket, táviratokat. De
annyian írtak otthonról kamu halálhíreket. Az őrnagy is tudta, hogy
a táviratok nagy része kitaláció. Nem kértem engedélyt. Sem a betegség
ideje alatt, sem a temetésre. Senki se hihesse, hogy engem meg lehet
törni. De van-e annak értelme, ha valaki azt hiszi, hogy engem nem lehet
megtörni?

Este fél tíz körül. Magányos villanykörte undok, szálkás fényeit szórja
szét a cellába. Három spenótzöld asztallal bővült a „bútorzat”. Ezekon
fekszik a három fiú. Egy-egy pokrócba burkolóznak, menekülnek a sivár
lemeztelenítő fény elől. Testük tehetetlenül rángatózó, alakatlan zsáktö-
meg. A monológok szövegébe a koncert záró száma – egy örült gitár-
szóló és a közönség „vissza”, „vissza” követelése – illeszkednek.

Kiss: Otthon néhány napot pihenek. Aztán néhány napra lemegyünk
kettőben a Dunára. Csónakkal. Viszünk sátrat, gumimatracot, kaját,
piát. Aztán melózik még egy keveset. Az öregemnek van egy jó embere
az Áfornál. Be tud vinni benzinkúthoz. Kell a pénz, a menyasszonyom
szüleinél leszünk egy darabig...

Egy éve erre a napra állítottam be magam. És tessék, itt rohadok el
elevenen a fogdában.

De ki kell bírni.

Ki kell bírni.

Ki kell bírni, KI KELL BÍRNI.

Ugye kibírjuk, srácok?

Dékány: Hazamegyek... első dolgom lesz kimenni a Tiszára. Döglök,
döglök a homokon. Sült keszeget kajálok, aztán megint a homok. Senki
nem fog rám üvölni, hogy keljek fel. Szenzációs lesz. Öregfiúk, nem
kell úgy odalenni. Azt kell idézzem, amit a jó öreg osztályfőnököm szo-

kott mondani, amikor a hóna alatt hozta a dolgozatfüzeteket, s az egész osztály remegett, mint a nyárfalevél: „Ne szarj be, Kossuth Lajos, hozzuk a zászlót.”

Kavics: Hányszor álmodoztam kint az őrhelyen, hogy veszem a hátizsákom, bepakolom a pulóverem, a matróztrikóm, a dzsekim és a fogkefém, a sátortartóra felkötöm a hálózsákom, zsebre vágom a kis piros útlevelem. Kivillamosozok a város végére egy benzinkúthoz és elkezdek „meszelní”. Higgyétek el, ez a legklasszabb: az elindulás. Amikor még minden előtted áll. A megkezdetlen millió kalandlehetőség.

Legjobb lenne valami altatót szerezni, és átaludni ezt az öt napot, vagy éhségstrájkot csinálni, és akkor két nap múlva csak hazaengednének.

Kavics szavai akkor érnek véget, amikor a koncert közönség: „vissza-vissza” kiabálása, aminek eredményeképp levezető ráadás: lírai rockszám jön, fuvolaszólókkal.

Leveszik a takarót, szemüket kezeikkel befogják, így hallgatják a zenét, nyílik az ajtó.

Őr: Fölkelés! Gyertek zabálni.

IV. JELZŐRAKÉTA

Este kilenc, fél tíz felé járhat. Az őrsgéből már minden váltás vacsorázott. A fogadásokat hagyták utoljára, hogy étkezés után elmosogathassák az összes edényt.

Kiérve az őrszoba előterébe, Dékány rögtön cigarettát kér. Kavics három félgömb alakú, horpadt pléhtányért tesz az asztalra. Kiss elosztja a hátravethető ételhordó fenekén maradt paprikás krumplit. Kenyeret szelnek, evésbe fognak.

Hosszú lócán ülnek egymás mellett. Szemben az ablakkal, amelyen keresztül az őrszoba homlokán világító lámpa kékes-fehér, szórt fényében a laktanyaépülettel összekötő széles földutat láthatják. Másfél napja ezen jöttek ide.

Kiss: Nem gondoltam volna, hogy itt vacsorázok utoljára. Fönn a többiek hozzá sem nyúlhatnak ehhez a vacak paprikás krumplihoz. A holnap esti vacsorára tartogatják magukat.

Dékány: Hányra érhetnek haza?

Kiss: A pestieknek menetrend szerint négy óra negyven perckor be kell érniük a Keletibe. Maximum tíz-tizenöt percet késik a vonat, de ötre biztosan fölrnek. Búcsúzkodás, közlekedés stb., fél hét-hét – mindenki otthon van. A harmadik szakasz és a géppuskások tízkor találkoznak a Kisborostyánban. A vidékiek is legkésőbb kilenc-tíz órakor érnek haza.

Lassan beszélnek. Megrágnak minden szót, hogy tovább tartson. Kiviszik az edényeket az őrszoba oldalába. Itt bukkan ki a földből egy vékony, meztelen csőszálon egy otromba sárgaréz csapfej. Könyékig feltűrik a zubbonyujjukat, homokot raknak a laktanyakerítés elé hányt dombocskából, a lödombból, beleszórják a tányérokba, vizet engednek, és sűrölni kezdik. Velük jött egy őr is.

Fegyverét babrálva érdeklődve hallgatja a hol lehajló, hol felegyenesedő mosogatók beszélgetését. Azok folyton csak a leszerelésről beszélgetnek, neki még igen távoli ez az érzés, jó egy éve van még hátra.

Füledt nyári éjszaka van, sok csillaggal. Az őrszobához vezető utat szegélyező, hatalmas nyárfák lombjait alig legyezi lenge szellő. Pontban fél tizenegykor megszólal a takarodót jelző trombitaszó. A szokásos rövid futam helyett az *Il Silenzio*. A kiválasztottak leteszik a kezükből a mosogatróvalót, s az őrökkel együtt a zászlóalj épületek felé néznek.

A dallamnak nem akár vége szakadni. Már harmadszorra játssza újra a trombitás (maga is leszerelő). Futótűzként sorra kivilágosodnak a miniszteri utat szegélyező épületek ablakai. Amint mégis véget ér a befejezhetetlen trombitaszó, elemi erővel tör fel a fényárban úszó zászlóalj-épületekből a mondatokra, szavakra felbonthatatlan kiáltás-morajlás.

– Elég volt a lógásból – ocsúdik fel először az őr. – Szedjétek össze az edényeket, mindjárt vissza kell vinni.

Újra le kell hajolniuk a zsíros fényű pléhtányérokhoz. Halomra rakják, és befelé indulnak.

Egy-másfél perc telhetett el az *Il Silenzio* utolsó futamaitól. Éppen arccal az őrszoba ajtaja felé tartanak, amikor az őr „Hű az anyját” felkiáltására egyszerre fordítanak háttal.

A szemük elé táruló látvány lenyűgöző: zöld jelzőrakéta kúszik sebesen a csillagok felé. Jó magasan robban fel, és szétosztódott csonkjai apró üstökösként zuhannak; hosszú füstcsíkot maguk után hagyva, vissza a

föld felé. Egy pillanatra valószínűtlen zölden villanó harctéri világosságban dereng az egész laktanya területe.

Torkán forr az épületekből még halkulva áradó, jókedvű zsidobongás. A zöld hullócsillagok kihunytaival az újból sötét ablakú épületek visszavolvadnak a lomha éjszakába.

Kavics: Nekem is van egy rakétám. Az egyik WC víztartályában tartom, körülbelül egy hónapja. De nem azt találták meg, mert az enyém piros. A Káti születésnapján akartam fellőni a házuk előtt. Jó lenne kicsempészni, remélem, nem nyúlt hozzá senki.

A századkörlet tizenöt-husz perc múlva.

A vaságyak utcája két oldalán felsorakozik rajonként a század. Az ügyeletes kétségbeesett hangon ordítózik, közben magára húzza a kar-szalagját:

– Gyorsan, gyorsan. Örültek vagytok. Mindjárt itt lesz.

A katonák ideges sietséggel próbálják lefejtetni magukról a civil ruhát és visszabújni a kimenőbe. Ez az egyetlen kincstári szerelés, amit náluk hagytak. Ebben vonulnak még fel másnap reggel a díszszemlén. Nem is sikerül mindenkinek a visszavedlés, amikor felhangzik a „Század viii-gyázzz!!!” Fenyégetően siető döngést hallunk a lépcsőházforduló felől, majd végig a folyosón. Az őrnagy cseppet sem lassítva zúdul a hálóterem közepéig. A jelentést be sem várva fordul a hunyorgó szemű, megszép-pent századügyeleteshez.

– Szépen vagyunk. Jó, hogy nem gyújtották, robbantották fel az egész laktanyát vagy a várost. Maguk miatt szégyenszemre az ágyból riasztottak éjszakának idején. Mi a jószagú úristennek nem tudnak bírni magukkal? Ez katonaság, ahol rendnek kell lenni. Ezt nagyon jól tudják. És lesz is rend. Legyenek efelől megnyugodva. Most már egészen biztos vagyok abban, hogy rend lesz. Nem hiszik? Majd meg fogják látni. Nos, halljuk, először is, ki eregette fel azt a jelzőrakétát? A zárolt hadianyagot, ami, ugye, a katona kezébe csak harccselekmény esetében kerül, vagy oktatás és hadgyakorlat alkalmával, minek utána a nem felhasznált anyagot, lőszert vissza köteles szolgáltatni. Tudják, ugye, hogy ez az ügy már nem rám, hanem a hadbíróságra tartozik. De hát, lássuk csak, ki az a kemény, magyar dalia, aki előbb kívánczik

Pestre – a Fő utcába –, mint a társai? Akinek nem elég a három fogdás – egész évi jó viseletükkel alaposan kiérdemelték – az egész századot oda akarja juttatni. Hadd lássuk, ki az, aki a társai becsületét ilyen betyár módon a sárba tiporja?

Rendkívül magabiztosan, peckesen járkálni kezd a visszafojtottan lélegző arcok előtt. Egy-két fordulatot tehet, amikor hirtelen megáll, és az előbbi üvöltő hanghoz képest szinte suttogva mondja:

– Zagyva honvéd! Kilépni!

Zagyva halottfehéren „értettem”-et rebegve az őrnagy elé lép, aki benyúl a nadrágzsebébe és négy-öt noteszlap nagyságú papírost húz elő.

– Mindjárt megtudjuk a század legbátrabb brigantijának nevét, mert ezért katona névvel illetni túlzás. Nos, olvassa csak. Szép hangosan, hogy mindenki hallja. Bátran, bátran – Zagyvának nyújtja a papírlapokat.

Zagyva a szeme elé tartja őket. Hang nem jön ki a torkán. Majd a papírokat szorongató jobbja lezuhan a combja mellé, fejét lehorgaszta.

– Nos, mi történt? Valami rendkívülit tudott meg ezekből a papírocskákból? Miért nem olvassa föl? Hogy merészeli nem teljesíteni a parancsot?

Zagyva ismét a szeme elé ráncigálja a papírokat. Szája hangtalanul mozog. Az őrnagy megvetéssel nézi. Majd újabb utasítást ad.

– Bihari honvéd! Kilépni! Olvassa maga fel. Pápaszeme van, talán nagyobb sikert ér el, mint a bajtársa. Vagy kívülről is tudja? Halljuk! – Elégedetten néz végig a katonái arcán.

Bihari kiveszi a szélütött Zagyva kezéből a papírokat. Köhint, majd zavartan olvasni kezdi egymás után:

– Zagyva Lajos lőtte fel.

Zagyva Lajos.

Zagyva Lajos volt.

A jelzőrakétát Zagyva Lajos lőtte fel.

Hagyja, ennyi elég lesz – inti le az őrnagy. – Látják, maradtak néhányan a századból, akiknek helyén maradt az esze. Tudják ugyanis, hogy itt rendnek kell lennie. Sőt, olyan előrelátók is voltak, hogy tudták, ha nem teszik ki a naposasztalra a rendbontó nevét, itt kínos tánc lesz, amiből ők sem húzhatják ki magukat. Köszönöm nekik látatlanban is, tudom, hogy mindig van kire számítani a maguk anarchista csűrhéjében. De, ami a legfontosabb: rend lesz – ezt már egész biztosan garantálhatom. Napos! Azonnal hívja fel az őrparancsnokot, hogy küldjenek ezért a díszvirágért. Már alig várják lent a barátai. Szépen kiverték az álmot a szememből. Akiknek itt volt pofájuk nem a honvédségnél előírt öltözetben megjelenni a szemem előtt, azok itt maradnak. Lekísérnek egy darabig. Átveszünk velük néhány dolgot a harci kiképzésből. Jobb későn, mint soha. A többieknek takarodó.

Hajnali derengés. A szürkületet épp most oldja fel néhány alacsony szögben nyilazó napsugár. A laktanya még alszik. A főúton libasorban a három kiválasztott katona lépked. Mögöttük három lépés távolságra a fegyveres őr. Legelől Kiss, utána Dékány, Zagyva, majd Kavics. Kavics zsebre dugja a kezét.

Őr: Azonnal vedd ki a zsebedből a kezéd.

Kavics: Nem veszem.

Őr: Kiveszed. Velem nem szórakozol.

Kavics: Nem érdekel.

Őr: Ha nem veszed ki, nagyon...

Kavics: Mit tudsz csinálni, nagyokos – lelőni úgyse lősz le.

Őr: Szóval, nem...

Kavics: Mondtam már.

Őr: Te, ne cicázz. Valakivel összetévesztesz.

Kibiztosítja a fegyvert. Kavics vállat von, nem veszi ki a zsebéből a kezét.

Őr: (sokkal szelídebb hangon) Én is sajnállak, te hülye, de értsd meg, velem tolsz ki, nem velük.

Kavics: Komolyan mondom, most úgy érzem, ha kivesszem a zsebemből, vagyis engedek a te hülye beszari parancsodnak, nem bírom ki az öt napot.

Valamit kell csinálnom, ami ezeknek nem tetszik. Tiszta hülyeség. Még lelövetni is hajlandó lennék magam.

Őr: (foga között) Nem véletlen választottak ki.

Igy érnek a kapusszoba elé. Ott seprüket kapnak. Elkezdik söpörni a főutat – összeszedik az eldobált csikkeket, papírdobozokat, az út menti árokból az elszórt konzerves dobozokat.

Közben a laktanya megelevenedik. Tisztek járkálnak a főúton. Majd a laktanya másik végéből ünnepség hangfoszlányait hallgatják a sepregetők. Katonazenekar, a Rákóczi-induló és vigyázzmenet lábdübörgése hallatszik. Aztán hangfoszlányokat hallanak mikrofonból. Valaki szónoklatot tart. Utána megint katonazenekar, majd feltűnik a leszerelő katonák civil ruhás csoportja. A kapu felé menetelnek. A három fiú abba hagyja a munkát, a seprűkre támaszkodnak. Merev szemekkel, sóvárgó arckifejezéssel nézik őket. A tisztek vezetésével vonul ki a csapat, zárt, katonai alakzatban. A fiúk színes ruhákban, sportszatyrokkal, bőrrönddel a kézben fordulnak ki a kapun. Csendben mennek. A feszültség még ott remeg az arcukon. Mindegyik elfordítja a fejét a három, söprűs, poros ruhájú, koszos képű kiválasztottól. Azok hosszan néznek a csendes menet után.

Azután elveszik tőlük a seprüket, és visszaindulnak a fogdába.

V. „SZÁZAD, VIGYÁZZ!”

Néhány óra múlva a fogdás cellában. Mind a négyen bágyadtan ülnek a két kopott zöld asztallapon, vállukat a vakító fehér falnak vetve. Egyszerre nyitják ki a szemük, egyszerre kapják fel a fejüket a nyitódó ajtó zajára. Az őrparancsnok lép be:

– Föl. Most telefonáltak, hogy vigyelek benneteket szeretett őrnagyokhoz. Mozduljatok már!

Dékány: Minek siessünk. Van időnk. Nem belefér ebbe a tetves öt napba?

Kiss: Mi a francot akarhatnak tőlünk?

Kavics: Nem elég nekik, hogy itt vagyunk?

Őrparancsnok: Nem mondták, miért hívatnak, de nagy örömet okoznék, ha elárulnám, hogy hoznotok kell a pokrócot is?

Egy csapásra fölugranak. Mindegyik beszél, alig értik egymás szavát: „Hát persze, hogy nem tarthat itt öt napig.” „Csak kínozni akar még egy kicsit.” „Ne dőlünk be a pokrócnak, biztos a leltárhoz kell.” „Talán ma már otthon leszünk?”...

Őrparancsnok: Elég a dumából! Mozgás és gyerünk! Azt mondták, most azonnal vár. Jobb, ha nem haragítjátok késéssel is.

„Jó. Oké.” „Mehetünk.” – versenyt tolakszanak ki a szűk ajtón. Majd fegyelmezett, zárt sorban menetelnek a miniszteri úton. Karjaik soha szabályosabban nem lendülnek, arcukon szögletesre zárt, sugárzó reménykedés.

Üresen hangzik bakancscsattogásuk a századkörlet folyosóján. Az őrparancsnok megállítja a kis csapatot az irodaajtó előtt. Kopog, majd benyit, hogy teljesítette a parancsot. Épp hogy helyére ugrott a kilincs, Zagyva és Dékány is odaugrik a kulcslyukhoz. Majd feldönti őket az ajtó, amikor kisvártatva kivágódik.

Őrparancsnok: Nem tudok semmit – tárja szét a kezét. – Nekem annyit mondott csak, hogy leléphetek. Várjatok, míg kiszól.

Dékány: Egyedül van? A hátadtól nem láttunk semmit.

Őrparancsnok: Hárman vannak. Vele van a Majoros alhadnagy meg a szolgálatvezetőtök. Szóval várjatok szépen – és ha nem találkozánk, akkor minden jól.

Kezet fog mindenkivel és elmegy.

Kifosztott, sivár csönd telepszik a folyosóra, ahol most is – noha odakinn vakít a napsütés – olajos félhomály uralkodik. A csaknem azonos színűvé csiszolt kopott piros és fehér cement padlókokkák és a falakat vállmagasságig páncélozó zöld festék fáradtan csillog. Az ajtó mögül nem hallatszik semmi zaj.

Zagyva: Félek, ha csak a századtól vannak, nem sül ki ebből semmi jó.

Kavics: Ha nem azért hozatott fel bennünket, hogy egy prédikáció után hazaengedjen, rádöntöm az íróasztalt.

Kiss: Ide figyelj, Kavics! Már előbb is akartam szólni, most az egyszer vágj mindenhez jó pofát. A saját szakálladra olyan hős lehetsz, amilyen csak akarsz. De most játszd meg azt – amit magadnak is bevallatsz –, hogy be vagy szarva. Ez kell a hiúságának, és mi haza akarunk menni.

Kavics: Most az egyszer elismerem, hogy sikerült padlóra küldenie, azaz megtörtem. De akkor is vannak határok...

Zagyva: Akármit mond az őrnagy, te befogod és kész. Neim veszed észre, hogy azt csinálnak velünk, amit akarnak?

Visszaáll a csend. Eltart egy-két percig, majd az alhadnagy feje hajol ki a szűkre nyitott ajtónyíláson.

– Egyenként jöjjenek be! – mondja és visszabukik a tányérsapka.

„Miért külön-külön?”, „Mit akarhat?” – kérdezik tanácstalanul, hol egymásra, hol az ajtóra nézve.

Dékány: Fut még egy kört.

Zagyva: Psssszt... fogd be a pofád.

Kavics: Jobb egyedül. Legalább nem kell senki előtt szégyenkezni.

Zagyva: Gyerünk, menjen be már valaki. Csak a helyzetünkön rontunk.

Dékány: Az menjen be először, aki a legjobban fekszik nála. Szerintem, menjen a Kiss.

Többen is: „Igen, menjen a Kiss”, „Menjél és okosan”, „Nyomás, veled vagyunk” – taszigálják a századparancsnok ajtaja elé.

Kiss: Hagyjatok. Jól van. Bedobhatom magam.

Karjával kaszáló mozdulatokat végez. Megigazítja a zubbonyát. Kapcsol egy lyukat a derékszíján.

A többiek hangtalanul nézik. Kiss az ajtóhoz lép. Megfogja a kilincset. Fejét visszafordítja, elvigyorodik, majd üres kezével fapofára igazítja az arcát. Gyorsan benyit.

A századparancsnoki iroda is azt a kiürült, természetellenesen néma hatást kelti, mint a körletfolyosó. A természetes íróasztalon egy szál irat, kimutatási könyv, íróeszköz sem hever. Mógorván uralja a közepes nagyságú szobát, üveglapján frissen szállt porszemek. A már Budapest felé tartó írnok asztalkája is üres, az örökösen munkálkodó írógép alatt szunnyad a szürke műbőrhuzat. A fogason az őrnagy esőkabátja lóg árván.

Kiss, amint elengedte az ajtókilincset, vigyázállásba merevedik. Háromlépésnyire szemben vele az őrnagy könyököl az íróasztal mögött. Két oldalán kényelmesen szétterpesztett lábakkal az alhadnagy és a szolgálatvezető főtörzsőrmester ül a parancsnokukhoz közel húzott székeken. Már huzamosabb ideje unatkozhattak itt.

Őrnagy: Persze, magát küldték először. A rangidőset. Maga nem is tudja, hogy gondoltam arra is, netán örvezetőt csinálók magából. De szükségem volt a rajztudására. A rajjal sok dolog van. Állandóan a körműkre kell nézni. Nem tudott volna mellette rajzolni.

Szünetet tart. Leveszi és megigazítja a sapkáját.

– Mondja, Kiss honvéd, miért olyan néma?

Kiss: Őrnagy elvtárs jelentem, nem vagyok néma. Nem kérdeztek.

Őrnagy: De azt talán magától is tudja, hogyan kell bejönni egy szobába, ahol előjáró tartózkodik.

Kiss hallgat.

Őrnagy: Nos?

Kiss: Nem értem...

Őrnagy: Nem tanult itt semmit erre vonatkozóan?

Kiss (elharapva egy „ja”-t): Őrnagy elvtárs, Kiss István honvéd kérek engedélyt bent tartózkodni!

Őrnagy: Kivételesen nem küldöm ki, hogy előlről kezdje. Húzza közelebb azt a széket a sarokból, és üljön le. Úgy. Mondja, mik a maga szülei, szóval ki fia-borja is maga.

Kiss: Jelentem, édesapám diszpécser, édesanyám nyugdíjas, óvónő volt.

Őrnagy: Testvére van?

Kiss: Jelentem, igen. Egy nővérem van, hat évvel idősebb nálam, és már férjnél van.

Őrnagy: Rendes, tisztességes családból való. Kár, hogy ezek közé keveredett. De miért is van itt? – Kis szünet után. – Tudja?

Magának segítenie kellett volna nekem, meg kellett volna értenie. Persze ez kellemetlen a többiek előtt – ismerjük ezt a problémát –, de mindenkinek tudnia kell, hogy melyik oldalon a helye, és van bátorság is a világon. És azt is tudnia kell, hogy magához egy ujjal sem nyúlhatnak, ha helyesen viselkedik.

Maga előbb-utóbb elvégzi azt az egyetemet... Ebben biztos vagyok. Tudom, hogy alaposan megküzdött azért a fölvételért. Jogász lesz, akitől emberi sorsok függnének. Maga is rendet fog tartani és tartatni, ugyanazét a rendét, amit én is őrzök. Persze, most nem rám figyel, hanem arra gondol, hogy hol járnak a többiek. Pedig higgye el, az a fontosabb, amiről itt beszélünk. Szeretne hazamenni?

Kiss: Jelentem, igen. Vár a család...

Őrnagy: Kiss honvéd, jó lecke volt ez magának. Ne felejtse el, amit ebben a szobában hallott.

Okoos gyerek maga, tudnia kell, hogy nekem is feleltesséim vannak, akik megkövetelik tőlem a rendet, s azoknak is feleltesséik vannak egész az atyáuristenig. Magának, értelmes embernek mondjam, hogy ugyanez a szisztéma a civil életben is, csak ott nem annyira sarkosak a dolgok,

mint nálunk. Ez mindig így volt, és így is lesz, ha lázong ellene, semmire sem viszi.

Arról a hazautazásról majd gondolkodunk. Küldje be a következő jómadarat. Kiss honvéd, most elmehet.

Kiss: Értettem, őrnagy elvtárs. Kérek engedélyt távozni.

Őrnagy (kihúzza magát): Távozhat.

Kiss szabályos hátra arccal kimegy.

Kavics következik. Vigyázzállásba húzza magát.

Kavics: Őrnagy elvtárs! Kavics János honvéd, kérek engedélyt bent tartózkodni.

Noha igyekszik feszes, katonás benyomást kelteni, érződik, kínosan rágszálja a szavakat. S amint befejezi a sablonjelentkezés utolsó szavát – mintha a mondatból valamit vissza lehetne szívni –, villanásra elhúzza a száját.

Őrnagy: Mondja meg nekem Kavics honvéd, miért van az, ha meglátom a maga pofáját, miért megy el a kedvem az élettől is? Árulja el, az isten szerelmére. Hiába lő esetleg kitűnően, vagy hiába találok rendben a szerelvényét, hiába igyekszik elbújni a sorban, a lényéből sugárzik, hogy nem tetszik a rendszer. Például – jobb későn, mint soha –, árulja el, hogy most e percben, miért esett olyan nehezebbre, hogy tisztességesen jelentkezzen? Miért képes erre a másik százhusz, és maga miért nem? Mondja csak el nyugodtan. Hallgatjuk.

Kavics pihenj tartásban áll. Hallgat.

Őrnagy: Most meg miért hallgat makacsul? Azt hiszem – beosztottjaira néz –, szépen kértem magát.

Kavics: Őrnagy elvtárs, nem vagyunk egyenlő helyzetben. Még nem vagyok civil.

Őrnagy: Üljön le. Nem harapom le az orrát. Arról már letettem, hogy magából embert faragjak. Kevés erre az egy év. Egyszerűen csak meg szeretném érteni magát.

Kavics (nagyot sóhajtva): Jó. Hát, szóval ez alatt az év alatt sehogy sem tudtam megérteni, hogy miért kell kérni az engedélyt bent tartózkodni. Legtöbbször – például most is – azért jövünk az előjárók szobájába, mert hívtak. Tehát nem saját jószántunkból, sőt épp annak ellenére, parancsra. Ez idáig világos, ez szolgálati viszony, de ehhez miért kell nekem engedélyt kérni, hiszen épp az előjáró akaratából léptem vagy lépek a szobába. Az engedélykérés ugyanis azt jelenti, hogy magam

elhatározásából lépek a szobába, amiről pedig teljesen nyilvánvalóan szó nincs. Az őrnagy elvtárs hivatott, s én teljesítettem a parancsát, hisz épp oly jól tudja, mint én, hogy nem is tehetnék másként. De az őrnagy elvtársnak sem jut az eszébe, hogy például megtagadja ezt a kérést, hiszen épp az őrnagy elvtárs akarja, hogy én ide bejöjsek...

Őrnagy (az asztalra üt): Gyönyörű ez a „talmudista” okoskodás, meg kell az agynak hasadnia tőle, és a szívnek szakadnia. De tudja, mit mondok magának, az ilyenfajta okoskodással sehol nem állja meg a helyét az életben. Az egyetemet sem végzi el, vagy ha mégis átvergődik, egy munkahelyen sem lesz maradása. Mit képzel? Hol tűrik el ezt az anarchista magatartást? Maga leköpi, ami mindenkinek, az egész közösségnek, a bajtársainak megfelel, mindazt, amit magánál nagyobb janik találtak ki. És persze fűtyül a következményekre. Csak sajnálni lehet az ilyen embert. De leginkább az édesanyját sajnálom, aki a beteg lábával kénytelen volt lesántikálni magához. Mondhatom, idáig sem volt, de ezután sem lesz sok öröme magában.

Remélem, tudja, hogy a bajtársainak sem szolgált nagy meglepéssére a viselkedése. Ha magának nem is mondták, de jó néhányszor panaszkodtak viselt dolgairól. De hát végül is nekem mindegy...

De hazamenni, azt akar. Akár ebben a pillanatban. Hanyatt-homlok, mint tót az anyjának. Ne tegyen úgy, mintha nem érdekelné ez a kérdés.

Kavics: Haza akarok menni.

Őrnagy: Mindjárt gondoltam. Ez legalább nyílt beszéd. Én is nyílt leszek. Tudja, az ember nem megy mindig oda, ahova akar. Ez az, amit maga nem képes belátni, nem képes érzékelni, de azon csodálkozik, ha betörik a fejét. Mint ahogy én is betörhetem a magáét. (Egy barna fedelű spirálfüzetet húz elő az íróasztalfiókból.) Tudja, mi van ebben a füzetben? A maga egyéves működésének dokumentumai. Dátum szerint, pontosan, az elkövetés napján bejegyezve az összes fegyelemsértő ténykedése. Ne féljen, semmi nem maradt ki belőle. Tizenhat feljegyzés. Parancsmegtagadás, tiszteletlen magatartás előljáróival szemben, kerítés-parancsnokságon kért kimenők, bizonyos levelek tartalma, amelyekről tudomásunk van... és egyéb disznóságok. Maga tisztában van azzal, hogy ennek a fele is elég lenne a hadbíróshoz, ahol nem engedik el az embert üres kézzel. Nehogy azt higgye, hogy idáig a szép szeme miatt nem tettem feljelentést, a fáradságot sem sajnáltam volna rá. Csakhogy nekem nem mindegy a század becsülete, ha magának mindegy is, meg

az édesanyját is sajnálom, mint már mondtam az előbb. De azért nehogy azt higgye, hogy vége a játszmának, mindent megúszott, és most foghatja a kalapját. Ez a füzet itt van, felterjeszthetem bármikor. Ma is, holnap is, vagy egy év múlva. Úgyhogy, ehhez tartsa magát. Fő a biztonság – elrakja a füzetet a fiókba –, mindig tudni fogjuk belőle, ki is volt az a Kavics János honvéd. Megértette?

Kavics: Értettem.

Őrnagy: Há valóban értette, akkor így vigyázzon magára. Talán megérjük egyszer, hogy a Magyar Népköztársaság hasznos polgára lesz. Nem bízom benne, de őszintén kívánom magának, Kavics honvéd. Higgye el, sok baja lesz még az életben. De hagyjuk... Van kérdés? – Kavicsra, majd unatkozó beosztottjaira néz. – Nincs. Úgyis jó. Hmmmm... Elmehet.

Kavics megfordul, szótlánul kimegy. Hátáról az őrnagy „ennek falra hányt borsó” legyintésére siklik a kamera, majd a belépő Dékány beleköthetetlenül merev arcát mutatja.

A folyosó. Kiss és Zagya egyszerre rohanja le Kavicsot: „Na, mi van?” „Mi a dörgés?”

Kavics: Azt hiszem, hazaenged, vagy haza kell engednie. Különben a szokott prédikációk.

Zagya: Te meg amilyen hülye vagy, ellentmondtál neki.

Kavics: Nem szóltam egy szót sem.

Zagya (idegesen járkál): Nem tudom, nem tudom, mi lesz ebből. Nem is ez az öt nap. Nekem egész más a helyzetem, mint nektek. Társadalmi ösztöndíjjal vettek fel az egyetemre. Szerintetek nem kellene ezt megmondani az őrnagynak? Lesz nyoma az ügynek? Mit szólnak, ha visszajut hozzájuk? Épp a végén kell elszúrnom... De talán rajtatok is segít, ha megmondom, hogy ki vagyok.

Azt is megmondom neki, hogy a mamám ki mellett dolgozik. Ez egész biztos jó mindnyájunknak.

Nyílik a századparancsnoki iroda ajtaja. Vigyorgó arccal Dékány lép ki, majd kisvártatva az őrnagy és kísérete.

Őrnagy: Század, vigyázz!!!

A négy fiú felsorakozik szemben az őrnaggal. Bakancsaik egyvonalban soráznak a piros-fehér cementkockák vonalával. Az őrnagy köhint, megigazítja a tányérsapkáját. Megdörzsöli a kezét, kidüleszti a hasát, s hatásos szünet után megszólal.

Örnagy: Század, pihenj! Nem érdemlik meg, de kapnak egy lehetőséget. A tisztelt barátai úgy hagyták itt a körletet, mint egy disznóolat. Maguk kiköszörültek a csorbát. Kitakarítanak, felmosnak, aztán Majoros alhadnagy elvtársnál jelentkeznek. Utána az ő vezetésével átviszik a géppisztolylőszert a zászlóaljraktárba. Ha ezzel rendesen – tudják, mit jelent ez – végeztek, még ma mehetnek haza. Amíg befejezik a munkát, addig bent maradnak a laktanyában. Sorakozzanak ugyanitt, Kiss honvéd jelentsen. Egyébként őt nevezem ki a feladat irányítójának. Aztán isten áldja magukat. Búcsúzóul kezet fogok magukkal, akár a bajtársaikkal. Azért maguk is a századhoz tartoznak, maguk is a fiaim. Nem? – ránevet a fellélegző arcokra. – Oszolj!

A szeméttárolók. A piszkosszürke, kormos betonvályúban csendesen füstölög a laktanya fojtó illatú szemete. Most ér le a négy fiú a két kifeszített sátorlappal, amelyekbe összegyűjtötték a körletben maradt holmikat. Lerakják a tárolók mellett. A sátorlapokban elrongyolt alsótrikók, jégeralsók, zoknik, gyűrötté olvasott, kitöltött keresztretjérvényoldalak, magazinok, szappantartók, fogkefék és sok-sok csámpásra hordott barna kimenő cipő, amelyeket megtarthattak volna – a század leszerelés-megtisztulásakor levedlett mocskos hámrétege. Elkezdik célozgatni a pusztulásra való tárgyakkal a szeméttároló tetejét.

Dékány: Srácok! Két kézzel. Ha sietünk, még marad egy jó pár óránk vonatindulásig. Megmutathatnánk a civil formánkat a városban.

Kiss: Jó ötlet. Minél előbb „télak”.

Kavics: Csak essünk túl azon a kézfogáson.

Dékány: Majd jól beleköpök a tenyerébe.

Zagyva: Hülyék vagytok. Ez már igazán a legkevesebb.

Dékány: Még mit nem. Majd búcsúkönyveket zokogunk a vállán azért, hogy abban a megtiszteltetésben részesített, hogy egy kevéske plusz időt ránk áldozott az életéből.

Kiss: A szabályzatban nincs kézfogási kötelezettség.

Zagyva: Nem volt idáig elég nektek? Kezet fogtok és kész. Egyébként elég rendes volt, csinálhattok volna nagyobb balhét. Megkérdeztem tőle, semmi nyoma nem lesz az ügyünknek.

Kiss: Ha még egyszer előjössz a nyomaiddal, behajítalak téged is ebbe a szeméttárolóba.

Másfél órával később a napos asztal előtt állnak, szemben a lépcsőfordulóval. Jön az örnagy. Balkarján az esőkabát, jobbában aktatáska.

Örnagy: Pihenj! Ellenőriztem a körletet. Jó munkát végeztek. Ha így dolgoztak volna egész évben, most nem lennének itt. Én is megyek haza. Nekem is van családom, az embernek otthon is megvannak a maga kötelességei. Jó utat. Bé ne rúgjanak a vonatindulásig, mert még beviheti magukat a járőr. Vigyázzanak, ma állandó készséget tartanak. Hát akkor viszontlátásra.

Jobb kezéből a balba veszi az aktatáskáját, és kezet nyújt. Mindenki elfogadja.

Örnagy: Aztán viselkedjenek tisztességesen. Viszontlátásra. Megindul a lépcsőn. A négy szempár mereven nézi. Az örnagy öt-hat lépcsőfok után visszafordul.

Örnagy: Talán még látom egyszer magukat az életben. Befordul az aknavető szakasz napos asztala előtt, s eltűnik a lépcsőfordulóban. A négy fiú szinte parancsszóra fordít háttal, s mint a verebek a folyosó ablak párkányára könyökölnek.

Az örnagy kilép a zászlóalj épületből. Rátér az épp néptelen miniszteri útra. Innen fentről testtartása görnyedtnak tűnik. Lógázza az aktatáskáját. Alakja egyre apróbb barna foltta válik. Hazafelé tartó, a nyolcórás munkában elfáradt munkás vagy kishivatalnok.

VI. „HELLÓ, CSAJOK!”

A század raktára. A kis helyiség három oldala tele polcokkal, amelyeken sisakok, bakancsok, pokrócok, zubbonyok, hátizsákok sorakoznak. Középen asztal, mögötte ül a század szolgálatvezetője. Nagyalakú, keménytáblás füzetbe hajol. Az asztal előtt zubbony-, nadrág-, ing- és bakancshalmok tornyosulnak külön-külön kupacokban. Az asztallal szemben áll a négy fiú. A törzsőrmester megtalálta a füzetben, amit keresett, ceruzáját odateszi mutatónak, felpillant, írni kezd.

Törzsőrmester: Kiss István honvéd.

Kiss: Jelen.

Törzsőrmester: Egy darab pokróc.

Kiss: Igen.

Törzsőrmester: Egy darab zubbony.

Kiss: Igen.

Törzsőrmester: Egy darab zöld ing.

Kiss: Igen.

Törzsőrmester: Egy darab alsó trikó.

Kiss: Igen.

Törzsőrmester: Egy darab zöld gyakorlónadrág.

Kiss: Igen.

Törzsőrmester: Egy darab honvédségi derékszíj.

Kiss: Igen.

Törzsőrmester: 1 pár bakancs. Kitisztította, talpát is bekente? (Kiss megmutatja.) Jó, rendben. 1 pár cérnazokni.

Kiss: Igen.

Törzsőrmester: 1 darab zöld alsó.

Kiss: Igen.

A törzsőrmester a füzetből olvassa a tételeket, fölpillant, hogy ellenőrizze, valóban megvan-e. Kiss magáról húzza le a ruhadarabokat, és megmutatás után a megfelelő ruhadomb közé dobja. Végül teljesen meztelenül áll a törzsőrmester előtt.

Kiss: Leszereltem, törzsőrmester elvtárs. Minden rendben?

Törzsőrmester: Igen, itt a ruháscsomagja, itt írja alá. A személyi igazolványt majd együtt átvehetik a kapunál. Kiss átlép egy ruháshalmon, s felkapja a neki kikészített civil ruháját, a hóna alá szorítja – majd aláír a füzetben, amit a törzsőrmester tol elé.

Kiss: Rendben minden?

Törzsőrmester: Igen, elmehet.

Kis szabályos hátraarccal fordul, és kimegy a raktárból. A másik két fiú még mindig vigyázban áll az asztal előtt. A törzsőrmester újból keres valamit a füzetben – aztán felpillant.

Törzsőrmester: Dékány László honvéd.

Dékány: Jelen.

Törzsőrmester: Egy darab...

Mosdóhelyiség. Egy csapra slagdarabot illesztenek, azzal locsolják egymást. Vízlocsogás, halk felkiáltások, fröcskölés, lemosás egymás hátát. „Hát ezt is megértük.” Indián szokásban szaladnak be a folyosón, vizes testtel.

Körlet. Üres ágyak – csak a vázuk van meg –, döglött sodronyhuza-
tok feszülnek az ágykeretekben. Nagy úr. Az egyik sarokba húzódnak.
Ott bontják ki a csomagokat. Lázasan kapkodják magukra a ruhát.
Sietnek.

Aztán a laktanya főútja. Szalad a négy fiú a kapu felé. Kezükben ló-
bálják a holmijukat.

Kiss szürke öltönyt visel. Dékány fehér porcelánnadrágot és színes
virágos inget. Kavics szalad elől, termócipőben, kék-fehér csíkos mat-
róztrikóban, farmernadrágban. Zagyva könnyű fehér garbóban és
ugyanilyen színű vászonnadrágban. A kapu előtt néhány méterrel meg-
állnak. Libasorba rendeződnek. Kiss lép az élre, ő szólítja meg a kapu-
ügyelet főtörzsőrmesterét.

„Főtörzs elvtárs jelentem, négyen az első századból hazautazásra ké-
szten állnak. A személyi igazolványainkat szeretnénk elkérni.”

Főtörzs: Sürgős? Csak 11-kor van vonat, elég, ha 10-kor kimennek,
még bajt csinálnak, berúgnak. És a többi. Menjenek vissza.

Kiss: Ígérjük, nem lesz semmi baj, vacsorázni szeretnénk, sétálni a
városban, alig láttuk egy év alatt.

Főtörzs: Ne pofázzon, vissza és kész.

A kis csapat hátra arcot csinál, és visszaindul a főúton. Együtt csám-
borognak a laktanyában. Már végleg nem tudnak örülni a leszerelésnek,
mellettük menetoszlopok masíroznak – egy-egy tiszt rájuk ordít – vi-
gyázzba merevednek – szomorúan ülnek a padokon, nem tudnak mit
kezdeni magukkal – egy szót sem szólnak egymáshoz. Beesteledik.
A zászlóalj-épület lépcsőjén ülnek. Minden arra járó katona megcsodál-
ja őket.

Dékány: Na, menjünk, srácok.

Kiss: Még van egy negyedóránk.

Kavics: Hogy azért cikizzenek, az lehetetlen. Minden örültséget el
tudok képzelni, de hogy ezért még feltartsanak, azt nem. Lehetetlen,
hogy ne jussunk ki ebből az elátkozott helyből. Menjünk, mire vá-
runk?

Elindulnak, most nem rohannak. Míg a kapuhoz érnek, addig is el-
telik néhány perc. Megint Kiss áll az élre. A kapuszobához érnek.

Főtörzs: Na, megint mit keresnek itt?

Kiss: A személyiért jöttünk. Gondoltuk...

Főtörzs: Én nem vagyok szadizmus, de hogy maguk rábasznak, az kurva isten. Hordják el magukat. Jöjjenek akkor, amikor az a parancsban meg lett határozva.

A négy fiú arca merev, arcizmuk sem rándul, annyira meglepte őket a kitörés. Állnak mozdulatlan.

Főtörzs: Na, mi lesz már? Lelépni!

Megfordulnak, el akarnak menni.

Főtörzs: Vszközz. Nem tudnak szabályos hátraarcot csinálni? Mik maguk? Civilek, vagy mi a kurva isten.

Hátraarcot csinálnak.

Főtörzs: Balra át, lépés induuuulj.

Elvonulnak. Meg sem tárgyalják az új eseményt, 10-kor a kapusszoba előtt állnak. Egy szót se szólnak. Úgy állnak, mint akik elszánták magukat, hogy innen többé vissza nem fordulnak.

Megerzi ezt a főtörzs, nem akadékoskodik. Szóttlanul kiosztja a személyi igazolványokat. A fiúk elveszik. A főtörzs kihúzza magát, tisztelgésre lendül a keze.

A kapuügyelet felhúzza a sorompót, ők jobbra átot csinálnak, és kimasíroznak a laktanyakapun. Megállnak, egy mélyet sóhajtanak – s mintha csak összebeszéltek volna, szaladni kezdenek.

Nemrég eshetett az eső, a pocsolyákban tótágast állnak az országúti lámpák, s a nedvesen csillogó utcaköveken is villódzva cikáznak a fehér fényszerpentinek. Friss szél kerekedik, amely a fiúkkal szemben fúj, elszáradt leveleket, papírdobozokat hajtva maga előtt.

A cókmojkukat magukhoz szorítva szalad a négy fiú. Úgy esik nekik ez a futás, mintha kezdenének valamivel jóllakni – minél éhesebbek, annál szélesebben feszítik mellüket a szélnek.

Úgy kell beállítani azt a jelenetet, hogy érzékeltetni tudja ennek a futásnak a könnyűségét, hogy milyen különbség van a nehéz bakancs és a könnyű tornacipő között. Külön-külön kell fotózni a négy arcot – az önfeledtséget, az arcizmok feloldódását, a lobogó, borzolódó haját, a táguult orrcimpát, a mellkas ütemes mozgását. Lassított felvételben, amint páros lábbal szökellnek, átrepülnek egy-egy pocsolyát. Megelőznek egy békésen bandukoló lovas kocsit. A hajtó hosszan utánuk néz. Kis folyócska hídján szaladnak át, megkerülnek minden útjelzőoszlopot.

Szóttlanul, boldogan zihálva szaladnak. A híd után keskeny, meredek sikátoron folytatják a futást fölfelé. Földszintes házak kanyarognak mellettük – kiérnek egy nagy térre, ahol hirtelen föléjük tornyosodik sötét kontúrjaival a kéttornyú nagy templom, világítóóra számlap-szemeivel. A főút felé veszik az irányt.

Elhaladnak az orosz hősök emlékműve mellett és a főutca kellős közepén futnak. Széles ívben lóbálják maguk körül a táskájukat. Szaladnak. Szaladnak. Szaladnak.

Elsuhannak mellettük a fák, a megvilágított cégtáblák, a nagy betűk összefolynak a szemük előtt: KÖNYVESBOLT, JÁRÁSBÍRÓSÁG, PAPÍR-ÍRÓSZER, ZÖLDSÉG-GYÜMÖLCS. Amint beljebb érnek, a nedves utcakövön egyre többszínű szerpentin kígyózik össze-vissza a lábuk előtt.

Az önfeledt arcok, a szabad levegőt szűrőcsőlő szájak, a kivillanó fogak porcelánja. A himbálódzó karok, kanyargó járda, lemaradó, bá-méskodó, kései járókelők, kerékpáron haladó kendős kofaasszonyok, a szélben borzongó magas nyárfák. Egy pillanatra a tenger végtelen kékje-zöldje. Majd megint a szaladó kiválasztottak, akik kezdenek jóllakni.

A börtönépület előtti útkereszteződésnél állnak meg, hogy egy pillanatra kifújják magukat. Minden összebeszélés nélkül odamennek a börtönépület fala mellé, és egyszerre kiáltják elfúló, ziháló hangon:

HELLÓ, CSAJOK!

A mellékutca tompán nyeli el sötétségébe a négy fiú gyenge hangját. Tovább futnak.

Alakjuk már alig kivehető. Nem is látjuk pontosan, melyikük marad le egy-egy pillanatra. Amikor megint fölzárkózik társai vonalába, akkor gyullad ki a vérvörös rakéta a mozdulatlan város fölött. Makacsul sís-teregve kapaszkodik, fúrja, fúrja fel magát az égboltra.

A lendületesen ívelő hegedűzenébe belevág a Mini együttes *Vissza a városba* című dala, ez a kemény basszusra és vadságon túli szelíd fuvalára épített rockballada. Egy kis ideig egymásba mosódik a kétfajta zene, majd az utóbbi erőszakos ritmusaival, és a megszólaló fájdalom-édes férfi hangjával – „Ember, kérde: merre, meddig élsz?” – egymaga uralja a hangzásteret.

Az olajos-fekete éjszakában a hatalmas tűz-felkiáltójel rakéta legye-

zőként kerül el az égbolton. Fényével vörös celofánpapír burkot von az égő városra.

Ez a fenyegetően vészterhes pillanat – városkép és szín a film utolsó képe. Ezt kell kimerevíteni. A kimerevített képen kisvártatva négy jókora helyen felreped a celofánpapír. A szabálytalan csillag repedéses alakú úrben a város előző nyugalmas esti fényei kerülnek vissza. Villanásnyi időre helyükre a négy fiú rohanása, önfeledtségbe fotózott arca kerül.

Ebbe a tablóba vágják a V É G E feliratot. 1972*

* A megszilárdult dokumentum megváltozhatatlan. Évekkel később – amikor módomban volt megtapasztalni a katonaság utáni időket is – egy újabb befejezést írtam volna, de már nem sikerült az írásomhoz illesztenem. A Józsefvárosi pályaudvaron a hajnali szórt szürke fénybe helyeztem volna a befejezést, amikor a leszerelt katonák leszállnak Budapesten a vonatról. Csak Kavicsot nem várják. Ezért, amíg „az első hajnali villamosra” (Fonográf) vár, a pályaudvar előtti téren a farkas kutyáját, „hoppi!”, „ülj le!”, „feküdj!”... stb. dresszírozó férfire figyel. S jelentősegteljesen – valamire rájött – elhúzza a száját.

CSILLAG

Kint a hegyekben könnyebben elszáll az idő. Nem kaphatnak levelet, mert hál' istennek titkos a táborhelyük. Nem lesik szorongva a délután öt órát, amikor szerencsés esetben – mert annyi körülmény eltolhatja – kiosztják a leveleket. S ha nem kaptak semmit, akkor nem torlódik újra eléjük a fölbontatlan huszonnégy óra minden perce. Elvágva a külvilág figyelmének, szeretetének a köldökszínór-bebizonyíthatóságától: szabadok.

„Bent” pedig gyűlnek, gyűlnek a levelek. Mindegy, mikor érkeznek, a késés nem érzékelhető. Az ideiglenes „szabadságra ítéletesség” még megbízhatóbb kötésekkel kapcsolja őket vissza az olyannyira áhított és nélkülözhetetlen kiszolgáltatottság meleg áramköreibe. Tehát előbb-utóbb végigdőlhetnek az ágyukon, ha nem kell tartaniuk a váratlanul rájuk nyitó feletteseiktől, vagy elbújhatnak a sportpálya bokrokkal be-
nőtt sarkaiba, és máris egymás után szaggathatják föl a jó vastag borítékokat. Olyan előrelátható, biztos meglepetés, titok tudása lesz ez, mintha képregény legizgalmasabb jelenetének – „folytatjuk” – félbeszakítása után egyszerre kaphatnák meg a további részeket. (S közben persze mégsem jutnának el a „VÉGE” lezárásig.)

Amint befordult a teherautójuk a kapun, leugrott a platóról, s rohant a postaelosztóba. Betoppant a szűk helyiségbe. Borostás arca fölött vájdlingnyi rohamsisak csúszkált, nyakában – teljesen szabálytalanul – a fegyvere himbált.

– Az első század postáját kérem – hadarta a keskeny pultja mögött szétvetett lábbal a lócáján terpeszkedő öregkatonának.

– Nem te jársz ide – pökte felé, és egykedvűen szívta tovább a cigarettáját. – Még soha nem láttam a képed.

– Ma kivételesen engem küldtek. Az írnokunk leltározik.

Az öregkatona elégedett bágyadtságában nem akadékoskodott tovább. Lassan feltápáskodott, nyújtózkodott egyet, kétszer is jó mélyet szippantott a cigarettájából, elnyomta a csikket egy üres konzervdobozban – kedve lett volna a feje fölé cikcakkozni egy sorozatot –, a leveles rekeszekhez lépett, és kihúzta az első század levéltornyát. Maga elé helyezte a pultra, majd komótosan egy füzetben kezdett lapozgatni. Nagy nehezen megtalálta a keresett rubrikát.

– Itt írd alá! – tolta elé.

Persze nem találta a tollát. Két perc is beletellett, míg az öregkatona kerített egy meztelen golyóstollbetétet, s végre a kezébe nyomta a levélcsomót. Vállára dobta a géppisztolyt, hogy ne bökdösse a csöve, s mohón lapozni kezdte a borítékokat.

– Itt nincs válogatás! Vidd fel a századhoz! Bármikor jöhet ellenőrzés, és én kapok miattad – dörrent rá, s fenyegetően a levelek felé nyúlt.

Magához szorította őket, és egy bátortalan „nyasgem”-mel bevágta az ajtót.

A hegyi kiképzés három hétig tartott. Mennyi levél érkezhettek ennyi idő alatt.

A táborozás előtt egy héttel nem kapott levelet, így nagyon is jól jött a hosszabb távollét (szabadság). A várakozásgörccsök, amelyek úgyahogy elernyedtek benne a három hét alatt, most hatványozottan karmoltak a gyomrába, mellkasába. Karjából, lábából a torkába, heveskedő szívdobogásába áramlott minden ereje. Botladozó futtában a derékszíján kulacs csörömpölt, s neki-nekiütődött a combját verdeső gyalogsági ásonak. Hátán kibomlott a vegyvédelmi köpeny, és mint terepszínű, lafadt szárny vitorlázott utána.

A szélesre tárt kapukon még mindig ömlött befelé az autók, harckocsik hosszú kígyója. Fáradt berregésük összemosódott az ezredet fogadó zenekar trombitáinak nyers trattatájával. Sárral felvert teherautókról elcsigázott, téglapiros arcú katonák kászálódtak le. Nehéz, spenótzöld lőszeresládákat, géppuskákat, aknavetőtálpakat és -csöveket, célzókészülékeket cipeltek a doboz alakú épületekbe. Nyüzsgő csoportok rajzottak az egyenfehérre meszelt törzsű fákkal szegélyezett „miniszteri”

úton, káromkodások, vezényszavak vágódtak a sárga falaknak. Rendes körülmények között tíz lépést sem tehetett volna ilyen külsővel és mozgással.

Ha most felviszi a postát, isten tudja, mikor jut a leveleihez. Az őrnagy addig biztos nem engedi szétosztani, míg a fegyvereket le nem tisztították és a század minden tagja meg nem borotválkozott. Ezt pedig nem éri el egyhamar a holtfáradt századdal. A levélosztás visszatartása az egyetlen aduja.

Az ebédlő felé fordult. Ott is rakodtak. Ponyvás tetejű teherautókból hordták ki a tartalék kenyereket, konzerves ládákat. Az épület hátába került. Itt egyszeriben – a szemnek oly nyugtatóan – tökéletes mozdulatlanság uralta a konyha előterét, csupán a szél dekázott néhány, szemeteshordókból kisodort papírgombóccal. Levette a hátizsákját, rádobta a géppisztolyát, égnek lökte elgémberedett tagjait, s leült a könyhaajtó előtt heverő krumplisrekeszek egyikére. Ölébe vette a leveleket. Sietve pergette széleiket, mert itt is megzavarhatják.

Soha nem tartott ennyi borítékot a kezében. Mennyi csodálatos lehetőség. Mintha a lottóhúzásra várakozás hetei rövidülnének egy-egy pillanattá. Minden boríték után azonnal újrakezdődik a játék, de azért bizonyos abban, hogy előbb-utóbb – néhány perc múlva – kihúzza a nyereményt.

Borítékok: sárgák, kékek, fehérek, rózsaszínűek. Rajtuk hevenyészett vagy gondos kézírások, személytelen írógépbetűk, kicirkalmazott iniciálék, színes filctollakkal, zsírkrétával készült rajzocskák, vagy olyan, a világ számára is tudni való kinyilatkozások, hogy „A legjobb zenekar a ILLÉS együttes”. A feladók: szép zenéjű lánynevek vagy a szülőké, amit onnan lehet tudni, hogy a vezetéknev megégyezik a címzettével.

Már a fele paksamétát átnézte, amikor a saját nevével találkozott. A borítékon apja munkahelyének hivatali emblémája díszelgett. Továbbhajtott. Miközben egyre erősödő szívdobogással lapozott tovább a fogyatkozó remények könyvében, az árulás szégyene is belémart, mert nem gyűrte rögtön zsebre a neki címzett borítékot. Milyen szomorú – állapította meg –, hogy nem izgatja különösebben, mit ír, azaz: az őt minden feltétel nélkül szerető, hú emberek ragaszkodását annyiba veszi, mint a levegőt. (Igaz, levegő nélkül azonnal megfulladna.) Talált még két levelet apjától, egy kőszegi képeslapot barátja osztálykirándulásáról s egy mókás rajzot a húgától. Egyiket sem emelte ki a levélkötegből.

Már csak néhány boríték-remény volt hátra.

„Biztos valami baja történt. Elűthette egy autó. Betegség tört rá, amelytől huzamosabb ideig elvesztette az eszméletét, s ezért nem tudott sem írni, sem üzenni...” – kezdte mentegetni naivul kegyetlen önzésével, amely inkább el tudja viselni, hogy akár a legborzasztóbb is megtörténjen, mintsem hogy elhagyják, megcsalják vagy megfélemlítsenek róla.

Az utolsó előtti boríték végre: tőle. Szánalmasan vékony boríték.

Elhúzta a száját. Különrakta a levelet. Felállt.

Jó lenne nem felbontani. Még nem tud semmit. Még minden megváltozhat. A haladék ideje alatt a boríték belsejéből kitörni kész sorok még levonulhatnak a sima fehér lapról, s egészen más összetételű betűcsapatokba rendeződhetnek.

„Most már úgyis mindegy.”

„Minden eldőlt.”

Letette a vastag levélköteget a ládára, s felemelte a szárnyaszegett vékonyat.

A félbehagyott, sima füzetlapon ez állt:

„Kedvesem!”

Már három hónapja hazudok neked. Azóta nem igaz, amit a levelek aljára írtam: hogy szeretlek, várlak, sokszor csókollak... stb. Másik fiút szeretek. Nem tudom, hogy meddig folytattam volna ezt a mindkettőnknek megalázó hazudozást, ha nem jön közbe a gyerek, ami minden bizonytalanságomat eldöntötte. Terhes vagyok. Összeházasodunk. Az eljegyzést már megtartottuk. A mi gyűrűnket természetesen nem hordom. A visszaküldés teátrális lenne, a tiédet dobd el vagy tedd el emlékebe.

Tudom, hogy nagyot vétettem ellened, de amíg szerettelek, igazán szerettelek. Nagyon sokat köszönök neked. Érzem, hogy szeretnél most velem találkozni, de arra kérek, hogy inkább ne. Tudod, milyen hatással vagy rám. Inkább, ha muszáj, írjál. És ne csinálj semmi örültséget. Jó?

Szervusz:

Kati”

Visszabújt a hátizsák pántjai közé, nyakába akasztotta a géppisztolyt. A levelet becsúsztatta a felszakított borítékba, s betette a zubbonya zsebébe. Fölvette a többiek leveleit. Futott.

A most éléje szaladó sínek, síkok, testek – mintha hirtelen egy képzőművészeti kiállításra nyitott volna be – rengeteg új és fantasztikus látványos-felfedezéssel szolgáltak. Az ebédlő bánatos sárga falán éktelenkedő, rücskös anyagú mészfolt púpjai mint marsbéli kráterecskék gyűrődtek, repedtek, foltosodtak titokzatos tájjá, a szemeteshordók és a moslék szállítására szolgáló targonca vasvázai kubista térkompozícióba álltak össze. Egy szembejövő katona arca, ruhája: ez a társa a zubbonya alatt világossárga színű inget viselt. Ő is őriz egy hasonlót a matraca alatt. A vegyvédelmi mentesítő csomag nyúlós, olajos tapintású tartalmában kell kimosni a barnászöld vásznat, az marja ilyen élénk sárgára. Felidézte annak a fiúnak az arcát, aki ezt a mosási módszert kitalálta és divatját elterjesztette az ezredben. A különbözőség örök emberi igénye (ellenállása) még ebben az uniformiskényszer-környezetben is hódított. Például ez a srác az első eltávozása alkalmával képes volt szabóval átalakíttatni a kimenő öltönye nadrágját a belvárosi galéri bókán felül érő, combra feszülő „csónacijára”. Majd a „miniszteri út” menti fák ágainak eget karmoló, mozdulatlanlanságba dermedt rakétaröppályáinak a rajzában gyönyörködött. A bakancsai mellett elmaradt két csikk villanásképe: az egyiket a füstszűrőig elszívták; a világosbarnára ázott hengerből, mint egy mondat végére nyomatékka kirakott pont: kormos lyuk tátongott – a másik az eltáposásakor kályhakönyökcső alakúvá görbült, testén a papír apró hullámokba ráncolódott, s barnára pörkölődött szegélyén üszkös dohánylevelek repeszdarabjai szóródtak kifelé. Ebben a „tárlóban” még egy laposra taposott Tavaszi Húskonzerv rozsdásodó konceptjével találkozott (Andy Warhol híres művének magyar és eredeti változatával), gyufaszálcsonkok miniatűr plasztikaival és a tavalyi őszi utóvédjével: a töredezett, fakó-rőt falevéllal, amely dacolva az óránként levevényelt seprűs brigádoknak a sátorlapokban kupacokba hordásnak, fojtó füstű elégetésnek, a tél nagy hóviharainak, a „miniszteri utat” kísérő árok fenekén hirdette túlélése szelíd diadalát. Beérve a zászlóalj épületébe – bár néhány társát elsodorva szedte a lépcsőket – több mondatot olvasott el s próbált megérteni az ezred névadójának élettörténetét bemutató táblók tussal írott betűiből, mint amikor huszonnégyszer naposszolgálatait végigunatkozta alattuk.

Fent a századkörletnél az ügyeletesbe ütközött.

– Hol a fenébe tekeregtél? Csak a te „csúzlid” hiányzik. Nem tudjuk bezárni a fegyverszobát – támadt rá.

Átnyújtotta a leveleket.

– Tedd le gyorsan a cuccod, aztán te is menj a tragacsokhoz. Az őrnagy nem hagy lepihenni senkit, amíg mindent le nem pakoltunk.

Beállította a géppisztolyát a fegyverállványra. Az ágyához sietett. Ledobta a hátizsákját, majd egy halomba a többi szerelést is. Aztán berugdalta az összes holmit az ágy alá, de előbb még kivette a gázárcatškájából a furulyát.

A kis, kétágú, puha fából faragott alkotmányt, amellyel megkülönböztette magát a társaitól.

Noha soha nem tanult meg játszani semmiféle hangszeren, mégis kapva kapott rajta, amikor megpillantotta a dubrovniki bazárban első autóstoppos utazása (Dubrovnik–Mostar–Dubrovnik) után. Már évek óta vágyott rá kedvenc olvasmányai, Theokritosz és más bukolikus görög költők nyomán, akik ujjaikat sípjaikon billegetve zengtek szerelmes dalokat „pásztori múzsaíknak”, valamint a *Paris Match* egy fotójának hatására – szobája fő helyét díszíti –, ahol a beatnemzedékről szóló „dossier” illusztrációjaként a kétoldalas, színes fényképen egy autósztroda szélén a vállára, homlokába omló, szőke fürtjei mögül egy színes népi inget, szőttest, tarisznyát és meztelen lábán bőrsarut viselő fiú furulyázik, saját muzsikája kanyargó szerpentinjein, magába, befelé is utazva, miközben odakint – előtte – sietős autók húznak el, rá ügyet sem vetve. Így vándorol majd ő is, ha letelik a katonaidő, szabadon, mint a madár, s az addigra megnövő haját is az autók csapta légáramlással lobogtatja. Jó néhányszor – leginkább az őrszolgálat legnehezebben telő, éjjel négytől hajnali hatig tartó szakaszában – összekészítette az utazáshoz szükséges holmikat a hátizsákjába, s köztük – álmai megtapintható bizonyítékát – a kis hangszert, amivel a leszerelést követő nap hajnalán, a szintén hátizsákot cipelő lányt kézen fogva, kivillamosozik a Soroksári úti benzinkúthoz.

Elindult az ajtó felé. Megtorpant. Hogy az ördögbe szálljon ki innen? Megfordult. Végigrohan a vaságyváros főutcáján. Benyitott a néptelen oktatóterembe. Kinyitotta az ablakát, s lemászott a tűzoltólétrán, ahol a reggeli torna idején menekültek, ha ellenőrizték a lógósokat.

Már nem tudták lekötni a falból kiálló vaslépcsővázak, a kantinból kiszűrődő, szórt, sárgás fények, a sportpálya felé kanyargó földút és az ösvényt kísérő bokrok. Futott, futott.

Színes képek jelentek meg a szeme előtt, a valóság lépcsőfokai, kantinépülete, útjai, bokrai helyett. Először tépett zászlóként lebegő foszlányokban, majd egyre teljesebb, élesebb, másodpercek alatt hónapokat, éveket lepergető fotókban. Feltűnésükkor még gyorsabban szedte a lábát, de azokat nem lehetett leelőzni. Elébe kerültek minden oldalról, körüláramolták – s mint virtuóz, Jimmy Hendrix-ügyességű gitárszóló sikkánásai, vad hullámokban törték át ellenállása gátjait. Olyan jelentéktelennek tűnő mozzanatok gyulladtak föl e rohanás közben csillag-szóró fényű és életű zsaránokemlékeként, mint amikor a lány rátámadt a Kisbánra és a Vörösgálra – a barátaira –, mert azok nem álltak ki mellette, amikor egy fogalmazványát kigúnyolta a magyartanára s az osztály szolgálai nevetett hozzá – egy orgonahangverseny a Bécsi kapu téren, ahol büszkén fogta át a lány vállát, kedvenc tanáruk – a diáklap tanár-szerkesztője – szeme láttára, s az előadás után a Szentháromság téren ölbe kapva a város tejütfényeinek is megmutatandó csodálatos tulajdonát – egy napfényes délelőttöt a Feneketlen-tó parti padon, ahol felolvasta a lánynak nyolcoldalas versét a csepeli munkásokról – kajakedzésekre jöttében-mentében szembesült gyűrött, gondterhelt arcukkal a HÉV-en –, amelyet így fejezett be: „Éltetek általam lesz / Színes egy kevéssé / Akkor ember s költő leszék / Nem csak bárgyún álmodozó / Homo sapiens”, az pedig a nyakába csimpáskodik, puszik nedves csillagjait nyomva az arcára, és azt mondja: „Az leszel, az leszel, nagy költő leszel” – egy veszekedés nyomán összeszűkülő farkasszemezés, ahol végül sikerült érvényesítenie a vitában kifáradt, összetörtén gubbasztó lánnyal szemben az akaratát s most – vagy már rögtön a veszekedés után? – azt szerette volna, ha mégsem ő győz, hanem lesimította volna a civódás rajzolta vonalakat az arcáról.

A laktanya legkülső pontján, a sportpálya sarkában hagyta abba a futást. Leült a kapufa tövébe, s nekitámasztotta a hátát. Néhány méter választotta el az országúttól, valamint a folyócskától is, amely a másik oldalról határolta el a külvilágtól. A néptelen pályán csak egy magányos, megszállott futó cuppogott el mellette a felázott, lucskos salakon. A gyepszőnyegről még nem olvadt el az utolsó hó, fehéreskéken derengett a homogén sötétte sűrűsödő sötétségben. Időnként autók berregtek el mellette, s eltűntek a fényoszoróik vágta szűk alagutakon. Kerékpáros aszszonyok körvonalai karikáztak a kéttornyú nagytemplom világító számlapszemlei alatt összehúzódó kisváros felé, ahol sorra gyulladtak föl a lámpák.

Behunyta a szemét, és belefűjt a furulyába.

Türelmetlenül törtek ki a hangok a kétágú sípból, mintha maguk is tudták volna, hogy végleg el kell hagyniuk röptetőhelyüket. Sírt, nyüszített az üres belü fadarab. Szerelme arca olyan erővel tört rá, hogy már-már érezte sűrű szálú hajának érintését, birsalma-tapintását és -illatú bőrét; azt a puha, csak az ajkaival érinthető övezetet a nyakánál, ahol a nyurga, dacos hajszálak selymes pihékké szelődülnek. Ösztönösen billegtek az ujjai a lyukacsok karikaszelepein, ahonnan újabb és újabb hangrajok rebbentek föl, s kezdtek meg verdeső szárnycsapásokkal magasba ívelő-haló útjaikat. Miután kieresztette valamennyi madarát, becsomagolta a hangszert a franciakockás papírosba, amit azért hozott magával, hogy talán majd ír itt pár sort, s az országútról besűrűdő fény-nél rárajzolta a lány címét.

„Hát ez is megvolt.”

Mielőtt kifosztottan a mellkasára ejtette volna a fejét, hirtelen megérintette a puha, hívó moccanás, és belőle is kiszabadította a fájdalom édes madarát. Ez a kalitkát nyitogató érintés egy éppen most felszínre bukkant, idáig rejtett érzésforrás meleg loccsanásaiból eredt, amelynek gyorsan emelkedő vízszintje hamarosan ki is buggyant a szeméből, és bő cseppekké hízott arca lejtőin. A hullámocskák ködös, tarajos fogú tengerek irányába sodorták, távoli kikötők és szigetek felé, amelyek nem vonzzák, de nincs más választása, mint hogy elérje őket.

Ha élne a nagyanyja, most töpörödött testével felnyújtózna a feje búbjáiig, és szép öreg kezével – amelyen a bőr olyan leheletvékony, hogy a töppedt barázdákat és az alattuk futó ereket alig lehet megkülönböztetni – oldalra fésülné a haját – egy darabig toporzékolva sziszegve tűrné – és azt mondaná: „Téged szeretlek a legjobban”, mint amikor egyszer a valóságban is, a Dagály uszodába menet, egy kánikulai napon felnőtként a nagymamiba karolva sétált, s a másik két unoka jó tíz-húsz méterre előttük veszekedett egy fagyaltton, hirtelen megállította a nagyanyja, szembefordult vele, megsimogatta és megkérdezte: „Nem árulod el sem az Andrisnak, sem az Annának? Becsületszavadra? Tedd a szívedre a kezed!”

„Téged szeretlek a legjobban.”

S persze prédikálna. A rá majd „az életben” háruló kötelességekről, a rendről (amely „a lelke mindennek”), arról, hogy érdemes dolgozni („csak pontosan, szépen, ahogy a csillag megy az égen”), ha van két krajcárja... („csak az egyiket szabad elköltenie, mert nem tudni, mi adhatja

magát elő”), a tanulásról („amit megtanul, az az egyetlen dolog, amit nem vehet el tőle senki”), azaz: az agyónhajtogatott-unt gondoskodás és tapasztalat paneljait, amelyekkel elfedte, a földi élet számára elviselhető hőfokra hűtötte azt az egyedi, forrón áramló – isteni – lényegét, aki, ami, ő maga.

„Téged szeretlek a legjobban.” Ezt a valóságos idejében is a súlyának megfelelően fogadott mondatot az őt magukkal hajtó, vigasztaló hullámocskák hozták magukkal. Ez a mondat dobolt, muzsikált benne egyre áradóbban, amikor a lány arca helyett élete egyetlen halottjának a filmje kezdett peregni, amelyben a csupa ránc öregasszony kezébe veszi az imakönyvet, és elindul a sárga keramitkockás, csendes utcákon. Keresztül megy a piacon, ahol még állnak a céllövöldék a Szent László-napi búcsúból, elhagyja a roppant sörgyári épületeket, a laktanyájuk udvarán röplabdázó tűzoltókat s átellenben a sarki fűszerboltot – ma Közért, pontosabban: a „megszüntetve megőrzés” elvét hirdetve a köznyelvben is: „Klauber Közért” –, amely az övé volt egykor, majd egy poros játszótér és falusi jellegű földszintes ház sorok, „Kesz csokolom, Klauber néni”-k kísérik, az azóta raktárhelyiséggé átalakított zsinagóga felé. Mikor alakja apró, fekete ponttá zsugorodott – mindig fekete ruhában és fekete retiküllel ment imádkozni –, zsibbasztó lelkiismeret-furdalás költözött belé, mert annyi kérés ellenére sem kísérte el ezekre az útjaira.

Még eszméletre ébredése előtti, ellenállásra képtelen ártatlanságában a nagyanyjának egyszer sikerült elvinnie őt a hátát a vasúti töltés oldalának vető, rejtelmes bensejű, mór stílusú épületbe. Halványan fel is rémlik a ki-benyíló Tóraszekrény belső borításának valószínűtlen tengerkékje, s a zsinagóga falán a márványtábla, ahol a nagyanyja megmutatta legidősebb fiának, a munkaszolgálatosként a Don-kanyarból „vissza nem jött” Pistának a nevét – állítólag a megtévesztésig hasonlított rá –, akinek ez a kegyeletőrző mártírnévsor egyúttal a sírja is. De bármennyire erőltetné is, nem tud több résztvevő élményt és tapasztalatot felhasználni ehhez a szegényérzetét kiváltó filmrészlethez, ha csak a különböző, a lakás rejtett pontjain – az előszobában, a bádorgborítású jég-szekrényen, a kamrában, a az egykori „boltból” itt maradt mérleg tányérján – fölpislákoló, saját verejtékszírjukban önmaguk emésztését visszatükröző, viaszkönnyeket hullató nyeszlett mécsesek képét nem, amelyek rendeltetését nem ismerte, de ehhez a lába elől lesüllyedt világhoz kapcsolta. Most – *miután már nem lehet* – Orpheuszként szállna alá eme álomként eltűnő, déja vu-megfoghatatlan világba, hogy meg-

érintse, megismerje, belekapaszkodjon, s az ébrenlétfelszínre hozza, mert megsejtette, hogy a szerelme elvesztésének fájdalma mögül rásugárzó vigasztalás és béke innen az él nem érhető, mégis közelben húzódó földrész kegyelméből ered. S miközben elérte ez a felfedezés, a filmjén a fekete ponttá zsugorodott alak fölperdült az égre, vele kapcsolatot tartó csillagnak, világítani, s a piac, a falusias, földszintes házsorok, a tűzoltókaszánya udvarán félmeztelenül röplabdázó férfiak, a fűszerbolt (Közért), a zsinagóga helyére pedig sűrű, kék tónusú éj borult.

Mire visszatért a körletbe, társai már aludtak. Tudta, hogy aligha sikerülhet álomba csusszannia, ha nem veszi elő a ritka alkalmakra tartogatott, elkopástól féltett történetét, amely azt meséli el, hogy otthon jól kibészélgette magát a szüleivel, lénylete az ünnepi vacsora utolsó falatjait, benyit a sufniába, előveszi a barátjától jó előre kölcsönként hálózszakot és a hátizsákját, belerakosgatja a civilszagú holmijait: két pulóvert, egy jeanst (*Levi Strauss*), az *Omega* feliratú trikót, a kulacsort... de hál'istennek nem jutott el az ágya alatt már a holnapi postázásra előkészített hangszerig, sem a lányig, akivel a hajnali szürkületben a Mórícz Zsigmond körtéren az óra alatt találkoznak, mert alig engedte el a magára húzott dörzs tapintású pokróc szélét, máris kezébe került a kétágú síp.

Tengerparti országúton gyalogol, vállát vágja a hátizsák pántja, de ő részeg-boldogan lépked, lobogó haját, arca egész felületét a sós ízű szélben fürdetve. Egy Illés- vagy egy Beatles-melódiát fúj a furulyán, s játék közben a dallam egy másikká finomodott, változott. Felujjongó lelkesedéssel fedezi fel: a sajátjává. Ez az a dallam, amely álmaiban annyiszor az övé volt, de fölébredve mindig elveszett. Most, lám, ez is megkerült. A nap felhevült, bíbor korongja éppen térdig, majd nyakig merül a kék-ből pillanatok alatt ezüstössé foncsorozódó tengerbe, s a két elem találkozásából felcsapó rózsaszín, vörös derengés bevonja az égbolt alsó felét és az országutat szegélyező citrusfák, sziklák sötétedő kontúrjait. A fluoreszkáló sugárzás békés kegyeleme fölé emelkedik az előző filmje külvárosi környezetéből fölszökken csillag, s meg-megerősödő fényével biztatja, hogy VAN, nem hagyta el.

SZÁLLJUNK KI

Szeder Márta szerint atyám szereti őt, csak saját maga elől is titkolja. Atyám a feje tetejére is állhat, akkor sem marad el mellőle. Igazi sakkmatt helyzet.

Tegnap bementem atyám munkahelyére, nem sokkal a meccs előtt. A Honvéddal játszottunk; ha kikap is a csapat, jó kis küzdelem lesz. Néhány nagy csel, elfutás, támadás a negyvenméteres passzokkal, ha kétszer bejön Józsi Királynak (III. Józsefnek) a biciklicsel, megszoríthatom zsebemben a belépőjegyet; a tízforintos állóhely ára már megértült.

Szeder Márta persze már ott ült a szobában. Hol is lehetne szombat délután fél háromkor, amikor atyám egész hétvégére eltűnhetne?

Kérdésemre – Kijössz-e Kispestre? – atyám kérdéssel válaszolt.

– Eladtad már a bundácipődet?

– Fél három és azt se tudjuk, melyik busz visz ki a Honvéd pályára!

– Ha sikerül eladnod kétszázötvenért, én is teszek hozzá kétszázat, és veszünk egy szép, angol sportcipőt.

Szeder Márta, aki egy szfinksz nyugalmaival és reneszánsz madonnák megdicsőült boldogságában trónolt a fotelben, lassan nem rám, hanem atyámra emelte kérdőn tekintetét.

Atyám nyelt egyet. (Be kell vallanom, élveztem kínlását.)

– Ne menjünk együtt. Az utóbbi időben mindig kikaptunk, ha veled mentem – mondta fél perc gondolkodás után.

– Miért? Szeder Márta talán szerencsét hoz a csapatnak?

– Annyi bajom van. Még te is jössz a hülyeségeiddel. Ha akarsz, gyere ki velünk.

– Nem megyek Szeder Mártával. A csapat szent dolog. Négyéves korom óta együtt járunk meccsre.

– Márta azt hiszi, hogy ő szent – motyogta alig hallhatóan.

– Nem érdekelték. Szevasztok – indultam az ajtó felé.

Atyám utánam kiáltott:

– Azonnal gyere vissza! Gyere vissza! Hogy képzeled, hogy így elrohansz? Együtt indulunk. A büfében megiszunk egy kávét...

– Nem kell a kávé.

– Jaj, hagyj már békét, hagyjatok békét.

Bár én és Szeder Márta meg sem mukkantunk, befogta a fülét, az asztalra könyökölt és lehorgasztotta a fejét. Így maradt fél percig. A kezem már a kilincsen volt.

– Így nem mehetsz el. Elegem van a sértődéseidből – tört ki.

– Lent megiszunk egy kávét. Várj, felveszem a kabátom.

Szótlanul kullogtunk a hosszú folyosón. Apu elől, Szeder Márta és én mögötte. Siető kollégák húztak el mellettünk felszabadult léptekkel, hangosan, sokan a szombati bevásárlásra óriási szatyrokkal fölfegyverkezve. A páternosztérbe nem lehetett beszállni. Minden fülkébe ketten-hárman zsúfolódtak. Szeder Márta igazgatni kezdte apu sálját. Atyám félrehajolt.

– Nagyon kérlek, hagyd – mondta.

– Nem tűrhetem, hogy ilyen slendriánul hordd – s anyás mozdulatokkal folytatta a sál elrendezését. Atyám megrázta magát.

– Könyörgöm, ne vacakolj a nyakam körül.

– Megfázol. Egy pillanatra maradj nyugton. Nem engedhetem...

Atyám kitépte magát, hangja panaszosan remegett.

– Csak állunk, állunk ezelőtt az istenverte páternosztér előtt, a meccs meg percekben belül kezdődik, de te a világ minden kincséért sem hagy nál nyugton.

– Nekem illet nem mondatsz.

– Látnod, hogy mondhatok. Jól hallottad. A sálam meg úgy hordom, ahogy nekem tetszik.

Szeder Márta bánatosan ránk nézett, ajkát lebiggyesztette, majd hirtelen megfordult – soha nem láttam ilyen gyorsnak –, s rohant lefele a lépcsőn. Álltunk. Apuból feltört egy mély sóhajtás.

Végre egy üres fülszék. Beléptünk. Az ötödik és a negyedik között hirtelen ötletem támadt.

– Szálljunk ki. Lemegyünk a hátsó kijáraton és meglógunk.

– Nem lehet vele megtenni.

– Miért? Majd elveszed feleségül, hogy meg ne sértsd? Na, kiszállunk?

– Már úgyis készülök megmondani... Szakítófélsz...

Itt értünk le a negyedik emeletre.

Gyorsan kilépek, magammal húzom aput. Nem kerül nagy erőfeszítésembe – utána néz az üresen elsüllyedő fülkének –, és már szaladunk is hosszú, zégzugos folyosók labirintusában. Elfutunk a MUNKÁÜGYI-IRODABÉRSZÁMFEJTÉSGAZDASÁGI IRODASZEMÉLYZETI SZTÁLYARCHÍVUM feliratai előtt, letrappolunk a keskeny csigalépcsőházba, majd dohszagú lichthóf mellett halad el az utunk, ahová ósdi, poros karosszékeket és öt-tíz éves termelési grafikonok szakadt papundeklitábláit zsúfolták.

Ki a kapun. Átvágunk az úttesten, befordulunk egy mellékutca: Én futok elől, hallom apu szuszogását, lassítok az iramon. Még mielőtt kiérnénk a Körútra, megállok. Meg kell beszélni, hogy mihez is kezdünk.

– Teljesen világos, hogy nem mehetünk ki a meccsre, mert az lesz az első dolga, hogy ott keressen – vélekedtem.

– Most hova az ördögbe disszidálunk? – lihegi atyám.

– Nem is rossz. Elmehetnénk egy hétre külföldre. Ennyit nyugodtan lóghatok az egyetemről. Neked meg van egy csomó szabadságod, még múlt évről is, nem beszélve a tanulmányiról. Nem is tudom, mikor akarod kivenni? Vagy össze akarsz hozni egy egész évre valót? Van útleveled? Van. Nekem is.

– Állj! Ezt komolyan gondolod? Nem ilyen egyszerű. Tulajdonképpen hová akarsz menni?

– Valamelyik szocialista államba, mivel oda érvényes az útlevelem.

– Nekem mindegy. Te intézkedsz.

A legfontosabb, hogy elhozzam apu útlevét. Elkérem a lakáskulcsát, megkérdelem, hol tartja az iratait és a pénzt. Beültetem egy presszóba, kezébe nyomom az újságjaimat.

Autóbusszal megyek a lakásáig. Pillanatok alatt megtalálom, amit keresek. Eszembe jut, hogy egy sportszatyorba dobjam a bakancsát, két pár vastag zoknit, egy erős nadrágot és a zsebsakkot, ugyanis bármelyikünknek veszélyes lenne később idejönni.

Mire a presszóba visszatérek, atyám már kiolvasta az Esti Hírlapot és az ÉS-t, épp a Tükör felénél tart. Lehuppanok mellé, beszámolnék az

eddig végzettekről. Felpillant az újságból – nem szereti, ha zavarják olvasás közben –, befejezi a cikket, leteszi az újságot.

– Sajnos, nem megy – mondja. – Hol lagnék hétfőig, amikor kivehetném a szabadságomat? Miután Szeder Márta meggyőződik, hogy nem mentünk a meccsre, azonnal figyelni kezdi a házat.

– Nálunk alszol, ez az egyetlen hely, ahol nem kereshet. Egyrészt, mert eszébe sem jut, hogy nálunk lehetsz, kettő, mert ha eszébe is jut; ott nem mer megjelenni.

– Talán nem, de mit szól hozzá anyuka? Meg aztán, hely sincs már nálatok.

– Anyut csak bízd rám, észre sem fog venni. A szobámban nyugodtan elalhatsz.

– Tőlem... – vonja meg a vállát, és felveszi az újságot az asztalról.

Mit csináljunk hétfő reggel fél nyolcig, amikor kikérheti atyám a szabadságát? Egy biztos: olyan helyre nem mehetünk, ahol atyám az utóbbi két évben megfordult – persze, hol nem fordult meg? –, találkozhattunk Szeder Mártával és az egész terv dugába dől.

Félve kérdezem:

– Eljönnél a Syriusra?

– Hová?!

– A Syriusra...

– Syrius? Az jó. Attól tényleg nincs semmi távolabb.

– Mi van távol? Itt játszanak a Bercsényi utcában.

– Azt hittem, az egyik csillag – mondja, s már vissza is bújik az újságjába, és onnan motyogja:

– Nekem mindegy, hagyom magam sodortatni az eseményekkel.

Ez egyszerű, hogy beleegyezik! Most négy óra. A Syrius klub előtt ajánlatos hat órakor sorban állni, hogy hétre bejusson az ember. Felsőhajtok; jól mennek a dolgok. Hátradőlök a széken és magam is kezembe veszek egy újságot.

Ötkor buszra szállunk, felmegyünk hozzánk. Eszünk két karéj vajas kenyeret. Felajánlok atyámnak egy pulóvert a zakó-fehéring-nyakkendő helyett. Nem fogadja el, bár tetszik neki: búvóhelyhez – álöltözet. Becsapjuk az ajtót, gyalog megyünk a Syriusra.

A klub előtt már két-háromszáz főnyi tömeg ácsorog. Pár méteres szakaszokban lódulunk előre, míg nagy nehezen bejutunk az előtérbe, s megváltjuk a jegyeket.

Bent csikos huzatú ágymatracokon hullámszik a hallgatóság törökü-

lésben, ölbe feküdve, egymás hátának, vállának támaszkodva. A Syrius körülbelül negyedóra múlva kezd, addig lemezjátszót kapcsoltak az erősítőkre. Közben kosárlabda meccset vetítenek. A lemeztől egy szólógitár vékony hangja kigyózik a basszus és a dob ketrecében, el-elfáradva és megújuló erővel, mint a hangszórók nagy, fekete dobozai fölötti vetítőlámpák a kosárlabda csapatok támadásai.

Egyik haverom felismer, hív, hogy ülünk melléjük. Botladozunk a lábak, fejek, szétdobált ruhadarabok között. Helyet szorítanak, ledobjuk magunkat.

A srác szól, nincs-e kedvem lemenni holnap Pécsre. Odamenniük a barátnőjével, a vásárba. Állítólag eredeti, népi blúzokat lehet venni olcsón. Az apjától megkapja egész napra a kocsit. Megkérdelem atyámat, hogy rendben van-e a pécsi út? Vállat von. Megbeszélem, hogy csengessenek hármat telefonon, fél ötkor.

Atyám megbabonázva nézi, hogy mi történik a teremben: feltűnnek a torzonborz technikusok sokszínű és -szálú elektromos zsinórokkal. Átfurakodnak a tömegben a zenészek is. Hangolnak. Nem lehet észrevenni, melyik az a pillanat, amikor a magányosan lebegő hangok közös játékba olvadnak.

A szünetben megiszunk egy üdítőt. Köszönök néhány ismerősömmel, megmagyarázom atyámnak, milyen klassz és modern a zene, amit hallottunk. Ő bólogat, és megjegyzi, hogy az énekesnek időnként a farkára léphetnek, azért muszáj neki így üvölni. Leintem ezeket a marhaságokat és visszaülünk a helyünkre.

A zenekar csak tíz óráig játszik. Kényelmesen megvárjuk, míg mindenki kitolong az ajtón, s átmegyünk vacsorázni a közeli Apró csárdába.

Persze az Apróban már az állóhelyek is foglaltak. A terebélyes tölgyasztal körül hullámszik, forog a tömeg. Felfurakszunk a savanyú füstködön át az emeletre. A vak tangóharmonikás könyökénél találunk két széket és egy asztalt, amely az Apróban köztudomásúan kivételes helynek számít.

Atyám hangosan – mintha a társaságunkban üldögélő kurvák kapitánya lenne – hívja a pincért. Két korsó sört, étlapot és pörkölteket kér.

Ennél az asztalnál pörkölteket? De semmitől nem kell tartanunk, mert itt az örökzöld Mari néni futtatja a nőket, aki lottyadt melleit kidüllesztve Kováts Apollónia sikereire tör a fordulásnyi parketten a két-személyes zenekar előtt, s két nótá közt fitymáló pillantásaival bennün-

ket vallatva a lompos primásnak odasziszegi: „Eltűnhetne ez a két fafa-szú az asztalomtól.”

De csónak-alakú porcelántálban hozzák már a pörkölteket. Délről melegíthették fel, s a pirospaprika a lábas fenekéhez éghetett, ettől olyan jó sötét színű.

Mire alaposan kitörölgetem a tányért és elkortyintgatjuk a maradék sört, a zenekar már a Rákóczi indulót játssza.

Otthon csendben kinyitom az ajtót, belopódzunk a fürdőszobába, majd hozzám. Amíg ágyazok és szétbontom a hálósákot, atyám nem vendéghez méltóan viselkedik. Ujját végighúzza az asztalomon, a könyvespolcokon, és felmutatja.

– Mikor takarítottál? – gúnyos mosollyal szedi elő azokat a könyveket egy csomóba, amelyeket tőle kértem kölcsön az évek során, azzal a szándékkal, hogy nem adom vissza.

Nem szólok semmit, elhúzom a szám és belebújok a hálósákba, fejem alá egy díszpárnát teszek.

Atyám kényelmesen elhelyezkedik az ágyamban, rögtön a fal felé fordul. Én még jó ideig nem tudok elaludni; kemény a padló. Reggel felpattanok a csörgésre. Fölrázom atyám, sietünk a körtérre, ahol a barátomék várnak. Beszállunk a hátsó ülésekre. Álmosak vagyunk. Az országúton alig közlekedik néhány jármű. Félórán belül felhasadnak a felhők, meleg napsugarak tűznek át az országutat szegélyező fák lombkoronáin. Kilencre Pécsett vagyunk, s negyedóra múlva a vásárban.

Átvágunk a gépkocsi-szekértábor dzsungelén, aztán a végeláthatatlan bódé-, sátor-, portéka- és ponyvasorok csudáin ámuldozunk, míg atyámmal le nem szakadunk és el nem vegyülünk a lacikonyhák előtt nyüzsgő sokaságban.

Atyám körül csak úgy fröcsköl a tömeg, amint kihozza sültkolbász adagjainkat. A vékony papíron keresztül tűzként égetik tenyerét, le is dobja őket egy üres teherautó-platóra. A vörösen égbeillanó, fűszeres felhőiben az izzadt kolbászrudakat, elegáns szivarként, két ujj közé csíptetve emeli egy hosszú slukk-ként a fogai közé. „Ez a kenyér...” kiált egy kifújásnál, s a puha, vajszínű kenyérbéllel el is fullasztja a mondatot.

A nagytestű, kipirult asszonyságtól kiudvarol még két adagot, sorban állás nélkül, s ezt minden pálinkánál erősebb ecetes, zöld cseresznye-paprika végiglobbanó gyújtózsínórja után küldjük, s átballagunk a szemközti sátorba. Két deci borokkal támaszkodunk az ivópultnak, és

úgy kerekítjük hasunk a csóváznak, mintha jó pénzért kiárultunk volna egy vak lovat.

Jön két cigányasszony. Mint a végtelen strófájú, de sohasem egyformán ismételt keleti dal, ring csípőjük és fenekük. Erdei-vad arcukat, lázadó élénk színű ruháikat, megvetéssel vegyes szájalommal hozzák kö-zénk. Ők is a borkóstolóhoz tartanak és decis pohárba pálinkát kérnek.

Én, a kétéves nyeretlen, nem tudom elviselni ezt a megalázó kirekesztettséget a csodatevő ikonként felmutatott szépségből, ezért otrombán megpróbálom széttörni.

– Lehetetlen, hogy ne legyen rajtuk melltartó – mondom.

Atyám csak annyit szól, hogy „hülye vagy”, de le nem venné a szemét a cigányasszonyokról, akik az állópult átellenes oldalára helyezik a poharukat, s most a megjegyzésre felkapják a fejüket.

– Ha nem hiszed, akkor fogd meg! – düleszti, táncoltatja melleit az egyik, miközben fel s alá, keresztben lépeget előttünk.

– Félsz? Fogd csak meg nyugodtan, nem harag! – alulról a tenyerébe fogja melleit s felénk emeli. Társa nevet, s mint a kontrás a szóló hegedűt, kíséretként ő is megrezegteti a mellét. Ég már az arcom, s most megfogja a karom.

– Na, mi lesz? Fél a magyar csávó?

Kirántom magam a kezéből. Mondom, szórakozzon mással, erre kinyit két gombot a blúzán és a vásár fölé telepedő szürke esőfelhőknek villantja felfelé hegyesedő telt, félhold emlőjét.

– A haverod sokkal derekabb legény – mondja, közben begombolkozik. Aztán odarepül atyámhoz és szájon csókolja. Felém kacag – atyám szemérmesen vigyorog –, és mielőtt szóhoz jutnánk, már hat-hét méterrel arrább vonultatják büszke hátukat. Atyám mintha tenne egy mozdulatot, hogy utánuk eredjen.

Visszafelé a kocsiban megbeszéljük, melyik országba utazzunk holnap. Csehszlovákia, Románia, Lengyelország vetődik fel, esetleg NDK, repülőgéppel. Románia mellett döntünk. Atyám egy gyönyörű, huszonöt éves aradi nőről mesél lelkesen, aki román és francia nyelvet tanít gimnáziumban. Fél éve ismeri, s egyszer francia parfümöt küldött neki ismerősökkel, levélke kíséretében. Az én szemeim előtt Vajdahunyad, Déva, Torda, Kolozsvár jelenik meg elbeszélésekből, képeslapokról. Megállapodunk, hogy Arad felé indulunk, de semmiképp nem maradunk ott két napnál tovább – esetleg visszafelé benézünk –, mert én szeretnék várakat, múzeumokat látni és valamit az erdélyi havasokból. Rá-

beszélem, hogy legalább Aradig menjünk autóstoppal. Így valószínűleg hamarabb kijutunk az országból és megtakaríthatunk rengeteg pénzt, amit ott verhetünk el. Nagy nehezen, de beletörődik.

Estére érünk Budapestre. Elkészönök a barátomtól, megüzenem csoporttársaimnak, hogy egy-másfél hétig nem megyek be. Otthon gyors pakolás kezdődik. A kis katonai hátizsákba két vastag pulóvert, flanelinget, zoknikat, bicskát, tollat és térképet teszek. Atyám nem hajlandó bakancsban utazni, mint én, elfogad viszont egy pulóvert és két színes inget. A sportszatyrába beteszi a zakóját, s amilyen bolond, a nyakkendőjét is. Hamar ágyba parancsolom, reggel még csomó elintézni valónk van.

Most atyám alszik el nehezebben. Azon morfondírozik; mit szól majd az aradi nő a látogatáshoz? Hétkor anyám ajtócsapkodására – ekkor indul dolgozni – talpra ugrok, felöltözködöm. Atyám még az ágyban. Leküldöm, hogy vásároljon kaját és kérje ki a szabadságát. Ő meg a lekémre köti; vegyek ajándékot az aradi nőnek, valami kozmetikai marhaságot és egy verseskötetet.

Fél kilencre érek haza, kilenckor a vágóhídnál vagyunk, ahol felszállunk a HÉV-re, ami kivisz az M5-ös műútra.

A végállomástól száz-százötven métert gyalogolhatunk, amikor megáll mellettünk egy kamion. Felkapaszkodunk a magas sofőrfülkébe, kényelmes bőrüléseken terpeszkedünk, a zsákjainkat az ülünkbe vesszük. Az ablak mellé ülök, megkértem, hogy kinyithassam. Atyám a sofőrrel elegyedik beszélgetésbe, de erre nem figyelek, kihajtom a fejem az ablakon, borzoltatom a hajam, pofoztatom az arcom a légáramlattal.

Magunk mögött hagyjuk az utolsó benzinkutakat, temetőket, sorompókat. Kiérünk a széles kukoricatáblák közé – távolban szelíd dombok vonulatai –, a sofőr rákapcsol, mehetünk kilencvennel, esetleg százszal is.

Nem is tudom, meddig visz bennünket? A következő városig vagy el egészen a határállomásig, ahol aztán gyalog talpalhatunk át a másik oldalra a csodálkozó vámosok és határőrök tekintetétől kísérvé, vagy az aradi gimnázium előtt stoppol le a sofőr?

Kilépünk a páternoszterből. A portásfülke mellett Szeder Márta felháborodástól remegő, hatalmas keblei torlaszolja el a forgóajtóhoz vezető benyílót. Megbántottsága nagy, piros foltokban lángol az arcán, orrcimpái karikákká feszülnek és süvítve lövellik a levegőt.

Atyám villanásszerűen süllyeszti fekete-gomb-fejét automatikusan

felhúzó vállai mankótámaszai közé. Félrefordulok, és az óráimra nézek.

A meccsnek néhány percen belül kezdődnie kell. Most töltik az utolsó percek az öltözőben a fiúk. Becsei Józsi nem bír magával. A sarokban dekázik; egyik lábáról a másikra emelgeti a labdát, föl a térdére, fejére, le a mellére, hasára. Most oxira teszi, rüssztel leemeli, s elindul a játékoskijáró felé. Kicselezi az öltözőpad lábait, átemeli a fogassoron és a még cipőjüket igazgató társai térdén, karján. Szólnak is neki, hogy „Józsiám, minek örülsz, amikor a Honvéd ellen kell hajtánunk, még hozzá Kispesten”. A középkezdés után az első percekben elcsen egy támadást saját térfele közepén, és megindul a bal szélén. „Hopp egy légy” – bejött az első csel –, „bicikli” – itt a második. Kiflikanyarban rúgja el a Honvéd támadósor utolsó embere előtt a labdát, ő maga a másik oldalán kerül meg a játékos és elcsípi az oldalon elött a bőrt. Szabad az út, szoktetheti magát. És Józsi király fut. Előrecsapott, jellegzetes válltartásával valósággal ráfeszül a pályára, eggyé válik vele. S nekem arra is van lélekjelenlétem, hogy e hódító, győzelmes futás alatt felfogjam és gyönyörködjem a gyeplő harsogó zöld pompájában s az abból hóként világító, még patyolattiszta dresszben, rajta a mélykék kettessel. Józsi e fergeteges rohanásból csak most, az alapvonalnál pillant középre. Egy jó beadást ragasztana a befutó három-négy csatár fejére, akik persze ilyenkor sehol sincsenek. Egyedül kell nekivágnia. Rögtön meg is kapja a kötenyt a nagybajuszú válogatott hátvéd, s már itt is van a tizenhatos vonalánál. De ügyel-bajjal utoléri a bajuszkirály, elkapja a karját. Becsei Józsi kitérte magát a kezei közül, szalad tovább, erre az becsúszással nagyot rúg a bokájába. Józsi elesik, de már talpon is van. Kisodródik a tizenhatos csücskéhez. És most a kétméteres középhátvéddel meg a segítségére siető balfedezettel áll szemben – mivel Józsihoz képest valóságos góliátok –, teljesen elzárják előle a kapuhoz vezető utat. Ezért föl kell pergetnie a labdát térdmagasságba és az egyik lábáról a másikra csiki-csuki emelgetnie, mint az öltözőben. Ez azért szükséges, hogy az egyik föléje tornyosuló monstrum a bosszantóan könnyelműnek ható játszadozásra kimozduljon, s most, amikor számítása beválik, hirtelen két oldalelhajlással eldönti a védőket. Eközben a labda majdnem egy helyben áll, oly gyorsan pofozza ide-oda, hogy magam sem látom, mi történik. A kapus, mint tigris a ketrecében, ugrál ezalatt a két kapufa között, most elhagyja az ötös vonalat, s éppen, amikor Józsi lőhetne vagy előrébb guríthatna, fölbukkan az eldölt hátvédek mögött és ráveti magát Józsi jobb lábára.

beszélem, hogy legalább Aradig menjünk autóstoppal. Így valószínűleg hamarabb kijutunk az országból és megtakaríthatunk rengeteg pénzt, amit ott verhetünk el. Nagy nehezen, de beletörődik.

Estére érünk Budapestre. Elköszönök a barátomtól, megüzenem csoporttársaimnak, hogy egy-másfél hétig nem megyek be. Otthon gyors pakolás kezdődik. A kis katonai hátizsákba két vastag pulóvert; flanelinget, zoknikat, bicskát, tollat és térképet teszek. Atyám nem hajlandó bakancsban utazni, mint én, elfogad viszont egy pulóvert és két színes inget. A sportszatyrába beteszi a zakóját, s amilyen bolond, a nyakkendőjét is. Hamar ágyba parancsolom; reggel még csomó elintézni valónk van.

Most atyám alszik el nehezebben. Azon morfondírozik; mit szól majd az aradi nő a látogatáshoz? Hétkor anyám ajtócsapkodására – ekkor indul dolgozni – talpra ugrok, felöltözködöm. Atyám még az ágyban. Leküldöm, hogy vásároljon kaját és kérje ki a szabadságát. Ő meg a lelkemre köti; vegyek ajándékot az aradi nőnek, valami kozmetikai marhaságot és egy verseskötetet.

Fél kilencre érek haza, kilenckor a vágóhídnál vagyunk, ahol felszállunk a HÉV-re, ami kivisz az M5-ös műútra.

A végállomástól száz-százötven métert gyalogolhatunk, amikor megáll mellettünk egy kamion. Felkapaszkodunk a magas sofőrfülkébe, kényelmes bőrüléseken terpeszkedünk, a zsákjainkat az ölünkbe vesszük. Az ablak mellé ülök, megkérem, hogy kinyithassam. Atyám a sofőrrel elegyedik beszélgetésbe, de erre nem figyelek, kihajtom a fejem az ablakon, borzoltatom a hajam, pofoztatom az arcóm a légáramlattal.

Magunk mögött hagyjuk az utolsó benzinkutakat, temetőket, sorompókat. Kiérünk a széles kukoricatáblák közé – távolban szelíd dombok vonulatai –, a sofőr rákapcsol, mehetünk kilencvennel, esetleg százszal is.

Nem is tudom, meddig visz bennünket? A következő városig vagy el egészen a határállomásig, ahol aztán gyalog talpalhatunk át a másik oldalra a csodálkozó vámosok és határőrök tekintetétől kisérvé, vagy az aradi gimnázium előtt stoppol le a sofőr?

Kilépünk a páternoszterből. A portásfülke mellett Szedér Márta felháborodástól remegő, hatalmas keblei torlaszolja el a forgóajtóhoz vezető benyílót. Megbántottsága nagy, piros foltokban lángol az arcán, orrcimpái karikákká feszülnek és süvítve lövellik a levegőt.

Atyám villanásszerűen süllyeszti fekete-gomb-fejét automatikusan

felhúzódozó vállai mankótámaszai közé. Félrefordulok, és az órámrá nézek.

A meccsnek néhány percen belül kezdődnie kell. Most töltik az utolsó percek az öltözőben a fiúk. Becsei Józsi nem bír magával. A sarokban dekázik; egyik lábáról a másikra emelgeti a labdát, föl a térdére, fejére, le a mellére, hasára. Most oxira teszi; rüszttel leemeli, s elindul a játékoskijáró felé. Kicszelezi az öltözőpad lábait; átemeli a fogassoron és a még cipőjüket igazgató társai térdén, karján. Szólnak is neki, hogy „Józsikám, minek örülsz, amikor a Honvéd ellen kell hajtanunk; még hozzá Kispesten”. A középkezdés után az első percekben elcsen egy támadást saját térfele közepén, és megindul a bal szélen. „Hopp egy légy” – bejött az első csel –, „bicikli” – itt a második. Kiflikanyarban rúgja el a Honvéd támadósor utolsó embere előtt a labdát, ő maga a másik oldalán kerüli meg a játékost és elcsípi az oldalon elött a bőrt. Szabad az út, szöktetheti magát. És Józsi király fut. Előre csapott, jellegzetes válltartásával valósággal ráfeszül a pályára, eggyé válik vele. S nekem arra is van lélekjelenlétém, hogy e hódító, győzelmes futás alatt felfogjam és gyönyörködjem a gyeplarsogó zöld pompájában s az abból hóként világító, még patyolattisztu dresszben, rajta a mélykék kettessel. Józsi e fergeteges rohanásból csak most, az alapvonalnál pillant középre. Egy jó beadást ragasztana a befutó három-négy csatár fejére; akik persze ilyenkor sehol sincsenek. Egyedül kell nekivágnia. Rögtön meg is kapja a kötényt a nagybajuszú válogatott hátvéd, s már itt is van a tizenhatos vonalánál. De ügyel-bajjal utoléri a bajuszkirály, elkapja a karját. Becsei Józsi kirántja magát a kezei közül, szalad tovább, erre az becsúszással nagyot rúg a bokájába. Józsi elesik, de már talpon is van. Kisodródik a tizenhatos csücskéhez. És most a kétméteres középhátvéddel meg a segítségére siető balfedezettel áll szemben – mivel Józsihoz képest valóságos góliátok –, teljesen elzárják előle a kapuhoz vezető utat. Ezért föl kell pergetnie a labdát térdmagasságba és az egyik lábáról a másikra csiki-csuki emelgetnie, mint az öltözőben. Ez azért szükséges, hogy az egyik föléje tornyosuló monstrum a bosszantóan könnyelműnek ható játszadozásra kimozduljon, s most, amikor számítása beválik, hirtelen két oldalelhajlással eldönti a védőket. Eközben a labda majdnem egy helyben áll, oly gyorsan pofozza ide-oda, hogy magam sem látom, mi történik. A kapus, mint tigris a ketrecében, ugrál ezalatt a két kapufa között, most elhagyja az ötös vonalat, s éppen, amikor Józsi lőhetne vagy előrébb guríthatna, fölbukkan az eldölt hátvédek mögött és ráveti magát Józsi jobb lábára.

Annak csak annyi ideje van, hogy a jobbról a bal lábára helyezze át a labdát, de a kapus már el is éri és lerántja. Mégpedig épp abban a pillanatban, amikor a megcsúfolt válogatott – aki ismét a nyomába ért – hátulról elkaszálja a bal lábát is. Józsi óriásit zuhan. Pokolian fájhat neki, mert nem irgalmas nővérek rángatják, rugdalják a lábait. Látom – vagy csak képzelem? –, mert ilyen pillanat-töredék alatt láthat-e az ember valamit, még ha jó helyen ül is? –, hogy eltorzul az arca, de ebbe kihívónak tűnő mosoly vonalai is vegyülnek. Ez a mosoly itt és most teljesen jogos; mintha csak azt mondaná: „Na, mi van, öcsik? Nem bírtok velem? Nem tudtok leszerelni? Ennyire odavagytok a plusz 400 forint lóvéért? Akkor csak kajáljátok, kajáljátok a Józsi bácsi cseleit...” De ahogy most elterül, a labda épp a fejéhez ér a jobb lábáról a bal lábára irányított kis önpassz energiájából, s mielőtt végképp átadná magát a fájdalomnak; minden erejével a labdába bólint. S mert a támadó vonalból balszélen visszarobogó játékos nem tud még átvergődni a földön fekvő két védőn, a kapus, a sérülést mímelő szélsőháttvéd és a szegény Becsei Józsi emberhalmán, valamint, mert a jobbháttvédjük azzal van elfoglalva, hogy egy pedicsekkel feltartsa a végre felfutó középcsatárunkat; a labdának – ha idegesítően lassan is a jobb kapufa töve felé tartva – el kell jutnia a gólvonalig.

Ó, igen: semmi sem tarthatja már vissza, hogy túljusson a gólvonalon.

GYERMEKEM LESZ

„Egy megrémült levélen két vércsöpp csillogott...”
Radnóti Miklós: Gyerekkor

Hányszor pergetem vissza azt a régi képet:
Feljössz délután, négy-öt óra körül. Ülünk a kis szobában a sezlonon.
Te az ölemben. Beszélgetünk. Felteszek valamit a magnóra.

A szobában gyorsan elébed kerülök, leülök a szélonra, és magamhoz húzlak. Átölelek, az arcom így épp a melledig ér. Szorítlak. Beléd fúrom az arcomat, mélyeket szippantok. Szétáradó biztonság a keménységed, a jó illatod. Bekapcsolom a magnót, az ölembe ültetlek, a vállamra teszem a kezéd. Fölperdül a kutya is az ágyra, az oldalunknak feszíti a hátát.

és egy kicsivel többet hagysz, mint a fele. Csókolózunk. Rádöntelek a sezlónra. Lábfejeink letornásszák a kifűzetlen cipőket. Megkérdezem: csináljak-e éjszakát? Bólintasz. A bal szemed sarkából és szájad szögletéből vonalak indulnak el, és az arcod közepén kis gödörben találkoznak. Ráaggatom a pokrócot az ablakkeretbe vert szögekre. Hirtelen elsötétül a szoba, csak a kutya rágta néhány lyukon nyilaz be néhány fénynyaláb. Először a felsőrészekkel célozzuk meg a széket – a szoknyád gondosan összehajtogatód –, a többi ruhadarabot a takaró alatt mesterkedjük le. Hét óra körül kizavarsz, hogy legyen meleg víz. Égeti a lábam a hideg kő. Visszabújok hozzád még tíz percre. Most lépsz ki az ágyból. Megropogtatod a csontjaidat. Még egyszer egymáshoz simítjuk a bőrünket tetőtől talpig. Beülünk a kádba. Az öltözködésnél kapkodunk, mert az anyád már „dühöng”, a „haját tépi”. „Semmi kedvem azt hallgatni, hogy ilyen-olyan kurva vagyok” meg hogy „megint azzal a stricivel henteregsz”.

A Körtérig átölelkezve megyünk, addig a kutya előttünk poroszkál. Ott ráteszem a porázt, így csak a kezedet tudom fogni, míg a házatok elé nem érünk. Negyed- vagy félórát beszélgetünk a kápualjban – attól függ, mennyit késel. Legtöbbször azt ismételtetjük: milyen jó lenne, ha nem kéne már soha hazamenned. Bár kívülről tudjuk egymás órarendjét, megbeszéljük: pontosan hánykor és melyik folyosón fogjuk egymást újra látni az egyetemen.

Csak pusztit adsz búcsúzóul, mert nem szeretsz az utcán csókolózni. A házmeesterlakástól és a lifttől átintegetsz az ajtóüvegen. Csak akkor fordulok meg, amikor becsapódik a liftajtó. Ülsz az ölemben. Békés kép. Ilyenek a délutánjaink vagy másfél éve. A vállad fölött elégedetten körbefut a szemem a szobám tárgyain. Meltóságteljesen terpeszkedik szemben az íróasztal. Lapján otthonos mikrokozmoszom: színes kréta, ragasztótubus, gemkapocsdoboz, oroszlanfogantyús fakorsó, amit tőled kaptam – belőle tollak, ceruzák, golyóstollbetétek nyújtózkodnak. Gombostűk gyógyszeres üvegcsében, zöld mázas korsó, képeslapok a falnak támasztva: Mireille Mathieu, horvát népviseletbe öltözött lány, Angela Davis, Szt. Kliment ősz-szakállas feje egy ohridi ikonról, Van Gogh *Magvetője*, s a te arcod a lengyel faragott korsónak támasztva. Rajzaid a falon: kacskaringós, ágas-bogas fa, alvó lány puha, fekete hajából hagymakupolás templom nő ki, a fejét izgatott vonalú faágak, gyökerek futják körül, kék templomot falnak föl a vörössessárgán izzó vastag olajfesték kerék-napsugarak. Oldalt könyveim

hosszú polcokon. Az éjjeliszekrényen a csillogó sárgaréz menóra tövében medvebőr süveges angol testőr katonák menetelnek.

El sem tudnám képzelni, hogy valami hiányozzék innen vagy máshol legyen elhelyezve. Nem is változott ez a szoba. Ülsz az ölemben. Szól a magnó.

Ó, hányszor pergetem vissza ezt a régi képet. Egyszerre villan minden egyes apró részlet agyam diapozitívján. Nemcsak a hangod hallucinálom, az illatod is az orromba kap egy pillanatra.

Ülsz az ölemben. Fölkopogtál, fülig szaladó szájjal az ölemben kapta-lak, éjszakát fogok csinálni, hétkor kizavarsz vizet melegíteni.

Ülünk. Szól a magnó. Valamilyen közömbös téma közepén bejelentet:

– Gyerekem lesz.

Halálosan meglepődöm, ráterítem a fülem a hasadra. Nem tapasztalok semmi különöset.

– Tényleg? Egészen biztos vagy benne?

– Egészen biztos... már másfél hete, nem jön meg. Halál biztos.

Megint hallgatok egy kicsit. Erősebben magamhoz szorítlak. Tudom, hogy hülyeség, amit kérdezek:

– Na és, fiú vagy lány?

– Inkább azt mondd meg, mi legyen most?

– Mi lenne? Megszüljük a gyermeket. Örülök, mert megszűnik végre a hercehurca, hogy nálunk is élsz meg a szüleidnél is.

Felkaplak. Megcsinálom azt a számomat, hogy a jobb kezem a térded alá csúsztatom, a ballal meg a derekadat fogom át, és ültömből egy fordulattal felemellek. Körbe forgok, ide-oda lódítalak. Te visongsz, a hajamba kapaszkodsz. Meleg csókkal borítod az arcom.

– Na és, miből élünk meg? Egyáltalán, hogy lesz? – fonód a kezed a nyakam köré. – Jaj, úgy félttem, hogy nem örülsz.

– Miért ne örülnék, te ló. Miket képzelsz rólam?

– Kicsit félttem tőled. Jaj, ne haragudj – hadarod. Pusztit nyomsz az orrom hegyére.

– Túlzottan hatnak rád az olvasmányélményeid... – mondom.

– Na, ne haragudj. Mit eszeltél ki?

– Még semmit. De soha nem volt úgy, hogy ne legyen valahogy – recitálom a nagyszerű életbölcsest. – Bár tényleg nem árt összedugni a fejünket.

– Hát, ha csak ezen múlik – koccintod a homlokomnak homlokod, borítsz el jó szagú hajaddal.

– Anyámék nem adnak egy fillért sem, ha eljövök. Rémes botrány lesz. Csak már túl lennék rajta.

– Az anyagi helyzet a következő – mondom fontoskodó képpel. – Az alap a havi nyolcszáz a papámtól, plusz az egyetemtől háromszázötven ösztöndíj. Jó lenne jelesre vizsgázní, akkor felmehetne négyötvenre, ötszázra is. Visszamegyek Hétfőit árulni. Géza bácsival jóban vagyok, biztos megint forgalmas helyet ad. Vasárnaponta megvan a kétszáz forint, ez egy újabb nyolcszázás havonta.

– Ez rengeteg pénz. Idáig ezerkilencszázötven, ha jól számolom. Gépe-léssel, varrással, mondjuk, úgy két-háromszáz forintot tudok összeszedni.

– A nyár teljes két hónap. Kőműveseknél megkeresek öt vagy hat darab ezrest. Téged is be lehet dugni valami irodába, míg nem szülsz. Vagy csak a zseniális lecsóiddal várod a fáradt dolgozót?

– Hallottam valakitől, hogy egyetemistákat keresnek szociológiai fel-mérésekhez. Egy kérdőív kitöltéséért hatvan-száz forintot fizetnek. Más-fél óra alatt kész vagy vele. Egy hét alatt tízet nyugodtan megcsinálha-tunk ketten.

– És a statisztálás – százhusz forint egy napra. Szinkronfelvételnél csak egy nyolcvanas – de csak két-három órát kell kiabálni vagy tap-solni. A vizsgaidőszak kivételével a szabad időnk korlátlan.

– Ne folytassuk, nem győzőm már számolni – csókolsz összevissza –, úgy látszik, a gyerekek kellett jönni, hogy milliomosok legyünk.

– Itthon kiharcolom, hogy nálunk lakhass. Nem fognak örülni, kü-lönösen gyerekekkel. Sírni fog, meg más bajok lesznek vele. Ennyi pénzből még albérletre is futja. Világos szoba kell. Valahol olvastam, hogy az első két évben sok színt kell látnia a gyerekeknek. – Döntő hatással van az in-tellektus kifejlődésére...

Tervezzük a gyereket. Majdnem összeveszünk valami nevelési kér-désen.

Hányszor pergetem vissza ezt a régi képet:

Ülünk a kishobában, Te az ölemben, mint legtöbbször, ha délután nálunk vagy. Beszélgetünk. Szól a magnóból a zene. Az teljesen megha-tározhatatlan, hogy épp melyik szám megy, amikor bejelentet a gyere-ket. Mindig ugyanaz a két-három szalag forog. Lehajtom a fejem. Sze-membe hull a hajam. Leveszed a vállamról a kezéd, és elsimítod onnan. Alig érintőn a homlokomon keresztülborul a tenyered. Olyan termé-szetesen nyúlsz a hajam után, mintha a sajátodat igazítanád.

– Te lehet, hogy ciki, amit mondani fogok...

Megrémül a szemed, összeszűkül. Riadtan verdes szempillád. Együttal dacosan kifeszülnek orrcimpáid, ajkad a fogadra tapasztod keményen.

Dadogom tovább:

– Hát szóval... Szóval... Jaj, hogy nézel rám. Így nem tudok mondani semmit.

– Mondd csak.

– Hát szóval... akármilyen rossz is neked, hogy most egyetemisták vagyunk... Meg kéne szülni azt a gyereket. Nem akarom...

– Te hülye, hülye, hülye – csimpaszkodsz a nyakamba. – Mit ijeszt-getsz. Te hülye számár. Hát persze, hogy én is azt akarom. Te hülye ló. Jaj, te... – Föllélegzel. Bekapom az orrod.

– Hol fogunk lakni? Te apa. Hol biztosítasz födelet kis családod feje fölé? – szabadítod ki az orrod a fogaim közül.

– Itt a kishobában. Ezt kivereksem. Majd csak túlélük. De hogyan lehetne átrendezni, hogy elférjünk?

– A legfontosabb egy szélesebb ágy. Délutánonként még csak kibí-rom melletted, de ilyen keskeny ágyon nem tudunk aludni.

– Igazad van. Szélesebb ágy kell. Szétnézünk a bútorbizományiban. Akárhogy kinézhet, csak normális rugói legyenek.

– Varrok rá huzatot.

– Hová tesszük? A mostani épp passzolna a szekrényhez. Sajnos, akárhogy nézem is, a szekrényt ki kell rakni a szobából. Szent Habakuk, még itt lesz a te millió ruhád is. Várjunk csak, oda rakjuk a szekrényt a húgomnak. Ő kipakol a fürdőszoba-szekrényből, és mi költözünk belé. Milyen ötleteim vannak? Persze a könyveid... Fal van elég. Újabb és újabb polcokat rakhatunk fel egész a plafonig. De hol fogsz tanulni? Egy széket még csak be lehet hozni, de az íróasztal kicsi kettőnknek. A könyvtárak sincsenek mindig nyitva.

És akkor eszembe jut az óriási gondolat: ha tanulunk, nem kell az ajtón ki-be mászkálni. Szóval az íróasztal végére felszerelünk még egy deszkalapot, valamilyen forgócsavarral, nem tudom pontosan, hogy hív-ják, amivel például a szekrényajtó is működik. A deszkalap alján egy hosszúkas fadarab szintén ilyen csavarral van felerősítve, ez a megnyúj-tott asztal lába. Az íróasztal fölé egy hosszú neoncsövet szerelek. Nagy-szerűen fogunk látni. A tankönyveket is a polcon tartjuk, így neked ad-hatom a fele fiókomat. Vehetnének szőnyegpadlót is. Két és fél, három méter. Nem kerülhet sokba. A gyerek mellettünk alszik, mózeskosárban, egy jó ideig, még úgyis kicsi...

Vagy ülünk a sezlónon. Te az ölemben, mint legtöbbször, ha feljössz délután. Gyorsan ölbe kaplak, és szorítalak, simogatlak. Melegeddel, a hangoddal, illatoddal takaródom. Szól a magnó. Időnként felkelsz, megfordítod a szalagot. Félórája, háromnegyed órája beszélgethetünk közömbös dolgokról: egyetemről, könyvekről, nyári tervekről, de érzem, idegesség dobol benned. Kurtán válaszolgatsz, végül kitörsz:

- Hagyjál. Nem tudok figyelni rád.
- Miért? Mi bajod?
- Mi bajom? Egy hete nem jött meg.
- Ne idegesítsd magad. Még megjöhet. Emlékszel, hogy fél éve is mennyit késett. Valami napfogyatkozással magyarázta az orvos. Hogy meg voltunk ijedve.
- Ilyen mázlija csak egyszer van az embernek. Tegnap azért nem voltam előadáson, mert bementem az SZTK-ba. Amíg volt remény, nem akartam szólni.

Elhúzod a szád. Félrefordítod a fejed. Hosszan hallgatunk. Félénken megszólalok:

- Félek, hogy lehetetlent kérek. Igaz, hogy nem én szülöm meg a gyereket, de azért azt szeretném, ha megtartanád.

Nem szólsz semmit. Lassan a nyakam köré kulcsolod a karod. A vállgödrömbe bújsz. Sírás ütemére rázkódik a hátad. Az arcomhoz fordítom arcodat. Nyelvemen sós íz.

- Ne sírj. Miért sírsz? Nem kell sírni.
- Nagyon rendes vagy – simogatod meg nedves tenyéréddel az arcom –, de hát úgyse lehet gyerekünk.

Megint sűrűbben hullanak a könnyeid.

- Mit szólnak anyámék? Hol fogunk lakni? Itt vagyunk az egyetem közepén. Nem kívánhatom tőled, hogy hagyj abba.

- Azt mondom, ne szóljunk róla senkinek, míg le nem telt a három hónap. Akkor kész helyzet elé lesznek állítva. Nem sokat ugrálhatnak.

- Adj egy zsebkendőt.
- Nálunk lakunk. Elég nagy a lakás.
- Nem akarom rád erőszakolni magam és a családom is...
- Csak egyszer nyernénk a lottón...

- A lakás az én dolgom. Majd megverekszem. De különben is, elme-
hetünk albérletbe. Nem olyan vészes, ha kimaradok egy évet. Ez a leg-
kitűnőbb ok, hogy egy évfolyamra járjunk. Már régen töröm rajta a
fejem. Megbukni szégyellnék. Könnyen el lehet intézni, hogy egy tan-

körbe kerüljünk. Képzeld csak el az óriási perspektívákat: a közös vizsgarend. Ki tudjuk egymást kérdezni. Végre használni tudnám a zseniális puskáidat. És a sűgás. Te az egyik felét tanulod meg az anyagnak, én meg a másikat. Már mosolyogsz is...

Nem. Már rég eldöntött kérdés: ha a Bisecurin ellenére terhes leszel, megtartjuk a gyereket. Többet ér a szerelmünk, mint hogy egy abortusz-
szal véget vessünk neki. Így csak arról beszélünk ezen a délután, miből fogunk megélni. Hol lakjunk?! Miként adjuk be a szülőknek?! Veszek-
szünk a gyermek nevének. Kérdezed, hogyan mutatsz majd terhesen. Ter-
vezgeted, milyen kismamaruhákat varrsz...

Pedig ültünk a sezlónon. Te az ölemben. Valamit feltettem a magnóra. Beszéltünk mindenféléről. Jókedvű voltál. Egyszer csak leugrottál az ölemből. Elém guggoltál, kezébe fogtad az arcom. Megcsókoltál. Kér-
dezem, mi ütött beléd ilyen hirtelen? Azt feleled:

- Gyerekünk lesz, öregúr. Mit szólsz hozzá?
- Tényleg, vagy csak hülyéskedsz?!
- Miért hülyéskednék? Másfél hete nem jött meg.
- Biztos?
- Aha.
- Akkor még egyáltalán nem biztos. Annyi minden miatt elmarad-
hatott. Emlékezz csak: a tavasszal két hetet késett, a végén meg kiderült,
hogy valami napfogyatkozás van a dologban.
- Voltam békavizsgálaton.
- Miért nem szóltál, miért nem szóltál? És miért nem lehet pontosan
szedni azt a nyomorult gyógyszert? – csattant fel a hangom.
- Te is tudod, hogy pontosan szedem – itt tartom a fiókodban.
- Jó. Kár most erről vitatkozni. Veszett fejsze nyele. Inkább lenne egy
nőgyógyász ismerősünk. Legjobb, ha kinézünk egy dokit a telefon-
könyvből, és még ma felhívjuk. Hidd el, egyáltalán nem fog fájni. Te is
ugyanúgy tudod, mint én, hogy nem lehet gyerekünk. Most az a fontos,
hogy ne veszítsük el a fejünket, legalább én ne veszítsem el... Most meg-
ijedtél? Pár év múlva ikreket szülsz nekem...

Kinyújtottam a kezem, hogy megsimogassalak. De te józan szónok-
latom alatt nagyon lassan fölegyenesedtél guggoltadból. Lekuporodtál
a sezlón sarkára, magad elé vontad a semmiről sem tudó kutyát, és ami-
lyen kicsire csak tudtad, összehúztad magad. Így, bárhogy is szerettem
volna, mozdulataimmal már nem tudtalak elérni.

SATURDAY NIGHT FEVER

À LA HONGROIS

Az *Actuel* az új francia képes magazin (*hebdo des quatrevingts ans*, a nyolcvanas évek lapja, ahogy hirdetik) egyik első számában *Jeunes gens modernes hongrois* (Modern fiatalok Magyarországon) címmel riportázs jelent meg. A riport indító fotóján két világos öltönyös, elegáns félcsizmás, opart mintájú pulóveres fiatalember hunyorog a vaku villanásától, az Astoria aluljáró lejárati korlátja mellett. Igen távolról, teleobjektívvel készítették a felvételt erős vakufénnyel, mert a két egymáshoz közelítő alak háttéréből egy elmosódott nőalakon kívül semmi sem ismerhető fel.

Tiborc Józsi tizenkilenc éves, és másfél éve dolgozik Budapesten a 32-eseknél. Fizetése négyezer forint körül mozog. Egy hónapja a városközpontban tataroznak. Az állványokról sóváran vagy gyűlölködve lesi a csapatokban órára siető hangos egyetemisták, viháncoló gimnazisták tarka csoportját, a ráérő hivatalnokokat, kutyát sétáltató néniket, s tekintet nélkül rendszámukra, a délelőtti-lassan úszó autókat. Kék munkaruhája malterfröcsköléstől, téglaporttól pöttös, fecskefarokban a tarokójára kunkorodó szőkésvörös haját kopott svájcisapka védi.

Szombaton délben végeznek. Gyorsan begyűri a munkaruhát az öltözőszekrénybe. Szürke szövetnadrágba, kék-zöld kockás vászoningbe

és zöld kardigánba bújik, felhúzza a kicsit letaposott sarkú, fekete, vágott orrú cipőt. Ebben a szerelésben érkezett Pestre.

Félóra villamossal a munkásszállás. Egyszer kell átszállnia, s a villamos végigcsattoghat vele a hosszú Fehérvári úton. Jólesik a peronajtónak dőlve kitekinteni a roppant SZTK-épület előtt és a Skála Áruház körül kavargó emberforgatagra, a vasúti híd után kezdődő hatalmas gyárüzemekre, ahonnan százával rajzanak ki a rövid műszak után.

A munkásszálláson ráérősen eszi a felmelegített konzervlecsót. Hatágyas szobájában már csak két társát találja, a többiek hazautaztak a péntek déli vonatokkal. Egyikük meccsre indul, a másiknak úgy néz ki, „bejön” egy pesti lány, hozzá készül. Amikor elmennek a szobatársai, csak akkor fut forró lázként végig benne boldogan, bizsergetően az izgalom.

Meráni Győző szombatjai korán kezdődnek. Reggel héttől sport. Fent a hegyen, egy őspark övezte magányos, tiszta teniszpályán, atyjával kilencig ütögetnek. Lefele jövet a Lánchídnál száll ki a kocsiból. Gyalog átsétál a Margitszigetre, egy üveg sör mellett üldögél a Casino teraszán, majd bemegy az uszodába, ahol ötven hosszú úszik a nyitott harminc-hármasban. Alig kell kerülgetni, sem a sportolók, sem a fürdőzők nem foglalták még el. Fél kettőkor a Kék Golyó vendéglőben – ide szeret járni – erőlevest, cigánypecsenyét ebédel két kenyérrel és vörösboros nagyfröccsel. A borralaló: öt forint. Otthon laza zuhany, finom gyapjútakaró alatt ledőlés. Belelapoz az éjjeliszekrényén heverő friss *Paris Match*ok gyönyörű fotóiba. A képaláírásokat és más szövegek rejtélyét most nem engedi közel magához. Elalszik.

Fél hatkor ébred. Beindítja a feje fölött a lemezjátszót. A *Dire Straits* második albumát hallgatja. Ez a jó félórácska is, akár az álma, rendkívül könnyen ellebeg. Csak miután kikapcsol az automata kar, tolakszik az eszébe; mi lesz szeptembertől, amikor is mehet falura?

Valahogy „nem jött össze” Pest. Próbálkozott a Műszaki Egyetemmel, ehhez kedve is volt, az autók mindig érdekelték. Másodszorra a család tanácsára a jogra jelentkezett. Idén a fater megelégte a dolgot. Nyíregyházára dugta be a főiskolára. Egyedül ül vacsorához, amit az anyja a konyhaasztalra készített. Az öregek, míg ő aludt, csendben Leányfalura

utaztak az egész hétvégére. A hatalmas lakás csendje, az otthonos tárgyak felületén a sikamlós fények hirtelen üvegharanggá álltak össze a feje fölött. Rému lt szabadulhatnék tört rá, mintha lassan a fölé telepedő bura alól már idáig minden oxigént beszívott volna. A nyugtalanság, mint egy monoton, erősödő dobritmus, leállíthatatlanul zakatolni kezdett benne.

Kimegy a fürdőszobába, alaposan lezuhanyozik; a hajára két zacskó sampont is önt. Kifésüli, lesimítja a haját; a letört, kitépott hajsálakat összesodorva a lefolyóba dobja. Középen óvatosan elválasztja, hálót tesz rá. Megborotválkozik.

Lekapja az ablakfélfáról a sárga frottírozoknit – tegnap este óta szárad –, és visszamegy a szobába. Kinyitja a szekrényrészét.

Először a csizma. Bár tegnap este is dolgozott rajta, egy ronggyal most is alaposan átdörögli. Színe a bordó és a piros közt, krokodilbőr utánzatzból készült, orra a legújabb divat szerint túhegyben végződik.

Mind a két vállfát kiemeli, és gondosan az eltávozó kágyára fekteti. Az egyiket az öltöny, még csak kéthetes. Sötétlila, a zakón széles válltörmések, a nadrág szűk, oldalán – határozott krétavonás – vékony csík világít. Mellé selyeming és keskeny nyakkendő kerül. A másikon vastag, zöld plüssnadrág és szarvasbőr utánzat kabát. Ehhez széles öv tartozik, csillogó Levi's csattal. Erre az ágyra zöld és rózsaszín kockákból és csíkokból összeállított zárt nyakú, bordás pulóvert helyez.

Nem tud dönteni. Már tiszta alsónadrágban; zokniban vizsgálja a két ágyat. Bizonytalanul az öltöny nadrágja után nyúl.

Óvatosan veszi le a vállfáról. Jóleső érzés a vékony szövet hús érintése, az egész heti durva munkaruha és a régi szövetnadrág dörzsölése után. Leül az ágy szélére, felegyengeti a csizmát. Feláll. Járkál. Hirtelen elhatározással nem az ing, hanem a pulóver felé nyúl. Húzkodja, hogy leérjen a derekáig. Most lehántja a hajáról a hálót, felkapja a bőrkabátot, és kimegy a folyosóra. A tükör. Még egyszer megfésüli a haját, csak a hajra összpontosít. Távolabb lép: hogyan fest az egész? Nem, nem tetszik. Vissza. Inkább az öltöny zakórésze. A tükör válasza: így jobb. Elzárja a visszamaradt ruhákat. Újra a mosdó, fogat mos, körmöt vág. Visszateszi a szekrénybe a tisztálkodószereket. Leszalad a lépcsőn. Ki a kapun.

Ruháit gyorsan kapkodja magára. A szekrényből gondolkodás nélkül kiveszi a halványlila öltönyt, s az alul sorakozó csizmák közül belelép abba, ami hozzá a legközelebb hever: egy krokodilbőr-utánzat csizmába. Nem akar vacakolni az inggombokkal, ezért egy opart mintás pulóvert húz magára – valami nagydarab csajról maradt itt vagy fél éve. A dél-előtti farmernadrág zsebéből kiveszi a pénztárcáját. Menekülve siet a megállóhoz. A hegyről lezötyögő busz lecsendesíti, s ugyanakkor várakozóra állítja át benne az elviselhetetlenül dübörgő dobverőket. Hiszen már elindult. Kibámul a poros üvegen. Sötétből kioldódó neontüzeivel, az Erzsébet híd lámpáiból tejként csorduló fényeivel s megannyi mulatságosan rohangáló, páros zsarátnokszemű bogarával Budapest izgató ernyedtséggel, megadón dől végig előtte.

Ráérősen a villamosmegállóhoz sétál, élvezi, hogyan csikorog rajta a csizma. Leszege a szemét: hát igen. Szép. Jön a villamos. Sietve helyet foglal, majd felpattan, s a peronon az ajtónak dől, mint akinek ez a másodperc is élet-halál kérdése, amit így a leszállásnál nyer. A Móricz Zsigmond körtér előtt egy megállóval leszáll. Gyalog teszi meg az utat, van idő. A villanyóra alatt találkozik majd a barátaival. Egy faluból jöttek. Ők Erzsébeten laknak, szintén munkásszálláson. Talán másokat is hoznak. Hét órára beszéltek meg a „drótot”.

Akármilyen lassan teszi meg az egy megállót, még csak fél hét, amikor az órához ér. A környező padokon és a Szent Imre-szobor lépcsőjén már jó néhányan várnak valakire: hosszú hajú csövesek bőrökben, meg hasonló „digók”, mint ő. Topog egypár percre, aztán átvág a téren a hatos végállomásához, az italboltba. Nagyfröccsöt szopogató fogatlan néniket, nagyhangú törzsvendégeket és szabadságos katonákat kerülget. A kaszszánál közvetlenül előtte egy olajruhas vasutas keresgél a pénztárcájában. Távolabb húzódik, nehogy összekoszolja magát. Fél deci cseresznyét és egy korsó sört blokkoltat. Úgy tervezi, hogy eliszogatja azt a félórát. Pontosabban már csak huszonöt percet. De csak menne, menne. Gyorsan lehajtja az italt, a sörnek a felét. Inkább körüljárja kétszer a teret.

Épp hétkor vége a második körnek. A barátai pontosak. Most mondja ki ma az első hangos szót, ahogy a haverokat üdvözlí: „Szevasztok.” Bemutatkozik a két új srácnak, az egyik a húgát is magával hozta, aki csak szombat-vasárnapra jött fel szórakozni. Középmagas, formás, szőke lány, Melindának hívják. Fehér csipkeblúzt sötétkék aljjal és fekete lakkcipőt visel, vállán aranszegélyű kordbársony diszkótáska.

A kézfogások után elmesélik egymásnak a hét történetét. Semmi különös, olyan, mint szokott: meló meg meló. Tiborc Józsi azon töri a fejét, hogy hívhatná fel magára hatásosabban a lány figyelmét. Negyed kilenc körül Melinda szól a bátyjának, hogy nem mennének-e valahová? Oké, mondják a fiúk, mi is úgy gondoltuk, de hová? Valaki bemondja: „Nézzünk körül a Belvárosban meg a Rákóczi sztríten, aztán majd csak lesz valami.”

A Felszabadulás térig busszal mennek. A peronon áll az egész társaság. Húzzák egymást, hülyéskednek az ajtóval, ugratják Melindát, hogy le mer-e ugrani a mozgó buszról? Végigszaladnak a széles Bartók Béla úton és a Duna-parton át Pestre, ahol az Erzsébet híd lehanyatló ívénel belevesznek a hivalkodó tornyok, eszpresszók, éttermek, sokemeletes irodaházak, áramló embercsordák, kék legyekként döngő autóbuszok, muslinca autók, klubok, bérházak közé szorított templomok, áruházak csodálatos dzsungelébe.

6

A Felszabadulás téren száll le. Oda-vissza végigsétál a Váci utca-pályán. Néhány ismerős. A Kígyó utca. A Párizsi-udvar előtt új Fiat 1500-asával Ritter Ottó, a Ráday utcai zöldséges fia fékez.

- Szervusz, gaz kapitalista – köszönti az autóból éppen kiszálló fiút.
- Üdvözlég, ősz munkásvezér elfajzott gyermeke.

A péhowardos megszólításon jót nevetnek. Ritter becsapja a kocsi ajtót. Több poén nem jut eszébe. Tehetetlenségi nyomatékuknál fogva együtt maradnak, s nekidőlnek az autónak. Némán kutatják az előttük hömpölygő színes tömeget, hátha valaki vagy valami kirántja őket erről a zátonyról, s visszairányítja a hamar megakadt szombat este sodrásába.

Feltűnnek Tiborc Józsiék. Lassan, megilletődve sétálnak. Minden kirakatot, feltűnőbb embert, autót alaposan megnéznak. Elöl Tiborc Józsi,

akinek sikerült Melinda mellé kerülnie, s most nekibátorodó bennfentességgel megjegyzéseket fűz a látottakhoz.

Meráni Győző elfintorítja az arcát, két-háromszor hangosan a levégőbe szippant, mintha valami kellemetlen illatot érezne.

- Parásztzag – jelenti ki.
- Lajbi való ezeknek, itt meg digóba nyomják magukat – helyesel Ritter. – Ritka bunkó a burájuk, a kezük szeneslapát.

– De a paraszt pipinek mintha egész jó karosszériája lenne, a feje persze letakarható. Mit szólnál, ha beinvitálnám a kocsidba, és fölmenénk hozzám. Aztán összehozunk valami játékot. Csak megtanult egy kis mókát a szénakazlak alján.

– Tőlem nyugival, de nélkülem. A kísérei kemény tökű magyar daliáknak látszanak, könnyen kaphatsz egy-kettőt a szemed alá – mondja Ritter, aki néhány hónapot katona is volt, innen ismerte a tréfás szólást, így kedveskedtek a folyosófelfmosásra kiemelt emberekkel.

– Cö-cö. Meg se mernek mukkanni. Odalesznek a megtiszteltetéstől, ha elviszem a nőjüket. Boldogságukban kezet csókolnak, ha szóba állok velük. És nemsoká visszakaphatják. Tízkor a FMK-ban vagy a Fészek dizsiben vagyunk. Ne légy kishitű.

- Az előbb valami szagot emlegettél.
- Mindent ki kell egyszer próbálni, épp ez az egzotikus benne.
- Szerintem ez ma nem jön be.
- Összejön. Egy üveg skót whisky. Oké?
- Oké.

Egymás tenyerébe csapnak, és Tiborcék után fordulnak, akik épp zöldet kaptak, és eltűntek a szemük elől a CSEMEGE-KÖZÉRT hunyorgó neonbetűi alatt a Kossuth Lajos utca irányába.

- Hát akkor indulás, mert nem érjük utol a röjtökmuzsaji Vénuszodat.
- Autóval?
- A kocsi meggyőzőbb.

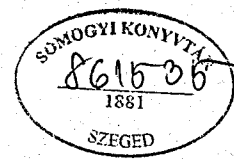
Ritter előkeresi a slusszkulcsot, kinyitja a kocsi ajtaját. Nagyot ugrik az autó. Az Astoria aluljáró előtt érik utol céljukat. Ritter hirtelen fékez, Meráni még a mozgó autóból magabiztosan kiugrik a járdára. Ez a lendület féllépésnyire röptí a fékcsikordulás felé forduló Tiborcék csoportjához, majdnem Tiborc Józsi mellé.

Éles, hunyorogtató vakufény villan.

A fotó alatt lakonikus – az egész lap stílusára jellemző – képaláírás: „Saturday Nigth Fever à la hongrois. Deux jeunes chiques hongrois au

centre de Budapest, en uniforme des bons consommateurs – biensûr des
»familles meilleurs«. Contrecarrer les energies des jeunes par les biens
de la consommation c'est la plus bien, plus sûr politique au l'Europe de
l'Est aussi." Amit hozzávetőlegesen így fordíthatnánk: Szombat esti láz
magyar módra. Két divatos magyar fiatal Budapest központjában, a jó
fogyasztók uniformisában, bizonyára „jobb családokból”. Az ifjúság
energiáit fogyasztási javakkal lekötni, nos, ez Kelet-Európában is a leg-
kifizetődőbb politika.

SZERELEM

A FIDZSI-SZIGETEK

„Azt kérdi a kedvesem
Hogy hova szállnék vele?”
Vitorlánk szárnya dagad
Könnyed szellő fújja

Elefántcsont evezőnk felett
Arany zászló selyme leng
A vitorla anyagszárnya
Szeráfi habot szel
S a nap fénykarjaival
Odafenn: égő narancs

„Területe: 19 300 km²

Lakosainak száma: 542 500

Fővárosa: Suva, 80 000 lakos (elővárosokkal)

Hivatalos nyelve: angol és fidzsi

Hivatalos pénzneme: fidzsi dollár

A több száz szigetből (köztük mintegy száz lakott) álló állam az azonos nevű szigetcsoporton terül el. Lakosai jórészt indiaiak és fidzsi őslakosok, valamint angolok, ausztrálok, új-zélandiak, kínaiak, polinézek, mikronéziaiak és ezek keverékei...”

Olyan édes: Fidzsi. Itt van. Látod? El kell ide jutnom egyszer. Ez itt Ausztrália, ez meg India. Ebből Japánt csinálók.

- Japán egész másfelé fekszik.
- Jó, akkor Indonéziát. Indonézia, oké?
- Oké.
- Hallottál a Fidzsi-szigetekről?
- Nem.
- Itt úszik. Ez az egész pirinyó.

Leccsített egy pontnyit Ausztráliából, és a szigetet az ötödik földrész és Indonézia közé kormányozta.

– Ó, drága Fidzsi-szigetek. Miért nem lehetek ott? Biztos olyan szép, mint a Szandokan 8-ban láttuk.

– Japán egész másfelé található, ezt tisztáztuk.

Szemben a kádban nyújtózott, s a mellkasán nyugvó vaskos bokáit simogatta.

– Ó, a doktor úr! Állandóan magyaráz. Azt hiszed, mindent jobban tudsz?

Egy kézmozdulat-bombával felkavarta a Csendes-óceán nyugalmit. Alaktalan, bugyborékoló cafatokká szakadt Ausztrália és mind az indonéz szigetvilág.

– Akkor is a Fidzsi-szigetekre akarok menni. Fidzsi, Fidzsi-szigetek.

– Inkább gyere közelebb hozzám, szerelmem.

A bokáinál fogva egyre följebb húzta magához a sikamlós testet. Az a térdhajlatig engedékenyen csúszott fölfelé a vállán, majd dacosan meg-rándult. A feje köré fonódó lábkoszorú visszacsobbant a vízbe.

– Erre jó vagyok, mi?

– Mi ütött beléd?

– Most nem!

Levette a kád széléről a sampont.

„...A nagyobb szigetek vulkáni eredetűek, a kisebbek jórészt korallképződmények. A legmagasabb csúcs a Mt. Victoria (1591 m). A szigeteknek kedvező szavannás éghajlatuk van. Az éves középhőmérséklet 25 °C. Az átlagos évi csapadék 1500 mm, a szigetek délkeleti területei a passzát hatására erősebben, az északnyugatiak kevésbé csapadékosak...”

Szombat délután fél hat. Szabad szombat.

Tíz órakor kelt. Bőségesen megreggelizett, majd munkához látott. Férje már péntek délután elvitte volna egy ismerős családhoz víken-dezni. „Kérd magad hétfő délutánra, és lesz két teljes napunk. Végre egyedül. Távol a telefonoktól, a nyavalyás buliktól és anyámtól” – kér-lelte, de ő nem engedett. Úgy nem tud elmenni otthonról, ha háta mö-gött nem hagyott mindent rendben.

Vasárnapi kirándulás a budai hegyekben. Ebben egyeztek meg.

A ráérősen elszívott cigaretta után a csütörtök-péntekről maradt edé-nyek elmosogatásával kezdte. Utána: konyha, mellékhelyiségek. Utoljára hagyta a fürdőszoba fölsúrolását, mert ott mosta ki a hét folyamán föl-gyúlt szennyest.

„Hozd ki minden koszos cuccod” – kiáltott be a kisházba, ahol a férje az *ÉS* és a *Magyar Nemzet* „feldolgozását” végezte. Le- és felhúzta

az ágyneműt, összekészítette a Patyolatot. Kitakarította a nagyszobát, a hallt, egy papírra fölírta, mit kell hozni a Közértből. „Ha megvettél min-dent, ülj be egy félórára a presszóba, itthon csak útban vagy! Mire fel-jössz, rend lesz” – bocsátotta útra a férjét.

Noha a kisház a lakásban a legparányibb helyiség – előtérből nyíló cselédkamra –, a különböző műtűüröktől, a játékkatona-gyűjteménytől, szanaszét heverő könyvektől, újságoktól, fotóktól, lemezekről, kazetták-tól, saját és olvasásra kapott kéziratoktól nyüzsgő mikrokozmoszsal több dolga-baja akadt, mint az egész házzal együttvéve. Hányszor pörölt mi-atta. De „nem tehetek róla, ez mind a munkámhoz tartozik”, hangzott zsörtölődéseire a válasz. „Délután aludni, szerkesztőségekben kávézni, fir-kálgatni, míg más nyolc órát egy helyen rostokol, az minden, csak nem munka” – ez erről a véleménye. A rendetlenséget viszont nem tűri. Mire fent a bevásárolnivaló az *Esti Hírlappal*, szerte a lakásban friss illat len-gett, és a tárgyak színe melegebben csillogott.

Későn ebédeltek. Elmosta az edényt. Újból rendbe hozta a kony-hát.

Négyórás mozi?

A moziműsor egyetlen filmjéhez sincs kedve. „Annyi dolgom van még!” Leszedte az erkélyről a két napja száradó ruhákat. Fölállította a vasalóasztalt. Az összehajtogatott holmikkal bement a kisházba. Férje valami tanulmányt pötyögtetett – „átkozott írógép” –, leguggolt, s mintha műszerfalba építenie be újabb alkatrészeket, olyan gondosan he-lyezte el az elvágólagos vonalakban vigyázzban álló ingek, pulóverek, fehérneműk falába a tisztát. A férje nem állta meg, hogy székevel felé ne forduljon, s egész nap viselt köténykéje kantárja fölé – a ráhajló ló-farkat fellebbentve – az aranylóan pihés nyakszirtre ne csókoljon.

– Felmehetnénk a Várba sétálni és sütitni...

– Hagyj! Inkább vigyázz a rendre!

– Segíthetek? És akkor elmehetnénk a hatórás moziba.

– Nem kell. Nem szeretem, ha segítesz. Inkább a magad dolgával tö-rődj! Ne én legyek megint az oka, hogy nem készülsz el. Írjál! Úgyis mindig írni akarsz.

Kiment a hallba, ahová félretette a javítani, stoppolni való ruhadara-bokat.

Jó félóra múlva, amikor a férje utána kukucskált, gyöngyöt fűzött egy végtelen hosszú damilszála. Előtte – tömzsi erődtények – a rendbe hozott holmik halma.

– Miért nem szóltál, hogy kész vagy?
 – Olyan rossz a kedvem.
 – Mert nem találsz újabb munkát magadnak, butuskám. Miért nem pihensz? Egész héten robotolsz a postán, utána iskolába jársz, és itthon se lehet leállítani az én kis motollámat. Nem csoda, ha fáj a fejed, ha fáradt, rosszkedvű vagy. Egyszer jól kialudhatnád magad. Vagy csak ledölnél, olvasgatnál.

– Dögöljél te, tudom, hogy légszívesebben egész életedben döglénél. Mindjárt kész a fürdővizem.

– Bebújhatok?

– Erre persze van esze. Ha egész héten úgy robotolnál, mint én, nem ezzel gyötörnél.

„...Gazdasági életének alapja a mezőgazdaság; cukornádat, kókuszpálmát, banánt, kávé és kakaót termesztenek. Egy hajójavító működik. Legfontosabb exportcikkei: a cukor (az export 50%-a), a kopra, az arany és a banán. Fő kereskedelmi partnere: Nagy-Britannia.”

Az előszobában a tükör előtt meztelenül bontotta ki a haját. Zizegve suhogott a mézszínű hajsátor szép, durcás feje körül.

– Újabb ötlet:

– Menjünk színházba.

– Nincs jegyünk. Azt se tudjuk, hová meg hogy mit játszanak?

– Épp az az érdekes benne, hogy nem tudjuk. Bent vagyunk egy negyedóra alatt a „cityben”, és negyed hétkor bárhol kapunk jegyet. Nehogy azt hidd, hogy a színházak telt házzal mennek.

– Habókra nem indulok. Utálom a színházat.

Negyedóra múlva a fürdőszobai tükör előtt. Kihúzta a szemöldökét, halvány pirosítót kent fel az arcára, s épp a mályvaszínű rudacska előtt csücsörítette össze az ajkát.

– Most látom a *Pesti Műsorban*, hogy a Zeneakadémián a Benkó Di-xieland Bánd ad koncertet. Imádod a Benkóékat...

– Tudod, mikor kapunk rá jegyet ilyenkor!

– Úgy teszel, mintha nem tudnád, hogy az igazolványommal...

– Le van az igazolványod. Utálok a Zeneakadémiát.

– Az a fontos, hogy a Benkóék játszanak.

– Gyűlölöm a flancos helyeket. Nincs estélyi ruhám, meg olyan ékszereim, mint az anyádnak. Nehogy „égesd” magad miattam. Inkább itthon „viselkedek”.

– Krimi lesz a tévében. Fél tízkor. Addig átvehetjük a jogi ismerete-

ket. Hétfőn feleltethetnek. Még egy elégtelen nagy szégyen lenne. Tulajdonképpen hová készülsz?

– Sehová.

– Aki nem készül sehová, az nem szépítkezik. Minek készíted ki magad.

– Kis nyúlért.

– Randid van?

– Persze. Rögtön. Egyenest a Fidzsi-szigeteken.

„...A Fidzsi-szigeteket a holland Tasman fedezte fel 1643-ban. 1871-ben angol koronagyarmat lett. Az egyre erősödő felszabadító mozgalom hatására 1966-ban az angolok kénytelenek voltak alkotmányt adni a fidzsi népnek.”

– Fidzsi-szigetek, Fidzsi, drága Fidzsike – hajtogatta-dúdolgatta a tükörben tovább.

A *Földünk országai* című könyvben találkozott a szigetekkel. Abból készül a földrajzórákra. Fél év alatt százharmincnégy országot kell megtanulni a postasegédtszti tanfolyamon. Mindegyik fővárosát, államformáját, gazdasági viszonyait és kereskedelmi partnereit.

Eddig Magyarország határait sem ismerte pontosan.

Nem volt érdekelve bennük. A legmesszebbre, ahová eljutott: az Mátészalka. Piramis bulira. A Keleti pályaudvar előtt kerék egy óra alatt „lejmolta” össze a retúrjegyet.

Két éve lépte át először Magyarország határát. Pontosabban repülte, mert repülőgéppel utaztak. „Figyelj a tájra”, „figyelj a tájra” – ezt ismételtette papagájként a férje oktató mutatóujjával a dupla keretes ablakot böködve, miközben a finom bársonyfotelnek kéjesen nekidörgölözve a stewardessek izgalmas ténykedését bámulta. Ez házasságuk első évfordulóján történt. Férje már megismerkedésük-szerelmük kezdetén célul tűzte ki – állandóan valami célt tűz ki maga elé –, hogy a valóságban is megmutassa az álmaiban oly gyakran visszatérő tengert.

A filmekből megismert végtelen vízzel sokat álmodott az előző, a férje előtti életében. Különösen akkor, ha jól „bekapott”, azaz egy nejlonzacskóból mélyen fölszippantotta a belepréselt szúrós szagú, rögtön az agyba fölnyomakodó ragasztót – legtöbbször a Búdai Ifjúsági Park WC-jének egyik sarkába kuporodva. A néhány méterről rátekerülő, dübörgő rockzene eloldotta a mindennapi gondok cölöpjéről, és hanykolódó hullámain kihajtotta a tomboló viharba, hogy egyesüljön a benne zsibbasztóan gomolygó, tejfehér terjeszkedéssel, így juthatott föl egy magasabb

Copyright © 2004 by John Wiley & Sons, Inc. All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, scanning, or otherwise, except as may be permitted in writing by John Wiley & Sons, Inc. This publication is registered at the Copyright Clearance Center, Inc., 222 Rosewood Drive, Danvers, MA 01923. Organizations in the USA who are also registered with the Copyright Clearance Center may therefore copy material (beyond the limits permitted by sections 107 and 108 of US copyright law) subject to payment to CCC of the per copy fee of \$12.00. This consent does not extend to multiple copying for promotional or commercial purposes. ISI Tear Sheet Service, 3501 Market Street, Philadelphia, PA 19104, USA, is authorized to supply single copies of separate articles for private use only. Organizations authorized by the Copyright Licensing Agency may also copy material subject to the usual conditions. For all other use, permission should be sought from John Wiley & Sons, Inc. This publication is also registered at the Copyright Clearance Center, Inc., 222 Rosewood Drive, Danvers, MA 01923. Organizations in the USA who are also registered with the Copyright Clearance Center may therefore copy material (beyond the limits permitted by sections 107 and 108 of US copyright law) subject to payment to CCC of the per copy fee of \$12.00. This consent does not extend to multiple copying for promotional or commercial purposes. <http://www.interscience.wiley.com> For all other use, permission should be sought from John Wiley & Sons, Inc. This publication is also registered at the Copyright Clearance Center, Inc., 222 Rosewood Drive, Danvers, MA 01923. Organizations in the USA who are also registered with the Copyright Clearance Center may therefore copy material (beyond the limits permitted by sections 107 and 108 of US copyright law) subject to payment to CCC of the per copy fee of \$12.00. This consent does not extend to multiple copying for promotional or commercial purposes. <http://www.interscience.wiley.com>

S persze a férje félti is. Nem mondja ki, de attól retteg, hogy egyszer még visszatér a „hadak útjára”, ahonnan kiemelte. Ez a legaljasabb, hogy van pofája ezt gondolni-érezni: nem bízik benne. El sem tudja képzelni, hogy semmi baj nem történik vele, ha őrizet nélkül elmegy.

Ha ki sem teheti a lábát egyedül – a munkahelyét leszámítva –, akkor mi marad neki az életből. Ő? Csak ő. Ebből nem eszik! Nem lesz a rab-szolgája. Szép kisbabája, akit büszkén mutogathat, hogy megmentette az elzülléstől. Azért is megmutatja! Önállóan elmegy szórakozni, és rendszeren hazamegy. Nem azért ment férjhez, hogy ismét mindenhova el kelljen kéredezkedni, mint az intézetben. Felnőtt ember. „Kár is ezen izgatni magam.”

A zene nem rossz. „Elmegy.” Diszkós, de zsongít, felold. Ha ő itt lenne, nem tudná magába fojtani, hogy nem tetszik. Mert nem „progresszív”, „nem hord információt”.

Na és?

Azért nem szeret sehova vele menni, mert neki semmi sem tetszik. Muszáj mindent megkritizálnia.

Az ismerőseit, a barátait, mert legtöbbjük nem dolgozik. Ő beszél?

Különben is, miért fáj neki, ha más nem gürcöli halálra magát, mint ő a postán.

Mégis, több a pénzük.

Cikizni tud, de változtatni, azt semmit. A rózsadombi villákat sem a munkahelyi fizetésekből építik. Akkor meg minek tartja magát többre ezeknél? Azt sem értheti meg, hogy neki muszáj emberek között lennie. Ha néha hazavitték vakációra az intézetből, lopott vagy kéregetett, hogy visszaszökheessen. A családi kötöttség nem az ő világa.

Itt mindenki haver. Ha nincs pénzed, bárkitől kérhetsz egy cigit, húzhatsz a borából. Nem spejzolja a dugi piát a könyvszekrény mögött, mint az entellektüel hábéken. Thomas Mann, lengyel helyzet meg esztétika vagy etika... s közben „véletlenül” mindenki a másik feleségével csókolózik. Nem is titkolják.

„Olvasgassunk itthon, hallgassunk lemezeket!” Az ember nem ülhet otthon. Egész héten dolgozott, megilleti, hogy egy kicsit jól érezze magát. Megiszik egy fél liter bort. „Nem kell inni ahhoz, hogy jól érezzük magunkat, ez olyan alacsonyrendű.” „Honnan tudod? Akkor állat vagyok. Így jobb? Te vettél el feleségül.” Mi van abban? Táncol. Elbeszélget. Éjjel kettőkor otthon van. Ezt kicsikarta. Különben is hazamenne, mert addig úgysem alszik el, míg nem fordul a zárban a kulcs. Ezt a szenvedőkutya-képet utálja a legjobban. Tud magára vigyázni. A féltéssel meggátolja, hogy éljen. Miért nem megy el ő is? Szabad ember.

Ó, drága Fidzsi-szigetek. Milyen jó lenne tényleg elmenni oda. Hatalmas fehér vitorlással érkezik. A sziget közepén roppant hegy. Süvegén

a hó: gyémánt. Kis faházban lakik. Tágas, világos, tiszta. Az övé. Finom findzsából zöld teát iszik. Körös-körül virágok, fehér, rózsaszín szirmokban fürdő fák. Hajában is bársonyos tapintású virágok. Bódító illatesőben ül a kertben. Tengerparti homokban lépked. Meztelen talpát hullámok nyaldossák. S mindenütt gyönyörű, gondtalan emberek...

A rendezők már kitessékelik a népet. Felkapcsolták a villanyokat. Gyulladásoz, sivar, lemeztelenítő fények. Juj. Bántja a szemet. Mocskos mozaikkő-sivatag. Szanaszét boros-, sörösüvegek, összelapított műanyag pohárhullák, egy sarokban nyálkás hányás-repeszek.

Hogy elszállt az idő. Még meg sem melegedett.

Ki a ruhatárba. Itt gyülekeznek-torlódnak „a jobb fejek”. Akik nem félnek, hogy lekésik az éjszakai járatot, hogy kikapnak az asszonytól, nem kelnek korán, hogy megautókáztassák a családot vagy hogy hétvégén is robotoljanak a telken, a víkendházon. Nekik minden belefér. Közöttük biztosan „bejön” valami. „Hová mész?”, „Lesz valami buli?”, „Van egy hely a kocsidban?”, „Engem is elvisztek?”, „Szia, akkor a jövő héten.” – Izgatott, lázas forgolódás, és a végén – már csak sportból, kíváncsiságból is megéri – valami mindig kialakul.

Negyed három. Jézus isten! Ötpercenként kapcsolgatja az éjjeli lámpát. Forgolódik. Rossz szagú, izzadságcsatakos az ágya. Gyűjti-nyeli a mérget. „Ezért vettelek el?”, „Miért nem értesz meg?”, „Ez minden, csak nem szeretet.” „A szabadságod csak addig nyújtózhat, míg más szabadságát nem sérted vele...” Nincs kedve hallgatni. Épp most, amikor kezdi jól érezni magát. Oké. Kicsit mólés. De tudja, mit csinál. Akkor is. Azért se... nekem ne parancsolgasson. Ki ő? Milyen jogon szenved? Gyereket – „egyelőre” –, persze, nem akar. „Nem lehet saját lakás nélkül. Ha nevelhetne egyet-kettőt? Minden más lenne. Érts meg, még ha a dr.-t bigygyesztem a nevem elé, akkor sem tudok leakasztani egyet.” „Másoknak miért van?” Semmit sem tesz érte, csak Thomas Mann, politikai helyzetek meg „strukturális változások...” A parancsolgatáshoz persze van esze. Nem. Nem vagyok a tulajdonod! Fiatal vagyok! Jogom van élni!

Különben is: lassan fél három. Három, mire hazaér. Veszekedés, szemrehányások. Tulajdonképpen igaza lesz; fuccsba megy a kirándulás. De ő rontja el, ő tehet róla. Minek gátol meg mindenben?

Persze, hogy megy a Kareszékkal. Majd itt marad magnak. Karesz zenész, még csöves korszakából ismeri. Amikor a koncerteken az első sorokban tombolt, s örült, ha beengedték az öltözőbe. Ebből már kinőtt. Az ő kocsija már megtelt, de elviszi a barátja. Mézes vigyorú, sunyi te-

Mount Victoria hatalmas ívű lávatömeget hányva kitör. Körülötte forr, tombol, sistereg a nagy víz. Végigfut a tűz az összes szigeten. Tajték, füst, örvénybe süllyedő, sistergő lángtenger kíséretében örökre alászáll a vérszínű óceán mélyére.

„Azt kérdi a kedvesem
Hogy hova szállnék vele?”

Vitorlánk szárnya dagad

Könnyed szellő fújja

Vezess ó vezess

A hűség partjára kedvesem

Szerelemszigetre

Ott nem virít háború, gyűlölet

Hol örökké szerethetlek.

Ezért a földért áldoznám életem*

* Theophile Gautier *Bárcarolle* című verse a saját fordításomban.

EL

Elszállt egy hajó a szélben

Házunktól nem messze megállt

Kiszólt egy hang, hogy én menjek

Sietnek, nem várnak tovább...

Mondjad, ki vagyok

Mondjad, mi vagyok...

Nem hitte el, hogy szeretem

(Kex)

Süllyed, süllyed az obszcén feliratokkal, átlótt szívekkel, rozsdafekélyekkel borított ketrec. Szabadító kattanás: földszint. Átvág a gyér fűv, mészfoltos parkon. A buszmegálló. „Hová?”

„Mindegy, felszállok.”

Elrendezgeti a retikülbe bedobált holmit. Fél doboz cigaretta, öngyújtó, rejtvényűség, huszonkét forint, bérlet, fogkefe, lakáskulcs, egy szelvény Seduxen, Ovidon, rúzs, púderdoboz. Kiszórja a tegnapi mozijegyet, négy albérleti hirdetésből két letelefonáltat. „Jöhetne.” Hátrasandít a fölé magasodó betontoronyra. Mintha onnan követnék vagy rá céloznának. „Ha rágyújtok, biztos jön.” Tényleg.

Kényelmesen elterpeszkedhet. A forgalom most ellentétes irányba: kifelé-haza tart. A megálló túloldalán szatyrok, csomagok, megrakott bolyok sötétlenek. Egy órája sincs, hogy ő is ebben a hullámban sodródott az iskolából. Az egész heti napköziszolgálat után forró zuhany, könyvei, lemezei szigete felé.

A fürdőszobába nem tudott bejutni. Anyja a magatehetetlen nagymamát kezdte mosdatni. „Jókor.”

„Nem baj, addig kotyvasztok.” Kibontotta a magával hozott konzervlecsót. Egy hét múlva lesz fizetés. Benézett a frizsiderbe. „Talán nem veszi észre, ha levágok egy kis gyulait, vagy nem szól érte.” Megterített. Kिलőtyintette a poharából a vizet, a demizsonból töltött. „Elvégre a szőlő az én nevemen van.” Vágott két szelet kenyeret. „Egy kis kenyérért nem óbégat.”

Persze, hogy utána kellett nyomulnia. A nagymama már nem sürgős. Levette a lábosát. Nem tudta elkerülni, hogy hozzá ne surlódjon.

– Jó, hogy föl nem löksz a konyhámban.

Nem szólt. Telerakta a tányérját. Egy jó perc múlva:

– Nem sajnálom tőled; de szólhatnál vagy kérhetnél, ha kell valami. Tegnap is vettem húsz deka császárszalonnát, reggel akarok nagymamának adni belőle, kirámolom az egész frizsidert, nincs sehol. Egyszer te is vehetnél kenyeret. Nekem kell a fájós lábammal felcipelnem. Nem szégyelled magad?

– Nem kell tőled semmi – sziszegte, s a mosogatóba vágta a tányérját. Berontott a fürdőszobába. A kádban a félbehagyott nagymama nyögdecse. A szobájáig még át kellett haladnia az öregeken is, ahová visszaperdült az anyja, és elállta az útját.

– Nem érted, hogy...

– Nem.

– Kérjél bocsánatot.

– Tudod mikor. Eressz!

S hogy az anyja az ajtaját eltorlaszolja keresgélte az egész napja-hete előkészített, s most dirib-darabra tört mondanivalója cserepeit, félrelokte.

Végre bent a szobájában. Onnan halotta a huppanást, a feldöntött kávéasztalka csörömpölését. „Szegény anya” – s a felszakadó siránkozást:

– Meg akarsz ölni? Meg akarja ölni az anyját.

„Hogy lehetek ilyen?” Ráméred az öltözőasztalka fölötti csupász falra. Reggel még itt volt a meztelen fiúmodellt ábrázoló rajza, amit a Derkovits Körben rajzolt, s amellyel egészen elégedett volt.

– Meg is érdemelnéd – tört ki a külső szobába. – Ki merte levenni a rajzomat?

– Én – tápáskodott fel az anyja. – Nem tűrök erkölcstelenséget a házamban. Elég bánat nekem, hogy csak ezen jár az eszed.

– Az én szobám.

– Az én lakásom.

– Dögölj meg a lakásoddal együtt! – „El.” Becsapja az ajtót. „Hol van a retikülöm?”

– Most meg hová mész? – nyitott rá az anyja.

– Mi közöd hozzá?

– Az anyád vagyok. Egy jó szót sem... Fogamzásgátló, rúzs. Jaj, istenem, mit tegyek! Amikor apád itt hagyott, tisztességgel fölneveltelek. Te

miért nem tudod megvárni, míg férjhez mész? Összeköltözhöl mindenféle néppel. Amikor visszajössz, bezzeg jó az anyád. Meddig? Egy hétig. Hová mész, az isten szerelmére? Hiszen még pénzed sincs.

– Megint kutattál a táskámban?

Mint az utána süvítő lövedékek vágódnak a lépcsőház falának: „Kurva, bűdös kurva a lányom.”

A busz rákanyarodik a Bartók Béla útra. Zihál, zörög, rohan, sistergve nyitogatja ajtószárnyait. Mint egy képeskönyv dupla oldalán, föltáru az alkonyi zöldaranyban derengő várdomb. Megifjodott, karcú nyargalással szeli át az Erzsébet-híd pompás ívét, hogy alázuhanjon a neonszirmait bontogató Belváros soktornyú erdejébe. „Ez is megvolt.”

A Felszabadulás téren száll le. „Legalább ettem volna.” Rendel két krémest a Jégbüfében. Akármilyen lassan majszol is, tíz percg sem tart. „Még csak fél hat.” Elindul a város gyomra felé. Sietősen. Bárki azt hitné, dolga van. „Majdcsak lesz valami.”

Ahogy így lépeget, mint egy szétáradó zsigorgás-dallam, a mellette fel-feltűnő emberalakok, elsuhogó autók, felparázsló cigarettavég-stop-lámpák, rábámuló kirakatok felszívódnak, táncoló pontokká osztoznak-homályosulnak, egy másik tájjá rendeződnek-élesednek benne: kéklő dombhullámok, lomhán terpeszkedő aranytarló táblák, vörösbarna hegypúpokra szőlőkarók tuskesorai kapaszkodnak, hűvös méltóságú kálváriásor, útkeresztezédekénél keresztre feszített Jézus, koromzöld nyugalma alkony fölött fehér kápolna a hold. Márványpiszkos terméskő házsorok. Faluzsigorgás, zene. Lugas, veranda, családi fényképalbum, kilazult fotósarok, csendes köszönések, patakzúgás, elhagyott malomépület. Sok állat: tehenek, lovak, kacsák, juhnyáj, kutya, magányosan legelésző kecske. A mohos várdombról legurul a tekintet a jól tagolt tájon a Balaton-tenger roppant víztömegéig. Barnag.

Itt élek. Mondjuk, itt élek. Rendbe hozom a nagypapa házát. Leköltözök. Szóval itt élek a magam uraként.

Nem lehet, mert az a nagymama tulajdona, és bérbe adták a szőlővel együtt. Ha meghal, akkor is az anyám öröklí. Még hétvégére sem enged le. „Mit művelek ott?” „Kurválkodás.” „Mit szólnak a szomszédok?” Ez most nem érdekes. Úgyis csak mára szól. Képzelmű. Tehát itt élek.

Kell egy fix fizetés. Oké. Bekerékpározok a faluba. (Legalább fogyok.) Azt csinálom, amit most, tanítok. Ott mennyivel más: például van hova vigyem a kölyköket, ha napközisek.

Csak a szerszámaid tartja benne a bérlő, a nagyszobában pedig csirkét nevel. Egy egész nyár rámenne, míg rendbe hozom.

Az évszázad után levonatozok egy bőrrönd ruhával, takaróval, könyvvél, gumimatraccal és egy pár ezressel. (Elvállalok mindent; helyettesítést, takarítást, esetleg újságot is kihordhatok néhány hónapig.) Beköltözöm a nyári konyhába. Van sparhelt, kotyvaszthatok. Kitakarítok, még az első nap. Szusszanok.

Veszek meszet, pamacsot, súrolókefét, vödörket. Ami menet közben kell, azt beszerzem a szomszédoktól. Nagypapát, a hegybíró, mindenki ismerte, s talán rám is emlékeznek. Itt nőtem fel hét éves koromig. Elfogadnak.

A padlóval kezdem. Képelem, a tyúkok után. Vakarás, súrolás, mosás. Amikor tűrhető, fölcsiszolom. Tapolcán vagy Nagyvázszyban kell lennie padlócsiszológépnek. Ha nincs vagy nagyon drága, nekiesem smirglivel. Ha eltart két hétig, akkor eltart. (Jó alakot csinál.) Utána föllakkozom. Jó, a lakk drága, de talán még belefér. Felvehetek OTP-t is. Nemi vehetek. A mostanit is alig nyögöm.

Hagyjál! Most úgyis csak álmodozom. Tehát veszek lakkot, és két vagy három rétegben föllakkozom. Gyönyörű, szalmasárgán csillogó hajópadró. Meztelen talppal járkálok rajta, majd elélezek. Beviszem az ágyat. Nem. Még nem lehet. Ki kell meszelni. A falak: egy hányinger. Fölterítem a padlót újságpapírral. Leragasztom a széleket, hogy ne csúszkáljon. Nem tarthat tovább két-három napnál. Mondjuk négy, ha gipszelni kell. Most már lehozhatom a padlásról a rézágyat. Remélem, hogy minden darabja megvan. Kiszidolozom. A matracokat biztos ki kell dobni. Nem probléma újat szerezni. Legrosszabb esetben kimegyek az Ecserire. Úgyis föl kell jönni, mert huzatot is varrok rá, és csak itthon van varrógép. Lehet, hogy találom a faluban gépet, és valaki meg akar szabadulni a matracaitól – kiírom a tanácsházára, hogy vennék –, akkor nem kell feljönni.

Szóval ott tartok, hogy megvagyok a padlóval és a meszeléssel. Tip-top. Beállítom az ágyat. Mi kell még? Éjjeliszekrény, asztalka. Valami csak akad a padláson, amit kipofozok. Egy polc az ágy fölött a verseknek. (Ne felejtsem el a tipliket beverni még a meszelés előtt.) Régi korsó, csupa a friss virágnak. Mi kell több? Semmi. Egyszerű és egyszerű. Mászkalhatok, táncolhatok.

Ülök az ágyon. Csend. Olvasgatok. Időnként felpillantok, körbenézek. Csupa csillogás-villogás, friss mészszag, padlószag. Tér. Egy csökegy tarka

virág a korsóban. Huuu, ez nem igaz. Isteni jó. És nem is olyan elérhetetlen. Még igaziból sem.

Na, jó, ezt hagyjuk.

– Tehát készen vagyok a nagyszobával. Meddig tart? Egy hónap, másfél? Felkelek reggel hatkor. Megfőzöm a kávé, legkésőbb hétkor kezdek. Tízkor reggelizek, bevásárolok. Folytatom kettőtig. Hideget ebédelek, hogy ne vesztsek sok időt. Még ráhajtok négyig-ötig. Lemosakszom. (Nem szeretném, ha a kút nem működne.) Főzök valami egyszerűt: paprikás krumplit, lecsót, spagettit. Olvasgatok. Az egyszer biztos, hogy nem kell Seduxen, hogy elaludjak. Másnap: előlről. Vasárnap nem dolgozom. Miért ne? Mindentől, mindenkitől távol nem érzem szükségét, hogy valahová el kell menni. Mindennap? Kemény. Nem bírtam soha cernával egy-két hétnél tovább, amikor el-elmentem takarítani, ha fojtogattak az adósságaim. Ó, ez egészen más. Nem az albréletre kidobott, elpipált, tőlem elkunyerált, azaz napok alatt elfolyt fizetésem foltozgatom. Ez végleges megoldás. Minden mozdulatomnak értelme van, engem szolgál. A szabadságomat. Semmit sem kell megbánni. Hóóó, van itt erő! – és a jobb karját előrelelendítve a megfeszített izmokba csap.

Már a Nyugati körül jár, és a kívülről számra az Aranypók üzlet kirakatát bámulja. Önfeledt mozdulata kapóra jön a férfinak. A Wesselényi utcától követi, a legkülönbözőbb ürügyeken, kezdőmondatokon törve a fejét, hogy leszólítsa. Már eléje került, rámosolygott, grimaszolt, de a lány rá ügyet se vetve, mint aki nincs itt, legénységét vesztett hajóként hol lelassulva, hol megiramodva, bukdácsolt előre a körüli hullámvázban.

– Csak nem akarja betörni a kirakatot? – bökte ki, magának is meglepően, hogy a saját hangját hallja.

– Mi? Mit akar? – ocsúdott föl, s a hang irányába fordult.

Hétvégére kivasalt harmincas pasi vágja zsebre mind a két kezét vizsgadrukkjában. Egyik lábáról a másikra nehezedik. Figurája mögé még nem rendeződnek el a körút gyulladt, sárga fényei, de már süllyedőben a barnagi ház ragyogóan éles kontúrjai is.

– Nincs valami jókedvében – erőlteti tovább.

– Mi köze hozzá!

Ha a férfi eszébe jut valami csattanós sértés-válasz, amivel méltósága maradványait mentve távozhat, akkor vége az ismerkedési kísérletnek (és a hétvégére gyűjtött remény-önbizalomnak). Nem jut. Így vergődik a saját maga kivetette hálóban, még jobban kiszolgáltatva magát.

– Meghívhatom egy kávéra? – Ez még egyike a lány nyomában fel-
ötlött mondatoknak.

Megsajnálta.

– Nyugodtan tegezhetesz.

– Meghívhatlak egy kávéra?

Az órájára néz. Fél nyolc. „Egész jól elvagyok.” „A pasi elég gyenge,
kezd fájni a lábam.” „Addig is megy az idő.”

– Nem bánom – mondja.

Elindulnak a Margit híd felé, s ő visszatérhet Barnagra.

Ott vagyok már egy-két hónapja. Bevezetem a villanyt. Csak elinté-
zem valahogy. Bemegyek a tanácsházára, jópofáskodok. Kialakul. Már
nem húzhatom soká, hogy föl ne jöjjenek. Lehozom a kislámpát, a lemez-
játszót, a lemezeket, egy-két ruhát. Ennyit elbírok. Fél óra elég a pako-
láshoz, a következő vonattal indulok is vissza. Ha szerencsém van, anyut
otthon sem találom.

Anyu. Ezt most né részletezzük.

Este vissza is érek. Bedugom a konnektorba a lámpát. Fölállítom a le-
mezjátszót. (Elosztót venni kell!) Kirakom a lemezeket. Teát főzök. Nem.
Egy kis üveg konyakra igazán meghívhatom magam az ünnepélyes al-
kalomból. Fölteszek valamit a lemezjátszóra. Pink Floydot vagy Cseh
Tamást. Leveszem a cipőm. A fal felé fordítom a lámpaernyőt. Az ágyra
telepszem, a falnak támasztom a hátam. Teljes hangerővel hallgatom a
zenét. Senki nem szól rám. Otthonos, tompa, meleg fények. Kortyolga-
tom a konyakom.

– Nem veszed rossz néven, ugye, ha két konyakot is kikérünk kísé-
rőnek a kávé mellé?

„Csupa erőltettség ez a pasi. A legjobb lenne, ha meg sem szólalna.
Zavar. Hogy hívnak? Őt hogy hívják? Szegény; már el is felejtettem. Hol
dolgozom? Ismeri az egyik kolleganóm. Na és? Ő hol dolgozik. Pedig
nem is kérdeztem. Satöbbi.”

Örüljön, hogy nincs egyedül péntek este, a körúton, ahol csupa pár, tár-
saság mászkál. Feszíthet egy jó nővel. Legyen elég ennyi a boldogságból.”

– Nem bánom – mondja.

Az elszopogatott konyak fölmelegíti. Frissen rendbe hozott szobája
ekkor megtelik csillogással. A szétáradó melegről eszébe jut, hogy nem-
sokára itt a csípős szeptember, fűteni kell.

Még a nyáron meg kell oldanom. Hogyan? Lássuk csak.

Persze, hogy a konyhát is rendbe kell hoznom. Ott a kemence. Lyukas,

kidőlt az egyik oldala. Veszek téglát, egy kis cementet. Nem veszek téglát.
Hú, ez zseniális ötlet. Terméskövel fogom betapasztani. A környék tele
van terméskövel. Még a szőlőből is úgy kell kigyomlálni minden évben,
mint a gázt. Ha csak kettőt-hármat szedek össze naponta – jöttömben-
mentemben –, bőven elég. Tehát a romos oldalt azzal újítom fel. Össze-
rakom, mint egy mozaikot. Eredeti, és jól tartja a meleget, fűti a szobát
is. Este bedobok egy-két rönköt, és reggel is van parazsam. A platnin
közben tudok főzni. És ott a hatalmas sütőtér. Régen kenyeret sütöttek
benne. Kinek sütnék? Tudod, mire fogod használni?

Nem igaz, nem igaz, hogy milyen okos csak vagyok! Hát persze. Ke-
rámiázni fogsz benne. Huuu, végre nem kell kemencéért kuncsorogjak.
Ha megcsinálom a másik szobát, a saját dolgaimmel rakom tele. Sőt, el-
adásra is dolgozhatok. Miért ne? Lehívom a Katát karácsony előtt. Fab-
rikálunk bizsut, ajándéktárgyakat. Egy év alatt annyi összejön belőle,
hogy folytathatom a házat. Ugyis sok szabad időm lesz. A tanítás után
valamivel el kell, hogy foglaljam magam.

Tarthatnék állatot is. Néhány kacsát, tyúkot. Még hatéves sem voltam,
már én láttam el őket egyedül. Hamar belejövök, amit egyszer megtanul
az ember, azt soha nem felejt el. Kapok valakitől egy cicát – egér! – és
egy kutyakölyköt.

Jó, hogy a pasi csak beszél. Nyitva felejtett csapból langyos víz; ömlik
az élete. Kifolyik a mosdóból, előnti az egész lakást, át kell menekülni a
belsőbb szobákba, felhúzódní a díványra, a szekrény tetejére.

Pajzsként maga elé vonja a cigarettafüstöt. Fedezéke mögül mond
egy-két „igent”, „ahát”, „értem”-et. Szerencsére a pasi annyira elvan ma-
gával, hogy beéri ennyivel. Valami savanyú válási história. Gyerek. Most
egyesbe jött, és „szabad”, „szabad”, „szabad”. „Attól ne félj, fiam, hogy
rád találnám löcsölni magam, annyira rosszul még nem megy.”

Kiderül: lakása van. Akkor nem kell hazamenni. „Vajon mikor nyögi
ki, hogy menjünk fel hozzá?”

A harmadik konyak. Egy Marlborót is hozatott. Meleg zenezaj. „El-
vagyok.”

A fát jó előre megrendelem. Van fűrész, fejsze, bak, ha a bérlő el nem
csórta. Nagyapának rengeteg szerszáma volt. Az erdőből gyűjtök rőzsét,
gyújtósna. Kiskoromban órákig el tudtam nézni a tüzet. A pattogva,
szikrázva összeroskadó hasábokat, amint a legkülönbözőbb arcok for-
májában hunyorognak felém. Ha benyúltam piszkavassal, vagy ha kö-
zük dobtam egy kérget, üres sajtodobozt, tetszésem szerint átfesthet-

tem a bíforsótétben táncoló panoptikumot. „A tűz nem játékra való, csukd be azonnal az ajtót, így nem tartja a meleget.” Most kihozom a kissámlit. Itt töltöm az estéket. Halkan szól a szobából a zene. (A konyhába is kivezethetnek egy hangszórót.) Előveszek egy könyvet.

– Nincs kedved följönni hozzám? Van egy kis alig megkezdett Napóleon konyakom. Sokkal finomabb, mint ez. Kellemesebb körülmények között folytathatjuk a beszélgetést. Ne gondold semmi rosszra! – tompítja le vakmerőségét a pasi.

– Van lemezjátszód?

– Van. Illetve volt – kapkod. – Azt is elvitte a nejem. De a rádióban mindig találni ilyenkor jó zenét – iparkodik.

– Nem bánom.

Kint bágyadt eső foncsorozza tükörré az aszfaltot. Átlépkednek a neontócsákon a taximegállók. A pasi átkarolja a vállát. S ha a taxiba szállva kénytelen is elengedni – rögtön visszafoglalja az ideiglenesen kiűrt, de már bevett hadállást. Hagyja.

Az autó puhán úszik át az eléjük terített Margit híd síkos futószőnyegén, fölrepül, hanyatt bukik a budai dombok pislákoló karácsonyi gertyákkal kihímzett, szélpúpozta-völgyezte királyi palástján, egyre följebb-följebb, fel a kékesfehéren csillogó neontűzgallérig.

A fiatal sofőr rockrajongó. Led Zeppelin-kazetta dübörög sztereóban a hátuk mögött. A basszusdob egykedvűen kattogó krokodilpofájából keskeny gitárszólónyelv szivárog-duzzad fröcskölő hangpatakka, kanyarog, nyaktörő mutatványokat végezve, piruettezik, majd medréből kilépve, hirtelen megperdül – rakétaerekció –, fölvergődik a magasba.

Miért ne tarthatnék lovat? Nem azonnal. Egy-két év múlva. Már rendbe jöttem, és egy kicsit megszédtem magam – fizetés, különórák, kerámia –, az istállót is kitatarozom. Azzal jönnek-mennek a faluban. Varrok egy átalvetőt, abban hordom a dolgaim. Nagy túrákat tennék.

Lóháton beleveti magát a harsogózöld domboldalba. A hóborította kopasz erdőn át vágat, dől a ló szájából a pára. Arca kipirult, haja zászlóként lobog. A ló lába előtt meghódított ország, a keszthelyi dombok ölelésében a befagyott Balaton... A pasinak éppen most kellett megfognia a mellét.

Alattomos-lassan lecsúsztatja a válláról a karját – mintha magától hullt volna az üléstámla és a háta közé –, s a hóna alatt bekapirgálta magát bizonytalankodó ujjával. „Ügyis lefekszem vele. Mit gondolt, habókra utazom vele a világ végére? Tovább hallgatni a süket tudálékos-

ságát? Ne türelmetlenkedjen, mint egy gimnazista.” Anélkül, hogy rá nézne, lefejt a tétova, azonnali visszavonulásra kész ujjakat a melléről. S hogy a pasi végleg el ne keseredjen, visszahelyezi az eltanácstalanodott bal kart a vállára. „Hol is tartottam?”

Lovaglás. Ez talán túlzás. Miért? Ma igazán megengedhetem magamnak. Bárcsak soha ne kéne kiszállni ebből az autóból.

A gitárszólo véget ér, szelid akkordokat penget. Az orgona és a később bekapcsolódó énekes tiszta, lenyugodott harmóniákat játszik. A kémen-cében lassú tűz duruzsol. Átmegy a szobába. Bekapcsolja a lemezjátszót. Leheveredik az ágyra, kezébe vesz egy könyvet.

Nem fogok itt egyedül unatkozni? Nem tudom. Ezt is ki kell próbálni. Még soha nem voltam egyedül. Anyámék. Az albérletekben az ajtó mögött az öregasszony neszezése vagy a családi veszekedés; máshol a pasik és az anyjuk alkalmazkodás-ketrecében. Vergődés. Itt a magam ura vagyok. Nem ugrok az első szóra, nem kapok az első lehetőség után, hogy egy hétre kiszabaduljak az egyik börtönből a másikba. Mennyi csalódástól, megaláztatástól menthettem volna meg magam. Istenkém. Most azzal leszek, azzal találkozom, akivel akarok, aki igazán kell nekem. Épp így nem leszek igazán egyedül. Szépen rájöttél. Nem is vagy olyan buta csaj, aminek kinézel. A sofőr kikapcsolja a zenét.

Húvösvölgy. Háromemeletes társasház. A gyér fényű ívlámpa kihasította szitalásban szétszerelt állványcső kupac, sóderhalom, malterosláda didereg. A pasi alig találja a kulcsot a zárban.

– Itt volnánk – kapcsolja fel a villanyt. – Elnézést a rendetlenségért. A másik szoba még nincs berendezve. A nejem, tudod...

– Tudom. Hol a konyhád és a fürdőszobád?

A konyhában piszkos edények, evőeszközök, ételmaradékok hevernek szanaszét. Megtalálja a kenyeret. Kinyitja a frizsidert; vaj, parizer. Készít néhány szendvicset, rárakja őket egy tiszta tányérra. „Lássuk, mi van még?” „Tényleg el vagy anyátlanodva, szegénykém. Se zsír, se hagyma. Majd ha felkelünk, csinállok tükörtojást pirítóssal. Teát. Jobbat nem tudok kihozni.” Átmegy a fürdőszobába. Lemossa a szempilláját, beveszi az Ovidont, fogat mos. „Legalább fogpasztája van, az hiányzik, hogy ne legyen meleg víz.” Van. Karjába kapja a ruháját, egy törülközőt és a retikült. Vissza a konyhába a szendvicsekért.

A pasi épp zenét keres a rádióban. A székekről és az asztalokról már elrakta a rádóbált ruháit, a szétzilált újságokat. Terítőt is kerített a hasas Napóleon és a csordultig töltött poharak alá. Valósággal megbénul a rá-

zuhanó bizonyosságtól – „mégis összejön” – és a felujjongó meglepetéstől. Ilyen jó nőre nem számított: az egyszerű pamutruhából, kardigánból mézbarna szexbombázó csapott az ernyedtt szoba kásás állagú vizébe. Mint a Playboy magazin fotóin: a nőn csak kevély túsarkú cipő és kitartó napfürdők festéke. Hibátlan alak, felálló hegyű, támadó mellbimbók – csak egy árnyalattal zömökebb-teltebb, azaz megközelíthetőbben emberi. Bokája – a cipő erőszaktetele ellenére – tömzsín kerek. Valószínűvé teszi, hogy mindez itt, nála történik.

– Menj, te is zuhanyozz le! – veti oda a sóbálvány pasinak. Az hipnotizálva követi parancsát.

A székkarfára hajtogatja a ruháit, az ágy mellé húzza az asztalkát, elrendezgeti rajta a szendvicseket és a poharakat, a törülközőt a párna alá teszi, lekapcsolja a villanyt, bebújik az ágyba.

A rádióban jazz szól. Ezüst szaxofon, sír, nyüszög, óbarna bőgőbrumogás bundabéléséből. A varázsszem fluoreszkáló fénye holdbéli titokzatos tájjá – sötéten tátongó kráterfoltok, opálderengésű hegyvonulatok, kanyonok vidékévé – díszletezi át a szobát. Lehajtja mind a két pohár konyakot. Szélesen elterpeszkedik az ágyban, siet kiélvezni a kis időt, míg egyedül maradhat.

A pasi alsónadrágban jön be. Újratölti a poharakat, mellé fekszik. Elkezd simogatni.

– Még nem száradtál meg. Adj egy szendvicset!

– Oké: Cigit?

– Később.

– Konyak?

– Jöhet. De maradj egy kicsit csendben. Hallgassuk ezt a jó zenét.

Darab idő után hozzáfog. Hagyja.

Bejárja az egész testét. Átöleli a derekát, maga felé fordítja. Csókolgatja a melléit, a haját, le egész a combokig. Felhúzódik az arcához, beletúr a hajába, rácsap az ajkára. A fogak sánca bevéhetetlen marad.

Eltolja a pasi fejét. Faképnél hagyva a felhevült idegen arcot, a fal felé fordul.

Nem történik semmi. A pasi kérdőn föléje hajol. Mozdulatlanság. „Mégse?” Reszelős hangon megszólal.

– Mi van veled?

– Semmi.

A pasi újratekdi a simogatást. Hagyja. Ügyetlenkedés.

Határozottan hátranyúl, néhányszor a csiklójához dörzsöli, és fölsegíti. „Nem nagy eresztés.” Eddig sem jut a megállapításban: vége. A rádióban: éjféle hírósszefoglaló.

Előveszi a párna alól a törülközőt. Cigaretta. Mélyeket szív. Szereti a felparázslás nyomában a piros derengést, amely meg-megvilágítja a meztelen testeket.

– Keress valami mást!

A pasi felkuporodik a rádió gombjához. Mindenhol hírek. Klasszikus zenére akad. Továbbtekeri.

– Ez maradhat.

Vivaldi. Csupa harsogó zölddel, friss illattal, vízzel, nyüzsgő állattal, vidám mozgás népesíti be a szobát.

– Van még egy kis konyak?

– Persze. Büntudatos tüsténkedéssel tölt.

A gordonkák hangja bekeríti, bebalzsamozza a szívét, a ráhullámozó hegedűk pedig minden teketória nélkül, puha, de biztos kézzel alaposan megszorítják.

Elnyomja a cigarettát. Végigkarcol a férfi mellén. A csípője fölé hajol, kézbe fogja a petyhüdt húst, megtornáztatja, és a szájához húzza. Amikor már jó, anélkül, hogy elengedné, hátrafordul és – mint az előbb – magába vonja. S csak most, amikor már nem csúszhat ki, engedi el, és tapasztja mindkét kezét az arcára.

Fölzeng-zsong valamennyi hangszer. Repülőgép-hajtó motorként emelkedik-röpül, burjánzik, osztódik felemelő ünneppé, bozsgó világyetemmé a muzsika.

Sűrű ciprus és tujafák között, természetből kirakott út kapaszkodik barnagi házukig. Roppant malomkő asztal, diófa borítja rá olajszagú ejtőernyő lombjait. Az udvaron három-négy angyalféjű gyerek játszik. („Nem lesznek magukban, mint én!”) A szobában zsúfolt könyvespolcok. A könyvgérinceken frissen csillognak a nyomdaillatú borítók. Festmények, márvány szoborfej, barokk íróasztal sok apró fiókkal, szekrénykével. Zongora. A kamrában befőttes üvegek bordás sorfala, oldalas és kolbászrudak lógnak le a gerendákról. A házhoz ragasztott istállóban két ló őrli az abrakot, mellettük egy számár sunyítja le a fejét. (A gyerekeknek játszani és élelem-, építőanyag-szállításra.) A nyírfavesszőből összerótt karámban tyúkok, kacsák totyognak két kecske társaságában – tejet adnak a gyerekeknek, és sajtot is csinálók belőle – egy busafejű puli felügyelete alatt. A nyúlketrecek oldalának egy piros traktor tá-

masztja a farát. Szöske kislány – homlokát vörösbársony pánt övezi – épp egy halom gatz nyújt a kecskéknek. A nagyobbik fiú horgászbottal és damilra fűzött ezüst halfüzérrel felfelé bandukol a malomptakról. Férje a malomkő asztalnál épp most fejezi be a munkát. Behajtja a kéziratot, kottás, rajzos mappát. „Művész.” Nyakigláb, megtermett szőke férfi, szelíd tekintetű. Haja a vállára hullik, arcát vöröses szakáll fedi. Mint egy reneszánsz herceg; combjára feszülő fehér vászonnadrágját térdig erő bőrcsizmájába tűrve viseli, türkizkék körgalléros ingére hímzett ujjas feszül. Esteledik. A mélyzöld dombokra, a falu fehér házacskaíra ráhasaló vörös korong bevért, fölgújtja a környéket: bíbor-rózsaszín sugaracskákkal derengi be a dolgok felületét. Ő kilép a házból, hogy megterítsen. Haját ugyanolyan bársonypánt szorítja le, mint a kislányét. Fehér parasztlblúzt, bokáig érő indiai selyemszoknyát hord, a lábán maga fabrikálta bőrsaru. A vacsora: maga készítette kecskesajt, kenyér, gyékénykosárban paprika, paradicsom, kristályüveg tálon szőlő, őszibarack, dió. Egy palack vörösbor, a gyerekeknek tej. Meggyújtja a gyertyákat. Az edényeket és a maradékot a gyerekek beviszik a házba. Egyedül marad a férjével. Lobogó gyertyavilág az óbarna alkonyban. Alig szólnak, ráhajtja a fejét a férje vállára. Csendben elszívna egy cigarettát. Mélyeket szív, lassan ereszti ki a füstöt... A pasi kiszabadítja a feje alól a vállát.

Lekapcsolja a rádiót. Felhúzza a vekkert. Ellenőrzi, hogy csöng-e? Brrrrrrrr – hasít a süket csendbe. Ismét felhúzza.

– Minek húzod fel az órát? Azt mondtad, te is szabad szombatos vagy.

– Igen, de reggel korán kell kelnünk. Leutazok Békéscsabára. Tudod, a láthatás.

– Muszáj lemenned?

– Sajnos. Ha nem a kijelölt időben megyek, a közelébe sem enged. Azt hiszed, nem aludnám ki magam én is? Hétkor keltelek.

– Nem, akkor inkább most megyek.

– Lekísérlek.

– Nem, maradj csak.

Kimegy a fürdőszobába. Lezuhanyozik. Felöltözik. Felgyújtja a villanyt az előszobában. Benéz fél lábbal a pasihoz.

– Van itt éjszakai buszjárat?

A pasas még ugyanabban a helyzetben, kitakarva, cigarettázva hever.

– Régen elment az utolsó. Mondtam, hogy jobb, ha maradsz.

– Haza akarok menni. Eleget keltem korán egész héten.

– Ahogy neked jobb.

– Tudsz adni egy kis pénzt taxira? A Moszkva tértől kapok már vilamost.

– Persze. A zakóm zsebében van a pénztárcám. Vegyél ki egy ötvenest, annyi elég lesz? Látsz? Gyújtsak villanyt?

– Kösz, látok. A Moszkváig elég.

Megtalálja a téglalap alakú, harmonikaszelvényekre osztott tárcát. Kihajtja. Az egyik rekeszben tényleg ott van egy ötvenes. Kiveszi. Ekkor látja meg a szomszéd rekeszben az ötszázast. Önkéntelenül – akkor se, később se tudja megmagyarázni, miért; soha nem tett ilyet – azt is elteszi. Az ötvenessel együtt begyűri a retiküljébe.

– Szia. Összefutunk még valahol.

Megfordul az előszoba irányába. Ott éri utol a pasi hangja.

– Láttam, hogy kivetted az ötszázast is. Egyébként neked készítettem oda. A barátnőd is ugyanúgy rábukott. Ilyenek vagytok mind – teszi hozzá fáradtan –, csak a pénzem kell.

Ez ma az első természetes hangú mondata.

Hátrafordul. Nekiront a pasinak. Agyba-főbe veri a fejét a retiküllel. Beletérdel a gyomrába. Szétrúgja az ágyékát, hogy soha ne tudja használni – villan át az agyán. Nincs rá alapja, a retikülben ott ég a gyalazata.

Tehát széttepi a nyomorult pénzt. Beletömi a pofájába. „Dögölj meg, dögölj meg a koszos pénzeddel együtt”, kiáltja.

Nem fordul hátra. Remegő térdekkel kitántorog az előszobába. Becsukja az ajtót, csak a lépcsőn kezd rohanni. Rohan, rohan amennyire ez a nyomorult cipő engedi. Nem is tudja, hogy termelt a taxiban. Mint egy végeláthatatlan lift süllyed a kihalt város mélye felé. Zúgó fejében táncoló-égo parázs-szégyengömbök labdázna.

S mintegy igazolásul, hogy csak a Moszkva térig volt szüksége a pénzre, nem akart többet, ki is száll ott az ötvenessel fizetve.

Az éjjeli villamoskocsin szerencsére egyedül utazik. Egy szempár sem vádolja lopással, de a parázsgömbök még jobban égetnek a koponyájában, fojtogatóan lepréslődnek a torkán át a gyomrába, felperzselik az egész belsejét, behatolnak az ereibe, s mintha ott benzin keringene, lángra lobbantják a véredényrendszerét, szerteszét viszik a szégyentüzet valamennyi porcikájába. „Legalább bögni tudnék.”

Letarolt, sötét üszöktengeren botorkál át a villamos. Beteges, sorvadt

fogínyét sárgán vigyorítja rá a pesti szállodasor. A Móricz Zsigmond körtér szemétből kihalászott gyászkoszorú. Onnan a kisegítő, fapados járat a végek felé; hányás utáni torokból előrdibált „Akácos út, ha végigmegyek rajtad én”. A Topáz discóból taxiba szálló vidám részekek közül valaki feléje kiált.

- Kislány, nem jössz velünk buliba?
- Elmesz a kurva anyádba! – tüzel rájuk.
- Mit morcoskods, még meg se erőszakoltunk.

Kinyitja a kaput. Végre a liftben. Hogyan jutott ideig? A zsarátnok-labdacsok kiégettek minden képet.

Péntek, illetve szombat, hajnal fél három. Előtte: szombat, vasárnap, hétfő délelőtt. Mit csináljon a tengernyi idővel? Van egy ötszázasa. Azzal kezdhet valamit. „Bár ne lenne.”

Óvatosan kinyitja a lakásajtót. Lábujjhegyen átoson az anyjáiék szobáján. „Ha most elkezd óbégatni; megölöm.” Egyenletesen lélegzik a két öreg. Ledobja a retikült, végigdől az ágyon. Az arcához húzza a párnát. „Le kéne vetközni.” „Sírni kéne.”

Kisvártatva mégis összeszedi magát. Kimegy a konyhába. Nem kell felkapcsolni a villanyt, hogy megtalálja a demizsont és egy vizespoharat. Tölt. Iszik. Tölt. Iszik. Tölt. Iszik. A tűzgömbök okozta lángolást sísteregve oltja el az ital. Átjárja az agyát, majd az egész testét a kába zsidbadas. Ahhoz még van ereje, hogy becsukja maga mögött az ajtót, ellenőrizze, hogy a szellőzőablak zárva van-e. Egy rántással kihúzza a frizsider zsinórját a konnektorból. „A villanyóra biztosabb lenne, de azért már nem megyek ki.” „Azért profi vagyok, nem először gondolok erre a lehetőségre.” Kikortyolja a demizsonból a maradék bort. A gáztűzhely elé rugdós egy széket. Ráül. „Van, tu, szri, for”... „Báj, báj.” Kinyitja az összes csapot. A rózsákra borul. A kiömlő gáz – mintha látná – lassan gomolyogva szürkésfehér vattába csomagolja. Még átüt rajta teste sötétje, aztán az egész konyhát kitölti a vattacukor homogén tömbje. Ő nincs. „Nem is olyan ciki, örülök, hogy túl vagyok rajta.” „Vajon van-e Isten? Mindjárt meg tudjuk” – ezek az utolsó gondolatai. Az anyja fedezi fel. Mint mindig, fél hatkor kel. Már a fürdőszobában érzi a szivárgó gázszagot. Gyorsan a konyhába ront. Jó mély lélegzetet vesz, és kicsapja az ajtót. Lehúzza a merev testet a tűzhelyről. Elzárja a csapokat. Fölrántja a szellőzőablak nyitókarját. Kiszalad, mély lélegzetet vesz. Vissza. Hóna alatt megfogja a lányát, és kivonszolja az előtérbe. Módszeresen dolgozik, mintha gondolatban ő is végigjátszotta volna a forgatókönyvet.

Tudja, nincs segítség. Lekapcsolja a villanyórát. Kinyitja az előszobaajtót. Még egyszer benéz a konyhába. S csak azután kezd könnytelen sirtásba-önvádolásba a nyugodt holttest mellett.

Meghalt a lányom. Meghalt a lányom. Ó, minek kellett veszekednem vele tegnap is. Miért nem tudtam türtőztetni magam? Jót akartam. Isten a tanúm. Szegénykém – rendezi el fűrtjeit.

Inkább eladtuk volna a szőlőt, a házat. Tellett volna belőle neki egy egyszobás garzonra. Élhetne volna az életét. Pocsék élet. Mindegy, de legalább élne. El akartam adni, az ő nevén is van. Mit csináltunk volna vele, én és az anyám, mind a ketten öregek. Meg akartam várni, míg férjhez megy. A többi a férje dolga. Egy kis unokát reméltem csak. Minek csinálta? Tudta nagyon jól, hogy csak jót akartam, hogy csak neki éltem. Mit ér az életem nélküle? Az egyetlen gyermekem élete nélkül?

„Bizony, bizony, mit ér?”, szól bele meséje filmjébe. Még mélyebbre fúrja a fejét a díszpárnán. A meghatódás saját halála felett s az ezzel aratott győzelme kissé enged a szégyen fojtásán. Most nem kíséri ki magát a temetőbe, nem öltözteti anyját gyászba, nem gondolkoztatja el a pasasait önző viselkedésükről. Inkább:

Most már tényleg megcsináltatom az útlevelem. Állandóan halogatom. Fizetésnapon elcserélek egy órát, és nyomás a Madách téri IBUSZ-ba. Az iratok, a fotók már egy éve készen várnak egy dossziében. Többet engem itt soha nem látnak. Anyám írogathatja a könyörgő leveleit. Egy csóvázás piros hátizsák, fehér paraszting, bokáig érő indiai selyemszoknya, maga készítette børsaru – ez minden, amivel Hegyeshalomnál átlépi a határt. Francia kocsiban ül – Tatánál stoppolta –, a határőr furcsállja a dolgot, de nem tud belekötni. Az útlevele rendben van, s ő azzal utazik, akivel a kedve tartja. Fölnyílik a sorompó. Kétszázzal száguldanak a német autobahnokon. Gitane-t szív, a háta mögött a sztereódobozokból rockmuzika szól. Az alkonyodó tájban fölfénylik a végtelenül áramló autók reflektortejút-rendszere. Boldog rohanás. Párizsban ott nyomul a Rolling Stones-koncerten. Egész közel verekszi magát a pódiumhoz, tisztán látja Mick Jagger arcán a verejtékcseppeket. Önfelédten ringatózik, rikolt a zene. Amszterdamban egy pubban. A helyiségben csak gyertyák világítanak, a hangfalakból lágy countryzene zümög. Társaság közepén ül. Körbejár a marihuánás cigaretta. Nagy, könnyű lebegések. Szó alig esik. Milyen szó? Itt eszébe jut, hogy egy nyelvet sem beszél. Noha többször nekifutott különböző – német, angol, francia – nyelvtanfolyamoknak. „Nem baj, ott kint úgyis önmagától jön.” Nem

tudja most túltenni magát ezen az akadályon, mert igen közeli – egy hete kapta – barátnője levelét a Bécs melletti táborból. S az nem kamu ellenreklám. Abból egyértelműen az derül ki, hogy jobb itthon, ahol van mit enni, s ha akármilyen is, de fedél van a feje felett. Munkáról, segélyekről, papírokról ne is álmodjon.

Már világos van, és még mindig nem tud se aludni, se sírni. Már jobban nem tudja belefúrni magát a párnába se. Visszaforog a barnagi házba. Végigszemléli, amit ma teremtett: A házat, a kemencét, az állatokat, a malomkő asztalt, a környező domboldalt, a gyerekeket. Színeik megfakultak, nincs ízük, illatuk, tapintásuk. Mintha ügyetlenül besatírozott kartonpapírból lennének kivagdosva.

Erre a papírmásé-épületre pattognak rá a tűzgombócák, és fölgyújtják azt. Hirtelen visszanyeri minden a régi dimenzióját. Sötét éjszaka van. Récsegve-ropogva lángol a ház, a szépen kimeszelt falakat hamar elnyeli a korom, a pérnye. Hatalmas robajjal beroskad a tető, égis erő szikrazápor csap fel nyomában. Szárnyas lángokban áll a könyvespolc, a lemezek ráolvadnak a padlóra, a frissen föl kent lakk, mint a belobbantott gáz, egy csapásra válik ki lángtengerré. Végigfut a tűz az istállón, a karámsövényen. Hangos bánattal menekülnek az állatok a baljós komorsággal meredő dombok felé. Nyomukban a gyerekek. A sok fehér, szőke foltocska nyomtalanul olvad be a sötétségbe. A férj valahol eltűnt. Csak ő próbálja meg a lehetetlent. A kútból rángatja föl a vízzel telte vödöröket, és tartalmukat a házra zúdítja. Mindegy, hogy van-e hősiességének értelme vagy nincs, egész éjjel küzd. Csak a szürke hajnallal hagyja abba, amikor a tűz, minden fölemészthetőt fölemészelve, magától kihuny. Még szemrevételezi a fázós romokat, az üszöktengert, a dermedt gerendacsonkokat, egy megperzselődött magányos könyvlapot. Tudja, mindez soha többé újra fel nem építhető.

Holtfáradtan lerogy a kút mellé. Elnyomja az álom. Arra ébred, hogy az anyja magasodik fölőle. Hasonlóan tépetten, kormosan, mint ő. Egy baltát emel sújtásra felőle. Ne, ne, sikoltja hangtalanul. Fölkelni nincs ereje, csak rázza, rázza fejét. Rázza, rázza magát, sikerül felkapaszkodnia a felsőbb álomrégiókba, egész az ébrenlétküszöbig. Tudatosul benne, hogy otthon van a saját ágyában. Eszébe jut, hogyan került ágyba. „Így se jobb.” Kinyitom a szemem, megnézem, hány óra. Kinyitja a szemét.

Az anyja magasodik fölőle. Tűnődve nézi a hánykolódó, alvó arcot. Kezében tálca, kávéval, vajas kenyérrel. Most, hogy kinyitotta a lánya a szemét, megkérdezi:

– Miért nem vetkőzöl le, kislányom?

Leteszi az éjjeliszekrényre a tálcát. Nem tudja, mit tegyen, mit mondjon, áll az ágy előtt tétován.

S most végre megerednek a könnyek. Bőven peregnek, mint a tavaszi eső. Megrázkódtatja a zokogás, újabb és újabb kormos gombócokat öklendezik föl, amelyek elbucskáznak könny alakjában a szeméből. „Jaj, de jó, bögök.”

Az anyja leül mellé. Mielőtt megkérdezhetné, mi baja, mohón az ölébe fúrja magát, mintha így eltűnhetne a látómezejéből. Egész testével átengedi magát a megkönnyebbítő sírásnak. Sír. Sír.

Már rég elapadtak a könnyei, de nem meri felemelni a fejét. „Borzasztó lenne, ha megszólalna.” Megfészkeli arcát az anyja ölében. „Jó így.”

Az elapadt könnyek nyomában – még mindig ugyanabból az anyagból – édes, kék dallam szivárog. Ismerős. Ujjongó nyugalommal tölti be énjét. Fölebredve sohasem tudta felidézni, végtelen egyszerűsége ellenére, ha igyekezett átmenteni a másik, a fenti életébe.

A dallam fodra kápráztatón színes, éles fotókat úsztat a hátán. Egész felületükkel felé fordulva sodródni: sűrű ciprusok és tuafák közt kapaszkodó, termésköböl kirakott út. Diófa lombsátra alatt roppant malomkő asztal. Angyalfejű gyerekek. Zsúfolt könyves-, lemezes-polcok. Zongora. Istálló. Nyírfavesszőből összerótt karám. Zabot őrölő lovak, sunyító fejű szamar. Totyogó kacsák, tyúkok, két kecske, gyémántfekete puli. Piros traktor. Szőszke kislány, homlokán bársonypánt. Fiú, kezében horgászbót, ezüst halfüzér. Kottás, kézirat, rajzos mappa. Fehér falu fölött vérző napkorong. Mélyzöld dombok. Parasztblúzban, bokáig érő selyemszoknyában, borsaruban, fején piros bársonypánttal: ő. Szőke férfi, szelíd tekintetű. Vállig érő haj, vörös szakáll. Vacsora: gyékénykosárban paprika, paradicsom. kecskesajt, kenyér. Kristályüveg tálon őszibarack, szőlő, dió. Tej, vörösbor. Gyertyák. Óbarna alkonyban lobogó gyertyavilág. Az ő arca a szelíd tekintetű férfi ölében.

„Néha furcsa hangulatban / az utcát járom egymagamban / Nincsen semmihez se kedvem / de érzem azt, hogy nincs ez rendben így...” – énekel benne, már tőle függetlenül a furcsa, szomorkás, de ugyanakkor vigasztalóan elringató dalocska, amit aznapi dúdolgatásra munkába indulás előtt a rádióból csipett fel s a délelőtti tánczenei koktéltban is megismételtek. Az Adócsógyár műszakirajz-szerkesztőirodájában többszöri tiltás, főmérnöki dörgedelmek, a tiszta, világos munkahelyről eltávolítás kilátásba helyezése ellenére is, lázadó makacssággal megszólal minden szerdán délelőtt tíz negyvenötökör Komjáthy György műsora a bejáratú ajtó szárnyai felett elhelyezett hangszóróból, amely a gyár összes dolgozóját érintő közleményeket teszi közhírré, vagy az olyan országos érdeklődésre számot tartó eseményeket, mint a Szovjetunió Kommunista Pártja vagy a Magyar Szocialista Munkáspárt kongresszusainak záró nyilatkozatait, avagy, alig egy hónapja – nem minden meghökkenítő hatás nélkül, hiszen olyan távol történt, s miért éppen ezt, hiszen annyi dűl belőle – az úgynevezett hatnapos háború első napjainak hadijelentéseit. A tizenöt rajzasztal jó részén fiatal, technikumból frissen kikerült szerkesztők dolgoznak, többségükben fiúk, akik – mintegy az iskolai és a munkahelyi fegyelem közötti mezsgye lépésről lépésre történő kiszélesítéseként – óvatosan nyakba ereszkedő haját s szintén lefelé merészkedő-szélesedő barkót viselnek, a műsor szignáljának főhangzásakor összeesküvő mosollyal a bajszuk alatt, szemükkel a hasonló korú lányokat keresve, a lemezlovas kötelező szövegét követő

isteni muzsika ritmusait megelőlegezendő, kezdik jobbra-balra dobálni a fejüket.

Kívül áll az ebédszüneteknek, asztalok közötti áthajolásoknak is leginkább beszédtemát nyújtó tánczene áramkörén, hiszen ő már asszony. Fiatalasszony. Hosszas küzdelem után jutott el egyszer az Ifjúsági Park teraszára, ahol a roppant oszlopcsarnok elé húzott emelvényen mókásan vidám színekbe öltözött magakorabeli srácok, lányokat lepipálósan hosszú hajukat lengetve, bizsergetető melódiákat, ritmusokat csörömpöltek, de abban sem volt sok köszönet, mert ide sem jöhetett felügyelet nélkül, csak a házuk első emeletéről magukkal hozott – helyes, de nála fél fejfel kisebb – fiúval táncolhatott, s csupán annyi időre nézhetett körül szabadon ezen az izgalmasan idegen világon a vadul rock and rollozó és a zenészeket behunyt szemmel, elvarázsolt üstökökkel körülvevő tömegben keresztül előre furakodva a színpad lábáig, míg apja sorban állt három üveg utasüdítőért. A harmadikos Kandó Kálmán bálon ugyan feltűntek ezek a virágos inges fiúk, hónuk alatt a gitárjukkal, a hasonlóan kihívóan öltözködő, a zenekari pódium előterét birtokló sleppjükkel, de nem tudott rájuk figyelni a torkában doboló félelemtől és lelkiismeret-furdalástól, mert egy barátnőjéhez egy hete menekített fekete miniszoknyáját és fehér blúzát lopva magára kapva, először maradt ki otthonról engedély nélkül, ezért a díszterem ajtajának minden nyitódására riadtan készült menekülni a mosdók felé, s mire a szalagavatójára legálisan elengedték, mostani férjével, mint elfogadott udvarlóval, akkor a palotás tánc és az alma materben eltöltött éveit – 1961–1965 – hirdető kék szalagocskák föltűzése után már sürgősebb dolguk akadt a jövőendő anyósa melegen pártfogolta cselédszoba-menyországban, annál is inkább, mert sikerült beadni szüleinek, hogy ilyen fontos mulatságok egészen reggelig tartanak. „Megállok egy utcasarkon, / merre tovább, melyik úton? / Elindulok, párat lépek, / Á, erre most miért menjek éééén?” – bájolja inceselkedve az ércesen mutáló nagyfiú hangja, aki már beitta magát minden magyar fiatal fülébe, vállrándító vagy nagyot akaró mozdulatába. Vagy a saját hangja? Ki hitte volna, hogy a nyolc és fél óra letelte, sőt, még az ebédszünet előtt tényleg kint lesz az utcán. Már lekeverték a tánczenei koktélt utolsó számát, elült a zene keltette felvillanyzó lelkesültség, amikor belépett az irodavezetőjük, aki ahelyett, hogy patáliázott volna a még érezhető vibrálást maga után hagyó muzsikáért, egyenesen az ő asztala felé tartott. A háta mögé került, belenézett a diósi rádióadó tervének részletébe, amin már napok óta dolgozott, s a vállára tette a kezét.

– Pakoljon össze, elküldöm valahová, kint a folyosón megmondom a címet. Nem kell visszajönnie, holnap innen folytatja.

S kint a folyosón megmondta, hogy az apja munkahelyéről telefonáltak, s arra kérték, azonnal engedjék át a személyzeti osztályra, mert ott egy fontos levél várja külföldről, és egyúttal némi hivatalos elintézni valója is lesz. „Csak nem történt valami baj velük?” – csapott belé a szorongás. Az első nélküle töltött utazáson, amelyre a szülei annyit készültek:

Vagy inkább arról az oldalról érte fájdalmas bizonyosság, amely az elutazás körüli rejtélyes körülmények, titkolódzások, majd a legvégén egészen nyílt célzások formájában lengték körül ezt a különös vakációt? Viszi, viszi a villamos be a külső Váci útról a Margit hídfőig, a kiadói, ahol apja könyvtárosként dolgozik. Az elutazásukat követő héttől minden másnap megkapta a szinte napló precizitású beszámolóikat: Móri bacsikák lakása, Louvre, „a Milói Vénusz feje túl kicsi”, Champs-Élysées, Pigalle. Buszkirándulás a Loire menti kastélyokba. Anyuval nem lehet bírni, az összes ruhát megjavította vendéglátóiknál, akik nem győznek szabadkozni, „de azért jólesik nekik, mert itt megfizethetetlen a kézimunka”. „Sokszor csókol Apu.” „Ne feledd, hogy már ősz van, ne törődj a divattal, öltözz melegen. Anyukád.” A délelőtti ritkás forgalom, a már két éve unalomig szemével koptatott gyárportálok elsuhanó képei helyére szülei indulásának filmje kerül. Ferihegyi repülőtér. Ő és a szülei is most látnak először repülőtérre. A párizsi rokonok fizették a jegyet. Miért nem inkább vonatot? Az sokkal jobban illene hozzájuk. Repülőtér: elegáns dolog. Külön busz visz oda, külön e célra épített úton. Amint ráhajtanak, az apja bevallja: járt már itt. 1943-ban és 1944-ben, munkaszolgálatosként itt robotolt, s kihajtották a repülőtérre is, amikor a német repülőik sűrűbb érkezése miatt, azt ki kellett szélesíteni. Valaki „feldobhatta”, ugyanis azt tanácsolta viharkabátos sorstársainak, hogy lassítsák a munkát, mert ezzel is akadályozzák az ország német megszállását. Kikötötték. Négy órát függött összekötözött csuklója csomóján, míg a láb- hüvelykujja el nem érte a földet a fáról, amelyre egy német tiszt parancsára két magyar keretlegény akasztotta föl. Sohasem képzelte, hogy rajta vagy az anyján kívül bárkivel ellenkezni merne, hát még hogy ellenállásra buzdítson. A hirtelen feltört emlék hatására, úgy megfájdult az apja csuklója, hogy a legkönnyebb szatyor is kihullott az elerőtlenedett kezéből, neki kellett a buszról lecipelni a bőröndöket.

Nem tudta, hanem a tudásnak egy rejtettebb, de erősebb ismeretével halásztá ki a körülötte egyre bonyolultabban tekergődző hínárosból a fonalat, amely szerint a nemsokára rázuhanó bizonyosság azzal a rádió bejelentéssel van eredendő összefüggésben. S már látja is magát: ott, a rajzasztal mellett, amelyről imént pakolt el. Épp kirakta maga elé a tust és a Pelikán tollhegyeket, amikor megszólaltak a nyolcórás hírek a hangosbemondó ládájából, amivel leginkább a srácok szoktak hülyéskedni, ha kedvenc zenéjükkel bosszantani akarták az idősebb kollegákat, hiszen a tranzisztoros masinákat amúgy is egész munkaidő alatt züm-möggették. A bemondó drámai hangon – csak ő hallotta annak? – jelentette: „*az Akabai-szorosban felgyülemlett feszültség mára virradóra háborúba torkollott. Izrael agressziót intézett több arab állam ellen is, amelyeknek hadseregei megkezdték a cionista állam ellen az előrenyomulást, Tel-Avivot és Jeruzsálemet bombázzák...*” Soha nem járt ott, szülei is csak épp akkoriban kapták meg több éves visszautasítás, újrakérvényezés, fellebbezés eredményeként az Izraelbe szóló útlevelüket, épp a hajójegyükre vártak, s csupán anyja egyetlen megmaradt testvére, Miklós bácsi élt az imént háborúba keveredett országban népes családjával – amikor tizenhat év után először látogatta meg a nővérét, valószínűtlenül élénk színekben játszó zöldköves ezüst fülbevalót, karperecet hozott neki, de nem engedték hogy utcára fölvegye, „mert nem szül jó vért, ha feltűnősködik”. A szeme előtt hirtelen felcsapó, lángtengerré lobbanó tüzek, végtelen hosszan gomolygó, sűrű füst és pernye jelentek meg. A háta mögött szaggatott zihálást hallott, a saját futása okozta zihálást, pedig dermedten ült a helyén. Riadtan pillogott körül: nem figyelik-e? A kollégák rá ügyet sem vetve tárgyalták a fejleményeket, igaz még aznap többen megkeresték külön-külön, hogy együttérzésükről biztosítsák, pedig két éve, mióta felvették ide, egyszer sem került szóba a származása. Otthon az anyja kisírt szemekkel nyitott ajtót, s nem tudták eltitkolni előtte, hogy az idegen férfi, akivel az apja elfehéredett arccal tárgyal, a Belügyminisztérium munkatársa, s aki azért jött, hogy útlevelüket azonnal bevonja, de jóindulatúan megsúgta, hogy ha kérvényüket más nyugati országra módosítják, nem gördítenek távozásuk elé akadályt. Párizsban találtak rokont. A föllett unokatestvér megküldte a meghívó nyilatkozatot, amit közjegyzőnél kellett hitelesíteni. Az elkövetkező hetek izgatott telefonálásokkal, levelezésekkel, az értékesebb ingóságok, mint tévé, mosógép, porszívó barátoknál, rokonoknál történő elhelye-

zésével teltek, s noha ő kapta a legértékesebb holmikat: két szőnyeget és a hűtőgépet; nem igen tudott a szülei utazására figyelni, mert közben kitért a rosztovi egyetemen a kolhozszünet, amely hál' isten, nem vonatkozott a külföldi diákokra, és így a férje soron kívül hazajöhetett egy hónapra a szüleitől néhány megállónyira lévő kis lakásba, amelyet az anyja addig cserélgetett a család egyedül maradt idős rokonaival össze-vissza, míg került nekik egy szoba-konyha, hogy ha már ilyen fiatalon, minden ellenkezésének fittyet hányva férjhez ment – „*talán apád hibát követett el, hogy ilyen szigorúan fogott, de nem azért tette, hogy te dafke elrontsd az életedet, hiszen a te boldogságod a mi életünk is*” –, legalább ne a hibás portékáját eladandó, a cselédszobában hientergő fiataloknak kávéfőző anyósá fűledt lakásában kezdjék az életüket, arról nem beszélve, hogy napokon belül minden borúról derűre fordult: fényesen és dicsőségesen megnyerték a háborút, és persze bőven volt mit a kis fészekben bepótolni az összebújásban, hiszen azt csak két hétig élvezhették a nászútjuk után (ez alatt anyja az utolsó szükséges bútorig, pohárig, kenyértartóig, berendezte), mert már kezdődött is az oly üdvöztetően félbeszakadt tanév. Egy átviháncolt-ölelkezett nap után kéz a kézben sétáltak át búcsúzni, s hogy pontosan leírják, milyen matematikai szakkönyvet kér a férje s milyen parfümmárkák közül szeretne, egyet legalább, ha marad pénzük. Ha már ott voltak, segítettek lecsukni a dagadt bőröndöket. Miért kell ilyen világvége hangulatba esni, ha valaki ama nagybetűs csoda PÁRIZSba megy, még akkor is, ha életükben először teszik ki a lábukat Budapestről nélküle? Ez szép és csodálatos bennünk. Benne is fájdalmasan üt ez az egész hónapra szóló elválás. Ennyi időt tényleg nem töltöttek soha külön, de hát istenem: ő már asszony, s remélhetőleg hamarosan neki is lesznek gyermekei, nem is egy, mint ő, hanem négy, hogy ne magányoskodjanak egy percre sem. Azt pedig végképp nem tudta megérteni, hogy egy turistaútra minek kell magukkal cipelni a tízenkét személyes, hatalmas, azsúrozott damaszt abroszt, amelyet csak pészahkor terítettek fel, akkor is a szabadulás ünnepének előírt jókedve helyett keserű, könnyhullatós emlékeket idézgetve, ugyanis ez volt anyja egyetlen tárgya, ami őt a tokaji szülői házra emlékeztette, sőt magukra a szüleire is, akik, a legkisebb húgával – tőle örökölte a nevet –, Auschwitzban tűntek el, s Miklós bácsi, aki egyedülként jött vissza onnan, csak ezt tudta visszaszerezni, de nem merte magával vinni, amikor Palesztinába indult. „Azt gondoljátok, hogy a rokonoknak nincs asztalterítőjük? Így soha nem lehet becsukni ezt a dög bőröndöt.” – vágta

az anyjához. „Pontosan ezt fogja kérdezni holnap a rendőrség is.” – sziszegte remegve az apja, szintén az anyjának címezve. „Esküdjétek össze ellenem, ezt érdemlem tőletek!” – hajította egyetlen mozdulattal vissza a gondosan összehajtogatott abroszt a félig üres fiókba az anyja. „Lehet, hogy nem jövünk vissza.” – tört ki belőle a zokogás, és mint szélviharban a pusztán egyetlen ide-oda hajlongó fájába, úgy kapaszkodott belé, hogy megakadályozza, hogy a földindulás el ne sodorja tőle. „Ugyan.”, tolt el magától kedvesen, „miért kell olyan nagy ügyet csinálni abból, hogy ez egyszer nélkülöm mentek világot látni. Én is voltam már nélkületek Szocsiban, jól éreztem magamat, minden második nap írtam, és persze viszájöttem, itt vagyok, ragyogok, ugyan mihez kezdtek Párizsban, ha elfogy a pénzetek, én meg itt vagyok és vigyázok a nagymamára.” „Persze, kislányom” – törölgette le az apja az anyja könnyeit. „Idegesek vagyunk ilyen nagy út előtt. Találkozunk Párizsban anyád öccsével is. Anyu öt éve nem látta. Háború is volt, idős létére katonaként szolgált. Meg kell értened. S kérlek, ne mondd el senkinek, hogy így kikészültünk utazás előtt, s persze téged is nagyon féltünk kislányom.”

„Persze.” „Persze.” „Most az egyszer jól kiböktetek velem.” „*Itt hagyatok!*” – görbíti sírásra a száját, amint a hosszú, homályos folyosón egyre gyorsabban dobog a szíve, kopog a körömcipője, s mint a vízesés közelében a meglódult folyó vize, úgy nyeli el a bizonyosság a Személyzeti Osztály ajtajában. „Persze, kislányom.” „*Másról sem szólt az életek!*” – kiáltja a hirtelen újabb, egymásból nyíló képekből felismeréssé összeugrott igazságot a bőröndjeikkel vacakoló szülei képébe; és lenyomja a kilincset. Még, a valamiért a szüleire megsértődött, nagyanyjától hallotta, hogy ő Temesváron „készült”, amikor őt is ott akarták hagyni. A táborban. A cionista, mezőgazdasági munkára fölkészítő táborban, ahová azonnal jelentkeztek, amint elhagyhatták a „csillagos házat” – itt adta őket össze egy velük bujkáló rabbi –, de nem merték vállalni a vele domborodó hassal a Palesztinába tartó kalandos utazást, mert a brit blokád, az elsüllyesztett vagy megcsáklyázott hajók, a ciprusi koncentrációs táborok híre hozzájuk is eljutott, s ezért a megszületendő baba biztonsága érdekében inkább visszafordultak Budapestre. A titokba beavatott nagymama duzzogó arcát már az ő személyesen rögzített képei váltották föl, amikor egy Győr melléki parasztházban napokat játszott két hozzá hasonló korú, kedves kislánnyal, egy Kanadába tartó katonatiszt gyerekeivel, a görnyedt tartású, halk szavú bácsi nyafka hangú asszonya másról sem beszélt, mint a kitelepítés borzalmairól, szülei az

asztalról lecsüngő horgolt terítő rojtjait morzsolva, megjegyzés nélkül hallgatták; a befüggönyözött ablakú tiszta szobából nem volt szabad ki-menniük, s neki volt egyedül babája, a szépséges, arany hajú Jutka baba, mindegyikük azt szerette fésülgetni, s a kislányok – Viki és Henriette – nagyon becsülték miatta, mert jószívűen átengedte fésülgetni-babusgatni, hacsak kérték, velük is aludt a parasztagyban fejtől-lábtól, de amikor végre a harmadik nap éjszakáján mindnyájan felkapaszkodtak a gazda szekérére s a lovak megindultak a hősztálásban előttük sötétlő erdő felé, észrevette, hogy nincs velük a Jutka baba, először, ahogy a lel-kére kötötték, suttogva kérte, követelte, majd mikor látta, hogy elhesse-getnék a Jutka baba hiányát, hangosan bőgve felverte a lapuló csendet, s el is érte, amit akart, mert nem tudták befogni a száját, a gazda kény-telen volt visszafordítani a lovait, és az egész társaság mind lázasan a maguk után rendetlenségben hagyott szobában a baba keresésébe fo-gott, benéztek minden ágy és asztal alá, s ő addig sírt, toporzéskolt egyre mélyebben belelovalva magát vesztesége fájalmába, amíg a paraszt fe-lesége felháborodástól égő arccal a kezébe nem nyomta. Valószínű, ez a fél órát sem tartó csúszás döntötte el a sorsukat, mert amikor az erdő aljában leszálltak a szekérről és gyalog bukdácsoltak, csúszkáltak tovább a latyakos hóban, beleszaladtak egy piros jelzőrakéta hirtelen kivilágító fénycsóvjába, s a baba visszaszerzése fölötti örömet némiképp leron-totta, pedig nem értette, csak sejtette a szavak sértő jelentését, hogy a vele addig oly nyájas katonatiszt felesége – Baby néninek kellett szólítani – a győri vasútállomás mellett felállított gyújtó fogdában, ahová a vissza-toncolás előtt egy napra az egész társaságot bekísérték, az arcába szí-szegték: „Büdös zsidó cafka.” Ez a sűrűn terjengő cigarettafüst, ázott téli ruházat kigőzölgése homályából előreugró, haragtól szederjes arc ágált előtte, míg apja munkahelyének személyzetise – a vállalati turista szak-osztály elnöke, akivel majdnem minden hétvégéjüket együtt töltötték a hegyekben; ő hozta be ide aput, mint egyedüli párton kívülit, ismeret-ségük még abból a temesvári táborból kelteződött – felháborodástól metsző hangon közölte vele, hogy szülei disszidáltak, ezt jelentették be abban a levélben, amit ma hozott az osztályára a posta, s nem tudni mi-lyen bizalmaskodás alapján, az apja őt kérte meg, hogy adja át neki a ki-adóhoz küldött borítékba helyezett kisebb borítékot, amit az ő nevére címeztek. Bizonyára azért kötötték össze a „kellemest a hasznossal”, mert itt – bőkött undorodva az előtte heverő légipostai borítékra – arra kéri, hogy küldje utánuk a lányuk révén az angol nyelvvizsgájáról, a könyv-

tárosi szakképesítéséről s az ott eltöltött könyvtárosi éveket tanúsító ok-iratokat, de csak írja meg a szüleinek, hogy nagyon tévednek, ha azt hi-szik, hogy ő ezeket kiszolgáltatja, s hűtlenül elhagyott hazájuk: a magyar népi demokrácia, amely sajnos túlzott bizalommal képezte s engedte ki külföldre az apját, majd még külön ki is tünteti gyalázatos szökéséért. Legalább az egyetlen gyerekükért éreztek volna felelősséget, hiszen szü-lei bűnéért soha nem veszik majd fel még esti egyetemre sem, s évtized is beletelik, míg útlevelet kaphat, s még ki tudja, mennyi kellemetlensége származhat miattuk. Csak amikor a neki szóló levelet a kezébe adta, s szinte kitúszkolta az ajtón, súgta oda, hogy néhány hét múlva hívja föl a lakásán, addigra tisztábban lát, hogy mit lehet tenni.

A rászakadt bizonyosság, mint fojtó bűvárharang telepszik rá, s mint rázúduló tömény oxigén süvít dermesztőn, hogy majd szétpattan a tü-deje. „Miért? Velük tartottál volna?” – szólítja meg magát kívülállóként az apja hangján. „En itthon vagyok, ez a hazám!” – dobja dacosan a fér-fiatlanul a csuklóját fájlatló apja képébe a repülőtéri váróban, de hal-kabbra fogja magát, mert elbizonytalanodik a „hazám” szó idevalóságát illetően, mert olyan hamisan csengett az apja barátságát az imént meg-tagadó személyzetis szájából. „Nektek itt megvolt mindenetek!” Minden hétvégén kirándultak vagy kijártak a Rómaira strandolni, evezni. „Bé-kében, megbecsülésben éltetek. Nem? Nem úgy, mint régen. A kutya sem bántott.” Hála anyja beosztó tehetségének, nekik volt a házban elő-ször tévéjük, a fél világ náluk bámulta a képernyőt, az övék volt az első mosógép is. Istenem, többet akart, mint a volt csillagos ház lakóival ba-rátkozni, játszópajtásai nagy része, akiket nem tartott vissza a Jutka ba-bájuk, amúgy is Londonból, New Yorkból vagy Tel-Avivből levelezgettek vele egy darabig, míg azok el nem felejtettek magyarul, elég volt az el-vesztésüket kiheverni. „Nem engedtetek sehova!” Még azt sem kérdez-ték, milyen iskolába szeretne beiratkozni. „A villamosság a jövő tudo-mánya. Praktikus szakma kell, amivel bárhol elboldogulhatsz.” „De én itt – hol is máshol, micsoda kérdés – akarok boldogulni, és a villamos-mérnökség fiúknak való szakma. Mi közöm nekem ahhoz az országhoz, a régi sérelmeitekhez és nosztalgiáitokhoz? Vétlen vagyok bennük! Ár-tatlan!” – emelné fel újra a hangját, de helyette sírhatnék szalad fel a tor-kán, mert ugyan lehullottak élete kitágítani, lerombolni vágyott szűk keretei, s most itt áll szabadságra ítélve: már nincs kitől elkéredzkednie, kivel veszekednie, mire a fellebbezhetetlen igazság birtokában tehetné fel a kérdéseit, nincs kinek.

„Bár tudnám, hova, de hova, de hova, de hova megyek” – ingerkedik vele tovább ez a rátörő katasztrófa alatt is elhallgathatatlanul benne kalimpáló és csak egyre tovább furakodó melódia, amely most hirtelen időszerűvé váló sorával kibukkant a rátelepedő magány súlyos szövege alól, hogy majdnem elneveti magát. Gyorsan a szájára üt: ilyen gyászban hogy juthat eszébe ez a szemtelen dal? „Hová menjek?” „Van nekem férjem, millió barátom, barátnőm.” – jut eszébe visszakézből a válasz, de végig se gondolta a mondatot, érzi, hogy mennyire erőtlen ez a riposzt. Nincs. Nincs itthon a férje. Tegnap kísérte ki heves ölelések, fogadkozások között a Transzszibériai expresszhez, mert lejárt a kolhozszünet. Ezért is indult olyan furcsa hangulatban a munkába ma reggel, mert így még napot nem kezdett, hogy ennyire egyedül legyen a városban, hiszen ha nem is laktak együtt, de a szülei folyamatos jelenléte meghatározta minden percét. A házassága: menlevél, hogy este nyolc óra után kimehessen az utcára. Még a férjét is nekik köszönheti, ők hajtották fel, hogy legyen egy „közülük való” fiú, aki el-elkíséri, ha valamilyen okból nem tudtak vele tartani, ugyanis az osztálytársai közül – noha valamennyiüket szívesen látták vendégül, jöttek is leckéért, anyja híres süteményeiért – egyet sem tartottak erre a szerepre alkalmasnak. Ő volt az első fiú, akit végre nem a Damjanich utcai, egykori csillagos házakból, sem az osztályból ismert meg – apja és a kiadóban dolgozó szerkesztő nagynénje tértelték ki, hogy kölcsönösen hasznos lenne bemutatni a „fiatalokat” egymásnak. A félszeg, de rendkívül művelt fiúnak jót tesz, ha a Szovjetunióba elnyert ösztöndíjas évek szüneteiben egy vidám kislány lovagiaként feloldódik a rengeteg tanulás után, s neki sem árt, ha felügyelet alatt marad az érettségiig, mert az látni való, hogy nem bír magával. „Ki gondolta volna, hogy a világszép lánya és ez a fiatalon ritkuló hajú, vézna, dadogós mesüge egymásba szerethessen, persze, jó adag anyósi praktika hozzásegítésével, hogy a radai rosszabb vitte volna el a kommunista ribancát, másra tukmálhatta volna a párt árvájaként elrontott kölykit. Egymás seggébe lázadtatok. Mert mi más lett volna ez, mint: *lázadás*” – átkozódott, tördelte a kezét miatta az anyja, amikor sehogyan sem tudta megváltoztatásra vagy legalább némi várakozásra bírni az eltökéltségét, s a végén csak azzal a sovány vígasszal nyugtatgatta magát – szegény –, „hogy legalább nem a gyilkosaink fajtájából való.” Mióta a negyedik év elején minden nap megvárta a technikum előtt, s ő pedig nemsokára elhíresztelte, hogy hozzámegy, ettől egy csapásra, minden átmenet nélkül, olyan nagylánnyá nőtt, hogy elmaradtak mel-

lőle a lovagjai, de az osztálytársnői is. A családok, akik a 44-es összeköltöztetés óta együtt éltek jóban, rosszban, lassan elszivárognak a Damjanich utca vidékéről, ki egyetemre, ki kiküldetésbe, előkelőbb városrészbe, ki a nagyvilágba szóródott szét, mint most anyu és apu, nyilallt belé – az esküvőjére alig jöttek el. Az anyósa biztos vigasztaló szárnyai alá venné, ahogy mindig is menedéket nyújtott; jó szóval, vetett ággyal, ha az apja haragja elől menekült otthonról, vagy éppen egy nőorvos ismerőssel, amikor teherbe esett. Most nem. Nem mehet el hozzá. Árulás lenne. Hiszen – mar belé a pártosodó önvád – részes az elválásban. Nem tudni, melyik a jó oldal, de az biztos, hogy a férje, az anyósa s a hozzájuk tartozó nagynéni-kórus azon az oldalon állnak, amelynek vonzásában elszakadt szülei világától, a legszilárdabb foglalatától, amely őt a létezésbe becsavarta. Az apja és az anyja olyan volt idáig neki, mint a levegő. De lehet; akár egy percre is, levegő nélkül élni? Másképpen kellett volna élnie? Huszonegy éves. Már minden visszafordíthatatlanul elromlott? Ki ő? Megnézi magát a tükörben. Pontosabban: a villamosmegállóval szembeni Margit presszó portálja üvegében, amellyel szemben „szoborzik” mióta az esküvőjükig ért az emlékezésben. (Fehér kosztümet varrt anyu, hogy fel tudja venni máskor is, „alkalomra”, a szoknya hosszát veszekedés nélkül – „nekem már úgyis mindegy” – engedte addig, amilyenre követelte: combközépig.) Itt járkal a járdaszívet hosszában fel s alá, ki tudja hányadszor. Jó, hogy a sínek közé nem lép, ahogy így „elvan” magával. Másfél órája sincs, hogy eljött a munkahelyéről. Mit csináljon? Menjen vissza? Egész napra elengedték, s ma úgysem tudna a munkájára figyelni. Olyan, mint a többi pesti lány: harangszoknyát visel, most már olyan röviden, ahogy csak akarja, nincs, aki megszólja-szapulja. Ujjatlan kötött garbót, alatta szivaccsal kibélelt melltartót, mert kicsi a melle. Mireille Mathieu frizuráját nemigen tűri a fekete, vastag szálú haja, le is nőtt a válláig. A bőre kávészínűvé napozott: Szocsi és Római. (A pártüdülő strandjára sem járhat ki többé, ahová a kiadó jóvoltából apja minden évben kapott belépőt.) A szeme barna, nagy: csak a pilláját festi. Profilból: az orra kissé hajlott – „rajta a fél hitközség” –, anyja ezzel fenyegette, amikor Szocsit választotta Miklós bácsi izraeli meghívásával szemben, amit érettségi ajándékának szánt, s anyja Torontótól Tel-Avivig összegyűjtötte hozzá a hajójegy árát. „Érdekes: az orromat senki nem tette szóvá.” – von vállat a cukrászda portáljának. Bal kezében a fehér ridikül, mint önállósult kis propeller, himbál, köröz: gomolygó fehér kavargás az éretté barnult, magabiztosan tömzsi combja mellett. A jobb

kezén: jeggyűrű. Két éve házas. Fiatalasszony. Árva fiatalasszony – görbe le a szája. „Elfejtettem kirúszozni.” Ezért sem szól már rá senki. Nini, a levél – veszi észre a gyűrű után az üvegen a borítékot, amelyet a kezében szorongat: „Milyen hülye vagyok!” Majd – „még most is!” – megmondják, hogy „mit csináljak”. Arrébb sétál és a megálló fölé boruló egyik ívlámpának támaszkodva kibontja a levelet. Apu írása, apu hangja:

Drága, egyetlen kislányunk!

Remélem, te is és a Fentlévő is megbocsát egyszer, hogy magadra hagytunk. Ahogy édesanyád meggondolatlanul kiejtette a száján az utolsó este: igen, mi úgy indultunk erre az útra, hogy nem biztos, hogy visszajövünk. Most már biztos, mert tegnap lejárt a kinttartózkodási ablakunkban a pecsét. A kérésünk utáni első nap beadtuk az izraeli nagykövetségre a kivándorlási kérelmünket. Miklós nagybátyád is ideérkezett, s mindenben a segítségünkre volt, hogy elrendezhessük a papírjainkat. Sokat költött ránk, adja isten, hogy egyszer visszafizethessük. Legalább két hetet kell rostokolnunk, amíg az összes formázásokat elintézik, utána repülővel utazunk Izraelbe, mint új állampolgárok, az új országunk költségére. Az Országban majd ideiglenes lakást is kapunk és ellátást, míg magunk nem tudjuk megkeresni a kenyereinket.

Kislányom, mi, amióta meghozták Magyarországon a zsidótörvényeket, erre vártunk. Azóta tudjuk, hogy Magyarországon a zsidónak csak múltja van, de nem jövője. Ebben erősítették meg bennünket a II. világháború borzalmai is, amelyet te is tanultál az iskolában, de nem úgy, ahogy mi láttuk és átélünk. 600 000 testvérünk pusztult el. Mi, s ezzel te is, a véletlen szerencsesorozatának köszönhetjük az életünket. Soha nem akartunk szüleink, testvéreink legyilkolása földjén maradni. Csak a szerencsétlen körülmények miatt nem tudtunk a szabad Izrael földjén fölnevelni téged, ahol mindenki büszkén az lehet, akinek és aminek született. Igyekezünk, hogy azért megmaradj zsidónak. Ez nem volt mindig egyszerű. Nem voltunk elég nyíltak, türelmesek veled? Sokat veszekedtünk anyáddal, s halálunkig rágódunk még rajta, hogy miben és hol hibáztunk? Hiszen te voltál, te vagy a mi életünk legdrágább kincse, értelme. Temiattad volt minden. S most mégsem vagy velünk. A mi hibánk. Ezen – úgy ítéltük meg – már nem tudunk változtatni, s ennél keserűbbet szülő nem ismerhet el magá-

ról. Csak abban tiszta a lelkiismeretünk, hogy neked mindig a legjobbat akartuk, a tőlünk telhető legjobbat nyújtottuk.

Hallgass rám kislányom, próbálj megérteni bennünket, ha most retentő nehéz is. Mi most magadra hagyunk. Nem állítjuk, hogy a mai Magyarországon nincs most jobb világ. Nem üldöztek. Boldogultunk. Önkritikusan meg kell vallanom, időnként arról is megfeledkezünk, hogy a mi célunk és álmunk: Izrael. De nem tudod – mert nem akartuk a te kis vidám életedet beárnyékolni –, hogy milyen keserves ennyi halott emlékével élni. Elhinni, hogy a köztünk élő megannyi gyilkos egy csapásra báránnyá változott. A Duna partján sétálva hányszor fojtotta vissza édesanyád a könnyeit, hogy ne lássad. Ő ezt a szép, kék folyót állandóan véresnek látja: ide lőtték be Erzsi húgát, a te soha nem látott nagynénédet, a nyilasok, máig nem tudja megbocsátani magának, hogy akkor elengedte kenyérért sorban állni az utcára. Évekig ültem egy most nagyra becsült, s persze párttag, történésszel egy asztalnál szemközt, akinek a zsidók ellen írott, 1944-ben kinyomtatott könyvét, mint könyvtáros, jól ismertem, évekig kellett a pofáját néznem, jó napot mondani neki, s mindvégig, míg együtt dolgoztunk, kigyógyíthatatlan gyomorfekély kínozta, ami csak akkor múlt el, amikor kinevezték máshová levéltárigazgatónak. A mostani fejemmel bánom, hogy nem beszéltem többet neked ezekről a dolgokról, érzésekről. Kevesbé lett volna boldog az ifjúságod, de talán nem szakadtunk volna el egymástól. A kiömlött tejet hiába siratni. A legutóbbi izraeli háború felnyitotta a szemünket. A nagy Szovjetunió, amely a mi életünket megmentette 1945-ben, most az arab szövetségeseivel a tengerbe akarta szorítani az egész kis országunkat. El akarta pusztítani az egész zsidó népet, mint a nácik: felnőtteket, gyerekeket, asszonyokat válogatás nélkül. Mi ezt már megértük egyszer. A történelem arra való, hogy tanuljunk belőle: fegyvert fogtunk a kezünkbe és nem hagytuk magunkat. Sok fiatal katonát veszítettünk, de az egész világ ezúttal megtanulhatta: drága a zsidó vér, nem adják ingyen. Miklós nagybátyád is harcolt. A saját teherautójával vonult be: két hétig szállított sebesülteket, büszkéek vagyunk rá. Magyarország most is az utolsó csatlós szerepét játszotta, akár a múlt háborúban, csak az ellenkező oldalon. Mindegyik oldal ugyanaz, ha a zsidót kell bántani. Látod, azonnal bezáratták az izraeli követséget – jó, hogy nem üzentek hadat nagy buzgóságukban, mint múltkor az Egyesült Államok ellen. Erre még a Vészkorszakban sem volt példa: zsidók helyeslik a leghevesebben

a tengerbe szorító népiértés ügyét, ők is szorgalmazták, hogy fegyverrel, pénzzel, gyógyszerrel, véradással segítsék a gyilkosainkat. Félnék, rettegnek. Szégyellem magam, hogy zsidó vagyok, de szégyellem magamat mint magyar is. Aki nem csahol velük, arra ráütik az „imperialista-cionista ügynök” bélyeget. Mi már túl sokat féltünk. Ez a rendszer is megtalálta, hogy lehet szalonképesen antiszemita. Ahol ilyen gyorsan forgatják a köpönyeget, ott nem sok jövőt jósolok. Sem az országnak, sem a fajtánknak. Ebben a képmutató szolgaságban nem akarunk részt venni többé. Ami még hátra van, szeretnénk rettegés nélkül leélni. Csak téged sajnálunk elmondhatatlanul, s a te személyeden keresztül mégis Magyarországon maradtunk lélekben, kislányom. Be is fejezem a szemináriumot. Te születésedtől fogva abban a rendszerben nőttél fel, ha a mi gyermekükként is. Ott voltál kisdobos, úttörő, KISZ-tag. Azt a kis hittant – ahová anyád járatott, előttem is titkolva – régen elfelejtetted. Férjed – akit én anyáddal szemben igen nagyra tartok –, valamint a családja, egészen másfajta világba tartozik, ahová mi. Te már hozzájuk tartozol, bele kell törődnöd. Abban a pillanatban, amikor a szocsi nászutat választottad, Miklós meghívása helyett, tudtuk, hogy minden hiába. Nem akartunk megzavarni a mi igencsak gyötrő kétségeinkkel. Ne feledd, hogy honnan származol, soha se szégyell! Szeretném, ha tudnád: ha bárhogy alakul a sorsod, sorsotok, ránk számíthatsz. Aggasztó, hogy míg a párod be nem fejezi az egyetemet – még legalább két év –, egyedül maradsz. Nem sok ez a szalmaözvegységből? Becsüld meg magad! Mi úgy igyekszünk új otthont teremteni, hogy abban mindig szoríthassunk neked meg az unokáinknak helyet. És ha megengedhetjük magunknak, az új hazából is segítünk.

Amint megérkezünk, írunk. Addig Miklós bácsi címére sürgősen küldd utánunk az angol nyelvvizsgámról, a könyvtárosi tanfolyamról és a munkaviszonyom éveiről szóló iratokat, amit majd a személyzetisünk, jó barátunk, átad neked. Az íróasztalomban találsz a diplomámat, s mellette egy fotómásolatot. Az eredetit vedd magadhoz, s nagyon vigyázz rá, a másolatot szintén küldd utánam. Ezek kellenek az elhelyezkedéshez és a nyugdíjbiztosításhoz. Ajánlva add postára.

Nagylány vagy már. Nagymamát sem tudtuk magunkkal vinni. Apám halála után mi gondoztuk, s azt a meggondolatlanságot is elkövettem, hogy a nevemre írtam a lakást. Akárhogy is rágódtam

rajta: nem tudtunk úgy elmenni, hogy mindent becsületesen elrendezzünk. Viseld a gondját, ne hagyd magára. Ha már ott maradtál, legalább enyhítsd a lelkiismeret-furdalásunkat, hogy őt is elhagytuk. Rád terhelem annak a gondját is, hogy te mondd meg neki: nem jövünk vissza. Bár azt hiszem, hogy sejti szegény, mint ahogy te is sejtethetted volna, ha egy kicsit jobban figyelsz ránk.

Ne búsulj kenyeres! Ezt mondom anyádnak, aki itt zokog mellettem, s neked, sőt, magamnak is. Nincs itt a világ vége. Épp ellenkezőleg: most kezdődik csak a szép új világ. Annyi minden kikerekedhet belőle. Fiatal vagy, s mi sem teljesen öregek. Azt nem tudom, hogy mikor láthatunk viszont, de mostantól fogva az a cél lebeg a szemünk előtt, hogy minél előbb, nem csak levélen keresztül

öleljen, csókoljon újra

a te szerető Apád

Anyukád

Párizs, 1967. szept. 13.

Jó lenne sírni. Azért sem! Akkor sem fog bőgni! Éppen most – hiszen az apja is megírta –, amikor felnötté moccan sorsának kereke. Minden tragikusban fenséges is lakozik, minden válásban, halálban kezdés bizserég. Indulás! Mikor érik be a bölcsesség, amely elér megfogalmazásáig, de amint a borítékba visszacsúsztatja a kockás füzetlapokra írt sorok sűrű rendjét s fölneáz az imént itt hagyott hétköznapi tájon, dobbanó ütésre változik a tér, a hang: a Jászai Mari tér még mindig gyér járókelőin, a nyáriasan tűző napsütésben fürdő Margitszigeten vagy a látómezeje felső csücskét uraló Dunán, amelyet sohasem véresen, hanem igenis kéknek lát; jóindulatúan békés hátát most két vízibusz is szántja, ha nem siettek, apja ezek egyikére szokott jegyet váltani Római-parti fürdőig, egy hónapja még együtt dobogtak végig a rakparthoz ragasztott ringó uszályállomás pallóján, a vonalak, a színek új dimenziókat, mélységeket kaptak, sejtelmesen táguló emelkedést, amelynek egészét – megengedi – valami misztikus vörös pír derengi át, s a végállomásra beérkező villamosok kattogásából is, a ki- és beszaladó ajtóik csattogásából, a leszálló utasok cipővasainak a járdaszívet aszfaltjával karistoló találkozásából, beszédfoszlányokból, s távolabbról, a körúton szaladó autók

szakaszos surrogásrohamából, villamosok, teherautók rázkódó nyikorgásaiból kitisztult, összeállt zene ragadja föl magával. Neki is van dal-lama, fölfeslik szomorúságán: „*Lámpavasnak támaszkodva / az embe-reket nézem sorra. / Fáradt arccal mind sietnek, / találgatom, merre men-nek ők...*” „Nem támaszkodhatok a lámpavasnak egész további életemben!” „Jaj, a hátam!” Elválnak a felső testébe vajú oszloptól. Kinyúj-tózik. Még egyszer szembesül a boríték címzésével – „De jó lenne, ha csak egy rossz álom lenne...” –, elteszi a ridikülbe. Itt a feladat. A követ-kező lépés. A nagymama. „Hogyan mondjam meg?” Most neki kell vi-gasztalni, biztatni. Hazudni. Adni. Most már tőle – is – függenek a dol-gok, s nem csak őtőlük. Felnőtt. „A hatossal megyek.” De ahelyett, hogy átkelne a zebrán a hatos villamos megállójához, mintha még egyszer le akarná ellenőrizni, hogy valóban ő-e ő?, újra a cukrászda tükre előtt ta-lálja magát. Jaj, de kis gyámoltalan béka. Több helyen is meghúzza a szoknya alját. Kihúzza a derekát, előbbre-helyesebbre a mellet! Két jól igazított rántás a garbón, ahol a deréktájnál a szoknyába bújik. Így jobb? Magasra a nyakat! Felbiccenti az állát, s hosszabbra, büszkébbre egye-nesíti a nyakát. Egy hirtelen ötlettel a balkezeből a jobb kézbe hajítja a ridikült, a szabadon maradt ballal elkapja a vállát csiklandozó haját és a végét a fejbúbjához tűzi, s félprofilba fordítja az arcát. Szendrey Júlia. Gimnáziumi magyartankönyv. Onnan merül föl a kép, a fej dacosan hívó tartása. Volt-e joga a költő halála után férjhez menni? Megtörni a gyászt. A sajátját és a nemzetét. Kinek mi köze hozzá?! Ő dacosan azt az álláspontot képviselte, hogy igenis volt joga. Minden halandónak a saját tulajdon kis életkéjéhez csak sajátmagának van joga. Egy nő azért nő, hogy férfi legyen mellette. A férfiak tele vannak hősiek eszméivel. Utálja a hősokeket. A hősieességbe csak bele lehet halni. Petőfi nélkül is el-vesztették volna a segesvári csatát. Élni kell! „Nekem is.” A Kandós osztályban nem lehetett senkivel sem beszélni olyan témákról, mint Szendrey Júlia viselkedése Petőfi Sándor eltűnése után. Az osztály nagy részét a termelési gyakorlatok érdekelték meg az, ki hol fog elhelyez-kedni, továbbtanulni. Foci, slussz. Az apja: „Kislányom, ez nem a mi ügyünk, tanuld meg az anyagot, amiből feleltetnek.” Könyvtáros létére elszántan építgette vele a detektoros rádiókat. Másodikban vagy har-madikban tanulták a reformkort? Miután a magyar tanáruk lekezelte a Júlia védelmére kelt hozzászólását azzal, hogy „női bolondéria”, s kije-lentette, hogy „annyi a jelentősége csupán, hogy nemzeti, nagy költőnk felesége volt, nem érdemes több figyelmet fordítani rá, ha céda volt, ha

nem”. Óra után, megszólította a folyosón. „Igenis fontos, hogy ki sem várva a gyászévet ismét férjhez ment. Hogyan lehetett ezt megtenni ilyen nagy és szent költővel? Hogyan lehetett ilyen példát mutatni a nemzetnek? Az elnyomatásban. Legalább erre gondolt volna, ha nem bírt magával” – pirult el a végighadart vádbeszéde végén az osztálytársa, akit eddig észre sem vett. Az arca. Előtte van. Nem a kisiskolásé, amikor az egész nagyszünetet átvitatkozták, sőt hazáig kísérve is lángolva ma-gasztalta Petőfi Sándort és szapult a szerencsétlen Szendrey Júliát, hogy már juszt is védenie kellett, hanem a majdnem felnőtt, csalódottságot sugárzó arca, amikor a negyedik osztály második félévében, az iskola kapuban meglátta a „vőlegényét”, amint belékarol. „Ez szeret!” – meleg-szik át a szíve most is, mint akkor. Szendrey Júlia hűtlensége – avagy „önmaga személyiségének vállalása” – óta összetartoztak. Soha nem mondták ki. Beszéltek. Tudtak beszélni. Legtöbbször Szendrey Júliáról és Petőfi Sándorról, de másról is. Nem sokra rá arcideggyulladást kapott. Több mint egy hónapig feküdt. Négy nap múlva beállított hozzájuk. Az anyja nyitott ajtót. Hozta a leckét. Ezt mondta. Behallotta a keskenyre nyitott ajtón. A magasra polcolt párnán elpirult. Az anyja kissé gyna-kodva, de beengedte. Ettől kezdve mindennapos vendég volt náluk. Sok-szor ebédre vagy vacsorára is marasztalták. Cigányosan barna szemei hálásan csillogtak. A nagyszülei nevelték egy szoba-konyhás Práter utcai, düledező házban. Soha nem hívta hozzájuk. A szülei elváltak. Az anyja titkárnősködött egy bányaipari vállalatnál, de a nagyszüleinél rosszabb körülmények közt élt, és nem vehette magához, noha neki ítélte a bíróság. Szeretőt tartott. Az apját jobban kedvelte. Felnézett rá. Szer-számkészítő munkás, majd technikusként egy kutatóintézetben dolgo-zott, s mindig valamilyen találmányon törte a fejét, amiből szerinte ki-semmiszték. Hetente egy presszóban fogadta a fiát, ott látta el tanácsok-kal az életre. Azt is bevallotta egyszer, hogy állandóan szidja a rendszert. És, egy alkalommal nagy titoktartás mellett, azt is, hogy eltette a nemzeti szocializmust. Nagy, lomha mozgású, fekete hajú, kreol bőrű fiú. Ha le-ültetik egy székre, ott marad. Nem egyszer szólt rá az apja, aki szíveseb-ben bütykölte vele a rádiókat, mint a lányával: „Mondd, fiam, nem vár-nak otthon, későre jár.” Elébe ugrik az anyja arca is, amint félig tőle, félig a hegyes orrára csúszott szemüvegén keresztül az ölében tartott varrni-valótól kérdezi: „Mondd csak, nem zsidó ez a fiú? Olyan rendes és hű-séges. Persze a neve után, inkább sváb.” „Nem hiszem, anyuka, biztos mondta volna.” A nemzeti szocializmus éltetéséről hallgatott. A harma-

dikos Kandó-bál forgatagában elvesztették egymást. Arra sem emlékszik, hogy kivel táncolt, annyira félt a lebukástól. Ki-beszaladgált a mosdóba, hogy ezzel is láthatatlanabbá váljon. A szalagavatón már „foglalt” volt. Az érettségi banketten derült ki, hogy ő is megkapta az ösztöndíjat a Szovjetunióba.

A férje most száll át Moszkvában a másik vonatra. Csak bírja ki a sportszatyor füle a kollégiumig: dugig rakta konzervvel, szalámis rúddal. Azért ment hozzá, mert más megoldást nem látott, hogy szabadon tudjon szerelmeskedni. Már másodikban szerette volna kipróbálni a magas, vékony fekete fiúval, aki olyan szépen énekelt a hittanórákon, s amikor kimaradtak onnan, továbbra is sokat sétáltak együtt a Városligetben, de nem mert kötélnek állni, igaz elképzelni sem tudta, hogy hol, ezért csak az egész testét türelmetlen, meleg áramokkal átjáró csókolózásig jutottak el. Kétszer megengedte, hogy megfogja a mellét. Az apja állandóan a nyomában volt. „Meddig tart a szakkör?”, „Mikor jössz haza?”, „Érted megyek!” „Nem illik egy lánynak...” „Csak akkor mehetsz el, ha Jelinek Kati vagy Brun Évi is veletek megy.” Az föl sem merült, hogy arról a szüleiivel beszélgetni lehessen. A magas fiú megunt, hogy minden egyes elengedés külön tortúrát, füllentést, szervezkedést igényelt. A mellénél lejjebb nem mehetett a keze. A harmadik osztály utáni nyári szünetben már nem hagyta magát. Az apja bemutatta fiú cselédszobájában tülesett rajta. Rá három hónapra a Szovjetunióból levél érkezett a szülei címére. „Az együtt töltött idő alatt eléggé megismertem a lányukat, hogy teljes felelősségem tudatában megkérjem a kezét.” Nem nevettek ki. De: „Első a tanulás.” A negyedik év tavaszi szünete csupán egy hétig tartott. A Szovjetunióban tanuló diákoké pedig kettőig. Ezért még egy darabig nem járt be az osztályba, hanem reggel fogta az iskolatáskáját s nyolc órakor a cselédszobában kezdett, csak délután érkezett haza, beszámítva azt az iskola utáni másfél óra sétát, amelyet azért engedélyeztek, mert komoly, vőlegényszámba veendő udvarlója volt. Az orvosi igazolást a szintén munkásmozgalmi özvegy, kórházi orvos nagynéni hamisította, aki az anyósával lakott a cselédszobát elválasztó konyha túloldalán. Csak azt nem lehetett kiszámítani, hogy az osztálytársai felhozzák hozzájuk az érettségi tablót megmutatni, mert azt hitték, hogy beteg. Kitört a gyalázat. Az anyja nem volt hajlandó igazolni a hiányzását, mert az osztályfőnökük az érettségi előtti járványszerű lógás miatt az orvosi tanúsítvány mellé már szülői igazolást is követelt. Az apja nem állt szóba vele, de nem volt rest előbb bemenni a munkahelyére, hogy az iskola előtt

megvárhassa és hazakisérje az érettségi tételek mellé. „Ha ti így, akkor én is!” Elment az anyósjelöltjéhez. Elkérte a fia személyi igazolványát, bevitte a tanácsba. Tudta, hogy mikor ér véget a vizsgaidőszak. Megírta, hogy mikor lesz az esküvőjük, tehát nem mehet utóvizsgára. Ha papír kell róla, hogy szabad ember: íme.

Mint Szendrey Júlia. Ő, de jó lennie újra elővenni ezt a történetet. Nem merítették ki a témát. Kinek lett igaza? Beteljesületlenül félbeszakadt, mielőtt sikerült volna az egyiküknek a másikat meggyőznie. El kellett szakadniuk.

El kell szakadni végre ettől a tükörtől! Állítólag felnőtt. Kezébe kell venni – már megint nem a saját, hanem – a nagymama sorsát. „Beee” – nyújt nyelvet magára, s elengedve a feje tetejére szorított haját, hátat fordít a cukrászda portáljának, s mint aki húsz évre előre, percre pontosan tudja, hova menjen, átlépdél a zebrán a hatos megállójához.

Csoda. Szinte meg sem lepődik. Hiszen ő akarta. Álmodta. Már más-kor is megfigyelte magán: valakire gondolt, valakinek az arca föltűnt a benső vetítőtávasznán s az illető néhány perc után a valóságban is megjelent. Megdöccen vele a szerelvény, beljebb sodródik a peronról. Alig van utas, hiszen még le sem telt a munkaidő. A második ülésen lehorgasztott fejjel mered maga elé. Gyűrött vászon öltönyt visel, az inggal-lerja szanaszét csúszkál a zakója hajtókáján, kilátszik alóla a dús, fekete szőrzet, a zsebéből kilóg nyakkendője farkincája. A kezében egy légi-postai boríték.

– Meg sem ismeresz? Ennyire megváltoztam?

A fiú még nem érkezett vissza, ahol épp volt, vagy azt hitte, még mindig ott van.

– Álom. Éppen rád gondoltam.

– Szendrey Júliára?

– Azért szálltam föl erre a villamosra, hogy hozzátok menjek.

– Azt sem tudod, hogy hol lakunk. Nem is jártál nálunk.

– A Damjanich utcába indultam. A szüleidhez. Ők mindig tudják, hogy hol vagy. Apukádtól is szeretnék tanácsot kérni. Árva lettem. Itt hagyott az apám.

– Meghalt?

– Disszidált.

– Honnan tudod?

– Tegnap jöttem vissza Harkoból. Az egyetemünkön kitört a kolhozszünet. A professzortól a diákiig mindenki krumplit szed. Magya-

rokra nem vonatkozik. Boldogan szaladtam haza. Ez a levél várt – mutat a kezében gyűrötgetett levélre. Már harmadszor olvasom, de nem értek belőle semmit, csak azt, hogy nagyon sokáig nem lesz apukám.

Leül vele szembe. Megfogta a térdét. „Megfogtam a térdét.” Megszorítja a kezét. Újra felkészött a torkába az az elgyengítő, fojtogató szorítás.

– Aput se találod otthon soha többé. Ők is elmentek. Nézd, mit kaptam. Én is éppen ma.

Visszahúzódik az ülés támlájára, előkeresi a ridikülből a levelet.

– Megírták, hogy nem jönnek vissza Magyarországra és soha nem szerettek itt élni.

– A faterom is ilyesmit írt.

– Ő?

– Megmutathatom. Inkább nem. Mindegy. Ismered. Minden titkát elmondtam. Nem mindent kell nála komolyan venni.

– Te is elolvashatod az enyimet. Olvasd csak el! Kvitt.

Szinte ugyanazok a szálkás, rendezett sorok.

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–

–</

bet akár, annak szenvedés az élete. Ez a közepes emberek, vagy inkább: önkéntes rabszolgák, országa. Tudod jól, mennyit terveztem, rohangáltam hivatalról hivatalra, hogy bejegyeztessék egy szabadalmat, amiből mindenki látott pénzt, csak én nem. Aki csak egy pecsétet is tett rá, az már követeli a „szerzői jogait”, a részesedését. Egyedül a találmányaim érdekében próbáltam megjuhászodni. Ehhez sem volt tehetségem. Abban igaza van a te Marx Károlyodnak, hogy gazdagság, érték, jólét csak a munkából állhat elő. Ha ebben a rendszerben senki nem akarja a jobb munkát, a hatékonyabb termelést, akkor – kérdelem én? – miből kerül jobb és több kenyér, cipő? Az ember többre, jobbra vágyik. Ellene állítják föl a vasfüggönyt. Elveszik, kiölik az ember természetes igényeit, hogy többet, jobbat akarjon. Hogy előrevigye önmagát, a nemzetét. Persze, nekik nincs nemzet és faj sincs. Helyette találták ki az internacionalizmust: a tömeget és az átlagot. Persze – véletlen és főleg „ideiglenesen” – az orosz internacionalizmust és orosz átlagot. Vagy nem az ő csapataik állomásoznak, „ideiglenesen” szegény hazánkban? Az oroszok ellen fegyverrel küzdöttem, s hiszek abban, hogy lesz még magyar ifjúság, aki megbosszulja Petőfi Sándorunk gyilkosait, ha nekünk nem sikerült is. A zsidókat lehetetlen tisztességes eszközökkel legyőzni. Ők a magyar nemzet minden bajának az okozói. A töröktől kezdve az idők végéig. De nagy kár is volt szent királyainknak beengedni őket ide. Igazságos harcunk tőlük akarta megtisztítani a nemzet szellemi és gazdasági életét. S hogy ezt ne vihessük végbe, ránk hozták az amerikai hitsorsosaik pénzén az orosz fenevadat. Láttad volna, hogy sunyítottak, küssoltak, remegtek. Most megint ők uralkodnak. Ismét felénk kerekedtek. Látsz mást a tévében, színházban, filmvászonon, a politikai életben, a találmányi hivatalban? Ha véletlenül nem egy zsidó van pozícióban, akkor biztos, hogy azt egy zsidó fizette meg. Még abban az erkölcstelen, hangos, esztrád zenében is, amelyet ez a korrupt kormányzat az ifjúságra eröltet az ő szörös majom pofájukat kell bámulnod. Ők járnak a moziba, ők kávéznak raccsolva a teraszokon, ők mondják, mit csinálj. Nem tudsz hová bújni előlük, mindenütt rád találnak. Tudtad-e, hogy az osztálytársnőd családjá, akihez jártál, s akik kihasználták a rádiótechnikai jártasságodat, azok is a bipsik fajtájához tartoznak? Sejtettem én az elbeszéléseid alapján: a magyarosított nevükről mindjárt, s a módszerről, ahogy magukhoz édesgettek, még a buja női fegyvereiket is bevetve. Egyszer meglestelek, amint az iskolából hazakísérted azt a kis rüfkét.

Gondolhatod, hogy mennyire fájt apádnak, amint beigazolódtak a balsejtelveim? Nem akartam szólni, kedved szegni, bíztam az egészséges véredben – ez hál' isten be is következett –, hogy rájössz a praktikáikra, és elmaradsz tőlük.

A végső cseppet a pohárban ez az úgynevezett arab–izraeli vagy hatnapos háború jelentette számomra ezen a nyáron. Lefizették az egész világot, hogy egy újabb kontinenst meghódíthassanak. Alaposan megvajazták az oroszokat, hogy úgy csináljanak, mint akinek nem tetszik, de hagyják a piszkos és aljas üzelveiket folytatni, kényükre-kedvükre. Ki hiszi el, hogy egy hadsereg, amely megverte a németeket, leverte a dicsőséges magyar forradalmat, az nem bír el néhány nagy heftijű tőzsdeügynökkel a sivatagban? Biztos jó pénzt, technológiát kaptak érte az amerikaiakon keresztül, s ígéretet, hogy bennünket még jobban kiszipolyozhatnak. Ezt a színjátékot ugyanúgy beadják a világnak, mint az Auschwitz meséjüket. Nem bírtam látni az elégedett pofájukat, a végtelenségig dagadó zakójukat. Az álsopánkodásukat, ahogy az elnyomott, kisemmizett arab nép felett siránkoznak s közben jót röhögnek a markukba. Elég volt ebből a kétszínűségből. Eljöttem. Téged sem tudtalak megvárni, hogy személyesen elbúcsúzzunk. A legújabb találmányom dokumentációját átadtam a főnökömnek – így is, úgy is rátette volna a kezét – s cserébe kiküldött a gyárat képviselni ide a Bécsi Ipari Vásárba. Soha vissza nem térő alkalom. Itt legalább olyan országban fogok élni, ahol nem szeretik a zsidókat, s ha le is győzték őket, nem sietnek ide tömegestül, mert tudják, hogy itt egyszer alaposan elbántak velük. Bízom abban, hogy itt a találmányaimat is jobban értékelik. Mindent előről kezdek, de vidáman. Itt is csak érted fogok élni. Bízom abban, hogy a viszonyok egyszer megengedik, hogy találkozzunk. Egyetlen hobbim volt, hogy téged fényképeztelek. Minden fotót, negatívot elhoztam rólad. A szállodai szobában is felgombostúztam vagy tizet. Ha valami jóra emlékszem, az mind hozzád fűz. Milyen szép volt az a néhány hétvégi óra. Észrevétlen teltek az évek, ahogy te hétről hétre nőttél, okosodtál, férfivá értél. Köszönöm a sorsnak, hogy irányíthattam a fejlődésedet. Veled örültem a sikereidnek. A Kandó Kálmán Technikumban jó magyar emberek tanítottak a szakmára, ilyen erős iskola kevés van a világon. Először meglepett, hogy az oroszokhoz mégy tanulni. De végtére is ők fizetik neked, használd csak ki. Annyit raboltak tőlünk, ez jár neked. Tanuld meg a nyelvüket, szokásaikat, végtére is egy nagy birodalom, s tetszik, nem tet-

szik, most maguk alá gyűrték, de nekünk alkalmazkodva, ravaszán, de fent kell maradjunk, míg vissza nem állítjuk a magunkét. Nem ítélem el, hogy beléptél a pártba. Nem kellett volna elhallgatnod előttem. Jó is, muszáj is, ahhoz az elcsapathoz tartozni, amely a csöcseléket irányítja. Légy te a kiválasztott, a parancsoló. Nincs nagy különbség a nemzeti szocializmus és a jelenlegi között. A miénk őszintébb volt, nem takaródzott a gyengék, a szolgálatra ítélt tehetségtelenek egyenlőségével. Attól egy kissé elkeseredtem, hogy egy hungarista, magyar szabadságharcos fia egy orosz Irinának udvarol, de miért is ne? Férfi vagy már, szórakoznod kell. Meg van a te magadhoz való eszed, tudod, mi a határ, mi a vér szava, kötelessége.

Bocsáss meg apádnak, e hosszúra nyúlt szemínáriumért. Először önthesem formába, szabad földön, szabadon a gondolataimat. S hidd el, töltök veled és majd az unokáimmal is szép órákat. Ne keseredj el! Hanem, Madáchunk szavaival: „küzdj, és bízva, bízzál”. Amint tudok, segítek, küldök életjelt, csomagot. Egy orkáncabátot már kinéztem neked.

Soha ne feledd, hogy szerető apád voltam, s az is maradok halálomig:

Apád

Az órák óta a mellét, a torkát remegésben tartó, hol ernyedő, hol föltámadó gyengeségi hullám most medrére talál. Az ugyanabból az anyagból szövött szeretet érintése, mint az ő apjái – mert nincs viszonyban a saját lázadásával –, akadálytalanul járja át, tapogatja körül a hirtelen támadt úrt, amelyet a most kiszakadt vesztesége hagyott maga után. Megeredő könnyein át látja, hogy a fiú most hajtogatja össze az ő levelét. Rázza a zokogás. Kideríthetetlen, hogy melyikük mozdulata indult előbb és szakította át a könnyek föláztatta gátat, hogy összeölelkezve, egymás vállgödreinek menedékebe bújva, egy testként merüljenek vissza még egy pillanatra a védett öbölbe, amelyet ma mindketten végérvényesen elhagynak. A Lágymányosi kitérőnél vesztegel velük a szerelvényisor. A hatos rövidített járatának itt a végállomása, mielőtt ismét visszatér a Petőfi hídon keresztül a körút forgatagába, tesz egy nyolcas alakú kanyart az egyetemi városnak szánt sík területén. Az első ölelés után nem néznek egymás szemébe. Álomittasan bámulnak ki a villamos ablakon. Gazzal felvert, rozsdaszín préri terül el előttük, gyászosan bő-

koló kórók és illegálisan idehordott szeméthalmok szakítják meg a tekintetet, mielőtt elér a Duna szürke csikjáig, s a mögötte komor felhőként sötétlő csepeli gyárak tömbjéig. A villamosvezető békén hagyja a könnyeivel küszködő gyermekpárt, akik temetésről visszatérő testvéreknek látszanak, kulcsaival előreballag a kocsisor elejére. A távoli városi zajt elnyomja a sirályok riadt vijjogása. „És most mi lesz?” Nyekkkk. Mindketten visszahuppannak, egymással szemközt az üléseikre, a villamos elindul Pestre.

„Szűz vagyok.” „Most már csak voltál.” – nyom egy puszit az orrára, miközben visszabújik a szoknyájába. „Nagyon ügyetlen voltam?” „Ne félj, nincs semmi baj.” – lép be a szandáljába. „Te menj először ki. A Nefejejs utca sarkán várj meg. Tudod, itt a falnak is szeme is meg füle is van, s én férjnél vagyok.” „Megbántad?” „Nem kell elmondanod az Irinának.” – tolja ki az ajtón „De én meg fogom mondani. Nekünk mindent el kell mondanunk egymásnak, mindent el kell viselnünk egymástól, különben a mi életünk sem ér semmit.” – mondja magának. „Egész életemben erre a napra vágytam.” „Látod, ez egy ilyen nap.”

A Nefejejs utca szűk hasítékán ferdén nyilaz be a késő délutáni vörösbe forduló napkorong. Fölgyújtja, majd bizakodó mályvaszín derengésbe vonja az elcsigázott, golyóverte házak homlokzatát és lakóinak arcát. A földszinti muskátlik, petúniák proletárillata, a házak elé kitett székekről, padokról csobogó csendes beszéd, vidám gyerekvisítozás, gyanútlan otthonosságot árasztanak. A kapualjakból kihúzó doh- és főzelékszágú hűvös megborzongtat, de nem ronthatja le az ide is bekan-dikáló égdarabkán lejátszódó ünnepet, amelynek során a nappal estébe szüremlik át. A jeltelen karnevál egész testét átjárja. S mint ahogy ma már egy alkalommal, a valóságot leelőzve, egy arc megjelent előtte, úgy a nagyanyjái is. Óbarna kútmély szem, hófehér haj, amelynek a közepén éjfekete sáv húzódik, a száj sarkában időtlen bibliai derű. Hozzá megy. Ahogy a kép nyomában a Damjanich utca kereszteződéséhez ér, a sarki Közért előtt csoportosuló srácok bolyából megszólal a gitár. Szilajan penget néhány egyszerű akkordot, s mégis mint szimfónia dobban, zendül, hogy majd elakad a lélegzete, s mint egy pezsgős dugó, úgy repül, árad szét benne. „Sűrű köd, ha gyorsan felszáll, / Eszembe jut, hátha vársz rám. / Látod, már nem tétovázok, / Megyek hozzád, meg nem állok ééén.” – tölti be a besötétült egü utcát a vallomás. Meggyorsulnak a léptei, majd – akár az általános iskolai tornaórán – indián szokellésbe lendül a házukig. Ridikülje szanaszét repked a kezében, akár a copfocskája, amit

kilóért odamehetek. A fürdőszobát is használhatom. Mondtam, hogy gondolkodok a dolgon. Mert nagyon messzi van a munkahelyemhez. De kinézetre nem is olyan rossz. Külön szobám lett volna. Egy olyan ház, amit most építenek. Olyan félkész. Nézegettük, beszélgettünk a szobában és cigiztünk. Mondom, meglátjuk.

Egyszer csak kimegy a tulajdonos meg a cigánygyerek. Én meg bent maradtam azzal a nagymedvével. És akkor azt mondja, hogy miért nem vetem le a kabátomat. Mondom, miért. Azt mondja, hogy azért, mert meg akar dugni. Kész. Ez nem igaz. Na, mondom, ekkora hülye barmot, mint én, ilyet még életemben nem láttam.

Öklendeztem. Hogy mire gondoltam? Semmire. Undorodtam most már minden hapsitól. Nem bírom ki, hogy ekkora hülye legyek. Öngyilkos leszek biztos. Visszabosszulom. Hogy mire gondoltam? Semmire...

Mondtam, ha akarnék, se tudnék, mert megjött. Meg hogy most jöttem ki a kórházból. Nem akarta elhinni. Mondom, most megmutassam? Azt mondja, mutasd. Hát mondom, ciki van, most már megmutatom. Azt mondja, akkor hátulról. Hát mondtam, nem. Velem nem.

Seggbe akart dugni. Mondom, engem nem baszol meg, az biztos. Erre elővette. Elájultam, akkora volt. Hát, hallod, elő, mint az állat. Örület. Úgy félttem tőle és kiabálni kezdtem, hogy nem, nem, nem akarom. Könyörögtem. Védekeztem. Miért nem szánsz meg? Sírtam. Azt mondta, hogy most miért akarom, hogy letépje rólam a ruhát? Hiába mentegéztőztem. Felkapott az asztalról egy sörösüveget és a nyakát egy ütésre le-törte. Azt mondta, ezt dugja föl, ha nem maradok csöndben. Nem volt hová bújni. A két hülye kölyök meg kint mászkált, nézték a házat. Hát-ratekerte a karomat. És kajakra megszóptatott. Sírtam, ő meg röhögött. Utána kiszólt, szabad a csaj. Tiszta könny volt az arcom és olyan. Ki se engedett a fürdőszobába. Úgy sírtam, olyan kellemetlen volt.

Öklendeztem. Mire gondoltam? Semmire. Szar volt, nagyon szar. De kényszerhelyzetben voltam. Hát mondom, mit tudnék csinálni? Olyan kegyetlenek. Nem érdekli őket, hogy most jöttem ki a kórházból, hogy megvan. Orrba-szájba, ezeknek teljesen mindegy. Hát, mondom, engedek, hátha megkönnyöül. És akkor elhúz, még tudok lógni, ami sikerült is persze.

Aztán ők elmentek. Mondtam, elviszel kocsival? De még akkor is sírtam. Itt vagyok kint olyan messze, és nem akarok itt maradni. Azt mondja, maradj itt nyugodtan éjszakára. Otthagytak. Becsukták az ajtót és otthagytak.

Öklendeztem. Hogy mire gondoltam? Semmire. Undorodtam most már minden hapsitól. Nem bírom ki, hogy ekkora hülye legyek. Öngyilkos leszek biztos. Visszabosszulom. Öklendeztem. Hogy mire gondoltam? Semmire...

És akkor a háztulajdonos vigasztalni kezdett, hogy izé, ne sírjak, meg mit tudom én. És nem tudom miért, lement a bátyjához. Pontosan nem tudom miért, de sejtettem.

Na, mondom, itt vagyok egyedül, hát ebből se nézek ki semmi jót. Undorodom most már minden hapsitól. Ha még egyszer ilyenbe bele-megyek, öngyilkos leszek, biztos. Nem bírom ki, hogy ekkora hülye legyek.

És akkor lement a hapsi, meglógtam közben. Annyira futottam, hogy utolértem ezeket a kocsival. Hirtelen megtorpantam és bebújtam egy kapuba, onnan leskelődtem. Megálltak. Mintha vártak volna rám. Hogy ők bevárnak, míg az a hapsi is. Bevárják a hapsit, míg odaér, és akkor két oldalról bekerítenek és elkapnak. Nagyon meg voltam ijedve.

Valamilyen úton-módon jött egy öreg bácsika. Mondtam neki, hogy hol lehet lemenni a villamosmegállóba, mert én itt nem tudok máshol kimenni. Mondom, itt áll egy kocsi és várnak, nagyon félek.

Az öreg bácsika is megtalált nagy örömmel. Velem nem lenne kedve, kisasszony? Elmenjen a kurva anyjába, hát magának is föláll? Ma mindenki baszni akar? Hagyjon engem. Hú, de mérges voltam.

És aztán nagy nehezen mégis lementem. Réngeteget kellett kerülni, de lementem. És képzeld el, a kocsi épp akkor húzott el mellettem. A villamosból láttam. Úgy sajnálom magam, hogy nem igaz. Hogy ilyen hülye vagyok.

Visszabosszulom, valahogy visszabosszulom!

A nagyórán még csak fél tíz volt, amikor a Móricz Zsigán leszálltam. Mit csináljak? Fáztam. Reggel hatig annyi, de annyi még az idő. Elin-dultam a Blaha felé, de nem villamossal, hanem sétálva.

Öklendeztem. Hogy mire gondoltam? Semmire. Undorodtam most már minden hapsitól. Nem bírom ki, hogy ekkora hülye legyek. Öngyilkos leszek biztos. Visszabosszulom. Öklendeztem. Hogy mire gondoltam? Semmire.

FOTÓ GINSBERG KOPONYÁJÁRÓL

(1979. London)

Rövid hír a *Time* outban: Politics and Poetry, conversation with Allen Ginsberg. 6. Institute of United States Studios. 35 Tavistock Square.

Györe Balázs. Felolvas. Mátraszentimre. Fűtetlen turistaház. Menekülés asszonytalan Karácsony elől. Lucskos, lúdbőröző Budapest. Nagyáruház Kaliforniában. Bika sorozat. 9 Ft. A Szent Család kirekesztett, sóvár imádása. Ámokgurulás: véraranyhó, Jászság, sárban jégrepeszék; lejtő-éjszaka, alján Kecskemét. Kinyilatkoztatás a szalagház faltól-falig szőnyegpadlóján. Körünkben Szűz Mária meddő. József piába és pinába fojtja keszerű kisvárosiasságát. Damjanich arcmaása rabpizsamában. A kép hátán ajánlás:

„Egészséges nap a hóban, fehér lehellet
és meleg gyapjúzokni, sapka a fülön, forró húslevés
meztelenség meleg budoárokban, kilóvell a merev fasz,
hírnév, gyógyulás, tudomány, jogar, alkony
és északi fény, forró disznóhús, töltött
pulyka – mind eltűnik a koponyában”

Easton Square or Easton Station – írja Pesti Műsorom szélére a gyanakvó raszta filozófus. Mocskos butik Brixtonban. Hailé Szelasszié Dávid-csillagos portréi, olcsó reggie-kazetták, olajosan csillogó sárga, zöld, vörös színű badge-ek. Sáron és Nyugat-India rózsái gyöngyöt szemelgetnek.

Nem. Fotót róluk nem készíthetek. O. K., O. K. you are from a communist country, de annyi a spicli...

Nyomatott betűk borítékon. ORSZÁGOS SZÉCHÉNYI KÖNYVTÁR FŐLÖSPÉLDÁNY KÖZPONT. 1054. Budapest. Victoria Line...

„Mind itt vagyunk, nektek bókolkunk, sötétben vagyunk – hol van már az ezüst nyár?”

Ügynevezett kutyafülre írom mindezt, innen, a kafei kastélyból 1979. november 14-én, délfelé.

Elolvastuk leveledet a Hungáriában, bús állapotban. Megy szét minden. Nincs súly, szám, mérték, mert valaha a világot e három érték szerint teremttették (a teremttetté!)

Szilveszteri buli. Kifestett arcok, gö-go tánc, *Sex Pistols*-lemez. Allen Ginsberg és Kassák Lajos végtelen rívasú ragái hullámanak a szabadságharcos szakáll alól. Néma felütés: Én K... Fejünk felett Kelet-Európa dermed mozdulatlan. Kék majom röhög, hóban magányos távolodó léptek.

Beatles-manzárd-álom. Jegyek 1966-os hollywoodi koncertjükre. Babilon Mihály fején glória lúgas lángol. Berzsenyi Dániel méhcsapatai élén utolsónak lépdel át a bíbor óceánon. Meg kéne házasodni...

Victoria Line. Áramlás punk zakatolásban síremlékek mozgó lépcső-ihéz. Ticket to ride. Nyilak Jim Morrison tartózkodási helyéhez a Hotel Père Lachaise-ben. Hálózás, sörösdoboz, néhány jointnyi fű és a FŐLÖSPÉLDÁNY-BEATRICE budaörsi koncert plakátja a szétrombolt, telefirkált kövek között. THE ROCK IS DEAD. Jim n'est pas mört? Ugyanitt húsz éve jam session. A húszas és az ötvenes évek nagy sztárjai: Apollinaire és Ginsberg. Idén Sid Vicious is megtért a mennyei rockzenekarba. HONGRIE: Légy világhírű a Le Monde apróbetűin: két hasáb.

A legrosszabbkor. Több koncertünket is lemondták, s legutóbb a Beatrice is elpártolt tőlünk egy KISZ-beli beszélgetés eredményeként. Harcos-ság, kiállítás – nem szétmenni. A Naplót tovább csináljuk. ÉLETÜNK-től semmi hír. Találkozunk, dumálunk, járjuk a várost, én meglehetősen ott-hontalanul, idegenül mászkálok. A nagy PRÉSBEN érzem magam, lassan már lélegzeni sem tudok. Albérletben Adriennel, továbbra is melegvíz nélkül, sakk és tenisz.

Beatünnep. Ginsberg és Györe Balázs szaval. Sámánok fotói. Hegyi beszéd a Tabánban. Elfuserált törzseink asszonyostul, gyerekestül ujjonganak, ringatóznak Isten fenségesen dübörgő rock and rolljára. „The

summer almost gone.” Langyos csönd a bíró szemében. Megalakul a FÖLÖSPÉLDÁNY. Csató Károly, Györe Balázs, Hádzopulu Athéna, Kemenczky Judit, Kőbányai János, Szilágyi Ákos, Szkárosi Endre, Temesi Ferenc. „Nem hivatásos” teremtmény csoport a Gyönyörök kertjéből.

Szaporodó utak, lemerülések a Hungáriából a Blaha Lujza téri aluljáróba. Kimozdíthatatlan szobrozások, meditációk az „emberi együttlét ünnepéről”, megfizethető albérletről, SEMMIRŐL. Békülés nélküli formális látogatások a Márkó utcai épületben. A válás változás? K. úr napjai Budapesten. Sorok. Az egyetlen vers felé. „Középpont: mozdulatlan. Létező. / Sehonnan sem érkezett. / Én: változik. Kör peremére szorulva /”. Márgó.

Tovább, tovább a kék vonalon. Victoria Line. Kúprakéta London végeleiben. A Madness együttes rajongóinak állama a Cammed Town metróállomás összes termeiben. Rugós kérdés, vörös karszalagon horogkereszt. Bőr-kopasz-skinhead-Rákosi Mátyás koponyák. A nyolcvanas évek „szeretet-gyermekei”. Letapizott ablaküveg, mellbimbó-önérzet. Csókold a patkánypófát, a túfogak közt hatolj le a torokig. Emberarcú...

Woodstock in Europe. Bágyadt gyászszerartás esőben. Joe Cocker sirató éneke: With a little help from my friends. Száz éve született Trockij. Lehugyozott Lenin-szakállas plakátjai a Baystone Road kopott palánkjain.

A kiválasztott nép önmaga gettójában, nyomorúságos kacatok, tekerések, könyvek és kendők közt fuldokolva. „Én tudni magyarul, all család in Auschwitz.” Zsidó iskola szögesdrót és rémült sikoly mögött. „Miért fotózza a gyerekeket?”

Antonioni teniszszöldjei a Regent Parkban.

„Mick Jagger énekel a de.-i zenés műsorban, kattog a gép: egy munkahelyi délelőtt, elfásult, meggyötört sorai. Nem sokkal a de.-i torna kezdete előtt. Alice alszik, kakaót ittam, elfogyott a cigaretta, nem megy a sakk. Könyv csúszik ki kezünkől. A nagy közös európai fogság azonos szomorúságában: szép és hatalmas büfében élünk mindannyian. Gyere minél előbb, vagy ne gyere. Csak csöndben ne gyere az éjszakában, ne lebbents vasfüggönyt csöndesen. Fújj szél, szakadj eső, tombolj vihar, süvölts.”

Síró punk-fiú McLaren boltja előtt a Kings Roadon. Járdán ül, háta görcsösen rázkódik. Cirmos sárga haj. Koncert turha függönyben. Marquee klub. Halál diszkó. The Lurkers: New guitar in town. Fotók baksisért. „Néha segít a lejmolás.” Bolond Sanyika Szakáll és Náci Chelsea mel-

lékutcaín pofa hasis és meleg pecó után kutatva. Ernyedt-erjedt eksztázis. Lira zsebhokizása. Romjasincs nemzedék. „No future!” „Kitörölhető – szaros segg – ez az évtized.”

„Mondom, beszélgettünk

A Hungáriában, Judit szo-

morú volt, Jelena elsietett,

B. Sanyi szakállát simogatta.

Sötétben vagyunk, szívtuk a

cigarettaikat, depresszió,

expresszió, eszpresszó stb.

Majd te is megérkezel egyszer

Talán meleg tányér levessel.

Vár valaki az Út végén.”

Bezárt ajtón cédula: Ginsberg speaks. Allen opens the door! Az erkélyen adjunktus külsejű úr a terem zsúfoltságáról papol. Tényleg ő lenne Ginsberg?

Istenem. Gyerekeket kéne csinálni, s addig tartani magunkat, míg katonázni, pingpongozni, meccsre tudunk járni velük...

Fotózom a koponyát.

GYERMEKTELEN APA

„A haragnak hullámtajtékával
csak egy pillanatra rejtettem el
arcomat előtted, és örökkévalóságig
tartó szeretettel fogadlak kegyembe...”

(Jesaja LIV/8)

Gyűlöli.

Kulturált ember nem mond ki ilyet, nem is engedi tudatosodni magában ezt az érzést egy ártatlan, négy-öt éves fiúcskával szemben, akinek – mint a legtöbb ókorabeli gyereknek – tenyérbe boruló helyes kis kobakja, selymes haja, mókásan apróméretű füle, farka, szeme, szája és élénk természete van. Elmebajt leszámítva mit lehet egy ilyen apróságon nem szeretni? „Ha csak nem, az ő megtestesülésén keresztül – de annak milyenségétől függetlenül – az őt meghatározó felnőttek jellemét, sorsát, világát nem vagy – bizony, bizony! – éppen a magunkét!”

Mert róla van szó és az unokaöccséről, húga fiáról, aki négy és fél éve bukkant föl kérdezetlenül, a semmi titkaiból kilépve. Azóta ott nyüzsög környezetében; ott ficáncol, gyarapszik, növekedik, az ő élete kereteibe bele-belemarva követeli, érvényesíti a jogát – mihez? – az élethez, a léthez. S ahogy hetente szembesül vele, úgy érzi fogyni, hanyatlani a magát.

A pszichológiában Ödipusz-komplexusnak hívják az effajta érzést, viszonyt. Ha igaz, amit erről a nem éppen megragadó tudomány állít, akkor még inkább lázad e kapcsolat ellen, hiszen a kölyök nem az ő fia. (Noha megtevesztésig hasonlít harminc éve készült fényképeire, s nem egy gesztusa, jellemvonása – a megveszekedett makacsság, a beteges érzékenység, az elismerésért, szeretetért való ön- és másokat emésztő küzdelem – szintén ráüt. *Déjà vu*-ő.) Nemcsak fizikailag nincs hozzá köze. Erkölcsileg sem vállalt részt világra jöttének lehetőségében.

Mióta is hadakozik ellene?

Azóta, hogy – észrevétlenül magáévá lényegítve a nagyanyja közvetítette örökségmorált – állandóan azt papolta tündöklő szép, térdhajlatig érő fekete sörényű, a beat virágzó bokraiban mellig, nyakig gázoló hűgának, hogy a gimnázium négy évét keményen tanulja végig, mert „amit megtanulsz, azt nem veheti el tőled senki, csak ezzel biztosíthatod a jövődet”, azaz a Magyarországon mindent meghatározó egyetemi felvételt, jó állást s hozadékokat; az elvárásainak (mindkettőjükének) megfelelő férjet, családot? Avagy amikor meg nem szívelt próféciái valóra váltásával húga „egészségügyi közép-kádereként” volt kénytelen egy kisvárosban elhelyezkedni, s hosszú évekig „nem jött össze semmi sem” – nem is jöhett, a kisváros és a beatvirág sehol sem találkozó paramétereit ismerve –, s a magánytól kiborulva egy szanatóriumba került, ahol fölszedték egymást egy nálánál fiatalabb sráccal, s ő hiába mondta neki, hogy „az ember ilyen helyen nem ismerkedik, ha még oly felvilágosodott is”?

S ha már járnak, ha elfogadja, hogy a srác lebuszozik hozzá – egye fene, ettől még nem lesz senkinek sem gyereke –, eszébe ne jusson hozzámmenni olyanhoz, akinek nemhogy állása, semmije – O. K., progresszívak vagyunk, a mai világban élünk –, de halvány elképzelése sincs arról, hogy milyen pályára akar lépni. Egyébként a srác kedves, jóra való gyerek, legnagyobb érdeme nem egészen a sajátja; nevezetesen az, hogy börtönben látta meg a napvilágot, mert mindkét szülőjét az ötvenhatos megtorlások során tették a siralomházba. Miért éppen az ő húga váltsa meg? Miért ő gyógyítsa a történelem ütötte gyógyíthatatlan sebeket? Miért őhozza bűjt üldözöttként, hiszen megvan annak a maga baja. Ő szorulna inkább védelemre. Ő a nő. Ő eszi az egészségügy megalázóan kevés és száraz kenyerét. S ő is – persze ezt a srác sem védte ki – elvált szülők gyereke, aki békére, biztonságra, kiegyensúlyozott, meleg családi életre vágyik.

„Ez pedig a jelen körülményeiteket mérlegelve száz százalékgig kizárt” – mondta nekik ő, a bölcs. Szónoklatától sem döbbent hivatástudatra az ifjú férjjelölt – még ha elhelyezkedett is darab időre –, de néhány hónap múlva – ellene (a világ iránti) lázadásból?, vagy a már évek óta a tanácsnál fekvő lakáskérvény esélyét növelendő? – összeházasodtak. Amit az ügyben megtehetett, az volt, hogy visszautasította a tanúi tisztelet – bevonását a felelősségbe –, hogy aláírásával se hitelesítsen olyan ügyet, amivel nem ért egyet. Mielőtt nászútra indultak volna, utoljára beszélt a húga lelkére. Kérte, legalább pár évig várjon a szüléssel. Gondoljon

máig kiheveretlen közös gyermekkorukra, amely bizonyára ezt az elkapkodott házasságmenekülést is előidézte. Jobban tette volna, ha a példáját követi: ő nem nősült meg idáig, mert szülei válása megismétlésétől tart. Pedig hosszú évekig járt a lányokkal (míg azok ott nem hagyták, megunván a vég nélküli próbálgatást), mert nem volt abszolút biztos bennük. Legalább ne ismételje meg újra sorsukat egy ártatlan gyerekben. Ez már nem az ő élete, szabadsága, lehetőségei elrontása, kitarás-türellem-hit fogytán való föladása. Ha az ő gyereke is elvált szülők gyereke lesz, ha hagyja tovább ráosztódni az átkos fátumot – az öregek kudarcba fúló házassága is a nagyszülők kényszeres egybekelésével, a koncentrációs táborok stigmáival és a túlbuzgó újrakezdés tévedéseivel volt terhelt –, akkor egész élete értelme kérdőjeleződik meg visszamenő hatállyal, s reked kátyúba a jövője. Azt sem tagadja, hogy a sajátja is. Hiszen ők tartoznak egymáshoz a legközelebb. S mivel a kudarc nagy valószínűséggel előre látható, nincs felmentés: Nem háríthatja rossz családi körülményekre, társadalomra, történelemre, Istenre. Az ő döntése – bűne lesz.

Mire visszajöttek a nászútról, a békavizsgálat eredménye pozitívat mutatott. Úsztak a boldogságban, s mint faltörő kost tartották, tolták maguk elé a megváltó megszületendőt a rossz sorsukért felelős család, a világ elé. Vele – gonosz, „rókalelkű bátyjával” – elvágta a köteléket.

Persze, hogy igaza lett. A megérkezett gyerekekre való tekintettel viszonylag gyorsan kiutalt lakásba húga már egyedül költözött. Megelégette a srác tutyimutyiságát, hogy férj helyett még egy gyereket kell el-tartania, babusgatnia, ettől a srác egyre jobban begörccsölt, s hamarosan vissza is került megismerkedésük színhelyére, a szanatóriumba. Jóslata beválásának – bölcsessége újabb bizonyítékának – nem tudott örülni. Új szerepében – az egyedülálló anyában – a szeme előtt (az anyjával megosztott lakásban) hervadozott hétvégente a rockkoncertek, autóstoppos utazások, éjjeli meztelen tengerparti fürdözések vagány hercegnője, a tévé előtt kötögetve, terebélyesedve, ritkuló, korpásodó hajjal, amelybe – mivel nem találta még meg a módját, hogy vájjon bele újabb kudarcáért a saját sorsába – egyre sűrűbben belenyiszált, hátközépig, majd vállig, s legutóbb nyakszirtig kurtítva egykor büszkén viselt koronáját. A mesterségesen változtatott arckeretek ellenére sem lódult valamerre – előre, jobb irányba – elkásásodó, nehezedő élete. Már csak azért sem, mert az egyedüllét-felelősség köldökszinórján lógott rajta a tőle elválaszthatatlan csomagocska, levehetetlen hátizsák: a fia.

Mire megtanult járni, beszélni, addigra az anyján kívül már nem volt kihez szaladnia, szólnia. S noha a hétvégeken nagymamák és papák, nagybácsik tűntek föl körülötte, az egymásba kopírozódó arcok, jellemek nem sokkal jelentettek többet számára az idegen lakások bútorainál, színeinél, illatainál, ahová hisztérikus rendszertelenséggel hurcolták. Csak az anyjában bízott, belébújt szerelmesen vagy követelődő zsarnokként. Egyedül vele volt hajlandó enni, lefeküdni, fölkelni, pisilni, sétálni; azaz létezni. Mint tapasztalt szerető ölelte át, kapaszkodott a mellébe, fenekébe, hajtotta fejét az ölébe vagy csókoltá arcon, fülön, noha ez idő tájt már önállóan olvasott, számolt, ismerte a KRESZ-táblákat, formás történeteket költött. Mégpedig mindezt magától, a környezetétől kicsikarva az ismereteket, s értük az elismerést. Ez a folyamatosan ismétélhető produkció maradt húga egyetlen sikerélménye. Megdicsőült madonnamosollyal fogadta fia hódolását, különösen, ha a gyerekáldásból kirekesztett nézői is voltak, mint ő. Ideig-óráig feledtették vele a rendszeressé váló felutazásai eredeti céljának a kudarcát; egy új apuka jelentkezésének vagy behálózásának a hiányát.

Unokaöccsének az anyjához való egészségtelen viszonya hozta ki legjobban a sodrából. Ha valaki, akkor ő igazán tudta, hova fog ez vezetni: a nők szeretetének való kiszolgáltatottságba, az értük lobogó kielégíthetetlen vágyba, s ezért örökös elvesztésük menetrendszerű perpetuum mobile-zsákutájába.

„Családként” kellett hétről hétre ebben az új helyzetben asztalhoz ülni velük. A gyerekeit saját erejéből felnevelő anyjukkal, húgával, aki most szintén egyedül nevelő anya, az ötéves, apa nélküli kölyökkel, s önmagával, az agglegénnyé sűrűsödő-rigolyásodó kövülettel. Mindenki vágya család? Túróst! Magány, szerencsétlenség összetaszította, folyton szétugorni kész tákolmány. Miért kell olyan okosnak lennie, átlátnia minden? Így az ízletes macesszgombócos levesek is alig csúsznak le a torkán. (Pedig kívülről mértéktelen torkosságnak tűnik, ahogyan szorongásos idegességében magába gyömöszöli.) Nem volt kedve vállalni a rátkmálódó szerepet, amely szerint férfit, netán apapótlót kellene játszania. (Többször is rászóltak, hogy keverjen le egyet a rendetlenkedő gyerekek, elvégre ő a „férfi”.) Ebben a törekvésben visszhangozni vélte anyja magához láncoló, két évtizedes igyekezetét, ahogyan minden lányt elűzött mellőle – mindannyiukról lebeszélte (ha ez nem ment, a lányokat tanácsolta el tőle; „titkait” bizalmasan megsúgva nekik), hogy soha ne nősüljön meg, „mert ez nem neked való, fiam, az apád összeférhetetlen

természetét örökölted, csak a válási statisztikát szaporítanád”. (Most már, hogy unoka van a háznál, minek?)

„Egyelőre még nem mentem le punkba, számomra még VAN FUTURE. Nekem a magam gyerekére – azaz az ehhez elkerülhetetlen feleségre találásra, lakásszerzésre kell koncentrálnom. Egyék csak meg, amit főztek!” – gondolta, s filozófiailag így összegezte: „Nem fogadom el »azt, ami van«, ha az a »van« nem egyszerűen történik velem, és létrejöttében tudatosan nem vettem részt.”

Csoda-e, hogy rossz érzései, lenyelt indulatai gyűlöletté fokozódtak a kisfiú ellen, akivel hétről hétre szembesülnie kellett. Nem tessékeltette ki anyja lakásából, legfeljebb saját magát katapultálhatta volna onnan, de hová? Sőt, néha azt sem kerülhette ki – elvégre Isten és a társadalom előtt a legközelebbi rokon –, hogy foglalkozzon vele, valami időtlenséget szóljon hozzá vagy tanítsa. (Verekedni – de teljesen hiába.) Időnként rábízták, s nem mindig utasíthatta vissza. A gyerek ilyenkor mutatta ki a szó szoros értelmében a foga fehérjét. Mit is tehetett volna szegény, hogyan védekezhett volna a felé csapó elutasítás sűrű hullámaival szemben? Még „őszinte volt”; ellenkezett, követelőzött, üvöltött, rúgkapált, s ami a legdühítőbb volt: orrát lefeszítve, pofácskáit behorpasztva, száját íjként meggömbögtetve bögni kezdett. Olyan oka nélkül és olyan keservesen nekibőszülve, amiből csak a sorsáért érzett, számára még meg nem fogalmazható szomorúságát lehetett kiérezni. Fel is fogta az üzenetet, egyet is tudott érteni vele, de ez a szolidaritás csak fokozta a dühét. Ő mindezt előre látta. Mi köze hozzá? Nem tud már segíteni.

Tehetetlen.

Még akkor jött ki a legjobban, ha más gyerekkel eresztette össze, s így nem kellett vele kettesben maradnia. Kollégáinak, barátainak mind volt már gyerekük (s így férjük, feleségük, lakásuk s valamilyen boldogság-féléjük is). Jól is jött, ha ő is gyerekkel a kézben látogatta meg őket, legalább tudtak egymásra, a dolgaikra figyelni, a kicsik lekötötték egymást. Távolabbi ismerősöknek, utcán összefutó egykori osztálytársaknak nem ragozta soká a „de szép fiad van” dicséretre a választ, rájuk hagyta, hogy az övé. El kellett ismernie, hogy nem is állt rosszul neki, ha éppen nem bőgött, üvöltött, toporzékol. Határozottan jól mutatott mellette az utcán, szeretett a gyerekkel beülni egy kávéházba, magának újságot, kávé, neki pedig süteményt és kólát rendelni. Ugyanakkor a dicséretnek, az önmagukon végigtekintés csak jobban elkarmolták benne a „nekem miért nem?”-sebet.

Leggyakrabban ahhoz a barátjához vitte, aki immár nyolc éve elválaszthatatlan társa, és közel is lakik hozzá. Ennek a barátjának válóperi, majd házassági tanúja is volt, végigköltözködött velük két albérletet s két, egyre nagyobbra nőtt főbérletet. Vele ment be a szülőkórházba, amikor feleségét és a kislányát kihozta, napról napra megbeszélték apává érése lelki, sőt biológiai folyamatát. Néha kísértáltak legeltetni az apró jószágokat a hűvösvölgyi Nagyrétre vagy csak a közelbe, a Feneketlen-tó mellé. Ők, „felnőttek” ültek a fűben vagy a padon, és csendes beszélgetéseiknek, halk aláfestő zenét – vidám gordonkát, vibrafoncsobogást – és derűs méltóság aranyát (alig hallhatóan meghúzott nagybőgővonalakat) adta a körülöttük bozsgó gyerekek létezése.

Ilyen kellemes terelgetés utáni búcsúzás szakította-nyitotta fel benne a meghökkentő érzést.

„Mibe maradjunk?” „Csörgés, telefon.” „Innen folytatjuk” – fogtak kezét barátjával a mindkettőjük lakásától egyenlő távolságra fekvő útkereszteződésnél. A kislány figyelmeztetés nélkül, csengő szíjával húzta ki a kezét a fiúcskáéból, és kétlépésnyire álló apjához szaladt, átfogva annak egyik combját, s kerek buksiját hozzádörzsölve kacéran fordult vissza – kész nő! – a nadrágszárok fedezékéből a kisfiú felé. Éppen nőgatta volna pásztoroltját, hogy jöjjön már, mit bámul?, amikor az hirtelen, „Nekem is van apukám!” kiáltással az ő lábaihoz rontott. Mohón kulcsolta át, s fejét az ágyékának fúrva bátortalanul pislogott vissza az időközben útra keltek irányába.

A cikkánásnyi önfeltárás-árulás nyomán keletkezett villámcsapás-összeérés elgördített bizonyos régóta fölhalmozott torlasztömböket. Föld (tudat) alá szorított meleg források buzogtak föl benne, s most föl szabadulva-zendülve áramlottak szét minden porcikájába, úgy, hogy a hullámok kék fodraiból még a szemén keresztül, láthatóan is kicsorrant belőlük néhány csepp.

Szóltanul, magukba zárkozva – igazi felnőttek módjára – lépkedtek hazafelé. Nem néztek egymásra. A béke elerőtlenítően édes ütésekkel záporozott, és megfoghatatlan „isteni” anyagával szövetséget forrasztott össze közöttük. Szövetséget, amelyről írva van: „mert a hegyek megrendülhetnek és a bércek ingadozhatnak, de az én szeretetem tőled el nem tántorul és az én békeszövetségem veled nem ingadozik”. Nem állt útjába, nem lázadt többé ellene.

Szereti.

A SZÁZÖTVENEDIK JOGÁSZBÁL

bársony tafota,
tedd ide-oda!
Ez ám legény!
(Cseh Tamás)

Mielőtt végigvezetnénk az olvasót a százötvenedik jogászbál termein, darab időre visszatekintünk – a kerek évforduló megtorpanást parancsol – a hőskor vigalmaira.

Az első jogászbált 1832-ben tartották Pesten, a *Hét Választófejedelelemhez* címzett fogadó szállójában. Az eseményről először a *Hazai és Külföldi Tudósítások* számol be:

„Szerdán Böjt elő Hava 22. napján.

A Pesti K. Tud. Egyetemen Törvényt hallgató Ns. ifjak f. h. huszadikán a Választó Fejedelmeknél fényes bált tartottak, mellyel Ő exc. az Ország bírása Hitvese szül. Gróf Batthyány Mária Asszonyon kívül a Fő M. K. Ítélt Táblának Több. Mélt. tagjai, a nevezett egyetem tsak nem minden Professorai és sok más fő rendű, s rangú Urak s Asszonyságok személyes jelenlétekkel diszitették, s különös kedveket lelték a Haza nagy reménységű ifjainak magyar tánczaiban.”

A *Jelenkor* már három nappal később tudatosítja a tényt, először húztak báli cipőt törvénytudóink:

„Pest, Szombat február 25.

A Magyar Királyi Egyetem orvosi nevéndégeit követve ugyanazon egyetem törvény tanulói az idén, először önköltségeiken táncz mulatságot adtak a Hét Választónál oly csínnal és szellemmel, mely a mívelt és nemes ifjút nagyon kedvessé, szeretetreméltóvá teszi. Az ifjú házigazdák, kiknek kérelmükre a háziasszony tisztét Gróf Cziráky Antalné Ő. exc. mint a M. Kir. Egyetem Előülőjének nagykegyelmességű hitvese

méltóztatott elfogadni, mindent elkövettek a hely, muzsika, rend és frissítők tekintetében, ami a számosan összegyűlt minden rangú és rendű, szerfelett díszes vendégeknek kékjókra és mulattatásokra szolgáltatott. A bált mint várni, lehete a 12 ifjú ékes magyar táncza nyitá meg, s ebben ismét igazolva láttuk azt, amit a magyar tánczról Berzsenyink olly lelkesen mond:

*A magyar egy Pindár: valamerre ragadja negéde,
Lelkesedett tüzzel nyomja ki indulatit. [...]
Titkos törvényt mesterség nem szedi rendbe,
Csak maga szab törvényt, s lelkesedése határt."*

A Hét Választófejedelemben a mai Váci u. 9. helyén állt, ebben az időben a legelőkelőbb fogadónak számított Pesten. Háromemeletes épület, tizenöt homlokzati ablakkal. A bálozótermet tizenkét tükörlámpás világította meg, hogy kétszer akkorának látszott. Gvadányinak mi sem természetesebb, mint hogy itt mutassa be a bált falusi nótáriusának:

*Kérem az iffiat: a bál hogy hol lészen?
Mondd: Hét Electronál Pesten, hol már készen
Minden vagyon, s ki-ki mit akar, azt tészen,
Játszik, táncol, amit kíván iszik-észen. – –*

Viszont arról nincs adatunk: miről folyhatott a diskurzus a táncok szünetében. Csupán feltételezhetjük, hogy a magyar nyelv és kultúra, az önálló magyar állam kérdései – amelyek a kor legjobb főit izgatták – nem kerülhették el a jurátusból játékos forgatagát sem.

Egy farsang eleji hirdetés a *Külföldi és Hazai Tudósításokból*:

„Ujjonnan talált Nemzeti páros Magyar-Tánczról, úgy hogy a méltóságos lassut a kellemes friss váltogatja, s ezt megint amaz, kedélyes Urfiak és Kis asszonyok egy nap alatt tökéletesen megtanulhatják, s így a báli társaságos táncz multságokban nem fognak az örökké egyforma (Rondóra, Quadrillára) szorulni, mert ez azoknak helyét kitölti. Kik betanulni óhajtanak a Magyar Kör Tánczot, szint úgy kik Egyes (soló) Magyarban magokat gyakorolni óhajtanak parantsolhatnak kész szolgálattal.

Utam hosszas mulatást nem enged meg, s megállapodásom célja éppen csak az, hogy kedvtöltéseinkben ne mindig majmoljunk: Szállá-

somról tudósítást vehetni a Mgos. Báro Bruder Házban Kostyál Ádám ur boltjában.

Farkas József
Nemzeti Táncz Művész"

A bálon járt táncok s az ott viselt ruhák tüntetésszámba mentek a Habsburg-abszolutizmus ellen. A részvétel a patriótai érzelmek erősítésére is szolgált. Jelképesnek is tekinthetjük, hogy miért éppen 1832-ben tartották első önálló báljukat a jogi kar hallgatói. Ebben az évben nyílt meg az első igazi reformországgyűlés, ahol a társadalmi haladásért, függetlenségért vívott küzdelemben vezető szerep jutott a jogászoknak.

Jogász Kölcsey Ferenc, az alsóház nagyszerű szónoka, aki két hónapja, 1831. december 29-én vetette papírra: „Messze jövőddel komolyan vess össze jelenkort; Hass, alkoss, gyarapíts: s a haza fényre derül!” – s még ugyanebben az évben *Tisztújítás* című versében kétkedéseit mégis optimistán így zárja:

*Vándor, értünk hajh ne búsulj,
Kurta szám a három,
S három év ha lassan elfoly,
Törve minden járom!*

Jogász az oroszlátkörmeit próbálgató Kossuth, aki majd a *Törvényhatósági és az Országgyűlési Tudósításokkal* teszi a nemzet közügyévé a pozsonyi jogalkotó munkát. Jogász az őt segítő országgyűlési ifjak nagy része is, a követeket kísérő jurátusok, titkárok, a negyvennyolcas szabadságharc államának későbbi vezetői, akik közül bizonyára nem egy „A hét választónál” táncol Lavotta János, Rózsavölgyi Márk vagy Bihari János gyors csárdásaira, nehéz veretű verbunkosaira. Vezérük, Lovassy László a reformmozgalom első mártírja, s ami kevésbé ismert: a pesti jogi karon végzett Vörösmarty Mihály is. Az első jogászbál évében kezdődő országgyűlési ciklus legfontosabb eredménye az 1836. évi III. törvény, amely kimondja: a törvények hivatalos szövegét magyar nyelven kell hozni. Ez volt az első lépés a máig sem végiggyalogolt úton, melynek végén „majd a jognak asztalánál mind egyaránt foglal helyet”.

Az olvasónak bizonyára feltűnt már: ha 1832-ben volt az első jogászbál és 1975-ben ünnepeltük a százötvenediket, akkor még hét bállal nem számoltunk el.

Bizonyos években ugyanis a Budai Szent Imre Kollégium báljait is – mivel főként joghallgatók laktak ott – a hivatalos jogászbálok közé sorolták. Ezekkel együtt teljes a majd másfél évszázados hagyomány.

Az itt bálozó ifjak neveltetéséről, szelleméről a legilletékesebb, dr. Tibentoler József pápai kamarás, a kollégium igazgatójának nyilatkozatából idézünk:

„Fiainkat ki kell emelni a vallásosság csendes berkeiből és kibővíteni azokkal a modern meglátásokkal, melyekkel máris kísérletezik a hivatalosan rányitott ifjúsági magyar nevelés és élet; az ifjúság minden árnyalata álljon a szentimrés ideál talaján. Kényes, selymes ifjúságnak, csak a parketten vagy pláne lokálokban hős és jártas ifjúságnak pusztulnia kell a magyar életből, hogy helyét elfoglalja egy komoly, százszázalékosan keresztény, és vallásos munkában és magyar lélekben edzett, eszmékért rajongó, testben és lélekben izmos ifjúság.”

A mulatozó ifjúság gondolatait illusztrálja a bált megnyitó dr. Varsányi (a Keresztény Községi Párt ifjúsági titkára) cikkének néhány sora, s az ugyanazon bálon fellépő D. Viszló Gyula versrészlete.

„Sajnos a liberalizmus nyomában fellépő fékevesztett iramu fejlődés nemcsak a gazdasági, hanem a szellemi javak, s így a demokratikus eszmék világában is káros elváltozások hosszú sorozatát emelte ki, különösen a magyar vonatkozásokat tekintve. A szabadság, egyenlőség, testvériség eszméi ma már szintugy a teóriák világába tartoznak, miként a feudális megkötöttség korában, s így mi sem természetesebb, hogy megtartásuk és a rájuk való hivatkozás nem egyéb nevetségszámba menő frázis cséplésénél... Félre tehát az egyéni érdekek rabszolgatartóinak gáncsoskodásaival és kishitűségével. Valamennyien várjuk és támogatjuk a magyar nemzeti érzésből táplálkozó fajvédő politika ígéreteinek valóra váltását.”

Oh megharagudott Krisztus, beh hiányzol
itt, ahol groteszk, gyűlölt világ
hol lelkiismeret nélkül élnek
Öncélu kultur bestiák,
Békét hirdetnek golyózáporban
Misztikus templomban, országházban
Hirdetik örökké, mert hiszen nem
lelnek örömet másban.

Az idézetek a *Szent Imre Város* című lapból valók, amelynek írásai, közlései előrevetítik a következő esztendőket: részletes táblázat mutatja ki, mely ipari és szolgáltatási ágban milyen a zsidók részvétele, a lap két évfolyamának egyetlen könyvismertetése Rezessy Zoltán *A harmadik birodalom politikai és társadalmi rajza* című művét méltatja melegen.

A legújabb kor jogászbáljait kivétel nélkül a Duna Intercontinentalban tartják.

Mintha csupán a bálok tekintélyének emelése végett építették volna a folyóra nehezedő szállodamonstrumot számos termével, sárga, vörös, fehér fényeit a víztükörré terítő ablaküvegeivel, melyek mögött az elérhetetlen magasságban borzongatóan édes és bizarr események sejlének. Az 1972-es bálon mulatók például testközelbe kerülhettek a születésnapját ünneplő Elisabeth Taylor kápráztató udvartartásával, Richard Burtonnel, Ringo Starral és még jó néhány hírességgel a magazin-címoldalakról.

A farsangi évad utolsó napján a százötvenedik jogászbál szereplői úgy este kilenc, fél tíz körül a kocsifelhajtókra egymás után puhán gördülő autókban, taxikban érkeztek. Már a rendkívül elegáns bundák (melyeket tulajdonosaik szinte demokratikus egyszerűséggel, magától értetődően viselnek) prémjei, a cipők lakkján bádogszerűen csillogó neonfény, egy-egy kabáthajtókából nyaklövészként felvörösülő csokornyakkendő is jelzi a bekövetkező órák kivételességét. Ezt látszik alátámasztani a meghívók szövegezése is, melyeket az emeleti bejáratnál kell felmutatni két szmokingos fiatalembernek. A szöveget terjedelmi okokból nem közöljük. Elég legyen annyi, hogy tartalmazza a báli vezérkar hosszú lajstromát is. Ugyanis a bált tizennyolcan védnökölik, társadalmunk köztisztvisletben álló személyiségei fővédnöki és védnöki rangokban.

A díszes meghívókat az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Jogtudományi Kara Kommunista Ifjúsági Szövetségének Végrehajtó Bizottsága (ELTE JTK KISZ VB) adta ki, s a szmokingba öltözött fiatalemberek s jó néhány estélyi ruhás csinos lány – ruhájukra tűzött ezüstparagrafus különbözteti meg őket a vendégektől – az ELTE JTK KISZ-szervezetének aktivistái. Ők a házigazdák, a bálrendezők.

Feladatuk a meghívón feltüntetett személyiségek megkeresése, felkérése a védnökség elvállalására, a meghívók ellenőrzése, termék, asztalok foglalása. Magabiztos fellépésük, sima járásuk, udvarias, előzőkeny mo-

doruk, tartózkodó jelenlétük keretét, biztonságot ad a bálnak. Együttal jeles bizonyítványt állítanak ki az őket nevelő egyetemről, s annak ifjúsági szervezetéről.

Az elmúlt években jó kereseti lehetőségnek számított egy éjszakára bebújni a bérelt szmokingba. Nyolcvan forintot jelentett a hajnalig tartó szolgálat, s az éjféli vicclap bevételét (a dékán száz forintért szokott venni, mesélik, s mások sem maradtak el sokkal mögötte) és ingyen italt.

Ma a rendezést társadalmi munkában, önként végzik az egyetem KISZ-istái. A bál főrendezője maga az ELTE JTK KISZ VB szervező titkára. Szmokingos, selyeminges – az ing nyakában briliánsstű – alakja felfel villan a bál valamennyi színhelyén. Rendezőket, pincéreket irányít. Tárgyal a szálloda vezetőivel, alkalmazottaival, zenekarokkal, táncosokkal, művészekkel. Több tízezer forint forog a keze között, nyilatkozik a tévének. Nincs fennakadás. Talán nem jósolunk szerényen, ha azt mondjuk, tíz-tizenöt év múlva miniszterként, államtitkárként vagy valamelyik megye, város vezetőjeként látjuk viszont a most négyedéves joghallgatót, mert már itt is tehetségesen mutogatja oroszláncörmeit.

Lépünk beljebb a fogadóterembe. Ide tíz, fél tizenegy körül érkezik a bálozók nagy része. Utánuk csak különcök szállingóznak éjfél felé, akik nem – vagy még nem – érzik magukat a jogászbál honos polgárainak (s ezt merev arccal, fejek fölött pásztázó tekintettel szükségesnek is érzik – a publikumnak, maguknak? – hangsúlyozni). De valamely oknál fogva elkerülhetetlen számukra, hogy megmártózzanak e forgatagban. A hivatalos megnyitótól számított (kilenczor volt!) – gondosan kiszámított – félórás-órás késés is a báli szokások közé tartozik. A bálozás közösségi, tehát társadalmi tevékenység. Üres folyosókon csellengő mameukok, szerszámaikon igazító hangászok, lázasan rohángáló rendezők társaságában, hosszú percekig megbámult csillárok imbolygása alatt tétferegni nem mulatság, és felesleges is, mert a jelenlét csak mások jelenlétével nyerhet értelmet.

Míg a jelenlét folyamatos állapot – egész hajnalig tart –, addig az érkezés mozzanat csupán, mely rövid és visszafordíthatatlan. Megpróbáljuk leírni.

Visszakapják a fiatalemberektől a diszkréten félbeszakított meghívót (emlékbe kell), a ruhatárhoz vonulnak – ez három-négy lépés –, kigombolkoznak felsőruháikból, a hölgyekét lesegítik; átadják az egyenruhás fiúnak, komótosan elrakják a tikettet a retikülbe, szivarzsebbe, esetleg valami utasítást mormolnak a bunda, a kalap, boa szakszerű elhelyezé-

sére vonatkozóan, hátat fordítanak a pultnak, megint tesznek három-négy lépést, köszönnek egy-egy felbukkanó ismerősnek...

Az ötödik-hatodik lépésnél feltétlenül véget ér a megjelenés hódító varázsa, mely rövid, mint minden igazán nagyszerű dolog az életben. Vagy úgy ér véget, hogy barátaikkal találkoznak az érkezők, köszöntik egymást, kezet nyújtanak, és beszélgetésbe elegyednek, vagy átlépik a süppedő szőnyegpadlóval borított tágas foyér határát, s elvegyülnek a folyosói áramlatban. Bárhogy hátráltatják is, ennek a hetedik-nyolcadik lépésre be kell következnie. De ha nem hagyják el azonnal a fogadótermet, nem tesznek egy tiszteletkört, nem nézik meg, kik vannak jelen, ha a tapétázott falnak támasztják a hátukat, vagy leülnek a puha fotelgarbitúrába, s rágyújtanak – nos, ebben az esetben is kénytelenek megfordítani tekintetüket, mégpedig a ruhatárpult irányába, mert ez a terem úgy épült, hogy a tekintet mágnesként csak az újonnan érkezők felé vonzódhasson –, akkor is visszavonhatatlanul egyesülnek a jelenlevőkkel, akik nélkül megjelenésük fabatkát sem ért volna. Zúgó, morajló közzé, jelenséggé lesznek, amelybe úgy vethetik magukat az újonnan jövők, mint felhevült, forró test a simogató tenger hullámaiba. Fél perc. Jól kiélezve, elnyújtva minden részletét – természetesen nem első bálozókra gondolunk –, eltarthat egy egész percig is: valódi főszerep. Mindenki majdnem egyenlő eséllyel, demokratikusan indul, s a legelőnyösebb színben igyekszik feltűnni. Ez többnyire sikerül is, mert az alkalom nagyszerűsége orrcimpát tágító büszkeséget, egyenes derekú tartást, ráncokat eltüntető frissességet ad, izgalmas pihégest a kebelnek, megfíjtó ruganyos lépteket. Fél perc, perc boldogság; s milyen ritka a tovalebbenő pillanat. Ugyanis az Intercontinentalban csak egy bált rendeznek évente, a jogászokét.

Jönnek a fővédnökök, védnökök, professzorok. Kíséretükben újabb szereplők, epizodisták tűnnek fel. Mindjárt az oldalukon a feleségek: Rothschild Kláránál szabatott ruhákban, a történelmi tradíciókat aláhúzó, békebeli ékszerekkel, feltűnő fiatalságukkal vagy fej fölé nyújtózó magasságukkal ellensúlyozzák párjuk egyszerű sötét ruhás vagy szmokingos alakját. Tündöklő lányaik büszke hercegnők, merev derekú lovagjaikkal lépdelnek, és a trónörökösök. Előkerül a statisztéria is, tömegből kiváló tisztelők, ismerősök s az udvarias rendezők, akik lesegítik a kabátot. Előkerül a főrendező is (honnét tudhatja, ki mikor érkezik? Megfigyelők, összekötő futárok jelentik?), s kezet szorít az újonnan érkező notabilitásokkal. Itt van a derékhad: híres ügyvéddinasztiák, mi-

nisztériumi emberek, nagyvállalataink, városaink vezető jogászai (az országban csak egy hivatalos jogászbált tartanak).

Noha az Egyetem KISZ-szervezete rendezte a bált, itt kevés hallgatóval találkozhatunk. A részükre kiadott, kedvezményes, hatvanforintos belépőkből jóval kevesebb fogyott el, mint a százforintosokból. A diák résztvevők közül is a legtöbb az idén végzett.

Két hete fejeződött be a fárasztó államvizsga-időszak. Már „dr.”-t írnak a nevük elé az indigóval gépelt önéletrajzok alá, amelyeket mint rendkívüli és meghatalmazott követeket bocsátanak aggódva útnak a négy égtáj felé, azzal a fontos megbízatással, hogy küldőjüket a legszebb színekkel fessék le. Esetlenül, egymáshoz húzódva csetlenek-botlanak a szárnypróbálgatók e világban, ahová a csodálatos ifjúkor küzdelmei után bejutottak.

Rajtuk kívül egy-két harmad-, negyedéves forog itt olyan természetességgel, mintha az egyetem folyosóján vagy a menzán sétálna. (Bár e helyeken találhatók a legkevesbé.) Ők az egyetem krémjét képviselik. „Von Haus aus” könnyedségük, legújabb divatot havonta követő ruháik, kapcsolataik (köreik, berkeik), nyugati utazásaik, tengerparti barnaságuk beszéd, figyelem tárgya: néma irigylésé, őszinte csodálaté, féltékeny gyűlöleté, mely a felszínen vazallusi törleszkedésben nyilvánul meg.

Viszont jóval nagyobb számban jöttek el az egy-két éve végzett diákok, az egyetemről, ha halványodón is, de még ismerős arcok, s lám, itt van S. M. is, akit mint nőt senki nem vett észre a négy és fél év alatt, a bizonyítékkal: a férjjel. Lángoló vörös, csíkos selyem estélyi fedi S. M. roppant termetét, felstósolt melle fölött meztelenül pislákol a tejszínű bőr. Mint győztes hadvezér, vonsozolja a pocakos, nála fiatalabb és álcsonyabb uracsot, miközben az nem tudja levenni a szemét a szembejövő nőkről.

Olaszosan öltözött ügyvédjelöltek, a legkülönbözőbb színű, tűzött zsebű, széles hajtókás öltönyökben, csipkeingben és széles nyakkendőben, zsebbe akasztott hüvelykujjal viszik a szót egy-egy népes társaság közepén. Hosszú hajuk – ha rendezettebben is – kicsapongó ifjúságukra emlékeztet. De az állak alatt már megtelt a bőr, s biztonságot, tekintélyt adó tokák fejlődését ígéri; a most divatos, patkós csatú öveknek kemény, férfias hasak feszülnek.

Ifjú jogtanácsosok, fogalmazók – kínos ünnepélyességük poros gyárudvarok, sivár irodák, rossz szagú és öltözetű emberek közelségét szeretné erre a napra soha meg nem történtté tenni – lázasan rohangálnak,

ismeretséget újítanak, információkat gyűjtenek a bál hevében, könnyelműen tett ajánlatokat, találkozókat kapnak, csikarnak ki. Sóvár, éhes szemük előtt jobb állás, nő, kocsi, külföldi kiküldetés délibábja.

De szó sincs arról, hogy a bálban kizárólag jogászok és hozzátartozóik mulatnának. Talán felét teszik a társaságnak. Nagyon demokratikusan mindenki megvásárolhatja a meghívót, aki úgy érzi, itt a helye.

Szélvészkként száguldozik a cingár, nyafogós hangú irattáros fiú a Fővárosi Bíróságról havi ezerhétszáz fizetéssel. Talán a bál legválasztékosabb dandyje. Sötétzöld, franciabárony öltönyt visel, hozzá csontszín selyeminget, csokornyakkendőt, magas talpú lakkcipővel. Négyeszeri jelentkezés után immár a jogi egyetem büszke estis hallgatója. Noha az első félét nem sikerült elvégeznie (nem abszolválta), jövőre megint jogában áll elkezdni – s így öröme továbbra is felhőtlen. Az a fontos, hogy már bent van. Talán a római jogi stúdiumainak hatására – amelyeknek végül is ezt a kényszerszünetet köszönheti; az ismételt bukással, azaz „in integrum restitucióval” – kever majdnem minden második mondatába ilyen, s ehhez hasonló kifejezéseket: „de facto”, „de lege ferenda”, „ad acta”, „non plus iuris”...

Kevesebb szerencséje van Z.-nek, aki itt a foyer-ban, fotelban terpeszkedve fogadja nyájasan nagyszámú ismerősét. Soha el nem múló nagy szerelme a jogi egyetem.

De mint az a nagy szerelmekkel lenni szokott, viszonzatlan ez is. Jó állása, csinos felesége, lakása, kocsija van (egy ktsz-nél osztályvezető-helyettes), s a boldogságához csak a doktori cím hiányzik. Az MTK leg-hűségesebb szurkolói közé tartozik. Sokszor vidéki meccsre is lejár. A lelátókról jó néhány jogászt, joghallgatót ismer. Egész évben rendszeresen szállítja nekik a legtitkosabb híreket a csapatban történő változásokról, összeállításokról, új igazolásokról, edzőcsere lehetőségéről, a játékosok magánéletéről. (Z. rádióknak is hívják.) Májusban, amikor a hangulat általában tragikusan komor, szükség van a legnagyobb összefogásra, mert az MTK csak akkor maradhat az NB I-ben, ha makkabeusi győzelmekben szerzi meg az utolsó pillanatokban hiányzó pontokat, Z. a félidőben szomorú pofával félrevon egy-egy apokaliptikus látomásba borult drukkertársat: „Szólhatnál a faterodnak”, „nem tudtok semmit az idei felvételirol?”

És itt vannak a lányok, párosával, unokatestvérekkel vagy régimódián, szülői felügyelettel. Már láttuk őket tavaly is, s az idén az orvosi, fogorvosi bálokban. Kis nejlonszattyorral rögtön ruhatár után a toalettbe vo-

nulnak, hogy az összes festék a lehető legfrissebben kerüljön a bájos arcra, amelynek egy doktorkát kellene ma rabul ejtenie. A felpakolt púder, pirosító, a bedörzsölt desodor, a kölni édeskés, frivol illata lengi be az estét.

S hosszan folytathatnánk a jelenlévők felsorolását: rangos esszéíró, NB I-es futballista, akinek neve után néhány év múlva a szpíker oda-biggyesztheti a futballpályán különösen szépen hangzó dr. szót, divatos zenekar egykor komoly dzsesszt játszó orgonistája, a belváros egyik legismertebb szépfíúja, aki már gépkocsi-üzérkedés ügyben bemutatkozott jól szabott zakóiban a szürke, elnyűtt emberekhez szokott Markó utcai tárgyalótermekben... nem hagyva ki a krónikás személyét sem, aki ha azzal a szándékkal tartózkodik is itt, hogy kívülállóként tudósítson, jelenlétével mégis szentesíti mindazt, amit bemutat. Így ő is egy arc a tablóról.

Tágítsuk ki pupillánk! Csavarozzuk homályosra szemünk látsövét! Az alaktalanra ködösülő színes rongyszötteben az arany és az ezüst sziporkázása uralkodik. Tört arany, ezüsttextilből készült retikulókat, karcú topánokat, viselője görbületein kígyózó, villódzó szálakat nagyít ki szemünk lencserendszere. Igazgyöngyöket, fényeket sokágú sugárra bontó köveket szerelmesen körülölelő nemesfémeket. Mint festményt a keret, úgy foglalja egybe a báli közönséget e tündöklő csillámlás. S mindez továbbosztozik, hatványozódik a méltó környezet: kilencágú gyertyatartók, mennyezetig érő tükrök, finom alpakka étkezészetek, műmárvány oszlopok, pezsgősvödrök, prizmaüveg-fűzésű csillárok felületén. E ragyogás tündöklő glóriát, védő Saturnus-gyűrűt von a jól berendezett világ köré, amely mint léghajó libeg fel az 1975-ös budapesti éjszaka égére.

Azt mondtuk, jól berendezett világ...

A bál rendelkezésére áll a szálloda valamennyi vendéglátóegysége. Csupán a tetőbár nem a jogászok kizárólagos birtoka, amely tompa vörös fényeivel, mint agyonvirrasztott korhely szemhéj, mered a város fölé. A teremk bére egy fillérbe sem került; a rendezőségnek nyolcvanezer forint fogyasztást kell biztosítania. Ez nem könnyelmű ígértet a legendás jogászvirtus ismeretében.

Az idősebbek, a rangosabb személyiségek a Rendez-vous étteremben foglaltak helyet. Itt a dékán, s körötte a professzorok. Pezsgők fagyoskodnak az asztalsarkon, de zömmel borokkal sürgölődik a zöld kabátos pincérhad. S a jó magyar nedűk keltette nemes szenvedélyt, mulatókedvet cigányzenekar gerjeszti tovább.

Vajon honnan tudja itt, az Intercontinentalban a cigány a jogásznótát? Ezt a büszke céhindulót, amit már az egyetemre belépéskor kötelező fújniuk a tanulmányaikat kezdő ifjaknak? (Kalocsára, az előfelvételizések laktanyájába a nagy dékáni fekete Volga repítette a tömött sörösrekeszeket, hogy gőzük mellett buzgó, nagy tudományú tanársegédek hirdessék az ígét, tanítsák a jogásznótát a kultúrteremben összegyűlt kiskatonáknak, akik talán először hánytak aznap este részegen, boldogan dülöngélve, énekelve a felejthetetlen melódiát.)

Mindenesetre a kísérlet begyakoroltnak tűnik. A „sárgarigó, rozmaringos galambom” refrénnél a primás arca felfénylik, mintha a lánya lakodalmán húzná. Az énekesek – a terem közepén üvegektől, poharaktól ellepett, hosszú asztalnál – őszbe forduló, vörös képű férfiak, kivágott estélyikben hölgyek mindegyik korosztályból, s köztük elvételre mutáló hanggal egy-egy bársynos arcú ifjú. Kezek, karmestervezénylők, mutatóujjal eget döfködők, papírpénzt lobogtatók, kezek vajsín meztelen női háton – az arany pecsétgyűrűt benövi a szőrrel borított vöröslő hús.

Csettintő, cigánynak intő kéz. A vállból, mint bicskapenge, kinyúlik az alkar, s ezzel egy időben úri beidegződéssel befelé fordul a kézfej, s megkezdődik a hüvelyk- és középső ujj főszerepe, a két felső ujjperc szorosan egymáshoz tapad, majd lassú, ráérős elválással, elmozdul egymástól, s hirtelen a középső ujjperc – sás az áldozatra – nagyot csattanva lecsap a tenyér kemény peremére. Majd megint becsukódik a bicskapenge, hogy ismét megvillanjon a barnás, gyertyalobogásos félhomályban. „Ne sírj kislány olyan nagyon, nem ütik a jogászt agyon”, vágódik a mennyezetnek a kiáltás-ének.

A cigánybanda sűrű hajlongások közepette elbúcsúzik a társaságtól (később visszajönnek), s átmegy a dékán asztalához. Kérés nélkül rákezd e jogásznóta bevezető taktusaira. „Ha az isten jogász volna, sárgarigó...” stb. A dékán leinti. Kisvártatva bús magyar nóta sikolt fel a hegedűn.

A magyaros motívumú étteremből kilépve rögtön amerikai stílusú bárba fordulunk. Rafinált, buja fények dideregnek a sötétből, misztikus csillogást adva a bárszékek csóvázainak, a pult mögött sorakozó üvegeknek. Napoleon-konyak, hosszú szipkából cigarettázó hölgyek, mixer, deresedő halántékú, bronzbarnára lesült negyvenes férfiak, süppedő falról falig szőnyeg, kihajtott magas nyakú ingben apacs selyemsál, Marlboro, kopogó jégkockák.

A Pest-Buda Teremben sápadt gyertyafénynél vacsorázó párok, társaságok – diszkrét edénycsörgés. Mindjárt a szomszédban, a Diana Te-

remben – a falon medvebőrök, vaddisznófejek, régi vadászpuskák – lemezlovas kíván „kellemes összesimulást” David Bowie, Mungo Jerry, Slade slágereire. Az egyenritmusú, egyenbasszus dübörgés, trombitarecségés kíséretű számokra az egyik lábról a másikra riszálva nehezedő egyentánc járja. Kibomlott nyakkendőszárnyak verdesnek, zsíros, ve-rejtékező arcok himbálózhatnak függetlenül törzsüktől, néhányan leve-szik a zakót. A zsúfolt helyiségben állandó jövés-menés. Cserélődnek a párok. Benéznek az idősebbek is: „Valami beates buli van itt, ezt meg kell nézni.”

– Te hová mész? – hajol át egy szőke, nyírt szakállas fiú a szomszéd pár nőtagjához.

– Fogalmazónak. Polgári tanácshoz a fővárosra. Jövő héten kezdek.

– Halálra ütheted-verheted az írógépet.

– Te?

– Egyes AKÖV – a fiú jelszava.

A földszinti Intermezzo eszpresszóban is lemezprogram forog. Vezetője T. M., idén végzett joghallgató. Három évig ő szervezte a maga kitalálta, kiharcolta jogászklub zenei műsorait. A másik lemezlovassal el-lentétben ő nem kap honoráriumot, viszont tizenöt barátját behozhatta ingyen (azzal a kikötéssel, hogy vendégei öltönyt húznak). T. M. már hetek óta kéregeti kölcsön a lemezeket, hogy méltó összeállítással bú-csúzzon lemezlovasi pályafutásától. (Matematikai módszerek bevezetése a bűnözés-megelőzésben lesz kutatási feladata jövőre munkahelyén, a Kriminológiai Intézetben.) Elvis Presley, Beatles, Rolling Stones, Troggs, Illés, Omega, Kex lemezeit szólaltatja meg. Közben – a zene kí-séreteként – fakeretes vászonra színes diákat vetítenek: hullámtarajt gyöngyszemesővé fröcskölő vitorlás hajó, a tenger végtelen kékje, zöldje, majd a T. M. rendezte első, hazai szabadtéri örömuzene fotói jelennek meg: Ráduly Mihály jóságos manóarca viaskodik a fuvalával. Orszáczky összevont szemöldöke alól kiált a mikrofonba – képek a közönségről: nagy szemű barna lány figyel összefont karral, gesztenyeszín dús hajső-rény, s színes láncok ömlenek kék trikójára. T. M. barátai csendesen ülnek. Kevés a táncoló. Egy pár rock and rollba kezd, de a szám felénél abbahagyják. Kissé merev, ünnepélyes tartással ülnek, állnak. Mint a falon függő Gross Arnold-festmény szomorkás-bohókás alakjai, melyek kísértetként gomolyognak elő a homályból: nagyvárosi házak, cirkuszi épületek, bánatosan hátratekintő lovak, sín nélkül távolba rohanó ólo-komotívok közt idegenül lebegők, mint a semmigyökerű, szívlobbú fák,

szívindájú bokrok semmiárnyékában árválkodó könnyes szemű ember-kék, kiknek angyalszárny türemkedik ki zakójuk hátából.

– A műsor éjfélkor kezdődik a bálteremben. Már futótűzként elter-jedt, hogy valami spanyol táncbemutató lesz, s így mindenki siet, ki ne maradjon a látványosságból.

Elhízott dizőz mutatkozik be konferansziéként. Kezdetnek anekdo-tákat mesél művészetéből. Egyelőre a poénokon csak maga nevet. A közönség aktivizálására megkérdi egy arra haladó rendezőtől:

– Hová siet fiatalember?

Az nem tud mit válaszolni.

– Be kell azt osztani – figyelmezteti játékosan. (Halvány derű.)

Végre bejön egy férfi meg egy nő, s elénekelnék két angol számot, mi-közben megpróbálnak egyformán mozogni, forogni. Jó helyzetben van-nak azok, akik itt foglalhattak helyet. A terebélyes asztaloknál kényel-mesen figyelhetik a vacsorarom fölött Hacsek és Sajó párbeszédét.

A konferanszié Mensáros Lászlót jelenti be. És tényleg. Bejön Men-sáros. Jóságos tanár úr, görbedt háttal, szerényen. Ezüst szakállas, méltóságos arcával meghajol. Elénekel négy kuplét. Nagy taps közben ki-vonul, majd a műsorvezető külön kérésére visszajön. Megcsókolja pufók kezét, a mikrofonhoz lép. „Gyere, ülj kedves mellém” – éneklí át-éléssel.

A jól sikerült program a konferanszié magánszámával zárul. Régi slá-gereket énekel, s biztatja a közönséget, hogy tartsanak vele. Vele tartanak. Legvégül tar koponyás, idősebb urat emel ki a tömegeből, s lángba borult homlokára cuppanós csókot nyom... Taps, taps, taps.

Rövid, várakozásteljes szünet után arany csipkés, halványkék, rózsaszín tüllruhás lányok balettcipőben tipegnek a színre, s testhez álló fe-kete nadrágban, csokornyakkendőben kis, gömbölyű ülepű fiúk. Egy amatőr táncklub tagjai. Jön a spanyol tánc. Hosszas összpontosítás után, recsegő magnóból felhangzik a zene. Futják a kűröket. Kínosan kidol-gozott minden lépés. Stilizált társasági táncgyakorlatok: slowfox, ke-ringő, rumba, shake. A kis tüllszoknyák szédítő sebesen forognak, s a szebb jövőről álmódó adminisztrátor lányok ványadt combja fölött ki-villan az alsónemű. S a gyakorlatok végén megszólal a jól ismert bolero-dallam is.

Szétoszlik a bálterem közönsége. Tetőpontján a hangulat. Boldog vo-nulás teremről teremre. Megízlelni mindegyik aromáját, csipegetni mér-tékkel, harmonikusan. A Rendez-vous étterembe bemerészkedett, de a

notabilitások asztalaitól tisztos távolban letelepedett fiatalok hangos nótáját kénytelen leinteni a főpincér.

Közben átszerelték az erősítőket, egy óra múlva az új Illés-zenekar vonul a pódiumra. Musicaljüket adják. Illés Lajos kamaszarc-kövélete egykedvűen imbolyog az orgona fölött.

Egy emelettel lejjebb, ugyancsak az ő együttesének – a réginek – dalait halljuk: „Láss, láss, ne csak nézz!” T. M. szinte kommentár nélkül teszi korongra a lemezeket. „Elszállt egy hajó a szélben”, „Szeretnék visszamenni hozzád, kedvesem”... T. M. a mikrofonba szól: „Gyerekek, most a nagy halottak következnek.” Jimmy Hendrix gitárja cikázik, sikong, pányvázza körül a félhomályban imbolygó alakokat, Janis Joplin érdes, fájdalmasan nyüszítő hangja; elvérzett forradalom, Jim Morrisoné őszi erdőkben halomra hordott és meggyújtott avar torkot kaparó, keserű füstje.

Három óra körül kezdődik az elvonulás. Először az étteremből. A pincérek hajtogatják az abroszokat, hordják az üvegeket, poharakat, tányérokat. A fizető F.-fel vitatkozik, aki arról nevezetes, hogy a három hónapja tartott ballagóbálon egy asztal tetejéről (mely később türelmét vesztve összerogyott alatta) vezényelte ugrálva a végzősök egyik csoportjának az „Akácos út, ha végigmegyek...” kezdetű honfibus dalt. F. most fehér arccal rángatja csokornyakkendőjét, s kéri, hogy engedjék el megkeresni a kollégáját, aki azt ígérte: állja a számlát. Bolond lennék – mondja a fizető –, a másik asztaltól kétezer forintot cechhel lógtak meg. Előkerül a főrendező (mindig, amikor kell!), F. hosszú tárgyalások eredményeképpen szabadul.

A disc-jockey programok négykor érnek véget. Megkezdődik a tolongás a ruhatáraknál. A bálterem háromnegyed részében húzódó asztalok sora elnéptelenedik. Letarolt damasztterítón borpecsét, kidőlt cigarettahamu, leégett gyertyacsonkok, poharak ölében alvadt vér a maradék, egykor büszkén nyújtózó pezsgőspalackok üresen ásítoznak. Eljött a kéesszürke hajnal, s koszlott, sárga fénné olvad a csillárok gyulladt tekintetében.

Megtermett asszonyág panaszkodik a hamutálcákat ürítő pincérnek: – Nem, nem tudom az istennek se férjhez adni. Nem kell senkinek. Hát kell is ez valakinek? – pillant elkeseredett dühvel mackó formájú lánya felé, aki mellette megvert kutyaként, csendesesen összehúzódva ül, szemében „úgyis mindegy” megtört fénnel.

De még a Nautilus együttes hajnali ötig játszik. A zenekart, mint pásztort a birkák, veszi körül a bálozók megfogyatkozott serege. A legbel-

sőbb erődbe visszavonult ostromlottak elszántságával járják a táncot. Megállíthatatlanul döng-dong a basszusgitár, gépfegyvertűzként zuhog-nak végig a bőrökön a dobverők, s a kedves kis, fekete szakállas gyerek meg énekl: „Óh, óh Mexikó, óh, óh, Mexikó, óh óh.” Csodálatos ez az utolsó tánc. Atya és fia egymás mellett. Az idős szmokingos úr is, dús keblű harmincas fiatalasszonnyal, a slowfox sasszélépéseit igazítja az új idők új ritmusához, arcán elnéző, játékos mosoly bujkál. Közvetlen mellette vállig erő hajú ifjú, a legújabb figura szerint – csettintgetve, bokázva, térdet csapkodva egy víg duhaj. Kibomlott frizurák repkednek, önfeledten dobálóznak a keblek, fenekék – ki törődik most ezzel –, zihálások zakatolnak, mosoly, megértő testvérieség, „ma mindenkit szeretek” az arcokon. Nem, nem lehet abbahagyni, hogy: „ÓÓÓ Mexikóóóó, ÓÓÓ, Mexikóóó.” S fönn a fiúk csak énekl, hangszereiket a nyakukon lóbálva, s tapsolnak hozzá. Csak, csak, csak, csak, csak, csak. A végzős évfolyam legostobább nője egy vadidegen nyakába borulva borgőzősen ezt lihegi: „Hívtak a polgári jogi tanszékre tanársegédnek, de inkább kívárom, míg Pesten lesz ügyvédi státus, de lehet, hogy elmegyek a külügybe segédattasának...”

Nem tudni, kinek jut eszébe a nagyszerű ötlet: most vonatozni kell. S már ugrálva kígyózik is körül a vonat a halott asztalok folyosóin. Mind egy, hogy kiére, csak tedd valaki vállára a kezéd, és ugorj te is, Ó Ó Ó, Mexikóóó, Ó Ó Ó, Mexikóóó, ifjú és vén, nemre, rangra, beosztásra való tekintet nélkül, egyenlőségben, testvériesen, szabadon, erre, hogy: Ó Ó Ó, Mexikóóóó, Ó Ó Ó Ó Ó Ó...

Ekkor belisztezett arcú és álarcos, színes maskarába öltözött csapat áramlik a terembe. A mosdókban öltözhettek át, mert ilyen hacukában nem jutottak volna túl sem a portán, sem a meghívót kezelő szmokingos fiatalembereken.

Két csizmás, zsinóros nadrágba, frakkba öltözött, nyúlász kalapos, kikent-kifent bajuszú legény dobbant fel egy-egy asztalra, s ott a kalocsai cifra marsot döngetik sarkantyús lábbelijükkel, ezt a versikét harsogva:

*Sírhatsz kislány ott a csapon
Most ütjük a jogászt agyon
Sárgarigó rozsmaring
Ásó-kapa, nagyharang
Csuhaajja, csuhaajja*

Nagydarab, testes leányzó kapja el az apró termetű dékánt, s addig szorongatja, míg az arca tele nem lesz rúzsfolttokkal. Egy miniszteriumi osztályvezető szénnel bajuszt kap egy Harlekinnek öltözött fiútól. Har-sány jókedvvel, kacagással áramlanak a jövevények, nagy csengés-bon-gással, mert mindegyik ruhájára, sapkájára karácsonyi csengettyűket varrtak. Tánca ragadják a megvert kutyaként sunyító, mackó formájú leányzót, egy mókás srác zsilettpengével elvágja a harmadik évfolyam legegészségesebb hölgyének merészen dekoltált estélyi ruháján a pántokat. A keblek, melyek az imént még oly kívánnivalóan pihettek az ügyesen szerkesztett kosárhálóban, hogy két ügyvédet, egy magas helyen dolgozó jogtanácsost s egy prosztót, de nagyon sokat kereső tsz-jogászt (taxival jött Bicskéről) ugrasztottak majdnem egymásnak – most lúdbőrösen fittyednek a vézna mellkasra. Közben a zene szól, leállíthatatlanul.

Csat, csat, csatcsatacsatcsat, verik össze a tenyerüket a zenészek, s mintha sokszálú drótokat rángatnának: a vonat tagjai erre a ritmusra vonaglanak.

Óriási rúd vörös krepphengerrel szalad végig négy izmos fiú, s lo-bogva tekeredik le róla hatalmas, vörös zászlóként a papír. A rángatózó vonatot rohanják körbe, keresztül-kasul, míg be nem fedi őket. Kinyitják a talpig üveg, roppant ablakszárnyakat. Friss levegő áramlik be. A vörös papírba bugyolált vonat eleje már egy lépésre az ablaktól... – képzeli maga elé a jelenetet egy szakállas, hosszú hajú fiú, T. M. évfolyamtársa, barátja, egyike az ingyen belépőknek, homlokát a talpig üvegnek nyomva.

A lábadozó napfényben már hernyóként kúszik odalenn az első vil-lamos. Szemben előrajzolódik a királyi palota óriási tömbje, egyre job-ban kivehető a bástyafalak, tornyok, tetők csipkézete is, s a két kroko-dilpofájú daru közti térben hízó, magasló Hilton Szálló építkezése.

1975

ORPHEUSZ PÁRIZSBAN

A Boulevard St Michel s a Rue

Cujas sarkán egy kissé lejt a járda.

Nem hagyatalak el gyönyörű

vad ifjuságom, hangod mintha tárna

visszhangzana, szivemben szól ma még.

(Radnóti Miklós: Páris)

(Györe Balázsnak és Antoine Chambard-nak ajánlom)

Már másfél hete lejárt a kint-tartózkodási engedélyem érvényessége, amikor féléves észak-afrikai csavargás után – életemben ötödik alkal-mal – Párizsba érkeztem egy esős szombat reggelen. Hétfőn végig-caplattam a több metrómegállónyi hosszú St. Jacques utcán, hogy újabb fél évre-évre hosszabbítást kérjek konzulátusunkon. A válasza fél évet vártam (azóta sem érkezett meg), s ezalatt a bizonytalanság kínjában – bármikor jöhetett volna a verdikt, hogy azonnal jöjjenek haza –, de végre mégsem turistáskodva: *éltem*. Mohón tömködtem-gyömöszöltem ma-gamba Párizs ízeit-illatait-eseményeit, de főképp hangjait, mert egykori rockújságírói mesterségem még ki nem pusztított örökségeként úgy jár-tam-keltem, mint egy fontos megbízással ellátott kiküldött tudósító. Régi ösztönök, megkövesült reflexek dolgoztak tovább bennem, s mint lakmuspapíron bizonyos vegyületek hatása: kiszínezték-meghatározták napjaimat. Ezeken az eszelős megrögzöttségeken, úgy látszik, nem vál-toztattak sokat a sivatagi oázisokban, arab kávéházakban, „hamma-mok”-ban eltöltött hosszú hónapok, nem perzselte fel egészen a vakító színek-kontrasztok lenyűgöző mindennapi színháza, az égitestek érzéki közelsége vagy a háticsiga-házzsákom vállamba mélyedő, tompa fájású súlya és beduin-nomád-könnnyű szabadsága. Épp ellenkezőleg: fölhevült szomjúsággal itták-követelték a történéseket, a színeket, hangokat, em-bereket, érzelmeket, s noha régi reflexeim – újságírói státusom –, mo-dorom Európa levegőjében újra előhívódtak, a tompított fényekben, a bonyolult torzult kapcsolatokban, a falak-kövek földarabolta tekintet-

pályák között nem találtak megnyugvást-kielégülést. Egyre türelmetlenebbül vártam valamire. Találkozásra, szerelemre; vagy ami ezzel egyenlő: egy szívenütésérzés-felismerésre, amely meghatározott irányt ad magamvesztette tétovaságomnak.

S mégis, régi megszokásból, fél éven keresztül rock- és dzsesszklubokban, fesztiválokon töltöttem estéimet, éjszakáimat, s csak a késő hajnali órákban tértem olvasnivalóimhoz. Délben keltem, s volt már két óra is, amikor magánmenümmel – tükörtojás, fél bagett, kávé, egy szál kék *Gaulloise* – végezve, föl hívtam a *Libération Section* rovatából kinézett, aznapi legígéretesebbnek tűnő koncert rendező menedzserét: „Hallo, ici un journalist hongrois...”

Nagy világsztárokat kerestem fel lakásukon vagy hotelszobájukban, interjúkat rögzítettem velük, fotókat kattintottam róluk, lázasan festettem le előttük Magyarországot, fölkelte bennük az érdeklődést és a lelkiismeret-furdalást, hogy eddig nem hozták el hozzánk művészetüket (hogy valakikkel hazámról is beszéljek). Följegyeztem címüket, hogy a cikkekből – amelyeket eszem ágában sem volt megírni – példányt küldjek, vagy elérhetők legyenek, ha a magyar rendező szervek – ajánlatomra – meg találnák hívni őket. Menedzserekkel, lemezkiadókkal ebédeltem, újságírókkal, fotósokkal ismerkedtem meg, cseréltem információkat és telefonszámokat.

Lassan már nemcsak kérdeztem, de az én véleményemet is meghallgatták; kezdő zenészeket, újságírókat láttam el hasznos tanácsokkal. Barátom lakására – ahol a hallban matracom és egy íróasztalom volt – elegáns meghívók, tiszteletjegyek, lemezpéldányok és telefonhívások érkeztek. Egy idő után protekció nélkül jutottam be bárhová – a „magam jogán” –; a *New Morning*-ban – Párizs első dzsesszklubjában –, a *Gibus*-ban (new wave-központ) előre köszönt a portás. A végén egy dzsesszmenedzser nő – azt hívén, nagy fogást csinál – belémszeretett, s noha a szeme előtt zajlott az életem, a gardrobjában hevert a hátizsákom, hónapokba telt, amíg meggyőztem, illetve beavattam (de nagy örültség volt!) kínzó-kutató töprengéseim műhelytitkaiba, abba a kételyekből font szövevénybe – hogy „ki is vagyok én”. (Ezzel persze – „immédiatement” – el is vesztettem őt.)

Ki is voltam-vagyok? Az író (újságíró) akkor is író (újságíró), ha nem ír. Akkor is dolgozik, ha kávézik, újságot olvas, olvasgat, órákig mereng ébredés után az ágyban, sétál, rágyújt egy cigarettára, sajnos, még sokszor akkor is, ha szeretkezik. Sőt. Akkor a legigazandiból író (újságíró),

ha képes nem írni. *Ha nem ismételi*. Hallgatása: írás. Mert írónak lenni nem kéziratlapok folyamatos felmutatásából álló produkció, hanem egy életforma, sorsstratégia. Ottlik Géza kifejezésével – a „létezés-szakma” munkása.

Nem éreztem magam tehát csalónak halmozott törvényen kívüliségemben. Érvénytelen útlevéllal, lejárt vízummal, minden megbízás-hátér nélkül habzsoltam-tanulmányoztam Párizs ifjúsági zenei életét. Nem hiányzott a megbízás-kötelezettség. Még az önmagam akkreditációja sem. Hiszen épp az elől menekültem a Földközi-tengeren túlra. Már itt-hon „kellett valami más”. Hogy ne írjak a dolgokról, hanem azok belőlem induljanak ki; az én írásaim legyenek maguk az alakító-változtató-építő-éltető dolgok. Mi módon, ezt még nem tudtam. Míg erre rá nem jövök, Párizsban (mint annyi magyar) vagy másutt – legalább a felé vezető út irányára –, nem mehetek haza, teljes életem színterére: Magyarországra. Még ha – elismerem – az útlevelek, vízumok absztraktumait nem az ilyesfajta konfliktusok rendezésére találták is ki.

Minden „débrouillard”-ságom és „szakértőségem” ellenére űrben lebegtem ebben a gazdag rockvilágban. Itt voltam otthon, s innen akaróztam el. S csak jobb-más híján – mert nem volt előre irányban szilárd talaj, ahová a talpamat tegyem – gázoltam át, „mint tenger fővenyén”, a rockmuzsika mellig-nyakig érő, dús szirmú-gyümölcsű bokrain, s mintha nekem – exhippi „vieux con”-nak – szólnának, köszöntöttem vad, buja ünnepeit, színpompás karneváljait. Akartam és nem akartam – mint egy túlrejt szerelmet – az *elszakadást* ettől az egész ifjúságomat megtestesítő zenétől-környezettől. (Nem beszélve a ha szűken is, de kenyert adó „métier”-től.) Azaz: logikusan végiggondolva – de sohasem kimondva –, magától az ifjúságtól.

E többszörösen közties lét nyomásában engedtem magam szabadon, bíztam hajlamaim hajóját Párizs eseményei-élményei hömpölygésére, amelynek sodra fölgyorsulásából amúgy is éreztem a folytathatatlan-ság-változás vizesésének a közeledtét.

WALPURGIS-ÉJ

Darab ideje, mint kés a vajban, hatolunk már akaratumon kívül, magunkat az események játékos sodrására bízva, a francia rockéletben, s így a vagabund felszínességekben is. Tehát kikerülhetetlen, hogy egy

könnyebb hullámocská fokra ne tegyen le s ne hagyjon ott egy éjszakára az *Actuel* rendezte monstre buli fővenyszigetén.

A hetente jelentkező vaskos, tetszetős kiállítású magazin – ahogy indulásakor hirdette is magát: a nyolcvanas évek lapja – félszázezer példányszámával a volt soixante-huitard-oknak azt a népes táborát célozza meg, akik igenis, sőt, emelt fővel beilleszkedtek. Minden hátsó gondolat, lelkiismeret-furdalás nélkül. A diáklázadások dinamizmusát, új, fiatalos formáit jól hasznosították értelmiségi, üzleti, vezetői karrierjükben, s amit belőle tovább őriznek: az a nyitottság minden newbalhéhullám s az eszeveszett kíváncsiság minden, még felfedezetlen egzotikus valami, azaz „a vágy titokzatos tárgya” után. Az életünnepe magasztos programja helyett ma beérik a hétvégi ünnepekkel, a hétköznapiak felszórólt fonákjával. Ők bezzeg nem ragadtak le 68 eszméi, dilemmái mellett. Épp ellenkezőleg: „mint rossz cipőből” léptek ki belőlük ruganyosan, s a nyolcvanas éveket is a magukénak vallják-akarják. Az évtized dekadens rothadásának finomra desztillált szeszeit is kellő áhítattal, borzongva kortyolják, s ha nem esik idő előtt a fejükre amő levegőben lógó bomba, akkor majd a kilencvenesek vámpírfogát már ma is megcsattogtató horrorshow-jában is otthonosan mozognak, illetve számukra otthont nyitnak. (Minden szkepticizmusunk ellenére ne tagadjunk meg tőlük némi igazságot, mert ha esik, ha nem esik az a bomba, mit változtáthatnak ők – mi? – ezen? Azt a várakozási időt pedig valahogy ki kell tölteni.) Bizony, nem a letűnt 68 öntépő, helyüket nem találó, bénultan toporgó Oblomovjai, hanem másfajta „kórunk hősei” ők – buzgón gyűjtenek vagyont, kapcsolatot, információt, s elsősorban mindig szomjas lelkük számára újabb és újabb, bizarrabb és bizarrabb élvezeteket. S noha – mint az *Actuel* hirdetéseiből is kitetszik – a Club Méditerranéen village-aiban nyaralnak, kegyüket a távoli kontinensekre szervező repülőtársaságok és utazási irodák keresik, az autógyárak a luxusmodelljeiket kínálják számukra, megtanulták kihasználni a computerek nyújtotta új technikai kultúrát; szívesen olvasnak elborzasztó oknyomozó riportokat a Belleville nyomorúságos arab kuplerájairól, a japánok szexuális kicsapongásairól, New York árnyairól, elmaradt rendszerek titkosszolgálatának rejtélyes politikai gyilkosságairól, az éppen aktuális dél-amerikai vérengzésekről vagy éppen a magyar második nyilvánosságról... az amerikai zsurnalizmus többnyire egyes szám első személyben írt modorában – Tom Wolfe, Norman Mailer, Gore Vidal ennek a stílusnak a klasszikusai, magyarul is olvashatók –, jó, véres-dögös, nagy látószögű objektívvel el-

kattogtatott fotók kíséretében. S persze nem hiányozhat innen a rock sem. Sőt. Körülötte mindig szaglik-sűrűsödik – ha másért nem, az iránta való felfokozott igények miatt – a botrány megbizsergető lehelete, az örület, amely számukra persze nem ön- és közveszélyes. Az új bandák, stílusok körül sürgés-kavargás, a fiatalság örökzöld pálmaágával – de legalább illúziójával – legezget.

De csitt: „Nous sommes très bons amis” (mi nagyon jó barátok vagyunk), ez a *Fête d'Actuel* jelszava, ami a belépésre jogosító badges-eken virít. Ez persze korántsem jelenti azt, hogy mindenki bevonulhatna a sejtelmesen borzongató furcsa események színterére, az *Actuel* új szerkesztőségi épületébe, amely egy tágas udvart is magában foglal. Itt, köpésnyire a Bastille-tól, a Faubourg St. Antoine-on (innen indultak börtönt, rendszert rombolni, új történelmet csinálni az egykori munkásnegyed éhes proletártömegei) ifjú exhibicionisták tömegén vergődni be a szentélybe. Hányféleképpen lehet haját viselni? Ez is a beatkorszak egyik nagy teljesítménye volt, de hogy a kopaszságot is ennyiféleképpen lehet cifrázni, az meglep. Fiúk, lányok kopaszon, a haj meghagyva középen taréjnak, tarkó fölött farkocskának, homlokban foltocskának; bordás csikokban meredeznek a sörték a koponyák gömbjén. S hol vagytok ti, hajak, aranyoszókék, éjtűzűek, tenyérbe simuló szelíd gesztenyebarnák? Ebben a világban ez nevetséges anakronizmus csupán: itt zöld, kék, arany, ezüst, esetleg piros; és ezeknek minden árnyalata tobzódik, burjánzik a fejeken. S a festékek is lekúsztak a szemhéjakról, szemöldökökről, s vagy szecessziós kacsaringókban, vagy kubista geometriákban díszítik, keltetik az egész arc felületén bemutatott személyiségtárlatot. Sokféle textíliából, bőrből, fémből állnak össze a ruházatok, amelyek nem egy, már megtörtént korét utánozzák-stilizálják-aktualizálják, hanem egy olyan korét, amely még nem volt, s csak futuroológusok, comicsrajzolók, új roksztárok menedzsereinek képzeletében él. Egy félszárú nadrágból kivillanó láb vagy bőrök, vasak mögül előpréselődött fél kebel olyan természetesen kandikál ki, mint kalap mellé tűzött rozmarin.

A fiatalokat, akik punkpompás felvonulásukkal remek díszletet kölcsönöztek az estnek, sajnos kint kell hagyni. Itt nem dívik az Ifjú Művészek Klubja vagy a magyar rockegyüttesek öltözőinek demokráciája, ahol kis kitartással az ajtó mögé lehet jutni, s így némi ital hatása alatt, különösen, ha sikerül néhány mondatot váltani egy „híres” vagy valamely színpadot már látott emberrel – lehet az akár road is –, magunk is könnyen „művészek”, a dolgok alakítóinak hihetjük magunkat. Itt az

ajtók arra szolgálnak, amire eredetileg is rendeltettek: a búzát elkülöníteni az ocsútól. Semmilyen eufória nem tűr felejtést és elnézést. Erről a nem ünneplő, de fizetett munkájukat korrektül végző rendezők gondoskodnak.

Bent ugyanézekkel a külsőkkel találkozunk, de a középkor felé hajló viselőiken érezni, hogy mindez részükről nem vértomoly. Bármikor levetkőzhető-mosható; feltehetően a jövő hétfői munkakezdetkor. (Azért ők intelligensebbek, mint akikkel elhitetik, akiknek életcéljává teszik ezt a fajta „modernséget”.) Rocksztárok, divatos szerkesztők a show business korifeusai, fullajtárjai és népes sleppjük, avantgárd művészek, Párizs összes örökifjú gazdag sznobja itt rajzik. Bennük csak azt találok üdítőnek, hogy ők legalább senkinek sem a koppintásai. Van valami felemelő abban, hogy itt állok – akár csak a Louvre-ban *Mona Lisa* vagy a *Jeu de Pommés*-ban az iskolai könyvekből, reprodukciókból ismert impresszionisták eredeti munkái előtt – az extravagáns sznobéria forrásánál.

„Az összes inutí!” – pontosítja definícióm Michel Folco, az *Actuel* fotóriportere, barátom és luciferi kísérőm ezen a színen –, amit fölöslegesnek, haszontalannak fordíthatnánk, Budapestről ismerem, ahol csövesek és punkzenekarok, „ifjú művészek” szubkultúrája feladászására repült a Gellért Szállóba, hogy az *Actuel* riportját illusztrálja. Nekem lett volna kijelölve az „intermédiaire”, azaz a közvetítő (súgó?) szerepe. Bujkált bennem a kisördög – főként a francia sajtó e témáról szóló, spanyolvaszt felfedező cikkei miatt, és a hely szellemétől vezéreltetve is (az akkor még dzsesszklubként működő Pilvaxban beszélünk meg randevút), és a csövesek helyett Petőfi napjáról meséltem, a *Nemzeti dal*ról, minden idők legnagyobb és leghatásosabb-legalakítóbb rocksongjáról. Megpróbáltam meggyőzni őket, hogy a magyar ifjúsági szubkultúráról nem lehet írni az ország történelmének ismerete nélkül, a nyelvről, irodalmáról nem is beszélve.

Felfogásommal nem arattam nagy sikert, sem náluk, sem más honfitárs „intermédiaire”-eknél, akik mint csöves- és rockszakértőt húztak ki a nekem gyártott kényelmetlen skatulyából, de Michelt – fotós- és főként *routard*-(utazó-)szolidaritás – megnyertem barátomnak.

Ő maga *routard*-ból lett a világ egyik első ügynöksége, a *Magnum* riportere. Tíz éve járta a világot – autóstopozva, alkalmi munkákból, cseccselésekből fönn tartva magát –, élményeiről előbb naplót, majd fotókat is készítve. Egyszer épp Tokióban ült egy utazók látogatta kávéházban,

amikor egy japán képes lexikon szerkesztőjének hirtelen dél-amerikai képekre volt szüksége, és eszébe jutott, hogy talán valamelyik „traveler”-nél talál. Michel megkötötte első üzletét, s ettől kezdve hivatásos fotóriporterré vált. Ott volt az *Actuel* születésénél is, egy rendkívül érdekes sztorival. A sajátjáéval. Feleségével töltött mozgalmas hét évének több mint négyszáz fotóból álló sorozatából – az ismeretség első tíz percében már volt képe róla – műfajteremtőn érdekes, rövid narrációval ellátott fotóregényt közölt. Évtizednyi fotós utazás után – fényképezett háborút, gyilkosságokat, rockfesztiválokat, dzsesszhangversenyeket, egzotikus szigeteket – otthagyta a *Magnumot*, hogy egy újabb utazásba kezdjen: egy regénybe. Nem az élményeit, hanem egy, a második világháborúban játszódó, maga kitalálta fantasztikus történetet ír Berlin esletéről. Napi nyolc órát dolgozik szigorú életrenddel, két éve Párizsból csak egy-két napra tette ki a lábát. Még egy másfél éves munkát tervez ebben a ritmusban, aztán?... Egy utazó soha nem kérdezi: „Mi lesz azután?”

A belső udvart kerítő falakon, ablakokon mókás feliratok, festmények és hiperrealista alkotásokkal telefestett roncsautók között – üléseikre intimen félre lehet vonulni – megyünk be a szerkesztőség épületébe. A földszinten különböző aktuális izmusok festményeiből, koncepcijeiből nyílt kiállítás. Hanglemezek, fotóalbumok, plakátok, színek, testek, betűk bábeli zsigbvasára közt bor és más nedűk folynak, sajtók sápadoznak, penészlének, vidám saláták pompáznak. Más helyiségekben jónők, asztrológusok, kártyavetők tartanak fogadóórát. A dübörgő rockzenében nekik van a legnagyobb sikerük. A futurista buli résztvevői mint megszeppent, vizsgájukra váró diákok, vagy az orvosi diagnózisuk ítéletéért remegők hosszú sorokban ácsorognak a legkomolyabb képpel a jövő éme ősrégi tudásának kapujában.

Az alkonyat függönyének leereszkedése csak az első felvonás végét jelzi. Jelvényeinkkel bejuthatunk az exkluzívabb fináléra, a Déligny-uszodába, amelynek egész területét, minden helyiségét kibérelték erre az éjszakára. Az uszoda tulajdonképpen egy hajó, a Szajna szürke vizén ring, mint egy fehér Fellini-álom. Közepén roppant medence húzódik, hatalmas kiterjedésű hajópalló-sivatag fedi, amelynek a végére egy színpadot építettek. Ezt körös-körül több emeletnyi kabinsor karéjozza, a sarkokban éttermek, bárók korhely fényei virrasztanak. A mai Rastignacok a kabinsorok tetején húzódó teraszétányon jugendstil korlátoknak támaszkodva kiálthatják a szemerkélő esőbe burkolózó, Seurat pontjaira szétmálló arcú Párizs képébe: „À nous deux!”

A medence víztükrén színes neonok, reflektorok tekergőznek-vilódnak, s a pallók nedves felületén rángnak tovább, hogy tócsákba, pocsolókba sűrűsödjének, erősítők sípolnak, gerjednek, és hamarosan kezdetét veszi a műsor. Női rock and roll együttes melegít be; cirmos hajkazlak, párducfoltos nadrágok, mély dekoltázsok buknak a gitárnyakakra, mikrofonfejekre, majd egy operaénekesnő drámai altja Wagner lázas bóját recitálja. Színpadra robban az új rocksztár, Sappho, aki ezúttal csak Piaf-számokat énekel, őt egy afro-reggae zenekar követi. A megszorodott tömeg zsongítóan kellemes hangulatát Zizi, a travesztita énekes(nő?) műsora tekéri végre egy kissé feljebb.

Az utóbbi évek Párizsában komoly konkurenciát jelentenek az ősi szakma és a gyengébb nem képviselőinek a nőimitátorok. Szép számmal találhatók – nem tudni, mi okból, java részük Brazíliából települt át – a Pigalle környékén, s nem kis forgalmat bonyolítanak le a Bois de Boulogne-ban cirkáló autósok között is. De tevékenységük korántsem szűkül le a prostitúcióra. Külön – „travelo” – klubjaik vannak, ahol színházi, táncos darabjaikat lehet megtekinteni, sőt nem egy produkciójuk szalonképes lett a tévéállomások szórakoztató műsoraiban is.

Zizi playback kísérettel sajátos rockszon programját énekl, táncolja, vetkőzi. Csábos mosolyok, közénk hintett puszik kíséretében el-elűnik egy parván mögé, hogy újabb parókákkal, szexis ruhadarabokkal csigázza föl a közönséget. „Encore!”, „Encore!” kiáltások közt alig tud elszabadulni, amikor női és férfi nevén bemutatkozva levonul a színpadról. S noha – talán mert távoli provincia lakója vagyok, ezért az elmaradott konzervatívizmusom – ellenkezéssel, viszolygással nézem ezt a produkció-megnyilvánulást, megérint a magát halálkomolyan vevő Zizi magánya, ebben az általa felizgatott, korbácsolt tömegben, az ő, ezek szerint végigélt-vitt tragikuma: a legbensőbb emberi értékbizonyosság: a szerelem, a nemi különbözőség természetességének elvesztése.

Punkzenekar, majd egy sodró erejű arab énekesnő, és újabb és újabb punk-new wave-bandák nyomulnak a pódiumra. Nem is lehet már tudni, ki melyik zenekarba tartozik, egymás kezéből kapják ki a gitárt, a dobverőt, de már kit érdekel ez? Mindenki táncol, szökdécsel, ugrándozik a fedélzeten, a muzsika vad dübörgészaja összekeveredik az egyre kövérebb cseppekben, egyre vigasztalanabbul hulló esővel, s lucskos, hagymázás kulimással vonja be az egy fensőbb erő rángatásaira vonagló tömeget. „Merde alors” – ha már elidegenedünk, idegenedjünk el méltó módon, vigye el a kánya – *nem lehet végigélni az életet megfigye-*

lőként –, s egy géppuskatűzszerűen megreszelt gitár staccato felugató lövedékívén elrugaszkodom obszerváló pontomról, s kivetkőzve zsebre dugott kezű kívülállóságomból, becsapódom a táncoló atomgolyóbisocskákként nyüzsgő, kerengő bolyába. Mire a régi jó – de eddig gyümölcsözően termékeny – szokásomhoz híven, két szék közt a pad alá esem – egy kopasz koponyájának tűzoltósíak réztetejeként fölmeredő taréja ellenére rendkívül kedves és barátságos, Antillákról ideszakadt fekete lány (filmvágó, a rendezője oldalán sodródott ide), valamint egy, a négyezer éves és friss bánatát egyaránt szomorú szemében hordó zsidó hitközségi iskola tanítónője közé, aki egy máshova is elkötelezett újságíró barátjától kapta a belépésre jogosító jelvényt, s ő bóját felejtendő jött el ide, mert a jövő héten lesz a válópere, és a vad férj – „pied noir” – a tetejében erőszakkal elrabolta tőle két éves kislányukat (ő, mindenütt megtalálnak – vagy én találok meg őket? – a gyermekükért küzdő anyák), és csak akkor hajlandó lefeküdni velem, tapogatózó tárgyalások és csókok eredményeként, ha megígérem, hogy nem megyek haza-viszsa Magyarországra, tehát a pusztá ígéret esetén – mert bízik bennem (jaj!), viszont azonnal – a ruhák, ezek a futurista gonddal összeválogatott jelmezek leolvadtak viselőikről, s süket csomókként hevernek a székekre, korlátokra dobva a kabinok mélyén, amelyek felszívták a társaság egy részét, a többiek festékkönnymaszatos arccal – a teremtés egyszerűségében, fenségességében – folytatják a táncot, vagy hatalmas csobbanásokkal merülnek a medence vizébe, amely hamarosan megtelik sikongó tempózókkal.

Zsebre dugott kézzel vágok át a hajnali ködben a néptelen Place de la Concorde-on, a gyönyörű mértani rendben alkotott téren, a racionalista világszemlélet lenyűgöző emlékművén – arcomat a még mindig kiapadhatatlanul permetező eső mossa –, egykedvűen, tanácstalanul: és én kinek a képébe, hová kiáltam: „À nous deux?”

„LIBÉ”

A lidérces Walpurgis-éj emlékét öblítsük le egy másik, józanabb szerkesztőségi látogatással. Keressük fel a *Libération*-t, amely a legszámottevőbb orgánuma-örzője 68 szellemének. Jean-Paul Sartre alapította ama májusi karneváli napokban, ifjú baloldali filozófus, szociológus barátával, akik – akárcsak másik perpetuum mobile művét, a *Les Temps Mo-*

dernes-t – az ő szellemében, baloldali, de pártoktól független irányban szerkesztik, folytatják.

Közel egy évtizedig a *Libé* periferikus lap volt, harminc-negyvenezres példányszámával, a diákság, a marginális értelmiség, a 68 utáni beilleszkedés problémáival küzdő nemzedék szócsöve. Mint ilyen, a sajtótörténelem egyik legszokatlanabb, legüditőbb napilapja. Kiállítása, tipográfiaja, cikkeinek hangvétele, a hétfévente közölt irodalmi melléklete tökéletesen intonálták a füstös diákkocsmák, woodstocki rockfesztiválok, ifjú értelmiségiek hajnalig tartó szócsatáit és az utcai tüntetések lelkes, trágár atmoszféráját. Legnépszerűbb oldalai az ingyen hirdetésoldalak voltak, amelyekkel az olvasótábor is alaposan kivette részét a lap arculatának meghatározásából: egyaránt kínáltak szabad helyet egy Afganisztánba, Marokkóba tartó gépkocsiba, különböző politikai, kulturális célokért küzdő „manif”-okban való részvételre, és a kapcsolatteremtés legkülönbözőbb válfajait javasolták: közös kirándulást, piknikeket és természetesen gruppensexet a méretek, különleges kíváncsiak részletes, rendkívül szórakoztató feltüntetéseivel. A végén már a *Sandwich* című heti különszámban adták ki a témánként rendszerezett hirdetések, helyet adva köztük egy-egy bő fotóanyaggal ellátott „dossier”-nak (egy-egy téma több cikkből álló körülményeinek). Jellemzően gúnyos hangú bel- és külpolitikai cikkeivel, az avantgárd művészetek – különösen a francia újhullámos filmek – méltató, támogató elemzésével, maga szervezte, kezdeményezte politikai akcióival a lap a gaulle-ista rendszer legmarkánsabb, legmélyebb ellenzői, bírálói közé tartozott.

1980-ban a *Libé* meghalt. Jó értelemben vett amatőrizmásával, fizetetlen hirdetéseivel, az egész frankofon világhoz képest szűk bázisával a nyolcvanas években már nem lehetett napilapot fenntartani. Az újságírók így is minimális bérért dolgoztak nagyon sokat – 20-25 flekket írtak hetente –, de az anyagi csőd feltartóztathatatlanul a fejük fölé tornyosult. Úgy látszott, dicsőséges évtizede után a *Libé* is eltűnik a sülyesztőben.

Foggal-körömmel kitartani 68 eszméi mellett, elkeseredett utóvédharcot folytatni az imperialista társadalom ellen annak kellős közepéből, antiimperialista eszközökkel, erkölccsel, avagy elfogadni a realitásokat – a 68-on túlgázolt történelmet –, s beépülni, integrálódni, fenntartva bizonyos szemléletmódbeli, kulturális különállást? Feladni a nemzedék álmát, az itt és most megvalósítható, elidegenedésmentes életet – egyre többen érkeznek vissza az egykori egyetemisták által Provence-ban, a Corbière és a Pireneus hegyei között alapított kommunákból (les mar-

gineaux bouzeux), hogy a nagy kísérlet után évtizedes hátránnyal megkezdjék még reménytelenebb harcukat: a francia társadalomba való újra visszatalálást –, avagy a kulturálissá szublimált értékek továbbadásával egy új nemzedék harcát alapozzák meg arra az időre, ha ismét aktuális lesz a koraszülött forradalom rehabilitációja?

A *Libé* végül is az utóbbi megoldás mellett döntött. Félévnyi pihenő, erő(tőke)gyűjtés után megváltozott formában ismét a porondra lépett. Kevésbé hasonlít a régihez. (Kiadták a régi repertóriumát, kitűnő kortörténeti olvasmány.) Külsőjében, tartalmában valódi profi újsággá avanszált, nem véletlen, hogy rövid másfél év alatt a *Le Monde* legkomolyabb, nemzetközi méretekben is mérvadó konkurenciájává nőtte ki magát. Sport-, divat-, meteorológia- és tévérovattal egészült ki, megszűntek az ingyenhirdetések, s a fizetett oldalakon lassan megjelenek a nagy cégek is. Ma már több felmérés is azt igazolja, hogy a *Libération* minden reggel ott fekszik szinte valamennyi fiatal kis- és középvezető asztalán, legyen az jobb- vagy baloldali, és a középosztályú rétegek is kezdenek megbarátkozni vele.

Megnövekedett a kül- és belpolitikai cikkek terjedelme. Hangjuk objektívabb, elemzőbb, de a baloldali nézőpont, a függetlenségi és regionális mozgalmak egyértelmű támogatása megmaradt a lap fő profiljának. A rock és a dzsessz most is elfoglal néhány kolumnát, de feltűntek mellettük a komolyzenei cikkek, lemezfigyelők.

A poprovat három-négy belső újságíró foglalkoztat. Köztük Rémy Kolpa Kopoul már a régi *Libération* munkatársa is volt, s Párizs egyik legismertebb, legtekintélyesebb rock- és dzsesszújságírója. A kívülálló mégis a bévülálló szemével ítélhet: ő írta a legelfogadhatóbb francia cikksorozatot – *Rock au pays de Bartók* címmel 1979-ben – a magyar ifjúsági zenéről. Vonzalma, érdeklődése a kelet-európai ifjúsági zene iránt régebbi keletű: egyike volt a *Kolinda* európai, sőt világsikere megalapozóinak.

Franciaországban az újságírók nemcsak megfigyelő kritikusként tevékenykednek, hanem ha egy zenekar vagy stílus nagyon is szívügyük, a dolgok aktívabb alakítói is: menedzserek, producerek egyben. Van olyan freejazz-lemez, melyet a *Libération* öt munkatársa adott ki. Rémy a híres cseh *Plastic People* lemezének egyik producere, fél vagyona benne fekszik, a Kolindát anyja villájában lakatta hetekig, mielőtt befutottak volna, s amikor 1979 őszén megismerkedtünk, éppen a Chapelle de Lombards-ban, az akkori legrangosabb párizsi dzsesszklubban szervezett hangversenyt az általa a debreceni dzsesszfesztiválon megismert-

kedvelt Kőszegi Rhythm and Brassnak. A Beatrice és a csövesmozgalom sem került el a figyelmét, sőt a kezébe akadt (merci, „intermédiaire”-ek!) a *Mozgó Világ Biztosítótű és bőrnadrág* című dolgozata. Amikor kiderült, hogy ezt én írtam – megnyílt előttem általa a párizsi rockvilág. Franciaországban az újságíró – különösen olyan lapé, mint a *Libération* – tiszteletben tartott, megbecsült tagja a társadalomnak, mért a sajtó független, a dolgokat nemcsak kommentáló, de azt kreatívan alakító hatalom. Így Rémy ajánló telefonjai vagy a rá való hivatkozás többet ért minden fényképes dokumentumnál.

Rémy – hozzám hasonló, gömbölyű, mindenhol ott nyüzsgő, rést találó, izgatott zsidócska – nem az értelmiség-gyárakból került az újságírásához. Nyomdász volt, a szakszervezeti mozgalomban, majd egy maoista körben tevékenykedett, innen szerzett sok „intello” barátot. 68 után a nagyanyai örökségből Brazíliába ment, ott élt-utazgatott egy évig. Sok zenész baráttal és a brazil muzsika szerelmeseként tért vissza.

A dél-amerikai folkról, majd általában a folkzenéről kezdett cikkeket írni (s egy könyvet tervezni) barátai lapjába, a *Libération*-ba. Jók voltak az írásai, megkérdezték, nincs-e kedve felcsapni hivatalos újságírónak? Volt. (C'est tout.) A rendszeres újságírói munkával, kitekintéssel – a lava öntörvénye – kiszélesedett az érdeklődési köre a rock, a dzsessz és a többi ifjúsági zenei irányzat felé, amikből Párizsban jóval többféle van, mint nálunk. S nemcsak többféle: a világ egyik fővárosában mennyiségben és minőségben is gazdagabb, mint bárhol Európában.

Párizsban nem az eseményekről írnak a másnapi újságban, hanem a várható eseményekre készítik fel az olvasókat, egy nappal korábban. Például a David Bowie-t – egy nappal párizsi koncertje előtt – hét-nyolc kolumnás dossier-val fogadta a *Libération*, a hangversenyen kitört botrányról másnap mínuszós hír tudósított. A Rolling Stones-turné francia szakasza előtt Rémy a fél világot bejárta, hogy Mick Jaggert üldözve kétperces interjút csikarjon ki tőle – ezt a hajszát aztán kitűnően megírta, többet is ért, mint Jagger üres nyilatkozata –, mielőtt Párizsba érnének. Ami tegnap történt, senkit nem érdekel, másnap minden újra kezdődik. Az új szenzációk irama nem enged lélegezni, emésztetni.

Bizonyára ezért tűnnek számomra Rémy és a többiek írásai felszínesnek, a merveilleux, magnifique, moche jelzők üresnek, megmagyarázhatatlannak (magyar újságírói nyelven: lila fingnak) – ó, a provinciából jött kompenzáló gőgjel! –, viszont az én írásaim, problémamegközelítésem neki très lourdes-nak, universitaires-nak (nehézkosnak, tudálékos-

nak). (Hja... a fajsúlykülönbségek a magyar sertéspörkölt és a könnyed francia saláták között, s akkor még a történelmi, társadalmi légkör eltérő nyomásáról nem is beszéltünk.)

Az öt év óta nem látott kolléga jócskán megöregedett, fáradt. Kínosan védekezik minden fölösleges mozdulat, gondolat ellen, ami nem a napi munkájával függ össze. Igen nehezen – valójában nem is igazán – töröm át a napi taposómalom rákérgecséte burkot. Nincs meghatva betoppa-násomtól, és hogy ilyen távolban is „ifjú szívekben él”.

Mi van a brazil zenéről szóló könyveddel? – kezdeném a beszélgetést. Ő, semmi, nem volt rá időm, de csináltam belőle egy rádiósorozatot. És mikor írod meg? Fáradt legyintés. Ez az az idő, amikor egy könyvet össze kell hozni, erősködöm, én megírtam mindkettőt, amiről öt éve beszéltünk; a csövesekről és a magyar rockról szólót. (Igaz, megjelenésük a bizonytalan jövőben lóg évek óta, tehát az eredmény látszatát tekintve kvittek vagyunk.) S a francia rock, mi történt itt öt év alatt? Erre még lemondóbb legyintés a válasz, és a „fric” (dohány) sűrű emlegetése.

Le van itt minden robbanva, fuldokolja orrhangján. A francia együttesek képtelenek felvenni a versenyt a nemzetközi porondon. Egyéni hangzás, európaiság: csak hangzatos szavak. A pénz és a siker számít – „mon vieux”. Egy francia futott csak be, persze New Yorkból: Jean-Luc Ponty, ha jól tudom, már fel is vette az amerikai állampolgárságot. Megkaptad a levelemet a Szabados-lemez kíséretében? Miért nem írsz többet Kelet-Európáról, olyan jó cikkeid voltak róla. Itt van a Kolinda otthon maradt tagjainak most elkészült lemeze... Kelet-Európa, nem tudom. Most ott nem történik semmi. Nem tudom, majd egyszer. Van valaki most kint tőlünk Lengyelországban, talán hoz zenei anyagot is. Nem tudom, hogy megkaptam-e a lemezt, hetente negyven-ötven lemezt kapok, örülök, ha a felét sikerül meghallgatnom. Levélre elvből nem válaszolok senkinek. Itt hagyhatod a Kolindát, nem tudom, ráérek-e. Lantos itt él, van is valami zenekara, azt se hallottam pedig mindig küld meghívót.

Ömlik róla a verejték a páradús, fülledt nyárban, állandóan törölgeti felpuffedt arcát. Na, „salut”, majd úgyis találkozunk, ha itt maradsz – és tántorogva felemelkedik, s hirtelen felgyorsulva elporzik valahová. (Egy nemzetközi felmérés szerint az újságírók átlagéletkora 39 év.)

Mi pedig szedelődzködjünk, és nézzük meg – mert most is szívügyünk – az ex-Kolinda, Lantos Iván együttesét, amely Transsylvania néven fut, egy jobb parti, parányi pinceklubban.

A Kolinda a progresszív folkműfaj világszínvonalú és hírv képviselője

volt a hatvanas-hetvenes években, annak az egész világon beindult és a beatnek is alapját képező mozgalomnak, amellyel a 68-as ifjúság a népi kultúrákat felfedezte magának, és bennük kereste identitását, sajátos, kultúrák közti híd-internacionalizmusát.

Lantos Iván szerint a Kolindát a fantasztikus nyugati siker és az itthoni „szélszend” közötti feszültség bomlasztotta föl. (Épp az amerikai hangversenykörút előtt.) A budapesti kis klubokban játszó zenekarnak hirtelen jöttek az egymást követő turnék, lemezendelések, amelyek három gyönyörű albumban még is valósultak (*Kolinda I, II, 1514*). Hazai terepen ólmos közöny fogadta őket. Ha még akartak élni, csak külföldön kereshettek pénzt. Viszont muzsikájuk innen, Magyarországról, a magyar kultúrából, a magyar fiatalsággal való élő kommunikációs kapcsolatból ered.

A nyugati nagy fesztiválok sztárjai, az itthon egy-két vidéki fellépést kiharcoló zenekar szellemi erőtartalmait felélve, hátszínre – és országot – veszítve föloszlott. Tagjainak fele az egykori sikerek színhelyén, Párizsban él. Zsigmondi Ágnes, a legszebb hangú magyar énekesnő, akit a beat és az amatőr mozgalom felszínre hozott, kérészéletű folk- és new wave-próbálkozásával nem tudja áttörni siker és sikertelenség mezsgyéjét. Lantos Iván is hol szobafestéssel, hol tánccsoport kíséréssel, hol lemezgyári munkával tartja fenn magát. A Kolinda név néha még eljuttatja egy-egy nagyobb fesztiválra is. Nekik megalapozott sikerszéria, jó sajtó és máig minden nagyobb lemezboltban megtalálható albumaik után „nem jött be”, nem úgy, mint az ilyen háttér nélkül próbálkozó és a politika kártyáit is megjátszó tehetséges szintetizátoros Hegedűs Péternek és az inkább írói kvalitású Molnár Gergelynek.

Lantost punk Woody Allenként látjuk viszont a klubocska mélyvizében, félkopasz hajával, széles keretű szemüvegével, amely szétálló füleit és markáns orrát még komikusabbá teszi. Megszokott bőgője, népi fúvós hangszerei helyett elektromos gitárt nyűvöget. Az egész program punkosra, ironizálóra van véve, ezt hangsúlyozzák a különböző elidegenítő elektronikus hangszerek is. Lantoson kívül még egy magyar szerepel az együttesben, Gritz Péter dobos; a hetvenes évek nagy dzsessz-ígéréte, aki pergődobon és csörgőkkel bolgár aszimmetrikus ritmusokat játszik. A produkció nagyon pesti, ezért szórakozom csak én igazán jól. A Beatles-számok kifordításait, Weöres Sándor bohókás versfordításait – Lantos felesége, Virág Ibolya, Esterházy, Hajnóczy, Lázár Ervin és Krúdy Gyula francia népszerűsítőjének tolmácsolásában – hallhatjuk, sőt ma-

gyarul is, valamint a *Horváth-kertben* és a *Jöjjön ki Óbudára* című dalokat kitűnő afro-reggae ritmusokban. E két utóbbinak otthoni frenetikus sikere lenne. Itt viszont? Sem Lantos nem tudja áttörni sajátos magyarságának-pestiségének korlátját – szerencsére nem is akarja, sőt önjelölt apostolként hirdetni, terjeszteni szeretné –, sem a fiatal intellektüel közönség a megértés-megérzés küszöbét. A kettő megáll valahol félúton anélkül, hogy találkozná. Tragikus sors a Lantosé; otthon nem kellett a művészete, de ami itt kell, az csak Magyarországról érvényes.

Ó, VISSZATÉRNI, TŰNŐ ÉLETEM NEHÉZ SODRÁBÓL LESZ-E MÉG ERŐM?

(Radnóti Miklós: *Páris*)

68. Ez az évszám mint epitheton ornans szerepelt ebben a beszámolóban. Természetesen nemcsak itt, hanem minden párizsi beszélgetésemben, minden új ismeretségekben: interjúban, barátságban, szerelemben. Úgy látszik, mégiscsak a francia társadalom vagy egész Európa torkán akadt az egymás mellett didergő hatos és nyolcas. Amint távolodunk tőle, egyre duzzad, dagad a megemészthetetlen falat, noha közvetlenül utána még úgy tűnhetett – a barikádja mindkét oldalán –, hogy karneválja konfettijét fölseperve, katzenjammeros másnapján, egyszer s mindenkorra vége szakadt. A politikai értelemben vett pünkösdi királysággal valóban ez a helyzet. Nem valószínű, hogy ezt a történelem hasonlóképpen, hasonló tartalommal feleleveníteni engedi, de e dátumhoz fűződő jelenség és érzéstartalom mélyebben épült be résztvevői életébe minden politikai változtatásnál. *Minden, ami ifjúsági kultúra: az 68.* Az, ami előtte volt (mert azt előkészítette), és ami alatta a nevében történt, s természetesen az is, ami utána következett. (Mennyire örízte, vitte tovább vagy mennyire tagadta meg?) Egyaránt tájékozódási, elrugaszkodási pontja mindannak, amit azonosítanak vagy szembeállítanak vele.

A legplasztikusabban láttatja a hozzá fűződő viszonyt maga a nyelvhasználat. „Mon soixante-huit”-ot mond mindenki, ha életük e szakaszáról vallanak. „Az én 68-am” – lehetne lefordítani korrektül, de semmiképp sem pontosan. Ugyanis a mondatokban a dátum birtokos tárgyként szerepel. Tárgyként, amely olyan természetszerű, elkerülhetetlen velejárója vagy alkatrésze az emberi életnek – e második világháború

után született valamennyi francia (és nem francia) nemzedéknek –, mint a fül, orr, szem vagy az ajak. Az egyes szám első személyű birtokos viszony pedig aláhúzza azt a történeti, életkorbeli, helyzeti, vérmérsékleti vagy politikai, speciálisan egyéni vonatkozásrendszert, amely az „egy száls embert” kötelességszerűen a történelem- és kultúra-formáló forradalom áramlatába, élő örökségébe bekapcsolja. A legátütöbben-leghívebben Jacques Higalin viszi tovább, testesíti meg 68-at az ifjúsági zenében. A párizsi búcsúkoncert az övé.

A bíbor-bársonyba csomagolt Casino de Paris-ban vagyunk, ebben a fin de siècle pompájú, az első világháborút megelőző frivol vidámságot és füledt erotikát idéző lokálban. Itt lép fel Higalin, három hónapon keresztül, szünnap nélkül. S mikorra nagy nehezen jegyet szereztünk koncertjére, már át is ragasztották a plakátjait, amelyek hírül adták, hogy ez a páratlan előadás-sorozat újabb három hónappal bővül.

Higalin már 68 előtt is az anarcho-marginális mozgalmak, csoportok hangadója volt. (Ennek a proletár indíttatású mozgalomnak Franciaországban komoly és ma is élő hagyományai vannak. Az anarchizmus korántsem jelenti azt, amit a magyar fogalmak tartanak róla: például az erőszak, a terror leghevesebb ellenzői közé számítanak.) Poézise nyelvének megértéséhez francia argósztárra van szükség. Nemcsak nyelvíleg él a különböző, de történelmi dimenziójú és láncolatú szubkultúrák televényében. Dohánymart hangja, megjelenése, zenéjének atmoszférája: egyszerre a kópé Villon, az új földrészeket felfedezni vágyó Rimbaud, a gyermeki hős Gavroche, a communard barikádharcos (harmonika-dobkíséretű számai igen hasonlítanak 1871 lőporfüstös dalaira), kávéházi apacs a húszas évek művésztanyáiról, őshippi-routard, a punkmozgalmak cinizmusát, romboló energiáit esztétizáló értelmiségi. A legsokrétűbb varázslatos egyéniség, akivel rockszínpadon valaha is találkoztam. Franciasága és marginalitása megvédte attól, hogy a show business még zöld kiérleletlenségében lekasálja eredetiségét. A marginális szubkultúra kis nyilvánosságainak öblei – fizetőképes érdeklődésével: kis pódiumaival, apró lemezgyáracskáival, kiadóival, rádióállomásaival, forgalmazási hálózatával –, mint akváriumban a növények halaknak, megengedik a sokféle irányzat, elképzelés kibontakoztatását, kiérlelését, ahonnan egy-egy – a legéletképesebbek – majd átkerül a nagy nyilvánosságba.

68 után, amikor a marginalitás problémája tömegesen vetődik fel, és a fogyasztói társadalommal szembeni, kulturálisba váltó ellenállás a re-

neszánszát éli, az Higalin képviselte művészeti attitűd egyre szélesebb figyelem fókuszába került. Higalin nem váltotta be azonnal a figyelem zsetonjait, művészete tovább mélyült, s csak a hetvenes évek végén – amikor a francia nyelvű rockmuzsika végre talpra állt s úgy-ahogy lerázta az angolszász gyarmatosítás igáját – a maga kiforrott-munkált változtathatatlanságában lépett egész Franciaország elé.

Az egész előadás belőle jön és mégis sztereóban szól, részt veszünk benne, magunkat halljuk anélkül, hogy kinyitnánk a szánkat. A maró iróniát haveri közvetlenség, kölykös báj váltja, majd világvége-dekadencia – ez is többszörös gesztusidézőjelek intellektuális hálójában, a sentimentális szerelmi vallomás, nosztalgia és szabadságeszmény regisztereibe tömény kiábrándultság, apokaliptikus reménytelenség csap, hogy azért a produkció mégis, önmaga hajánál fölrángatott felemelő katarzisba, vigasztaló, bátorító reménybe csúcsosodjon ki. Valami reményfésülésbe, amely persze ingtag, különösebb alapja nincs, hacsak az nem, hogy itt vagyunk, még figyelünk egymásra, érezzük a másikat, tapsolunk ezért a vénülő, nyurga vagabundért – magunkért? –, és még mindig érte tapsolunk, lelkesedünk. Tehát nem untuk-utáltuk meg önmagunkat, pedig de sokszor kísértett meg bennünket ez a gyomorból felémelyedő hangulat; az undor, a tüzes fogókkal csipegető kétely; a „kellét ez nekünk-nekem?” közös múltunkba horgadó bizonytalansága, a „nincsmiért-fölkelni-reggelek” tompa ébredéseikor életünk, választásaink filmjét visszapergetve. S míg kiérünk a rue de Rome, a boulevard de Clichy hajnalra dermedt, szürkés, neonkék díszletei közé, úgy érezhetjük némi lelkesedéssel: tartozunk és még mindig tartozunk valahová. Mindez persze illúzió – különösen a jelenre vonatkoztatva –, de jólélik. Szükségünk van rá, mint egy jó erős dupla feketekávéra, amely kibránt, fölraz ama ébredések kábulatából, s nem enged újra az álmok visszarángató, édessőtét, tátongó szakadékaiba zuhanni, de erőteljesen lök a jelen hétköznapi futószalagjára, ahol a mindenféle rajtunk végzett munkafolyamat – csapolások, forrasztgatások, reszelések, barázdavések, újrafutózások, évgyűrűzések – nyomán lassan és tehetetlenül gördülünk-úszunk – most épp a nyolcvanas évek nagy automata, robot szerelőcsarnokán át – a megválaszolatlan és megválaszolhatatlan miérteken át a „de mégis csinálni kell” Seolja felé (bárhogy dörzsölgettük is közben a szemünket, ez nem álom, de maga a valóság-ébrenlét-élet).

CHE FARÒ SENZA EURIDICE?
DOVE ANDRÒ SENZA IL MIO BEN?
(*Orpheo ed Euridice*)

Búcsú. Elbúcsúztunk Párizs koncertjeitől. Ha már istenhozzádot mondtunk, nincs jogunk visszanézni-visszaoldalogni. S mégis tétován toporgunk. Nem tudunk elmenni. Hiányzik a búcsú végzetességéből a fel-emelő, tragikus elem, szín. Az orkesztrából a trombiták harsonája, az üstdobok földrengése? A halál színe? Várható ez a rockmuzsikától? Nemzedékem „érzéki-erotikus” történetében megtalálhatom-e? Vagy forduljunk a klasszikus zenéhez? Mint megcsalt szerelmemt hagytuk faképnél méltatlanul egy gimnáziumi iskolabálon, ócskán zörgő-nyikorgó gitárok és mámorosan izzadt shake tánc kedvéért.

Yehudi Menuhin hegedűje megvigasztal-e?
Bartók műve, amelyet Amboise alatt, a Loire kis szigetén, egy cigánytáborban játszik; lába előtt purdék ugrálnak, táncolnak, a közeli kis erdőben besorozott férfiak hujjogatnak, flamencóruhás, fogatlan gyönyörűségeket szorítanak a lakókocsik oldalának, a díszszékeken Michel Debré – De Gaulle egykori miniszterelnöke – és a département-i előkelőségek ragadtatják tapsra magukat. Avagy az agg mester arca-hangja, ahogy beszélhettem vele, az általa szervezett cigány demonstráció magyar résztvevőjével, Kathy Horváth Lajossal betörve hozzá a Hotel Georges V. elegáns lakosztályába?

Pátriárkaarcát ritkuló, őszes haj keretezi. Fluoreszkáló nyugalom, bölcs jóság; túlrejt gyümölcs derűje. Az elfogódottság görcse egy perc alatt fölenged az elegáns rue de Rivoli-beli hotel szalonjának vendégeiben, s a mesélővel együtt a „párizsi háztetők” fölé emelkedve már repülünk is vissza az időben, s odébb a térben, Magyarország, Erdély, Dél-Oroszország egzotikusan nyüzsgő, forrongó tájai fölé, hogy ott leereszke djünk a muzsika egyik ősforrásánál: vándorcigányok tábortűzénél, pogromok elől menekülő, hegedűjüket hónuk alá szorító zsidócskák riadt nyájainál; a *hegedű népeinél*.

– Még a húszas években, barátommal-tanítómesteremmel, Enescuval Erdélyben, Romániában utazgattam, ahol találkoztam vándorhegedűsökkel – mondja. – Elbűvölt a játékuk, az életük. A szabadság, amelyet a zene, a hegedű testesít meg számukra. Magam már Amerikában születtem, de emlékszem a frissen kivándorolt zsidókra; az egyetlen tárgy, amelyet magukkal hoztak, a hegedűjük volt. Micsoda pompás, egyszerű

hangszerek – Moszkvában, a hangszerműzeumban volt alkalmam megcsodálni belőlük egy szép gyűjteményt. Magyarország, Románia, Dél-Oroszország, ezek számomra a zene ősforrásai, onnan gyűjtött a drága Bartók Béla is, akivel sokat dolgoztam.

Zsidók, cigányok nem egy holokausztot szenvedtek, identitásukat az állandó menekülésben a zenéjükben vitték magukkal. Kipusztíthatatlanul továbbörökítették, eredeti szépségében megtartották az emberiség ősi zenekultúráját, megtermékenyítve valamennyi kor műzenéjét. S különösen a cigányoknak jelentett-jelent sokat a hegedű, hiszen számukra a bolyongásban, identitásörzésben még az „írás” sem nyújthatott támaszt. Számukra a hegedű az írás. Ezért tudnak olyan csodálatos természetességgel játszani rajta.

Őket is éppúgy sújtotta a fasizmus, mint a zsidókat, Hitler őket is koncentrációs táborba zárta. Tragédiájukról, ha tud is a világ, közel sem olyan hangsúllyal, ahogyan az megilletné. Ezt igazságtalannak tartom. Ahogyan azt az igyekezetet is, amely rideg asszimilációval akarja megoldani a problémáikat. Meg kell hagyni az életüket, a kultúrájukat a maga eredetiségében. Úgy igazi; tehát érdekes. Csak ez hozhat számukra boldogságot, és az emberiségnek szépséget.

Avagy Orpheusszal szálljunk le az alvilágba? Eurüdiké-ifjúság szerelmünk fájdalmas gyönyörűségéért, a pusztta érzésért, hogy villámsajgásában újra kiegészítetnek tudott szívünkbe hasítson, hogy ez a szerelem már kitephetetlenül beleépült a személyiségünkbe, *belekerült a látásunkba*, s minden majdan fölveendő nyakkendőnk félrecsúszásába?

Mindennapi, épp „a quartier-kről a végek felé tartó éji vándorútjaim” egyikén fedeztem fel a plakátot. Gluck *Orpheusz és Eurüdikéjé*t adják a Sorbonne udvarán. A „Veszve minden boldog álmom” kezdetű áriát, ezt a fájdalmasan bűgő panaszt ismertem már a rádióból, s egyébként is – jött az ötlet nagy hirtelen – jót tesz az opera. Pihenés, kiköppenés a lázas, zaklatott rock- és dzsesszesemények csordultig telt pohara után, egy kis nyugalom, a klubok, koncertsarnokok nyüzsgő pokol-gyomor-kavargását bennem lecsillapítandó.

Mondanom sem kell, itt egészen más arcokkal találkoztam. Nincs ziláltság, kuszaság az arcokon, öltözeteken, a közönség udvarias fegyelemmel foglalja el a helyét; a székek mezőjét, a zenekar pódiumát is izléses arányokban helyezték el. Mint sűrű ózon csap meg, jár át a REND élénkítő levegője. A halk és ünnepélyes zsibongásban részegen szürcsöl-

getem régen kóstolt tiszta ízeit. Frissen vasalt fehér ingként simítom-lapogatom magamra, s mint hosszú, hálózásokos utazás után az újonnan húzott ágyneműben, nyújtózkodom, dörgölözöm benne kéjesen. Amikor fölhangzik – hangzik? zeng, bozsog, repül, szárnyal – a muzsika, már tudom, nem véletlen kerültem ide – semmi sincs véletlen-hiába –, s a bevezető zenekari játék első fuvallata eltöri, megszünteti bennem a beat varázsát, vonzását. Vége a nagy, de folytathatatlan kalandnak; s az alacsonyabb rendűből a magasabb felé áramló, sodródó isteni mozgás-változás-elrendeződés során – ez a mindenség egyetlen megfogható törvénye – most könnyedén hagyom el, mint egy lányt, akinek hűtlenségeért még tegnap leugrottam volna az emeletről. Az előadás alatt többször is megtapogatom az elszakadás sebét. Épp annyira fáj csak, hogy érzem: volt valami a helyén. Ez megnyugtat. Ezüstfuvolák százágú csermelyei csobognak körül. A hegedűk, gordonkák lágy golyócsa balzsamoz, teker be, lassú, szertartásszerű mozdulatokkal. Egyszerre próbálok a zenekarra, az énekesre figyelni, és magamban regisztrálni ezt a hihetetlen gyors változást. Csak most derül ki, hogy hosszú évek óta érik-ellenáll, küzd-szárad bennem ez a leválás, s most, hogy történetét végigéltem, mámorát az utolsó cseppjéig kiélveztem-szenvedtem, elsorvadt faágként, halk reccsenéssel török le rólam. Ezért nem fáj.

Mi okozza ezt az euforikus ujjongást? Gluck zenéje? Orpheusz és Eurüdiké megrázó búcsúja, halálán túli kapcsolata, az emberiség örök mítosza? Vagy az én száz és száz hullámban megostromolt, beteljesületlen szerelmeim; lányok: a két Kati és Margó; korom: a beatkorszak, hazám: Magyarország; akik és amelyek most bennem a maguk kielégítetlen elmentmondásosságában énné szívódnak fel? A felszabadulás élménye? Olyan szabadság lehelete, amelynek csak én szabok határt, s léte minden földi erőttől független? Az előadás kivételes érdekessége, hogy Orpheuszt férfi énekli. Olyan énekes – herélt férfi –, akinek a hangjára Gluck eredetileg az operát írta. Az opera drámai végkifejletében egy másik dráma is játszódik: Orpheusz alakítójának küzdelme a szereppel, ahogy előtünk ebben a folyamatban Orpheusszá válik. Arca mögül eltűnik az egyetemudvar fehér murvával felszórt s most a leereszkedett, óbarna sötétségben holdbéli tájként derengő háttér; el a keze ügyétől az oratóriumi pulpitus s a szövegkönyv bőrkötésű mappája, s mellőle a zenekar, amely a sárga reflektorfényekben testi valójában változik-lényegül át a muzsika végtelenből jövő és végtelenbe tartó, ősmozgású-rejtelmű hullámaivá. Ezekből a hullámokból emelkedik, táncol föl és bukik vissza

– tengerből glóriás sugarakkal fölébredő nap, s az oda visszahulló naplemente vércsatakos, felemelő nagy kimúlása – Orpheusz arca, hangja. Most egyedül veszi hátára, szívére az emberiségnek a „lenni vagy nem lenni” föloldhatatlan ellentétében összegződő valamennyi terhét. Ezért nem lehet se nem nő, sem nem férfi, csak a kettő együtt, a kettő fölötti: ember.

MORNING FOUND US CALMLY UNAWARE,
NOON BURNED GOLD INTO OUR HAIR,
AT NIGHT, WE SWAM THE LAUGHING SEA.
WHEN SUMMER'S GONE,
WHERE WILL WE BE?
WHERE WILL WE BE?
WHERE WILL WE BE?

(Jim Morrison)

Alá kell szállnom Orpheusszal a halottak lakhelyére, meg kell hallgatnom az örökkévalóság zenéjét: a temető csendjét. Hátizsákom összecsomagoltam, jegyemet megvásároltam az Athénba tartó, három napon keresztül megállás nélkül zötykölődő Magic Busra a Gare de Routier-n (miután kiszámítottam, olcsóbban jövök ki, mint ha autóstoppolnék). Tudom, ide, ebbe a Párizsba, ifjúságom Párizsába nem térek vissza többé. Sem amá friss szakadás, sem a szintén nem véletlenül most elébem állt új, a jövőm helyett a múltamba tartó s szintén évtizedesnek ígérkező kaland: Egyiptom, a Sínai-félsziget, Izrael s majd a Biblia miatt. Beteljesedett, betelt a kisfiú Soboul, Mathiez, Tarle felkeltette álma; eljutott – nem is egyszer – Saint-Just, Danton, Robespierre, Napóleon s a mindenkori forradalmak városába, ha két évvel lekésve is az utolsót. Most a másik – a Josephus Flavius felkeltette álom megvalósítása van soron: megérinteni, énemmé tenni a Titus lángcsóvíai meghagyta köveket.

Szusszanjunk egy pillanatra a két kaland-lét-élet között, s merengjünk el egy pillanatra a gazdag életen. Mi volna erre alkalmasabb, nyugalmasabb hely, mint a Père Lachaise?

A halottak e roppant kiterjedésű városa az élő világ mása. Ki Edith Piafért, ki a kommunárok faláért, ki Apollinaire-ért zarándokol ide. A temetőöröknél megkapható a legkülönbözőbb korok legkülönbözőbb szimbólumhősei nevének hosszú listája, nyugvóhelyük térképének kíséretében.

S itt nyugszik a beatnemzedék már halhatatlanná vált hőse is. A temetőigazgatóság a rengeteg botrány ellenére sem hajlandó ugyan felvenni, legalizálni a nevét – lám, itt is marginális még e nemzedék –, de a bejáratoktól kezdődő sírokra karcolt Jim-nyilak minden térképnél pontosabban jelzik az új nemzedék zarándokútja irányát. A Jimmy Hendrix–Janis Joplin–Jim Morrison szentháromság utolsó tagja ide jött meghalni Párizsba, 1971-ben. Távol sikerei, lázadásai színterétől, amikor üstökösként repült-robbant neki az alacsonyabb rendűtől a magasabb és magasabb felé tartó út olyan meredélyeinek, amelyeket nem bír elve az emberi szív.

Együtteséről, a Doorsról, dalairól, verseiről, hangjáról évtizedes rock-újságírói pályám során egyetlen sort sem írtam le. Kell lennie valakinek, aki nem váltódik fel a kibeszélés-írás aprópénzére. Legalább egyvalaki, akiről ne írjon az ember, mert a közlés-megfogalmazás aktusa egyúttal elárul, kiad, lerombol, profanizál.

Lemezeit a legritkábban engedem magamnak meghallgatni, ahogy csak a legnagyobb örömök és bánatok pillanataiban olvashatok Krúdy Gyulát, Radnóti Miklóst, Thomas Mannt, Iszaak Babelt, F. Scott Fitzgeraldot. Így, mióta a *Waiting for the Sun* című lemezét meghallottam a kalocsái 37. Forradalmi Ezred laktanyájában – két hónap muzsikátlanság után engedték meg, hogy a század magnót vehessen –, ez a hang végigkísérte, aláhúzta másfél évtizedem valamennyi érzelmileg jelentős pillanatát.

Az első két lemezt egy vállig érő hajú amerikai fiútól hozta a posta, aki 1970-ben, két nappal a leszerelés után kezdődő első önálló autóstópos vándorlásom végén óriási Triumph motorján őrjítő sebességgel söpört velem Zágrábtól Budapestig az egyetemi tanévnyitóra. Hímzett égszínkéék tunikát hordott ez az easy rider, Marokkóban vette, ahonnan éppen jött, s amelynek keleti varázsa akkoriban vált az *utazók népe* Mek-kájává, s bennem a piramisok, Párizs és Jeruzsálem után egy újabb álomma.

Jim hangja velem volt, a jó előre elkészített kazettán, a megvalósulás legszebb pillanataiban: az Atlasz-hegység havas csúcsait átszelve, a lila, olajos égben fürdő pálmafák között a tejút fénymilliárdjaival előttünk sziporkázó Marrakech felé száguldva, kopott – „punk” – arab hotelok nyomorúságos vackain, sodrott cigarettámból mélyeket szippantva, Sidi Ifni aranypartjain hetekig napba-tengerbe öltözve...

A sírját mindig más és más állapotban találok. A múltkor össze volt törve – fasiszta huligánok rombolták le –, a szomszédos sírhelyek tele-

rajzolta versidézeteivel, hozzá szóló üzenetekkel, kívánságokkal; graffitókkal: „The rock is dead”, „La fin d'un generation”, „see you in the LOVE street”... Most újra áll mellszobra, a lemeszelt sírokon új és új graffitók virágoznak. Öt éve felrajzolt Budapest-feliratom nem találok, s még inkább nem a Fölőspéldány–Beatrice koncertplakátjára felírt Ady-parafrazist – „Ifjú szívünkben élz” –, amelyet egy csokor rózsza keretében tettem a sírjára. Virágot mindig találok itt, árusnál vettett vagy itt, a temetőben szedett vadvirágot; ott pompáznak sörösdobozok, borosüvegek alkalmi vázáiban. Nála mindig találkoztam valami érdekes emberrel, többek közt Jim sírjától jövet Jean-Paul Sartre-ral, halála előtt néhány hónappal, aki Beauvoir kíséretében épp egy közeli munkatársa, Pierre Goldmann meggyilkolása ellen szervezett tüntetésen vett részt.

Most is csak pillanatnyi idő marad a négyszemközti együttlét magányára. A szomszédos sírra tizenéves, punkforma srác telepszik. Nem örülök neki, jó lett volna egyedül maradni a kellemes őszi napsütésben. Lehulló falevelek zörgésében szólítások hangját hallucinálni, a világ változásaira befelé figyelni.

– Te is szeretted a Doorsot? – kezdem feszingő hallgatás után. – Elég fiatalnak látszol hozzá.

– Nem, soha nem hallottam a zenéjüket.

– Azt se tudod, ki fekszik itt?

– De tudom. Egy híres amerikai rocksztár. De se koncerten, se lemezen nem hallottam soha.

– Akkor minek jössz ki ide a sírjához?

– Nem tudom. Jó itt. Gyakran kijárok. Nincs melóm, ráérek. Rengeg az időm, nem tudom, mit csináljak. Elegendem van mindenből, nincs különösebb kedvem semmihez. Fáradt vagyok. Egyszerűen elfárasztanak a dolgok. Párizs, meg ez az egész.

Itt nyugalom van, csend, néha jönnek olyanok, mint te. El lehet velük beszélgetni, elszívunk valamit, mindig találkozom valakivel. Van, amikor a barátaimmal jövök. Soha nem vagyok egyedül. Mondom, itt érzem magam a legjobban.

1984

LOVE ME!

Képek, képtörések

„Ott vagyok honn, ott az én világom;

Börtönéből szabadult sas lelkem,

Ha a rónák végtelenjét látom.”

(Petőfi)

„Szíved félelemmel gondolja: hol az író, hol a mérlegelő, hol aki összeírja a tornyokat?

A durva népet nem látod, a homályos ajkú népet, mely meg nem érthető, a dadogó, értelem nélküli nyelvűt? Nézzed Siont, gyülekezésünk városát, szemeid látni fogják Jeruzsálemet gondtalan hajléknak, sáternak, mely nem mozdul, melynek szögeit soha nem szakítják ki, melynek kötelei soha nem szakadnak szét.”

(Jesájá XXXIII. 18–20)

Az új városrészben, a Jaffa Road és a Ben Jehuda sétálóutcat összekötő közben húzódik meg, szegényes portál mögött a *Jeruzsálemi Magyar Könyvtár*. Ott szoktam átfutni a magyar lapokat – az *ÉS*-t, az *Új Tükört* – a tulajdonos, Braun néni jóvoltából. Mégpedig ingyen, mert a jesiva könyvtárából – ahol akkoriban darab ideje *hédereztem* (az argó szó itt kétszeresen is a helyén van; *héder* szobát jelent a Biblia nyelvén), és pecó fejében – később belső kedvet is kapva rá – napi néhány órára a Talmud gemaráit tanulmányoztam a bölcs-szelíd Rav Kula felügyelete alatt, a jesiva frankofonjainak társaságában – visszaszármaztattam hozzá a kölcsönző részleg pénzt hozó sikerdarabjait: Harsányi Zsolt összegyűjtött novelláit; és egy Ambrus Zoltán szerkesztette *Detektívtörténeteket*, ezek ugyanis – büszkén mutatták – valamilyen feledékenységtől folytán, a soknyelvű Tóra-magyarázatok, ófóliánsok, modern teológiai és zsidó etnográfiai munkák mellett a gazdag adományokból összeállt jesiva-könyvtár ritkaságnak kijáró beccsel őrzött, magyar anyagát képezték.

Társaim ebben a tanintézetben – *báál tsuvák* (új megtérők) a világ négy sarkáról – napi tizenkét-tizennégy órát magoltak, legalább még egyet imádkoztak, s örült komolyan vették, mint nagy hirtelen mindent,

hogy nincs nő a házasságig. Ezt végképp nem tudtam vállalni. A bő ebéd után – a tudós gyülekezet egyetlen magyar tagja: a Dunaszerdahelyről származó samesz révén repetám biztosított volt – tulajdonáért; azaz elem gurult vággyal teli vidámsággal junói (most minek írjak kövéret?) (B)estelle-kém, Estelle the Best, egyenesen from South Africa, annak is a legcsücskéből exactly from Cape Town, mert honnan is közelebből találnék valakit, aki szeressen) és a Szent Tán után kitérte előttünk kifogyhatatlan csudáit a Szent Város is, s majd a bíbor naplemente roppant színjátékának megtekintését követve az Edison Youth Hostel (itt lakott Bestellke) csak általunk ismert, a szálló kiszuperált bútoraival – így ágy-nyal is – telezsúfolt padlása.

Hetente egyszer néztünk be Braun nénihez a lapokért, amelyeket aztán a szomszédos second bookshop kávézójában teríthettem magam elé. Míg természetes szerelmem új olvasnivalók után kutattott (délelőttönként nem lehettem az övé), újságjaimból töményen rám fűtt Magyarország kipárolgása-szájszaga.

Lassan második éve voltam úton, s még mindig nem kínzott a honvágy, pedig rohamosan közelgett az idő, amikor útlevéli okok miatt meg kell szakítanom e gyötrelmes érzés eljöttére-megismerésére sóvárgó várakozást. Így egyre elszántabban szűrcsölgettem a kintlét (ez is egy szemérmesebb megkerülése egy lényeges definíciónak) mámorító szeszeit, szaporábban csíptem magamba: „Igen, itt vagy, itt vagy Jeruzsálemben”, s kéjesen lubickoltam az elérhető cím nélküli távollét balzsamos-bársonyos felelőtlenségében. Valahányszor magamra nyitottam ezt az újságokból fröcskölő-permetező zuhanyt, megfogadtam, hogy soha többé – otthon se – nézek e lapokba, s türelmetlenül csaptam lúdanyócskám hátuljára (ó, what kind of „boom”, legszívesebben odaragasztottam volna a kezem), hogy tűnjünk innen, de gyorsan, mert azonnal meg kell szabadulnom újságjaim tapintásától is. Persze – akár hazatérve is – a következő héten mégis valamely meghatározhatatlan oknál fogva újra a kezembe kerültek. (Az enyhe szellemi undor börszorgására is időltlen rá lehet szokni, mint italra, cigarettára?) Ha az ember nem a tunéziai vagy a marokkói Szahara egészséges elvonókúra-oázisaiban bolyong – mint tettem hosszú hónapokon keresztül – (de már a túlcivilizált Negevben igen): akkor elkerülhetetlenül hozzájut ezekhez a kábítószerkehez a világ bármely pontján.

Épp egy ilyen lemondó, újságot becsapó mozdulat közben találkozott a szemem a gyászkerettel, s benne Zám Tibor, az én Zám Tiborom nevével.

A fájdalom nyílának gyomron ütése átrepesztí a tompuló sajtósú se-
beimból, karmait belőlem lassan visszahúzó csalódásaimból és a lan-
gyos, enyhe hányássav-íz újságnyelv-szövetből összeállt burkot, amely
házammal összekapcsol-eltválaszt. Az így keletkezett rés-űrben Jerusá-
lájim-élességgel, és színekkel lángol fel a Kecskemét környéki búzaten-
ger szőke izzása, a lászólófalvi tanyasi iskola akácok körülmoházta mész-
pötytye, a Zám tyúkjai eledelélül szolgáló napraforgófejek mosolya, Tibor
arca, a hosszú heg a szívé fölött, lengő Lenin-szakállpamacs az állán,
szorongások, halálfélelmek éjjeli árkából föllobogó szemei tüze, dacok,
haragok, kudarcok szabdalta-tépte-edzett arca.

S körülötte asszonya és társa a pusztában, Antoine, Kathy, Margó és
az én arcom, akik a két forró júliusi napon körülültük hosszú, nyersfa
asztalát. Három pár. Három pár eljegyezve a halállal.

Mert vajon nem éppoly dermesztően hidegleléses az emberi kapcsola-
tok érzékeny egymásba fonódó szövédékeiben pusztító-rágcsáló rák-
kór, az indulatok villámló kisülése, összefoltozgatott, kicserélgetett biz-
tosítékai, mint a fizikum szétesése, infarktusos, utolsó rúgás-lázadása?

S mégis, azon a két napon Tibor sámáni asztalfő-helyéről, karmesteri
pulpitusáról az élet nagyszerű szimfóniáját celebrálta. Szárnyaló és teljes
volt – valamint minden ízében magyar – ez a felemelő szólam, mint egy
gótikus katedrális, démoni-lucidus-fergeteges, mint ama haláltánc,
amely ismeretlen alvilágból föltörő energiáival a karnevál idejére min-
dent egybeforraszt, ami már régen szétrohadt, fölemel-tart, ami maga
körül mindent összezúzva leomlott, sőt rakéta-erékióként még utoljára
fölrepít olyan magasságokba is, amelynek folytatásáról eddig nem sokan
számoltak be.

Tibor a rá leselkedő harmadik – a végső? – infarktust várja minden
éjjel betoppanni, elintézetlen-megíratlan dolgai és a majd egyedül ma-
radó asszonya sorsa nyomasztja – ő legalább beszél róla –, Antoine és
én a magunk nyavalyás koloncterhével ülünk a halál tökvirága-levele
alatt hűsölő alföldi próféta mellé; mit is kezdjünk az életünkkel, amely-
nek értelmét „az emberi életút felén” ama „sötét erdőből” évek óta ki
nem kecmeregve, elveszni látjuk, s így csak kóválygunk, imbolyogva
egyensúlyozgatunk a végül is rokon természetű magyar és francia mar-
góvonalak borotvaélgátjain. S ráadásul – illetve mindezek totális összeg-
zéseként – szerelmeink tárgyainál-alanyainál nem tudjuk sajnálatos –
vagy bűnös – módon elkülöníteni egyértelműen érdeklődésünk – „vá-
gyunk titokzatos tárgyát” és „a hatalmas és megemészto szerelem” irra-

cionális vonzalmát. Így, mint Tarkovszkij *Solaris*ának hőse az emlékeiből
kipattant szerelmével, mi a saját, eleven mellettünk ülővel viaskodtunk,
hol féltékeny hozzátapadással, hol kilövésre kész űrhajóba tuszkolva őket
(később magunkat löjük ki egy másik kontinensre), mert a hozzájuk fű-
ződő viszonyban olyan kételyekkel kellett szembesülni, amelyeket velük
egy bolygón vagy legalábbis féltekén nem lehet elviselni-megoldani.

S mégis e minden résztvevője minden porcikájában széteső társaság
fenségesen maradandó életünnepe repülőjén utazik. Mintha hosszú ideje
laknánk egymással ebben a tanyasi iskolában, úgy ismerjük egymás bo-
garait, mozdulataink, hangulataink pontosan illeszkednek egymáséba,
szavaink, gesztusaink, indulataink mint fogaskerekerek kapaszkodnak
egymásba, s *előre*, darab ideig közös irányba hajtják fickándozó, csa-
pongó, lázongó gondolataink szerkezetét. Nem a földrajzi távolságok,
de a nyelvek, kultúrák, atavisztikus múltgyökök fényévnnyi messzesé-
gei-összeérései zendülnek ünnepharmóniává. Hat ember: hat bolygó.
Most egymás körül, egymásban kering.

Tibor életútja, egy magyar író kamikaze sorsstratégiája (és tragédiája)
a *Hortobágyi jegyzetektől* a *Már búcsúmat veszem* megrendítő soraiig a
magyar irodalom része. Él. Hat. Már utolsó éveiben – annyira a nyakán
van – ráüti a halál, a bevégeztség hullamerevvé klasszicizáló jegyeit.
Közismert élet-mű, tehát a „mindennapi élet” elkülönítő magánporond-
jára lökött.

S mi továbbkeringők? Állandó, alkalmi és futóvendég kísérői státus-
ban a végső, földillatú ágyát már számára megbontó sír felé?

Minden papírfecnijét, gondolatát ama nemsokára bekövetkező elke-
rülhetetlen megtörténte utánra vonatkozó utasítását precízen elraktá-
rozó, az özvegyi szerepre-hivatásra tudatos elszántsággal, önfeladással
készülő *asszonya-társa*.

Antoine. Társam a két szék közt a padalattiságban. Hozzám hason-
lóan a saját marginalitását a marginalitás kutatásával és leírásával ön-
magát gyógyító francia szociológus. 1979 szeptemberében vesz föl ütött-
kopott Volkswagen buszába (most a „tanyabejáró” melletti akácosban
bújik a tűző nap elől), nem sokkal Dijon után a Velence-Párizs trip
utolsó szakaszában, s azóta közös történelmünk-dialógusunk van; egy
belga-holland, Dunántúl-Alföld-Erdély voyage s mindenekelőtt a Cor-
biè-hegységen Espeut tanya és környékén eltöltött három hét a margi-
neaux bouzeus-k, azaz a 68 után a hegyek között mezőgazdasági kom-
munákat alapító egykori egyetemisták között. Itt Antoine is lehúzott egy

évet; azóta egy tagra – a makacs-bátor Philip-re – csökkent kommunában, s noha visszatért az egyetemre, és szociológus lett, igazából nem tud innen eltávolodni, s persze maradni se. S legutóbb, 82-ben, a már közös történelem, ismerős bázisára épülő, a rue Dauremont-i átfilozofált, darvadozott, vitatkozott-tervezgetett (többek közt egy közösen írt könyv a keleti és a nyugati ifjúsági marginalizmusról) fél év, amelynek egyik központi témája, mítosza épp „Zám l'ecrivain de pousta”, „ez az önálló, kreatív személyiség, aki írói függetlenségét, szabadságát, az emberi individuum sokrétű gazdagságát megőrző és kiteljesítő kisáruter-meléssel valósítja meg au grand pousta d'Hongrie, olyasvalamivel, amivel a francia hippik, soixantehuitard-ok próbálják kivonni magukat a fogyasztói társadalom elnyomórító-butító gépezetéből.”

Kathy, Antoine barátnője az egyik fölterképezett dél-franciaországi kommunából. Két hozzá hasonlóan magas és római arcélű bátyja szönyegszövésből és évi néhány hét délkelet-ázsiai, kockázatos *drogue bricolage*-ból él, átfüstölik, gitározzák a hosszú téli hónapokat a rusztikus, lobogó tűzű kandallók mellett. Húguk festő és routarde (utazó), aki Antoine-nak a szabadság, a teljesebb élet illúzióját s végül is egyre nyilvánvalóbban csapdáját jelenti, feleségével, gyermeke anyjával – a Sorbonne fiatal történész előadójával – szemben. (83-ra a két fivér átveszi a papa autókereskedését, Kathy pedig meghal kábítószer-túladagolás következtében.)

Margó. Az én legnagyobb – de soha szebb és gyümölcsözőbb – illúzióm (miért, maga az élet nem ezeknek a sorozata?) csöves múzsa-madonnám, életem és írásaim főszereplője, magán- és társadalmi indulataim fő hajtómotorja, s nagy kitörésgérete unt-utált entellektüel-urbánus-zsidó skatulyámból, s aki meg is nyitotta a margóvonalak és körök végtelenbe nyitó, soha nem találkozó űrjét és kútját. Őt bizonyára – végső válasz nincs – épp az irodalmi szerepétől, társadalmiságától disztinguálni képtelen éretlenségem veszített el velem – nem fogtam fel az élet elsőségét az irodalommal szemben (erre épp a hozzá fűződő kudarc döbrentett rá – még ugyanez év végén). Tibor utolsó, életében megjelent könyvében ekkor bejegyzett dedikációja – megérzés? – „Kőbányai Jánosnak és Lakatos Margitnak adom e könyvet s csak egyet, hogy sohase váljatok el.”

Egymás életét meséljük, a szociográfia (non fiction litterature) irodalom helyzetét, nemzetközi politikát, mezőgazdasági üzemi formákat vitatunk meg, írókat dicsérünk és tiprunk sárba, Beatrice-számokat hallgatunk, szövegeit elemezzük, töméntelen bort (fröccsöt), sört, pálinkát, kávé, üdítőket iszunk, főzünk, lakmározunk, szomszéd tanyákat, bir-

kapásztort látogatunk, történelmi „összefüggéseket” és bánatokat vágunk egymás fejéhez, kecskesajt-készítés receptjét sajátítjuk el, táncolunk, rengeteget röhögünk, és a harmadik nap reggelén elemózsiával (szinte az egész erdélyi úton azon éltünk) és „Isten hozzád”-dal felszerelve kiúszunk a tanyabejáró csatornáján, ki a Zám-boldogság szigetéről, ki 1981 nyarából, ki a viharos nyirkos őszi tengerek felé, amelyek hamarosan hajótörötté tesznek mindannyiunkat, szétszórnak – kit így, kit úgy pusztítva –, hogy soha többé úgy ne lássuk viszont egymást.

E napok történéseinek felszíne mögötti váz amúgy is leírhatatlan. Le-fényképezhetetlen. A szerelem, a barátság egyszerre érzéki-erotikus és elvont szellemi kötései mi is, ki is láttathatná? Ábrázolható, „faragott képe” nem lehet – noha készítése nem tilos –, mint új hősmennek, Elohimnak, hiszen nagyon szegényes az a két-három dimenzió ezekről az emberi (isteni) kapcsolatokról, ünnepekről.

Mégis a lászófalvi arcok, színek csaptak föl, lángolnak – mint Mózesnek a csipkebokor – az ÉS gyászkeretes nekrológiájából. Vakítanak, hőhullámaik fojtogatnak, hogy valósággal megtántorodom.

– *What's happened with you, Jánoskám?* – kérdezte dél-afrikai szerelmem (honnan is közelebbről?...), természetéhez hasonló, hatalmas, történelemmély-zengésű zsidó lelke – ezért imádom – érzékeny jelzőrend-szerével minden magyarázat nélkül, azonnal fölfogva, hogy *what's happened with me?*

Nem válaszolok. Nem tudok.

– *What's wrong? Sweaty? Sweaty pie?*

– *Love me!* – buggyant ki belőlem magamnak is megmagyarázhatatlan-érthetetlenül. – *Love me!*

Nem biztos, hogy hozzá szólt ez az elkeseredett felszólítás, ez a hirtelen magára hagyott kisfiú szájgömbölyös követelése, de az ő roppant kebleinek ősanjai melegségébe fúrtam magam védekezően, az alattomosan hátba támadó hiány, támasz- és szeretetforrás-vesztés ellen.

Mint mindig, ezen a napon is a csodáiban felfoghatatlan, érte való szomjunkat kioltani soha nem képes Óvároson – a világ közvetlenül érezhető, dobogó szívéen – keresztül mentünk „haza” az Edison Youth Hostel padlására. Fölkapaszkodtunk a büszke Jaffo kapuig, hanyatt buktunk a David Street keleti fűszerszámok illatát lehelő és talmi aranyát száz és száz törésen keresztül tükröző és szikráztató, bábelsibongás zenéjű bazár-katakombáin, kisoroltunk a Keresztény Negyed csendes, lenyugodott mellékágára, hogy a Szent Sír melletti parányi kávézóban a

Szent Jakab örmény templom helyettes apátja kávészámláját rendezhesük (szegény az eklézsia) kalandos élettörténete aznapi fejezetéért cserébe, s e szusszanás után tovább sétálunk – ezt is valamilyen megnevezhetetlen oknál fogva meg kellett tennünk, mindennap legalább egyszer – a Siratófal hatalmas öblű teréig, hogy történelmünk, identitásunk, egyetlen, komor, dísztelen örökségével való egyesüléssel: a Fal kövei megérintésével MŰLT–JELEN–JÖVŐ áramkörére bekapcsolva magunk, elégséges energiát próbálunk akkumulálni magunkban a Jeruzsálemtől – ki tudja, meddig tartó – távol töltendő idő (kezdeté fenyegetően kúszik felém) elviseléséhez, majd a Damaszkuszi kapu felé haladva ósíkátorok, kövek, pórázra kötött birkák, édesség-halmok, rozsdás olajosbödönökből nyújtózózkodó piros tüzek és a híressé vált szelíd-bölcs-költő rabbi: Jesua ben Jozsef stációi között, a Via Dolorosa sarkát érintve ismét nekirugaszkodunk a Mea Seárim negyed dombjainak, e sötét kalapos, kaftános, pajeszos, főköttős zsidócskák teli városrésznek, ahol – mint egy makettet – építették-élik újjá a holokausztban elpusztult lengyel-orosz-magyar kisvárosi Juden Gassét és gettókat, de mielőtt ide, az atavisztikus közelmúlt e fejezetében – Estelle szülei gyermekként a századelőn Vilnából menekültek Dél-Afrikába, az én egyik nagyapám Lengyelországból ugyanekkor Budapestre – alámerülnénk, még egyszer hátrafordulunk, hogy lelkünk itatópapírosát csordultig szívathassuk az alkonyi város derengő-fluoreszkáló fényeivel; a rózsaszín-kékek, márvány-mohosszürke zöldek, csikorgó-szikla-kemény-fehérek, felhő-rongyos-piszkos-szürkék, lángpallos vörösök, orgonabasszusbíborok drámai kavargás-csatájával, misztikus úszkálásukkal a Mount Scopus még mindig vakító játékkocka együttese mögött szürkülő, bíborra-feketévé sötétülő Júdeai-sivatag felülete rajzából glóriás dicsfényt remegőn sugárzó Olajfák-hegye a porladó csontok Messiásért könnyörgő vágyát szürke köizzásban, gomolygásban az ég felé lehelő Kidron völgye, arany és ezüst kupolák, büszke tornyok, minaretek, hasas bazilikák, bástyák, vastag városfalak, kapuk, köztük ama egyszer majd a fehér számár vemhén érkező vándor előtt megnyíló, modern lakótelepek kevély szállodasorok, táncos pontokká fölbomló hegyek és sivatagok fölött.

Zám Tibor halálüzenetének vételekor a lélekszivacs nem jut el akadálytalanul túlcsonduló élménytáplálékához, amelyhez, mint droghoz, szoktam hozzá az elmúlt hónapokban. Szemem lencséi érzékelő-rögzítőből vetítővé változnak-állnak ellent; s a Via Dolorosa, a Siratófal, a Feláldozás sziklája fölé telepedő Omár mecset aranykupolájára, majd visz-

szafordulva, búcsúpontomról magára az egész város-mindenségre vetítenek hatalmas freskóképeket agyam titkos kazettáskáiból ma fölto-
lult diapozitívjaiból, amelyek a halál közvetlen érintésére működésbe jött karusszel-rekeszekből – int egy toronyórajáték ablakában a föl-föl-tűnő marionettfigurák – egyenként a szemem elé kattannak:

Zám Tibor haragok, kudarcok, dacok szabdalta-tépte arca.
Hosszan húzódo seb nyoma, kiszolgáltatott, ösztövért mellén.
Seb hege, varrottasa a szív fölött.
Szorongások, halálfélelmek völgyéből föllobbanó szemének tüze.
Széles ívben le-följáró szemüveg liftje.
„Börtönéből szabadult sas lelkű” Alföld.
Kecskemét környéki tanyavilág csillag-tejútrendszere.
Vakító mézspötytők, mohafoltok a szőke izzású éjben.
Porgomolygású utacsok, tanyabejáró-csatornák.
Lászlófalva első világháborús elesettjeinek névsora a tanyasi iskola falán.
Birkanyáj, tyúk, napraforgók: forró július 1981-ből.
Öreg, azért se fáradt alföldi őshippi-margineau, próféta-sámán.
Az asztalon: könyvek, folyóiratok, Beatrice-kazetták, gyümölcsök, cipók, hús fröccsök.
Barátom, szerelmem arca.
Barátom, szerelmem arcában történetünk, húsomba-húsukba sziámi kapcsolatokkal gyökeredző bonyolult viszonyrendszere.
Séták, beszélgetések.
Sötét, vattás kutyaugatás-éj, tanya-pislákolás.
Fehér belső cipó, kecskesajt, búcsút intó kéz.
„Isten veletek”, „Vigyázz magadra!”

Egyszemélyes körmenetem képei, ikonjai, zászlói. S mindez, mint az egymásra exponált fotó-világszeletek előhívás után, egymásra kopírozódva, kettős nézésben egyszerre és egymásban látszanak-élnek. Így tükröződnek vissza az arcra, amely az enyém, a látásba, amely az én szememmel fogja fel a világot, a személyiségben, aki, majd ha tudja, mit kezdjen magával, és megtalálja a neki rendelt párját, én leszek.

1983

Hosszú séta

Még jó párszor így is történt, s a kellemes zsibongás egyre tovább tartott. Már egész jól lekötött ez az egyszerű játék. Elhagytam az új lakótelepek legszélső házait is, s a töltésről egyre közelebből zakatoltak a sűrűn közlekedő vonatok. Az építkezésnél kutyák ugatása kísért, míg elértem a nagy, fekete-fehér macskaként nyújtózó töltést.

A barnás víz közepéből egy vaságy támlája emelkedett ki.
Ócska botokkal, elsárgult, szakadós szálú damillal csavargó külsejű emberek

horgásztak, a rossz illatú víz mellett bokáig süllyedve a nyirkos iszapban. Néhány szál nád ácsorgott árván, békák és egyéb csúszó-mászók rejtekéül. Két éve megkéselték itt egy embert a fizetéséért és táskarádiójáért. Az újság bűnügyi rovatából tudom, meg Juhí is mesélte, akinek kacsázó lépteivel egyre ritkábban találkozom.

Többet nem is mászkálunk erre, de most, hogy már majdnem a bevezető ösvénynél járok, hirtelen belém vág a vágy, hogy a „Büdös-tó” felé vegyem az utam. „Tiszta örültség” – meg éppen most, de nagyon kicsi volt saját magam ellenállása, s már húztam is szét a néhány bokrot, és eltűntem a távolodó lakótelep hunyorgató fényei és az autók vizsgálódó reflektorai elől. S bár a külvilág zajait még ugyanúgy hallottam, mint pár méterrel errébb, egyszerre tiszta csend és sűrű nyugalom hullt rám.

Lábnymok vezettek az úton a rozoga házikó mellett. Vajon kik vetik be magukat ilyenkor ebbe a sivár vadonba? Megtorpantam, amikor becsukott szememen keresztül láttam az éjből kiolvadó, halk nessel felém közeledő alakot, iszonyú nagy késsel a kezében. Minden, ami nem hó volt, sötétben derengett: a lábnymok, a szanaszét szórt limlom, az éj hópötytyei, a kíváncsi kőrök és gyomcsomók. Felértem a kaptatóra, szemem elé tárult a befagyott tó – most százszor szebb volt, mint emlékeimben. Szép, fehérre zománcozott kádnak tűnt, s csak egy-egy nádcsomó pattogtatta le róla a festéket. Macskák lépteit fedeztem fel, s nyomuk vonalát meghosszabbítottam a tó jegére. Gyenge miákolást is hallottam, de közeledve, nem leltem egyetlen állatot sem.

Percekig cicegtem egy sötét foltnak, amiről azt hittem, hogy a panaszos hang gazdjája. Szerettem volna megsimogatni egy meleg, bársonyos macskafejet.

Átléptem a kidöntött drótkerítésen, amely valamikor a Duna felől zárta le a telket. A híd alatt mohón élveztem, mint dübörögnek el felettem egymás után a vagonok – vagy negyvenet számoltam össze.

Azután egy jégdarab fekiüdt előttem, azt kezdtem rugdosni módszeresen, külsővel, belsővel, mindkét lábbal. Nem láttam semmit, csak a jégdarabot, mely ott pergett a lábam előtt, s időnként egy-egy kis mértani alakzat lehasadt belőle. Lelassítottam, hogy az a három, munkásforma ember megelőzhessen, akik a hátam mögött lépkedtek. Egymás mellett jöttek, a legszélső ferde szemmel végigmért. Aztán elővette a zseblámpáját és hosszan az arcomba világított. Egy szót se tudtam szólni, annyira megbénított a vetkőztető fénysugár durvasága. Megálltam, lábammal szelíden pofozgatni kezdtem a jégdarabot, s mikor eltűntek előttem a sötétben, ismét elindultam. Három sor motoszkált bennem, s ezt skandáltam magamban:

Arcomba világít

Lenyúzza gallyaim

Gyökerem kitepi...

Tenyérnyire fogyott a jégdarab, mire megláttam a villamosokat. Nagyon büszke voltam, hogy idáig el tudtam rugdalni – soha nem volt türelmem ilyen teljesítményre. Akárhányszor lecsúszott az útról, mindig megkerestem, visszaállítottam pályájára, s makacsul rugdostam tovább ezt az egyet, pedig sokkal nagyobb és klasszabb alakú darabok is heverték halomszámra a rakpart két oldalán. Tenyerembe vettem és fölzaladtam vele a lépcsőn, és újra kezdtem a játékot. Beértünk az egyetem magas falai közé, s alig tudtam szemmel követni az egyre zsugorodó jégdarabot. Sokszor már egészen elveszettnek éreztem, de mindig sikerült valamilyen lehetetlen helyről előhalásznom. Az általános iskola mellett remek, hosszú jégpálya volt kicsúszkálva. Lestoppoltam a jégdarabot egy csenevész fa tövébe, s csúszkálni kezdtem, de nem ment valami jól, a cipőm gumitalpa miatt. Hamarosan visszatértem a jégdarabomhoz és hazafelé vettük az irányt. Már nem sokáig rugdoshattam a gömböcömet, mert befordulva az utcánkba, a salakkal felhintett úttesten már nem csúszott tovább. Ekkor, magam sem tudom, miért, kezembe vettem és így siettem hazafelé.

Hosszú volt ez a séta, több kilométert tettem meg ezen az estén. Tudtam, az elmúlt percek sohasem térnek vissza, s Katit se fogom többé látni, aki miatt útnak indultam –, akár ezt a hű jégdarabot, melyet akaratlanul a kezem melegével olvasztottam el, míg haza nem értem.

1969

„Megjelent a legfrissebb vasárnapi szenzációkkal...”

Lábdübürgés, ajtócsapkodás, rohanás, cigarettafüst, lökdösődés – zsi bongás, veszekedés hangfűstjei. Fiatal arcok – néhány idősebb férfi szakadt kabátban, az egyik bottal jár –, szatyrok, oldaltáskák, kopott hátizsákok, színes tarisznák a vállon... Rekedtes hang: Farkas kétszáz... Márton százötven... Szász brigád hatszázötven... Bárd háromszáz... Ivánkai testvérek négyszázötven... Weiss kétszáz... Lakatos százötven – Lakatoos, ez se jött el, az istenit, mit csinálók ezzel a sok lappal? Lakatoos.

Hátulról egy vékonyka hang: – Itt vagyok, Géza bácsi. – Szétnyílik a tömeg: földre tett táskákon, nagy túrabakancsokon, vékony női cipőkön, viharkabáton, szövetkabáton, orkáncabáton, sokféle emberi lehelet, cigarettafüst falán át furakszik előre a vékony hang gazdája.

– Miért nincs itt időben? A fene a kisasszonyba. Na vigye, számolja meg! Százötven.

Radnai kétszáz...

Gábor háromszázötven...

Daszkalovics hétszázötven...

Dübürognak a bádoglemezzel borított csúszdákon az ötszázas újságkötegek. Gyorsan átvagdossák az átkötözösinegeket, kiszámolják a kétszáz, százötvenes, háromszáz, csomagokat; hátizsákba, tarisznákba, bevásárlószatyrokba kerülnek, húsz, harminc a karra, és rohanás minél előbb a kijelölt körzetbe – ki gyalog, ki villamossal, autóbusszal, a papa vagy a barát kociján –, de van, aki nek megéri az is, ha taxival indul, hogy a város egy forgalmas pontján először árulhassa a lapot.

Lassan elnéptelenedik a hosszú elosztóhelyiség, üresen csillog a fényesre kopott csúszda: egy órán belül Budapesten mindenhol lehet kapni a friss vasárnapi „szenzációt”: a Hétfői Híreket.

A Hétfői Hírek terjesztésével a posta foglalkozik. Az elosztást három nyugdíjas szakember irányítja. H. Géza a főszerző – a diákok Géza bácsinak hívják –, 1968-ig a peremkerületek posta-instruktora, januárban ment nyugdíjba, s ugyanaz év májusában vette át jelenlegi munkakörét. A régi rendszerben magánbizományosként dolgozott saját irodával, alkalmazottakkal. Az összes lapkiadóval volt szerződése – körzetében Újpesten és Kispesten –, az ő tudta nélkül egyetlen lapot sem adhattak el. R. Z., aki most az összes elszámolást végzi – kimutatásokat, grafikonokat rajzol, megrendel –, a „8 órai lapok” igazgatója volt. A Központi Hírlapirodából ment nyugdíjba mint terjesztő és propaganda előadó. F. L., aki kiosztja a lapot és a nyomdával tartja az összeköttetést, az éjszakai műszak csoportvezetőjeként húsz évig a Népszabadság expedícióját vezette.

Három munkanapjuk van egy héten: péntek, vasárnap és a hétfő. Pénteken állítják össze az árusok névsorát, ez hétről hétre változik. Az is, hogy ki, hol, mennyit árul. Összesítik a megrendeléseket, hogy tovább adhassák a nyomdába.

A Népszínház utca elején egy tágas, kopott irodahelyiségben vázolják fel a vasárnapi mozgósítás haditervét. A hosszú elszámolópult mögött a kimutatásokon többször is végignézik a körzeteket, hogy vasárnap Budapest minden pontjára elég újság jusson.

– Jó napot kívánok! Tessék mondani, itt lehet jelentkezni újságárulásra?

– Ki mondta magának, hogy lehet jelentkezni?

– Az iskolában hallottam a harmadikosoktól. Az Irányi Dánielből legalább tízen-húszan árulnak.

– A jó helyek már foglaltak, kislány. A Dimitrov teret tudom magának adni, ez hétköznap kitűnő, de vasárnap alig van forgalom, vagy a Népköztársaság útja 2-t. Mondja, ismeri a József Attila lakótelepet?

– Öt évig ott laktunk.

– Akkor oda kivihet kétszázat. Figyelmeztetem, csak hat százalékot veszünk vissza. Hol adja el?

– A Kék sirályban, presszóban, szórakozóhelyeken és az utcán.

– Itt írja alá. Tíz Tükör kötelező, vigyen húszat, látom magáról, nem marad a nyakán, és az öt forint jutalék csak húsz darab után jár.

– Mikor szervezték meg a „diákárusítást”?

– Hatvannyolcban. Addig a standosok árulták a Hétfői Híreket és azok a mozgó lapterjesztők, akik hétköznap is dolgoztak. Sokat törtük a fejünket, hogyan oldjuk meg a szabadnapjukat. Ekkor gondoltunk a diákokra: irtunk az egyete-

meknek, középiskolák igazgatóinak, hogy segítsenek az induló gárda megszervezésében. Harminc-negyven diákkal kezdtünk, aztán rohamosan nőtt a számuk. Látja, nem kell különösebb propaganda, szájról szájra terjed a jó kereseti lehetőség, csak tudjunk elég helyet adni. Most télen száz-százhusz körül mozog a számuk – nyáron árultak a legtöbben, százhatvanegyen. Nem lehet pontosan megszámolni a testvéreket, barátokat, menyasszonyokat, szülőket, akik sokszor segítenek egy-egy gyereknek.

Ennek megfelelően átalakítottuk a körzeteket. 1968-ig pavilonok szerint osztották fel a hálózatot, így sok fehér folt maradt a város területén, ahova nem jutott lap. Most is megmaradt közülük néhány, de a forgalmuk a diákárusokéhoz képest elenyésző. Feltérképeztük Budapest vasárnapi forgalmát, s így jelöltük ki az új körzeteket: egy-egy teret, utcát, színházat, mozi-előteret, forgalmasabb főútvonalakon két-háromszáz méteres szakaszokat, futballpályát, uszodát... stb. Érdekes munka volt. Például, mit gondol, hány Hétfői Híreket lehet eladni a Thököly út és a Lumumba utca sarkán?

– Elképzelni se tudom.

– Háromszázat, uram. Ha jó árus van ott, se többet, se kevesebbet. Negyven éves gyakorlat kell. Nem tud mondani egyetlen helyet Budapesten, amelyről ne mondanám meg, hány újságot lehet eladni vasárnap délután öt és hat között.

Itt ez a táblázat, a magam segítségére állítottam össze. Itt soroltam fel a körzeteket – ezek a számok mutatják, mennyi Hétfőt, mennyi Tükört visznek ki ezen a héten. A forgalom mellett az időjárástól és a várható meccs-eseményektől függ a példányszám. Például egy Fradi-MTK focimeccs ötezerrel is növeli a lapszámot. A példányszámot a gyerekek határozzák meg: megrendelésük végösszege a tényleges példányszám. Persze, ebbe mi is beleszólunk – tudjuk, mennyit lehet eladni egy-egy helyen, és többet nem engedünk kivinni. A kivitt lapok hat százalékat lehet visszahozni, ez a remittenda – de ezt a százalékot le tudjuk szorítani jóval alacsonyabbra. Látja, milyen különbözőek a számok: Astoria – nyolcszáz, Rákóczi tér – négyszázötven, de például: a Nagymező utca és a Népköztársaság útja sarkán örülök, ha Kavics Anna és Batu Emma elboldogul százötven lappal. A Tükört nehezebben veszik az emberek; a négy forint elég sok érte. A legtöbben a kötelező tízet viszik belőle – s abból is gyakran visszahoznak. De nézze: Tétényi kórház – hatvanöt darab, itt megveszik a betegek, vagy például itt százhusz – Déli pályaudvar, a messzire utazó embereknek megéri unaloműzőnek a színes magazin.

A megrendelést pénteken készítik. Vasárnap kiosztják a lapot, hétfőn az elszámolást intézik. Nem tudnak szabadságra menni már harmadik éve, mert e napokon nincs helyettesük, de nem is szeretnék, ha mást állítanának be. Szeretik

ezt a munkát, a nyüzsgést, a felelősséget, a találgatást: „eladják-e a srácok a lapot?”... „Mi lesz, ha esik az eső?”... „Szerencse, hogy van az Apolló úrhajó, ez mindenkit érdekel”... „jó a Tükör címlapja”... „mennyi lesz a remittenda?”... E nélkül unalmas lenne az életük. Mégis sok bosszúságuk van.

– Két villamosmegállóra való olvasatú-szöveget árulunk egy ötvenért. Véleményem szerint az eladott példányszám jelentős mértékben a fiatal árusok bájának, szellemességének szól s nem az újság valódi értékének.

A beszélgetés alatt kettesével, hármasával jönnek lapot rendelni vagy lemondani: „Géza bácsi, szalagavatónk lesz, nem tudok jönni a héten”, „Géza bácsi, levizsgáztam, megvan még a helyem?”

– Itt a kartonja, hogy február 15-én megint jön.

– A Demszky is jelentkezett?

– Negyedórája volt itt.

– Persze, nem láttam a szemináriumon.

Sokféle arc: szemüveges, tudósképi, világmégváltó, próféta, a haja a válláig ér, szakállas, lányok iskolaköpenyben, hosszú hajjal keretezett sovány arcok...

– Körülbelül egynegyed részük egyetemista: legtöbben a Műszakiról, az ELTE-ről jönnek, de az orvosi is jó néhányan. A gimnazisták is körülbelül ennyien árulnak. Érdekes, technikumból egy diák sem jelentkezett. A harmadik harmad: az ipari tanulók. Van itt mindenféle szakmájú: géplakatos, ács, nyomdász, villanyszerelő, kőműves, elektrotechnikus, telefonszerelő. Csak 16 éven felülieket alkalmazunk; középiskolásokat és ipari tanulókat csak igazgatói engedéllyel. Aztán van néhány besorolhatatlan: ségedszínész, meg nem értett költő, főszerkesztő beprotezsált lánya, nem a pénz miatt, hisz alig ad el 20-30 lapot, hanem, hogy „megtudja, mi az, saját kezűleg keresni a kenyerét”.

A srácok állandóan cserélődnek: 10-20 fő körül mozog a hetenkénti lemorzsolódás. Összegyűjtik a szükséges pénzt, és abbahagyják, mások jönnek a helyükre.

– Nyilvánvaló, hogy azért a 29 Ft-ért, amit 100 újság után keresnek, nem jönnek ilyen sokan. Mi a véleményük a borravaloról?

– A borravaloról természetesen nem várhatjuk el senkitől, de tény, hogy a köztudat így tartja; a diák-árusoknak illik borravalorát adni. A pavilonosoknál ez eszükbe sem jutna; visszakérik a pénzt. Az biztos, hogy a kereset nagy része a „mellékesből” jön össze. A srácok elbeszélése szerint: egyszer hopp, máskor kopp, azaz egyik hétvége kifejezetten borravalós, máskor alig kapnak. Ismerek olyan valakit, aki a keresetéből három év alatt autót vett, azt pedig sokszor hallom, hogy sikerült megvenni a magnót, a lemezjátszót. Mások minden héten berakják a bankba a keresetüket, mert lakásra gyűjtenek.

„Hé-Hé-Hétfői hírek, totóval, sporttal a Hétfői Hírek, friss, ropogós a Hétfői Hírek, legfrissebb szenzációkkal a Hétfői Hírek.” Ebéd utáni üres utcák, délutáni korzózó utcák, tömeglepte utcák. Utcák napsütésben, nedvesen csillogó aszfalt, meleg vendéglőkből körvonalaiiban játszó hófüggönnyel takart utcák. A hírlapelosztó zsebongó kaptárjából kiröpiülő árusok telezsongják a járókelők, eszpreszszók, éttermek vendégeinek a fület a Hétfői Hírek főcímeivel. Bejárnak minden forgalmasabb útvonalat, benyitnak mindenhova.

– K. J. (elsőéves jogász): Elég elől vagyok a sorban, $\frac{3}{4}$ 4-kor megkapom a lapot, attól függ, mikor kezd a nyomda. Elloholok az Uránia elé (ide szól az engedélyem), ekkor kezdődik az első előadás. Felmegyek az erkélyre, ruhatárakba, jegyszédőkhöz, pénztárfülkébe. Rendeselek, mert látják, hogy minél előbb végezni akarok, és vesznek tőlem 2 Ft-ért, pedig nem látszanak újságolvasóknak. Úgy tíz-fél tizenegykor végzek, de volt már, hogy éjjel egykor adtam el az utolsó lapot a Déli pályaudvaron.

– Miért dolgozol? Mire költöd a pénzt?

– Hát abszolút nem romantikából, amint ezt a csoporttársaim hiszik. A szüleim elváltak, engem az apám tart el. Igaz, jól keres – de új lakást kell vennie, bútorokat stb. ... évekre eladósodott. Ezt persze nem vehetik figyelembe az egyetemmen, nem kapok menzát, sem ösztöndíjat. Havi nyolcszázból még lehet éppen élni, de nem valami fényesen. Ha nem keresnék, nem tudnék színházba, moziba járni, könyveket venni. Ezenkívül a húgommal, aki szintén árusít, vettünk egy közös magnót, részletre, minden negyedik keresetet erre kell befizetnem egy évig. Most két hónapig pedig minden másodikat a kölyök pulikutya részleteire, amit szintén együtt vettünk. Félévtől kapok kétszáz forint tanulmányi ösztöndíjat az egyetemtől, ezernégyszáz-ezerötszáz forintot keresünk. Ez egyrészt kajára, ruhára megy, aztán ebből vezettük be a villanyfűtést – s nekem van takarékkönyvem, lakásra gyűjtök. Megmondta apám, nem tud nekem lakást adni, próbáljam megkeresni magam, már most gondoljak a jövőre – és szerintem igaza van. A takarékbán már huszonötezer forint van, ebből tizenkettőt nyári melókkal kerestem. A húgom elsőéves egészségügyi tanuló. Azt hiszem, nagyon sokáig csináljuk még ezt a vasárnap délutáni melót. Már megszoktuk, pedig rossz, hogy huzamosabb ideig nem lehet elutazni Budapestről. Azonban arról szó sem lehet, hogy ezt a jó helyet feladjuk.

T. Vera feltűnő szépség, hosszú szőke haja a fenekét verdesi, bokáig érő maxi kabátban árul a Puskin mozi környékén. Sokan szóvá is teszik, hogy akinek ilyen szép kabátja van, miért árul újságot. A szemtelenebbje megkérdezi: „Nem eladó, ami a kabátod alatt van?”

– Eleinte még zavartak a szemtelen megjegyzések, de már beletörődtem és megszoktam, hogy van rossz velejárója is az árusításnak. A kabátot egyébként a keresetből vettem, mint a legtöbb ruhámat.

E. Károly másodéves matematika-fizika szakos.

– Nálam hiába keres szociális indítókakat. Egyszerűen sok a havi rezsim. Kétszáz forint zsebpénzt kapok, ez sajnos, teljes egészében elmegy cigarettára. Minden este lejárók az Eötvös Klubba: két-három kóla, kávé, egy-egy féldeci rum. Igazán olcsó hely, semmi felár, és mégis sok pénz elmegy. A társaságom huszonöt-harminc haverból áll. A programunk: bridzs, kanasza, biliárd, üveg sörökbe asztali foci – közben jó szövegek. Aztán könnyű, színházjegy és vége a heti százötven-százhetven forint keresetemnek.

A Hírlapterjesztőtől huszonkilenc fillért kapunk egy Hétfői után. Ez nem sok, a java bevételt a borralaló hozza. Általában két forintot szoktak adni, és nem kéri vissza az ötven fillért. Szerintem úgy-ahogy jár ez nekünk. Ugyanis a standosok is ugyanígy megkeresik az újságon a százalékot, de feleannyit sem fáradnak vele, mint mi. A borralaló annak a díja, hogy mi szaladgálunk a nehéz újságkötéggel, ordibálunk, ami hét óra után nagyon kimerítő, a vendéglői asztalokra helyezzük, ki sem kell menniük érte az esőbe, hóesésbe. Nyáron strandon vagy focimeccs szünetében nyomjuk a kezükbe. Ha színházból, moziból jönnek ki, és teszem fel, izgatnak valakit a totóeredmények: nem kell egy éjszaka is nyitva tartó újságosbódé után kóborolniuk, hanem azt is mi szállítjuk a kezükbe, és sorolhatnám tovább. Azok a legrendesebbek, akik valaha szintén így keresték a zsebpénzüket, akik otthagyták az ötven fillért és felszállnak egy buszra. A legrosszabb ennek a fordítottja: van, aki ötven fillérért képes lemaradni a buszról.

Hétfő reggel hat-hét óra. Nagy tolongás a tízes számú posta hírlapelosztó helyiségében. Zsebongás, lökdösődés, aprópénz-patakok csobogása hallatszik a leszámoló pultnál, hangos beszélgetések.

– Hogy ment?

– Szarul, visszahoztam ötven lapot.

– Ma borralalós nap volt.

– Mikor fejezted be?

– Az Urániában elsóztam nyolc híján százat, fél kilenckor már otthon voltam.

– Vitték a Tükröt.

– Ma majdnem mindenki kettőből kért vissza.

– A lakásrendeletet úgy kapkodták, mint a cukrot.

A bevételt rolnikba csomagolják, a kis fehér rudacskákat leszámoláskor a pos-

Mindenki siet, hogy előbb elszámolhasson, aztán rohanás a gimnáziumba, szakmai gyakorlatra – csengő jelzi az órák kezdetét –, egyetemi előadásokra, szemináriumokra, nehogy lekéssék a katalógusolvasást.

1. *Staphylococcus aureus* (10⁷ CFU/ml) was grown in tryptic soy broth (TSB) supplemented with 1% yeast extract (TSB-YE) at 37°C for 24 h. Cells were harvested by centrifugation at 10,000g for 10 min and washed with 10 ml of sterile distilled water. Cells were resuspended in 10 ml of 0.1 M phosphate buffered saline (PBS) and disrupted with a sonicator (Branson 250, Branson Ultrasonics, Danbury, CT, USA) for 10 min. The cell debris was removed by centrifugation at 10,000g for 10 min. The supernatant was then centrifuged at 100,000g for 2 h to remove the cell wall components. The supernatant was then dialyzed into 0.1 M PBS and stored at 4°C until use.

On 11/11/1964, the following information was received from the
Federal Bureau of Investigation, New York City, New York, dated 11/11/64:
The following information was received from the New York City
Police Department, dated 11/11/64:

1. The first step in the process of the investigation is the identification of the problem. This is done by the investigator who is responsible for the investigation. The investigator must identify the problem and the scope of the investigation. The investigator must also identify the objectives of the investigation and the methods to be used. The investigator must also identify the resources available for the investigation.

1. 1990年12月1日以前，在《民法通则》施行以前，即1986年4月1日以前，发生民事法律行为，适用行为发生时的法律。

Reggel fél hét. A lábadozó nap fázósan derengi be a völgyet. Őszi színek: barna, sárga, rőt falevelek szanaszét, fáradt fű borítja a lejtőket és az alul kiszélesedő viaszmulás sík területet. Együttől csak néhány száz méterre heksen és a Kőöntvényi H.

Hét óra körül újabb és újabb autóbuszok verik fel a csendet; ontják a fiúkat,

A hosszú sor lódul, a lapos szürke épület gyorsan nyeli az embereket. Valamikor honvédségi raktár lehetett, a fehérre meszelt falon a lángoló vörös feliratok megmaradtak: „Megvédjük a békét”, „Hazánk függetlenségének és békéjének őre

A bejárat mellett bakancsok, sapkák hevernek nagy kupacokban. Vállig erős hajjú, harcsabajuszú fiú osztja a ruhákat. A tömeg közben megállíthatatlanul jön; Volán-bérautóbuszok, városi kékbuszok, különjáratok hozzák a fiúkat és a lá-

Nemsokára feltűnnek egyesével, majd csoportosan a katonaruhába öltözött fiúk, szürke és kék cs. és kir. egyenruhában, akik később jönnek 48-as honvédatillát kapnak, ehhez nem jár fegyver. Kifekszenek a domboldalba egy kicsit kipótolni az elmaradt reggeli alvást, kószálnak, téblábolnak, van ahol könyv vagy kártya is akad. Egyszer csak közömbös külsejű FIAT 1500-asból kiszáll egy magas, hosszú szőke hajú férfi (csak ennyit látni belőle távolból), s futótűzként végigfut a tömegen „Megjött a Jancsó”, „Megjött a Jancsó”. Hirtelen láz uralkodik el mindenkin. Kezdődik a forgatás. A nagy zivajgt alig tudják keresztültörni a hangszók, amelyek a statiszták csoportjait rendeltetési helyükre irányítják.

Fél tíz.

Hogyan zajlik le egy forgatási nap?

Kocsis József negyedéves műszaki egyetemista mondja: Hajnal ötkor keltünk. A kollégiumból vagy 40-50-en jöttünk. Ugyanis egy napos dékáni szünetünk van – s ezt megtudta valami filmgyári ember, aki beszervezte a fél műszaki egyetemet. A többi kollégiumból is rengetegen jöttek. Körülbelül hatkor voltunk a fogaskerekű alsó végállomásánál, itt vártak a buszok. Nyolckor már beöltöztünk csukaszürke katonának – és még jó hosszú sorok álltak a kellékesek előtt –, mondtam is a srácoknak, minek kellett úgy sietni. Mikor kijöttek a Jancsóék, csak akkor kezdődött valami mozgolódás. Egyenruha szerint csoportokba szedtek bennünket, megkaptuk a fegyvereket, ólommal beöntött csővű régi honvédségi puskákat, és a tölténytáskát. Volt ott két fegyverszakértő a Hadtörténeti Múzeumból, ők mutatták meg, hogyan kell tartani a puskát, hogyan tegyük gúlába, mert ez is szerepelt a filmben. Azután egy-kétszer elpróbáltuk a jelenetet, csak úgy kamera nélkül. Persze nagy röhögések meg állandó bemondások mentek, mert majdnem mindenki volt közöttünk katoná. „Nagyon élveztük, hogy azt mondják, legyenek szívesek felállni és még két lépést arrébb menni”, „Vagy forduljanak jobbra, ha lehet”... stb. Az egyik hadtörténetis, egy főtörzs, megpróbált pattogni, de hamar belátta, hogy ezzel nem megy semmire. A jelenet története a következő volt: egy óriási májusfa két oldalán álltunk kordont, mi, katonák. Induló dallamára, tánclépésekkel jön vagy százszázötven népi táncos a májusfához, majd parasztok, néhányuk barna katonakabátban, a népi táncosok mögött még negyven-ötven feketeruhás, idős parasztember is elvegyül a májusfa köré kialakuló népes forgatagban. Egy másik induló dallamára mi is elvegyülünk táncolva a nép köré. Ünnepeünk egy ideig, majd egy jelre a gúlákban álló puskánkért rohanunk – hirtelen körülvevesszük a népet, amely letérdel és a lövések hallatára (20-30 vaktöltényes puská is ki van osztva közöttünk) a földre hásal. Aztán még lovások dobognak körbe bennünket különböző alakzatokban – és vége a mai jelenetnek. Mindenki megy vissza a helyére, 10-15 perc múlva kezdünk újból. Körülbelül nyolc-tízszer elpróbáltuk – közben

óriási szünetekkel –, új helyet jelölnek ki, mert a rendezőnek egy új ötlete van – kicövekelik, ki hová fut, amikor körbevevesszük a táncoló tömeget. Majd egy órát vártunk felhőre, mert a forgatókönyv borús időbe teszi ezt a jelenetet. Közben beszéddel telik az idő, barátkozunk az agrártudományis lányokkal – ők a népi táncosok – és a testnevelési főiskolásokkal, akik szerződéssel már egy hónapja forgatnak.

Furcsa egy hadsereg, csupa fiatal fiú, legtöbbször lötyög a bőre szabott katonaruhára. Széltől kicsípett arcok, a sapka alól kitüremkedő hosszú hajak, tarkóig, vállig érő, divatos pajesz, kecskeszakáll bajusszal, bajusz nélkül. Kossuth-szakáll... filozófus szakáll. Ma teljesen mindegy, mert távolról folyik a forgatás. Holnap már csak rövid hajúak jöhetnek, a kamera végigveszi a katonák arcát is. Vajon kikből alakul a közel két százalaj létszámú katonasereg?

Húszár András másodéves joghallgató:

– Ahogy itt az öltözködésnél és a várakozásnál elbeszélgettem a „bajtársaim”-mal, rengeteg helyről jöttek össze. Van itt suliból lógó gimnazista, ipari tanuló, szabadnapos dolgozó, vannak, akik rendszeresen ebből élnek, de a legtöbbször egyetemista. Mi egész furcsa módon kerültünk ide: a táncosparttársam ismert valami költő srácot az újságírók közül, ő mondta, hogy lehet jönni. Úgy gondolom, akinek szüksége van erre a pénzre, az megtalálja a hajszálcsatornákat, amelyek ide vezetnek. Százötven forintot keresnek egy nap, a levonással pontosan száznegyvenöt forintot. Reggel hattól délután hatig tart a forgatás, hét-nyolc óra, mire fáradtani hazaérnek. Megéri? Szerintem nagyon jó pénz ez a százötven forint, nem is minden produkciónál fizetnek ennyit. Az tényleg kár, hogy elmegy vele az egész nap. Ennél többet csak a Hétfői Hírek árusításánál lehet keresni, de az csak hetente egyszer van és nagyon korlátozott a létszám. Ha nem szűrnak ki a hajam miatt, akkor három napig végig itt katonáskodom; az négyszázötven forint. Egész hónapban császárian élek. Egy bajom van: nagyon szeretek enni, s ez teljes anyagi csődbe viszi az embert. A menza után mindig tartok egy pótebédét és még nagyon sok pénzt költök el tejboltokban, cukrászdákban. Szüleim elváltak, apám a Bakonyban, anyám pedig az Alföldön él. Új életet kezdtek mind a ketten, nem tudnak nagyon támogatni. Négyen vagyunk testvérek, s közülünk csak a nővérem végzett fél éve a gyógyszerész szakon. A kollégiumban a szombati klubesten rendezek már második éve – ezért esténként nyolcvan forintot kapok. De ezt abba szeretném hagyni, mert nagyon rossz csak nézni, hogy mások táncolnak. Néha elmegyünk szívet lapátolni a srácokkal, ezt nem valami jól fizetik. Nagyrészt a ruháim költségét is én fedezem, sajnos nem sok marad mozira, színházra. Pedig ez Budapest legnagyobb előnye, ezt kellene kihasználni, míg fenn tanulok.

Ebédszünet déltől egy óráig tart. Katonák, parasztok, szabadlegények, szanaszét kis csoportokban beszélgetnek, uzsonnát májszólnak. Teát, szódavizet kis papírpoharakban ingyen kapnak a statiszták, virslit, szendvicset a büfékocsiban, szokatlanul drágán: a szalámis zsömle 3,40, a virslis ára 10,50.

„Nem vagyok bolond elkölteni, amit itt ma keresek, inkább még kibírom ezt a pár órát éhen” – mondja Dobozy Gábor. Ő Huszár csoporttársa – egyébként ma négyen vannak kint a tankörből. Most a szünetben találkoztak – Dobozy parasztjelmezben van.

– A legutolsó buszra kapaszkodtam föl, mikor kihoztak, majd fél kilométeres sor volt előttem, nem reménykedtem, hogy jut jelmez nekem is. Katonaruhát már nem tudtak adni, mint a többségnek – parasztjelmezzel a népi táncosokhoz ösztöttak be. A sor végén vagyunk, csak mímeliük a táncolást. A kámerához a népi táncosok vannak a legközelebb – ezért külön is örülök, mert teljesen beláthat az ember a filmrendezés műhelytitkaiba.

– Van helye a mai keresetnek?

– Bár második kategóriás vagyok, nincs semmi szociális problémám, amit, azt hiszem, anyámnak köszönhetek, akinek kivételes tehetsége van, hogy beossa a pénzt. Egyetlen dolog, amiből soha nem lenne elég, a könyvvásárlás. A katonaság alatt a zsoldomból kezdtem könyveket venni, azóta már körülbelül ötszáz kötetre gyarapítottam azt a néhány könyvet, amit hébe-hóba kaptam ajándékba családi ünnepekkor. A katonaságig is sokat olvastam – elsősorban könyvtári könyveket –, de ekkor találtam meg az ízét annak: mi az, a könyvesboltban válogatni, a friss nyomdászágú könyvhalmok közül százba belelapozni és egyet kiválasztani, megvenni. Közvetlenebbé vált a kapcsolatom a könyvekkel, a kimenőim nagy részét könyvesboltban töltöttem (a kisvárosban, ahol szolgáltam, csak ide volt érdemes kimenni), mindig a zubbonyom alatt volt egy, sokszor hosszú gyakorlatokra is magammal vittem egy-kettőt. Ilyenkor újságpapírba csomagolva, a gázlárcsákba rejtettem őket.

Már jó ideje nincs pénzem, mert vidékre költözött az a kisfiú, akit matematikára és oroszra tanítottam heti két órában negyven forintért. A régi általános iskolás tanárnőm ajánlotta – most, sajnos, egyelőre nincs új jelentkező. Az utóbbi időben meg rengeteg olyan könyv jelent meg, amelyre nagyon fáj a fogam: például az új Filmlexikon, Szerb Antaltól a Gondolatok a könyvtárban, meg néhány jogi könyv... hát azokról jobb nem beszélni, 70-80 forintnál kezdődik az áruk.

Korán sötétedik, öt óránál tovább nem lehet forgatni. Az utolsó felvétel után a statisztatábor megrohanja a lejtőt, hogy minél előbb leadhassák a jelmezeket. Parasztok, katonák, 48-as atillások egy tömegben lódulnak a kellékes kocsihoz, az átöltöző helyiség felé. Micsoda felkelés – a föld dübörög a nehéz bakancsok

alatt. Mindenki első akar lenni, jó helyezkedéssel a sorban egy-egy órát is lehet nyerni.

Három kellékes előtt tömörülnek, azok előkeresik az anyagkiadási naplóban a sorszámot, amelyet mindenki a beöltöztetésnél kapott, ellenőrzik, rendben van-e a leadott ruha, aláírják a „diszpót”. A diszpó a filmes szaknyelvben az az utalvány, amelyre a statiszta megkapja a napi keresetét. Ez személyenként két-három percet vesz igénybe. Tülekedés, lökdösődés, kiabálás. Többen fogadhatnák a leszerelő táborát.

A fizetés gyorsabban megy, délután négy gyorskezü pénztárosnőt hoztak ki a filmgyárból. A statiszták, amint megszabadultak a jelmezektől, az egész napi bakancsviselés után most könnyű lábbal szaladnak a pénztárlapokhoz. Bemutatják a személyi igazolványt és a diszpót: megkapják a pénzt. A száznegyvenöt forintot két ötvenforintosban a többi az új ércpénzekből. Valaki halkán káromkodik miatta: ...Így még gyorsabban elmegy...”

1973

Kint

S nyögte Mátyás bús hadát

Bécsnek büszke vára:

(Kölcsy Ferenc: Himnusz)

A bécsi Mariahilfer Strasse délutáni forgalmában csap meg bennünket először a külföldön járás idegen varázsa.

A házfalakra szerelt óriási neonfeliratok tömegéből – amelyek mind azt sugallják, hogy rajtuk végigbúdkácsoljon a tekintet az első betűtől az utolsóig, s az agy nekik valami jelentést fordítson – hirtelen felbukkan egy megnyugtatóan könnyen olvasható betűcsoport: MAGYAROK ITT VÁSÁROLJATOK! Alatta piros nyíl mutatja a követendő irányt.

Megtorpanunk, fölcsoválkozunk a betűkre. Ekkor lép hozzánk a fiatalember.

– Szevasztok. Ugye, magyarok vagytok? – kérdezi és állítja egyúttal.

– Eltaláltad, de miből gondoltad?

– Nem tudjátok, hogy mi díszleg a hátizsákotokon? Rávarrtátok a piros, fehér, zöld zászlót.

– Ja, persze.

– Mióta vagytok kint? Tovább mentek? Akartok valamit vásárolni? – Kutató, mindent feltérképező tekintet röntgenez végig.

– Te?

– Één...? Február óta élek kint. Turistaút. Elfelejtettem visszamenni. Jó, mi? De tényleg nem akartok valamit vásárolni? Nagyon szívesen segítek. Tudok egy olyan helyet, ahol mindent olcsón megkaphattok. Farmert, szövetet, harisnyanadrágot. Jersey-t, most azt viszik a magyarok.

– Kösz, nem kívánunk venni semmit.

– Azért csak gyertek, nézzetek körül. Nem árt, ha körülnéztek. Megéri.

– Nem. Tényleg nincs szükségünk semmire. Esetleg egy hónap múlva... ha marad pénzünk...

Újdonsült ismerősünk széttárja a kezét. Sójajt.

– Itt áll az üzlet, száz méterre. Magyar üzlet. Mindenki magyar benne. Ki hazulról, ki Romániából, Jugoszláviából, Csehszlovákiából jött. Én itt a sarkon állok, és ha látok magyart, csehet, románt, jugót vagy bulgárt, azt leszólitom.

– Honnan ismered fel őket ebben a nagy tömegben?

– Benneteket a zászlóról, bár ide általában nem zászlóval jönnek. A legtöbbet a ruházatáról. Ha például egy ingen Fekonpress tulipánt látok, tudom, honnan érkezett a viselője. A közelben parkírozó gépkocsi vagy autóbusz rendszámáról. Beszédről. Viselkedésről. Nézik itt a kirakatokat. Negyedórát ácsorognak előttük, és hangosan számolják, mi mennyibe kerül otthon. Átváltják az árakat schillingről forintra. A többi nemzetiségűvel oroszul beszélek. Fel kellett frissíteni, amit az iskolában tanultam. Ha cseh jön, azt mondom, cseh üzletet talál a közelben, ha román, akkor román üzletet. Bent tudnak minden nyelven. Nekem csak az a feladat, hogy minél több népet csodítsek be, a többi az ő dolguk. Szóval egy perc lenne az egész. Legalább megnézik. Ilyet még úgysem láttatok.

– Ez igaz.

Kezünkbe nyomja az üzlet prospektusát, megmutatja: melyik utcán kell befordulni. Míg odaérünk, áttanulmányozzuk a hírverő kártyát:

Kedves Vásárló

Magyarokat előzékeny és udvarias kiszolgálással és olcsó árakkal várja az

ANNY MODEN

2060 Wien 6. Windmühlgasse T: 43-53

KÜLÖNFÉLE DIVATCIKKEK NÁGY FÁLASZTÉKBAN

TREVIRA BALLONOK NERC UTÁNZAT BUNDA

TREVIRA BOUCLÉ PULÓEREK

ARANY, ORA, RÁDIO

FARMERNADRÁGOK... STB.

NE FELEDJE. MAGYAROKNAK OLCZO ÁRAK

TÉRKÉP A TULOLDALON

Az üzlet: dohszagú, alacsony helyiségben roppant pult uralja a teret, szegényes hajódeszkán kopog a cipőnk. A három egyenmosolyú kiszolgáló mögött dugig töl-

tött árukészlettel plafonig érő polcok nyújtózkodnak. Rekeszeik börtönében szövetvegek, kardigánok, pulóverek, fonalak, virágmintás ingek szoronganak, meg(ki)váltójukra várva. A divat másodvonalából; cipők, ridikülök, bőrkabátok, bőrdzsekik, szoknyák, mint ácsorgástól megfáradt, bezápujt hadsereg katonái sorakoznak. A fal mellett, rúdon – akasztott madárijesztők – rikító színű selyemsálak és farmeröltönyök lógnak. A jeansekre varrott bőrtéglaalapokra tussal írták fel a márkaneveket.

– Mit parancsolnak? – rebbent fel szemlélődésünkből egy harminc év körüli, ifjú, kopaszodó úr. Igen elűt az üzlet berendezésétől; legújabb szabású, világos öltönyt visel, csipkés, olasz inggel, amelynek mélyen kigombolt hasítékából, dús mellszőrzet-háttérből fel-felcsillan egy aranylánc a hozzá tartozó keresztel. Csuklóján még vastagabb szemű aranykarkötő fityeg, s mint azt egy igen széles mosolyból látni fogjuk, a szájában is képviselteti magát e nemesfém.

– Egyelőre nézelődünk.

– Tessék csak, tessék.

Nem sok pénzt néz ki belőlünk, új vevőkhöz fordul.

– Mit tetszenek parancsolni? Mit mutathatok, nagysád? Nézz meg ezeket a hercig melltartókat. Kedves fiatalúr, próbálja fel ezt az angol sportcipőt...

– Köszönjük, nem találtunk semmit – mondjuk, miután letelt az egy-két perc, amit illendőségből ácsorogtunk.

– Akkor talán rágógumit? – mutat fel egy csomaggal, s arcára pattan a rugóra járó széles mosoly, amelyből megismerhetjük az aranyfogakat.

Az utcán tovább mesél a palifogó fiatalember:

– Újpesti vagyok. A Bányagépgyárban dolgoztam mint géplakatos. Jól kerestem. Havonta összejött négy-ötezer forint. Otthon feleségem van – azaz lassan csak volt – és egy kislányom. Hiába kerestünk jól, lakást mégsem tudtunk szerezni. Hat év alatt, míg együtt éltünk – a két nászutat kivéve – egyszer sem aludtunk kettesben egy szobában. Vándoroltunk egyik szülőtől a másikig. Albérletbe nem akartunk költözni, hogy félretehessünk, aztán a gyerek jövetele után már nem is lehetett. Rengeteg különmunkát vállaltam, a feleségem is gyakran túlórázott. (Legalább ez idő alatt sem zsúfolódtunk otthon.) Először KISZ-lakásban reménykedtünk, mikorra összeszedtük az induló összeget, addigra valahogyan lekerültünk a listáról. Egy csomó idős hapsi kapott lakást a KISZ-telepen. Mesélhetek a KISZ-ről. Két évre rá szövetkezeti lakással próbálkoztunk. Ez se „jött össze”, de találtunk egy viszonylag olcsó társasház-építkezést, ahol hatvanezer forintot kellett befizetni. Nehezen kapartuk össze. Rokonoktól. Kölcsönökből. Húzódott, halasztódott az építkezés. Alig haladtak valamit, de két évvel ezelőtt, karácsony táján bejelentették; emelkednek az építőipari árak, rá kell fizetni még húszezret. Végső erőfe-

szítéssel kéregettük össze. A következő év végén sem kezdtek az építkezésbe. Emlékszem, épp új év második vagy harmadik napján jött a mennykőcsapás: még negyvenezer forintot kell leszurkolni. Akkor azt mondtam: elég. Nem. Beadtam az útlevelekérelmet. A feleségem nem akarta otthagyni Magyarországot. Csak azért adta be a kérvényt, mert abban bízott, úgysem kapja meg az egész család. Egy hónapra rá mind a hárman megkaptuk az útlevelet.

Elindultam egyedül. Innen többször telefonáltam, de a feleségem hajthatatlan. Nem mer kijönni, inkább egyedül neveli a gyereket. Hiába, új életet kezdeni, ahhoz bátorság kell; én megpróbálom. Most folyik a válóper. Sok a levelezés vele, de azt hiszem, nemsokára a végére érünk. Pedig most is nagyon szeretem a feleségem.

Talán továbbmegyek Nyugat-Németországba. Azt mondják, ott nagy a gazdagság, az egy aranybánya. Itt egy egyszobás, összkomfortos lakást bérelek. Nagyon kényelmes. Van fürdőszobám, akkor fürdök, zuhanyozok, amikor nekem jól esik.

Itt megszakad a beszélgetés fonala, mert egy idős pár érkezik a mellékutcából, és hangosan hálálkodni kezdenek.

– De jó, hogy ide tetszett küldeni, drága fiatalember. Itt tudunk csak normális táskát venni, nem olyan vacakot, amit az áruházakban adnak. Azokba nem fér semmi.

A bácsi az egyik kezével az áruházi nyolontasokat lóbálja, a másik kezét behemót műbörtáska húzza, amelybe már nyilván átpakolt. Az asszony kezében is egy ugyanolyan lebeg üresen.

– Maguk is magyarok? – fordulnak hozzánk. – Ha megengedik, Bakos vagyok. A feleségem. Székesfehérvárról jövünk. Látom a csomagjukról, hogy most jöttek. Ha szabadna kérdeznem, hol alszanak?

– Diákszállóban.

– Megmondaná, mennyibe kerül?

– Úgy tudom, harminc-negyven schilling.

– Ó, tudok maguknak 25-ért, de lealkudhatják 20 schillingre is. Mind magyarok laknak a Rómán úrnál, ahová elvezetném magukat. Most mehetnének azonnal, mára úgyis befejeztük a nézelődést.

Ismerősünk is közbeszólt.

– Két és fél hónapig laktam Rómán úrnál. Mondjuk meg az igazat, nem a legkényelmesebb. Többen alszanak egy szobában, de az a legolcsóbb, és legalább magyarok közt van az ember.

Húzódózunk. Most az asszony veszi át a szót, kériel.

– Ha jönnének, jó lenne maguknak meg nekünk is. A szobában rajtunk kívül

még három férfi alszik. Román úr máshol adna nekik helyet. Két házaspár az mégiscsak más. Maguktól nem kell félni, hogy elvisznek valamit.

– Hány ágy van a szobában?

– Kettő. Egy dívány, ezen alszunk mi, meg egy sezlón.

Látszik rajtunk, hogy sehogy sem tudjuk elosztani a három férfit. Megszólal a bácsi.

– Épp az a baj, hogy az egyik velünk alszik a díványon. Mint az ágyú úgy horkol. Sehogy se tudok nyugodtan pihenni a feleségemmel. Nem kell ezen nevetni.

„Ezt a bulit nem lehet kihagyni” – hátunkra lódítjuk a hátizsákot, s az öregek nyomába szegődünk.

A hosszú villamossínek nyomában szeljük át a várost. Fényes áruházak, csillogó bútörületek, finom kis ékszeres, kozmetikai, ruhásboltok előtt halad el az utunk. Óriási talpú női cipők viczorognak ránk a kirakatokból, drótra feszített hálóingek, kombinék lebegnek könnyű álomként, tranzisztoros magnetofonok csavarógombjai és fémvázak ebédlőbútorok villognak. És a számok; egyszámjegyűek, kétszámjegyűek, három számjegyűek, négy számjegyűek... párosak, páratlanok, kerek számok, 0-ra, 1-re, 2-re, 3-ra, 4-re, 5-re, 6-ra, 7-re, 8-ra, 9-re végződők, számok tizedesvessző után, számok parányi árcédulán, emberméretű festett számok, százalékok. Számok fémből, fából faragva, bőrből kicakkozva, bakelitből öntve. Egymás után hagyjuk el a villamosmegállókat, utcakereszteződések. Már a pályaudvart is hátunk mögött hagytuk, de a kirakatokat nem tudjuk lehagyni, csak azok valamivel dísztelenebbé válnak és összább zsugorodnak az üvegek mögött, ahogy lábunkban nő a fáradtság.

Bakos néninek kidágadnak a visszerei. Kimerült a gyaloglásban. Időnként meg kell állni, rendszerint ott, ahol a férje tüzetesebben megvizsgál egy kirakatot vagy valamit felír. Ő épp felesége ellentéte, örökmozgóként cikázik kicsiny csoportunk előtt, s közben fáradhatatlanul magyaráz.

– Először vagyunk kint Nyugaton, külföldön is csak másodszor. Még kilencszázhatvanban ötnapos társasutazáson vettünk részt Csehszlovákiában. A MÉH-telepen dolgozom mint átvevő. Két évem van hátra, a feleségem már nyugdíjas. Ritkán telik külföldi utazásra, erre a két hétre is már tavalyelőtt kezdtünk gyűjteni. Az az igazság, nem nagyon érte meg kijönni. Iszonyú a drágaság. Ahogy én látom, nem sokkal ér többet a schilling a forintnál. Mennyi utánjárásba kerül, hogy kapjon valamit az ember. A két hétből csak négy napja vagyunk itt, de úgy nézem, nem maradunk végig. Az asszony nem bírja a strapát. A vonatjegy a zsebünkben – még otthon vettük forintért –, sipirc haza.

– Mit láttak a városból?

– Egyelőre semmit, előbb el akarjuk intézni a bevásárlást. Jaj, de nehezen megy. Idáig alig vettünk valamit, de amíg nincs meg minden, szó sem lehet másról. A feleségemnek keresünk bundát, de egyelőre mindenütt drágább, mint otthon, nekem pedig átmeneti kabátot nézünk. A család nagy. Otthon összeállítottuk a listát, kinek mit kell hozni, kinek illik írni képeslapot. Még alig egy-kettőt pipáltunk ki a névsorból. Ha már kijutottunk Nyugatra, elvárják, hogy megemlékezzünk róluk, hozzunk egy kis apróságot.

– Mit szeretnének megnézni Bécsben?

– A várat meg a királyi palotát, aztán ami jön, amire lesz kedv és idő. Körülbelül száz schillinget akarunk hagyni városnézésre.

– Mennyivel indultak hazulról?

– Hatezer schillinget lehetett kihozni meg négyszáz forintot, amit megpróbálunk beváltani.

– Milyen kiadásai vannak napközben?

– Épp, amennyi kell. Először is napi 20-25 schilling alvásért fejenként. Hogy pontosan mennyi lesz, az majd elvállik, mert nem úgy állapotunk meg, hogy hárman alszunk a díványon. Román úr címét otthon kaptuk több más címmel együtt, azért szálltunk épp hozzá, mert az ő emberével találkoztunk legelőször a pályaudvaron. Naponta veszünk egy kiló kenyeret, az nyolc schilling. Slussz. Nincs tovább. Otthonról hoztunk mindent. Konzerveket, zsírt, sőt, paprikát, paradicsomot, ebből a feleségem elkészíti a reggelit és a vacsorát.

Az ebédet szintén konzervekből oldjuk meg: üveges lecsó, marhatokány, szegedi halászlé, zöldborsó, zöldbab – hoztam egy kis lisztet, hamar kész a rántás. Sütittem két tepsi száraz süteményt, az jól eláll. Van lábasunk, evőeszközünk, tányérajaink, megfőzhetnek maguk is – veszi át az asszony a szót.

Nem kell ezen csodálkozni, vannak, akik magukkal hozták a hat darab kétkilós kenyeret Pestről, hogy ne kelljen kenyeret se venni. Egyáltalán nem baj, hogy sokat cipeltünk kifelé, mert kell a hely a bőröndben visszafelé.

Nem mессze utunk végcéljától péküzlet elé érünk, ahol Bakosék már második napja veszik kenyerüket. Állítólag itt jó, friss kenyeret lehet kapni, hasonlít az otthoni ízéhez. Mi is bemegyünk. Hátizsákjainkat a bácsi őrizetére bízuk. Bakosné kerül sorra.

– Bitte – fordul az eladó a nénihez.

– Egy kiló fehér kenyeret kérek, kedveském.

– Pardon? – hajol közelebb a kiszolgáló, maga is idősebb asszony.

– Egy kiló fehér kenyeret – mondja valamivel lassabban. Az érthetőség kedvéért hozzátesszi: – KE-NYE-RET – jó ropogósat, ha lehet.

Az eladó tanácstalanul támaszkodik a pultra, még mindig udvariasan:

– Bitte?
 – Fe-hér-ke-nye-ret. – Most már mutogat is jobb kezével kenyéroválist ír a levegőbe. A kiszolgálónő hátralép és kiveszi a mögötte lévő fakkból a kenyeret.
 – Nich jó. Nich, nich... – hadonászik Bakosné. Az elárúsító kicsit dühösen visszalöki a kenyeret, széttárja a kezét.

– Ez a kenyér sületlen. Egy jó ro-po-gósat, Kedveském. Van magának ro-pogós is – mutat megint a kenyerekre. Körülbelül három-négy perce folyik a jelenet. Hatan állnak még sorban Bakosné mögött. Fegyelmezetten, de már érződik a nyugtalanság. Az eladónő tehetetlenül bámulja a nénit, aki egyre csak ismétli: RO-PO-GÓ-SAT, BAR-NÁT, BAR-NÁ-RA-SÜL-TET. A helyzetet végül egy másik fehérköpenyes oldja meg, aki most lépett ki éppen a raktárból. Felnyitja a pultdeszkát, int a néninek, hogy fáradjon be, és a polcra mutat. Bakosnéni él is a helyzettel; hármát-négyet is megtapogat, míg kiválasztja a megfelelőt.

Melléktutcák bonyolult kacskaringóin háromemeletes szürke házhoz érkezünk. Itt ural Román úr két szobát a földszinten és egyet a félemeleten. Bakosék a félemeletiben laknak – oda nem mehetünk, mert újabb két férfi és egy nő érkezett hozzájuk. Számukra matracokat helyeztek a földre. Bennünket az igen szívélyes Román úr átvezet egy ételgőzös konyhán egy nagyobbacska szobába, amelyet függönyökkel több kisebb helyiségre osztottak. Megmutatja, hol helyezhetjük el holmijainkat. Estére pompás kétszemélyes ágyat ígér.

Vagy tizenketten-tizennégyen lehetnek a lakásban. Legtöbben a konyhában nyüzsögnek, alig lehet mozdulni. A gáztűzhely mindhárom platnijja foglalt. Az egyikken tea fő, a másodikon tojást önt a dinsztelt hagymára egy asszony, a harmadikon hajában főtt krumpli gőzölög. A tűzhely mellett lusta műbőr szatyrok nyújtózkodnak, zippzáras szájaik éhesen tátognak. Nyitott gyomruk sötét mélyéből hálós krumplik, Vénusz napraforgóolajok, sertés májkonzervek, téliszalámi-rudak, hagymafejek, kétkilós kenyerek, kockacukros dobozok kavarognak a napvilágra. Egy bácsi lavórban áztatja lábait. A konyhaasztalon két férfi snapszerozik egy félig telt palack Egri bikavér társaságában. Az Esti Hírlap címdalán nagy halom rósejbninak felvágott krumpli dideregve várja, mikor süttetheti már ropogósra magát a tűzhelyen.

Román úr behoz egy kiló fagyott narancsot, hogy hívei között szétossza. Egy pillanat alatt kiürül a zacskó, egy őszes hajú hölgy becsúsztat két szemet a bőröndjébe.

Szívesen fogadnak bennünket mint újonnan érkezőket, egyúttal mint a kis magyar közösség legifjabb tagjait. Rögtön elhalmoznak kérdésekkel: honnan, mikor jöttünk, milyen terveink vannak idekint? Jóindulatú tanácsok: hol, mit ér-

demes venni, melyik bankban váltanak forintot. Egy hagymát pucoló néni a Vidám Park óriáskerekét ajánlja megnézni.

Bent a szobában csak néhányan tesznek-vesznek. A mai zsákmányt rendezgetik; áruházi zacskókat, celofánba csomagolt ingeket, harisnyákat bontogatnak. Egy hölgy collstokkal ruhaanyagot méricskél, kezében olló.

Legújabb divatú kockás sportzakóban, rózsaszín, hosszú nyakú ingben, bordó mellényben, jól vasalt szürke nadrágban, lakkcipőben feltűnően elegáns fiatal-ember ül két szorosan összetolt bőröndön, s a Stern magazinba mélyed. Az újság kölcsönkérése ürügyén összeismerkedünk. Simon Péternek hívják, egy Pest megyei gimnáziumban tanít magyart és német nyelvet. Két éve végzett az ELTE-n. Nászúton van. Felesége, Jutka, egy perccel előbb ment ki az udvar túlsó felén lévő WC-re. Másfél hete érkeztek Bécsbe, s az első naptól Román úr vendégei. A csomagokkal körülbástyázott ágyakra, a piszkos, szemetes padlóra nézek.

– Ha nem haragszol, hogyan töltheted a mézesheteidet egy ilyen helyen?

– Egy ilyen lepra helyen? Ezt akartad mondani. Hogyan? Sehogyan. Szerelmeskedni otthon is tudok, amennyi belém fér, lesz időm megunni. Kaptunk vádonatú családi házat, a bútort is biztosra ígérték a szülők. Viszont olyan ruhákra is szükségünk van, amelyek a legmodernebbek, legdivatosabbak, és ilyeneket csak itt lehet kapni. Mi nagyon komolyan vesszük a házasságot, szeretnénk, ha inkább előbb, mint utóbb, mindenünk meglenne. Előre szeretnénk jutni. Nem akarom más kölykét idomítani egy életen át. Szeretném bedolgozni magam a külker-vo-nalra.

Tehát nem mindegy, hogyan festesz, ha elmész olyan helyekre, ahol dönthetnek a sorsodról. Nem árt, ha jobb ruhákban forgolódsz, jobb emberekkel barátkozol. Ajándékokat kellett venni ennek-annak. Viszünk néhány dolgot a lakásba is; vázákat és egy komplett barkedzletet. Ezt a rengeteg dolgot csak úgy tudjuk megvenni, hogy közben ilyen alja helyen, alja emberek között vészeliük át azt a másfél hetet. Így is jóval többet költöttünk, mint a fejenkénti 140-140 dollár.

Mindenki meglepődik, hogy este nyolc lévén, bemegyünk a városközpontba. Román úr csak nehezen egyezik bele. Lelkünkre köti, hogy kapuzárásra visszaérjünk, mert meggyűlhet a bajunk a ház lakóival. Kérdezik, hova megyünk. – Megkóstoljuk az osztrák sört – válaszolom. Gyanús szemmel méregetnek. Az egyik kártyázó a szemünkbe is vágja: „Valutagazdák.” Akad, aki védelmébe vesz bennünket: „Csak hadd menjenek szórakozni a fiatalok.”

Éjjel 11-re érkezünk vissza, s addigra nagy változáson esett át a lakás. A konyhából belépve – ahol egész éjszaka szórt, sárgás fény világít – egyetlen nagy helyiségbe léptünk. Nyomuk sincs a szobát délután még több, apró „szobaszeletre” osztó függönyöknek. A „szobánkban” rengeteg ágy torlódott össze, amelyek nap-

közben a falakhoz lapultak, s csak most, éjszakára hajtották le őket. Köztük csupán keskeny folyosók patakjai csordogálnak, amelyen az ember lapjával elfér. Számunkra is ilyen falról lehajtható vaságyat jelöltek ki fekhelyül. Mosdási lehetőség a konyhai csap ígér, ahol éppen piszkos edények áznak. A lepedő bizonytalan foltjai közül jól kivehetők az apró vérfoltok, amelyek – olvasmányélményeimből tudom – a poloskákat jelzik. Fél óra múlva érezzük is (nem irodalmi) csipéseiket. A konyhaajtót leszérelték, s így az onnan sápadózó fények misztikus homályba borítják a sarokban terpeszkedő komódot és a tetején a régi típusú televízióból, üres sörösüvegekből, néhány paprikacsutkából, kenyérdarabokból, szalonnabőrökből összeálló szocreál stílusú csendéletet. Az egymásra tornyozott székek és az asztallábak bozótosában most bújik be leterített pokrócára – ugyanabban a slampos öltönyben, ingben, csak nyakkendő nélkül, amelyben délután fogadott – Román úr, aki saját éjjeli nyugodalmát is eladta egy késői vendégnek.

Nyikorognak az agyak a forgolódások alatt, az egyértelmű szuszogó kórusból egy mély horkolás válik ki. Valahol a szoba közepe táján felparázslík egy cigaretta. A szoba áporodott szagában elkeveredik az egész napi lőtás-futástól izzadt emberek és lábbelik, szellentések bűdössége. Az ablakok kinyitására gondolni sem lehet. Mert előttük embermagasságig bőröndök, szatyrok, zsineggel átkötött csomagok emelkednek.

Alvótársaink, amilyen korán tértek nyugovóra, olyan korán serkennek fel. Már reggel ötkor kezdődik a csoszogás – nem mindegy, ki melegítheti fel először a teáját, kávéját –, fél hatkor már mindenki él és mozog. Összetört, meggémberedett, izzadt, csapzott hajú emberek kászálódnak föl és bújnak ruháikba mosdás nélkül.

Serceg a zsír a rántottának, előkerül a szilvapálinka is. Zsíros kenyérrel a kézben térképeken pontosítják a napi útvonalakat. Valaki búcsúzkodik, végigcsókolja a társaságot, a mi ágyunkhoz is odajönnek kezét fogni, címeket cserélnek, „Három év múlva is eljövünk, Román úr, de csak pár napra, akkor felmegyünk Münchenig. – Nincs ott ismerőse?” „Olyan családi panzió ez” – mondta egy asszony. – „Milyen jó kis közösségben töltjük, egymás közt a bécsi napokat.” Előkerülnek az üres, nagy hasú szatyrok, necchálók, táskák. Valaki megint odalép az ágyunkhoz és megveregeti a vállam.

– Nem jönnek vért adni?
– Hová??
– Vért adni. Megy az egész társaság, ha sietnek, velünk tarthatnak. Jó pénzt fizetnek érte, többet, mint otthon, és persze valutában. Van, aki háromszor is adott egy hét alatt.

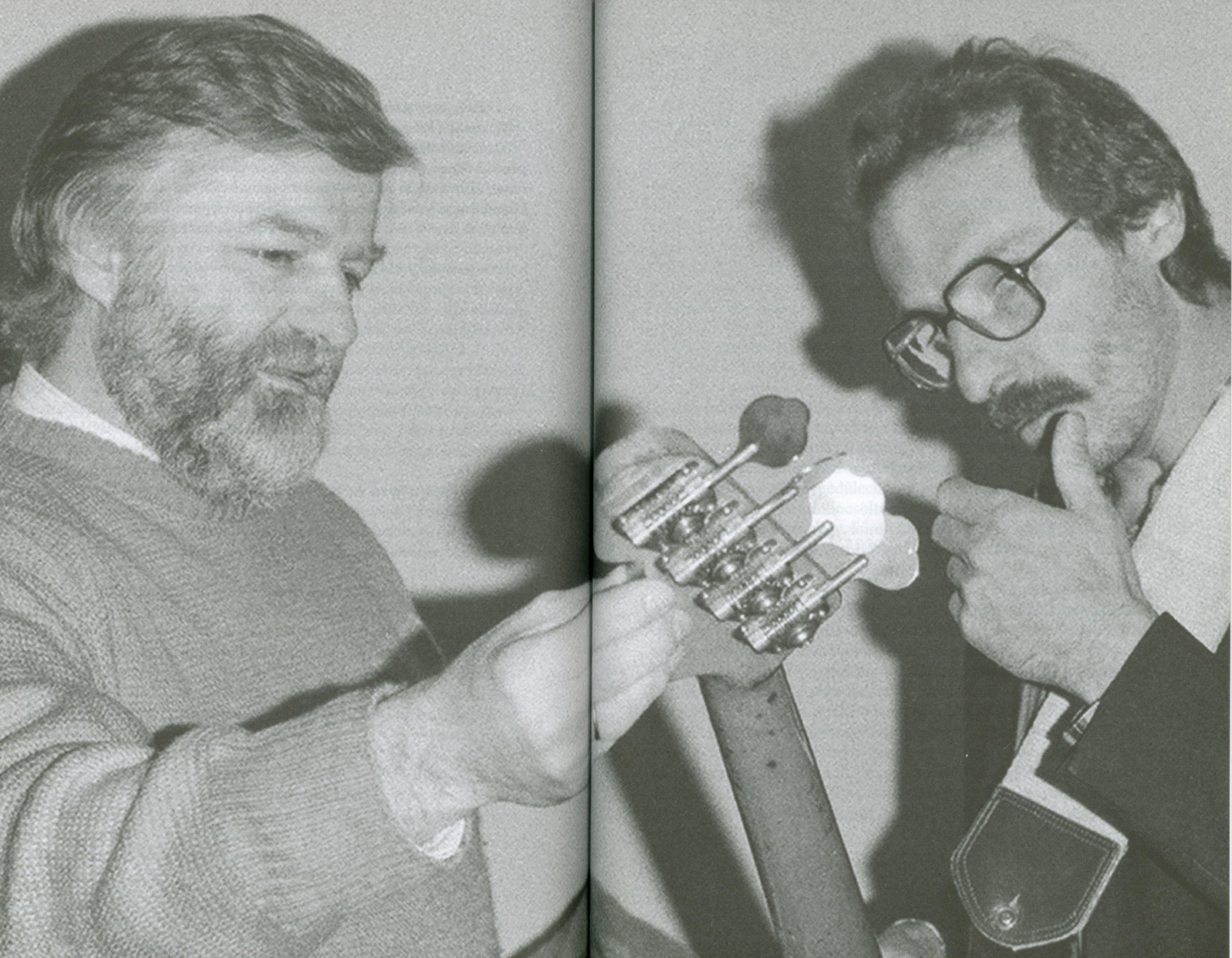
– Nem, nem hiszem, hogy megyünk.

– Miért, annyi pénzük van?

Valamilyen betegségre hivatkozom.

Vidáman csobog a beszélgetés. Áruháznevek, márkanevek, utcanevek, kacagások, évődések. „Befizet egy kurucra, Komáromi bácsi?” „Be, ha elfogadja a forintot.” „Hova dugja a fűnyírógépet a vámosok elől?” „A sliccembe, ott úgysem feltűnő.” Nagy nevetések; figyelmeztetés: Lacinak még nem vettünk cipőt... – Röpködnek. Felhevülő boldog zsibongás zsong a kirajzás előtt. Lassan elvonul a had.

1972

AMÍG AZ ÁLMOKAT SZÉTTÖRIK

Orszáczky „Jackie” Miklós 1948–2008

mert ami volt, annak más távlatot ad a halál már.

(Radnóti Miklós: *À la recherche...*)

A golyó még ma is kiáll a *Bösendorfer* zongorából. A szüleim azért szerezték be, mert öt éves koromban a helyi hegedűtanárnő megállapította, hogy jó a hallásom. Szolfézst és zongorát kezdtem tanulni, s rá egy évvel hegedűt. A hangszeret vászontokban hordtam, verekedések után javíttatni kellett. Az első hegedűleckét az iskolaudvarra néző orvosi rendelőben kaptam. Télen föllocsolták az udvart, az összes srác boldogan csúszkált, miközben én gyakoroltam. Röhögtek az ablak alatt: „ez még mindig hegedül, s mi korcsolyázunk”. Nem hegedülök tovább! A rádióból a *Tánczenei koktél* szólt és *Pernye András jazz-előadásai*. Pernye különösképp szerette a *boogie-woogie* négykezes zongoradarabokat és a *spirituálét*. Ehhez sem volt sok köze a klasszikus hegedűtanulásnak. Egy padban ültem Cserba Miklóssal, később az *Atlantis*ban játszott, majd egy csomó zenekaron ment keresztül, most taxizik. Vele énekelgettük a rádióból fölkapott spirituáliszerű dalokat. „Bókszos”, a matematika tanár, a hátunk mögé settenkedett – az volt a jószokása, hogy meglepésszerűen hátulról a bicskával a gyerek fejére ütött –, ha énekelünk, odaállt mögénk, a füle mögé tette a bicskát, végighallgatta, és jól fejbe vert. Cserbával alapítottuk a zenekart. A család szerzett egy pocsék akusztikus gitárt, megtanultam az alapvető akkordokat, elkezdtünk énekelgetni az iskola hátsó kapuja alatt. A házunk mellett tartottuk az első koncerteket a sarki srácoknak. Amíg anyám kikiabált: „Gyere már be! Lefeküdni!”

Bögöly a szomszéd utcában lakott nagybőgőt tanult, családi hagyomány szerint. Mert az apja és a nagyapja is nagybőgős volt: a híres Nyuszi család sarja – akik mindannyian nagybőgőn játszottak, és úgyszintén testületesen kijártak a lóversenyre. Hozzánk csapódott egy Mogyorósi nevű srác, aki szintén gitározott, s elhatároztuk, hogy csinálunk egy zenekart. Ki milyen hangszeren fog játszani? Rám osztották, hogy legyen basszusgitáros, Mogyorósi szóló-, Cserba pedig ritmusgitáros, Bögöly doboljon. Lementünk Balatonra, száz forint zsebpénzt kaptunk. Nekünk berendezésre van szükségünk! Reggelente a bolt elől elcsentük a liter tejet s a cipőt, az volt aznapra a fogyasztás. Mágneset és drótot kellett venni a *pick-up*okba, amit magunk tekertünk. Húsvágódeszkából faragtuk ki a gitár testét, a nyakat körbefűrészeltük, elvittük hangszerészhez, berakta a *bundokat*. Szereztünk egy pincét, ott próbáltunk vagy hat hónapig. A *Kék Csillag* és a *Scampolo* együttesekről lekoppintva betanultuk az egész akkori repertoárt, s magunk is írtunk hasonló zsánerű instrumentális darabokat. A középiskolát a Széchenyi Gimnáziumban kezdem, de a szüleim átírtattak a gépipari technikumba, mondván, hogy az szakmát ad a kézbe. A zenekarral felléptünk az iskolai bulin. *Pacsirta* rádióból készítettük az első erősítőt, Bögöly kecskebőr borítású dobja télen megfeszült a hidegben, berekedt, ezért addig nem kezdhettünk, amíg a fűtőtest fölé tartva ki nem lazult a bőr. A bátyám belépett a *Syncon* zenekarba, a Postás Művelődési Házban játszottak, belőlük nőtt ki a mai *Old Boys*. A basszusgitáros továbblépett, engem hívtak a helyére. Velük játszottam egy évet: „Itt most egy kicsit összeszedem magam, szerzek jó berendezést, s megyek vissza a srácokhoz.” – gondoltam. Így is lett, mert egy év után a bátyámmal kiléptünk, és megalakítottuk a *Rákfogót* (a nevet egy *Bradbury*-novella címéből vettük). A Radnóti Miklós Művelődési Házban játszottunk, a környékbeli srácok jártak le, egy év múlva minden bulink teltházzal ment.

Jimmy Hendrix lemezeit szőröstül-bőröstül megtanultuk. Az ő felfogásában írtunk és improvizáltunk kutyautás címen: *Kutyautás I.*, *Kutyautás II.*, *Kutyautás III.* stb. Kiültünk a színpad szélére, mintha lábvizet vennénk, s a konfettivel teli lavórt ráöntöttük a közönségre, a gyerekek megőrültek.

VIII. kerületi gyerekek voltunk. A *Metró klubba* – a kerület határára – a felvágósok jártak. Ha lenéztünk oda, nem éreztük jól magunkat. Ide nem azért jártak, hogy élvezzék a zenét, hanem, hogy ott legyenek a *Metró klubban*, legyen tagságjuk, mert ez sikk. Budapestet ekkor az *At-*

lantisz uralta, de mi a Neményi Béla-féle divatos kiállástól próbáltuk távol tartani magunkat. Bizonyára ezért nem fedezett fel a *Hanglemeggyár*, de még a helyi *KISZ*-tól sem kaptunk soha fölkérést. Nem „fértünk bele”. Nem is próbált senki bevonni az elfogadott körbe. Határozottan élveztük, s próbáltuk a magunk útját járni.

A VIII. kerületben nőttünk fel, ott gyerekeskedtünk, oda jártunk iskolába. Egy budai srácnak a VIII. kerület az élet aljának számított. Nem azért, hogy mi kevésbé lettünk volna műveltek, vagy nálunk másfajta iskolarendszert vezettek volna be. A belvárosban más pénzegységben beszélnek a mai napig. Akik a VIII. kerületben élnek, jó, ha egyszer be tudnak jönni a belvárosba egy hónapban. Papám műszerésmester volt, keményen dolgozó ember, tisztességesen éltünk. De a szemben lévő házban mindenki egyszoba-konyhában lakott: a három gyerek és a szülők, s legtöbbször még nagyszülőkkel is terhelve. Fürdőszoba nélkül, közös WC a folyosó végén, az emelet felállványozva. Idő kellett, hogy valakivel barátságot kössek, aki nem erről a környékről származott. Azzal pedig nagyon könnyen egy húron pendültem, aki onnan jött. Mindegy, hogy gázszerelő, fotós vagy tanár a szülője. Várkonyi Péternek a *Metró klubban* mutattak be, a Rózsadombon lakott. Együtt dolgoztunk a *Tiltakozó ének* című filmben, amit *Sándor Pál* rendezett. (Ez volt az első filmje, valami díjat is nyert vele.) A vietnámi háború ellen tiltakoztunk, Várkonyi írta a szöveget, én a zenét. Jó darabig eltartott, amíg barátság alakult ki köztünk.

Cserba, Bögöly és én inkább improvizált darabokat akartunk, a bátyám és a ritmusgitáros a könnyebb műfaj felé eveztek. Viszontlátást mondtam a bátyámnak a zenekarosdiban. A mai napig is büszke vagyok, hogy ezt meg tudtam mondani. Általában másképp bonyolították le: tartottak egy próbát és nem mentek el a próbára. Az illetőnek így esik le a tantusz, hogy már nincs a zenekarban. A bátyám a bátyám, de mi zenét csinálunk, s akkor más nem számít.

A Rákóczi úton, az *Otthon áruháznál* egy kapualjban nyílt az első magyar lemezbolt, ahol külföldi lemezt lehetett kapni, vagy kölcsönözni. Itt jutottunk hozzá eredeti felvételekhez. Szíven ütött a *soul*-szerű ének-lés, előzőleg is a *gospel* és a *spirituálé* vonzott. Valami hasonlót akarok! Bögöly és Mogyorósi elmentek valami mást zenélni, és mi, Cserbával szereztünk két fúvóst és egy dobost. Összeraktunk egy új zenekart és *Otis Redding*- és *Solomon Burke*-szerű dolgokat játszottunk, mert éppen az ő lemezükhöz jutottunk hozzá. Választékunk éppenséggel nem volt,

csak azt tudtuk, hogy ebben a stílusban akartunk elindulni. Akkor senki nem játszotta azt a zsánert. A srácok, akik a *Rákfogóra* jártak a Radnótiba, azt mondták, hogy ilyen zene nekünk nem tetszik: „*térzenét akartok?*” Erre majd nem fogunk lejárni. Tartottunk egy-két koncertet a Fővárosi Művelődési Házban, de nem volt sikerünk. Lehet, nem tettünk bele elég energiát. A mai napig *Ray Charles*, *Joe Text*, *Otis Redding* a kedvenc énekeseim. Ők mind a templomból jöttek, mert jórészt mind templomi énekesek voltak, vagy pedig azóta már vissza is mentek a templomba. *Steve Winwood* éneklése frázisai Otis Reddingtől származnak. Be is vallja: „én ezt hallgattam, ebből tanultam.”

A *Traffic* pesti koncertjétől elájultunk, annyira újszerű volt. Mit lehet művelni a fuvalával és a *Hammond*-orgonával! Vége is szakadt a fúvós zenekarnak. A koncerten, miközben teljesen belelkesültem, mélyen el is szomorodtam. Hol vagyunk mi ettől? Winwood (akivel két nap különbséggel születtem) világviszonylatban is egyedülálló, a mai napig előjön valami újjal, ami jó.

Ismét összeálltunk Bögöllyel és Mogyoróssal. Én zongoráztam, Bögöly dobolt és Mogyorósi gitározott. Ezzel léptünk fel a VIII. kerületi Buszgarázs kultúrtermében. És megint bejöttek a srácok. Sajnos, abból az időből semmi nem maradt meg, pedig már érdekes anyagokat írtunk.

Annyira leromlott a tanulmányi átlagom, hogy évet kellett ismételnem. Az érettségi előtt kirúgtak az iskolából is. Ki megy iskolába, ha 12-ig vagy 1-ig még az *Erzsébet* sörözőben ücsörögtünk. A haveromnál aludtam, délelőtt, meghallgattuk a *Szabad Európán* Cseke László műsorát. Az osztályfőnök hazatelefonált: „szegény Miklós” – mert orvosi igazolvány, az volt –, „szegény Miklós milyen beteg, már egy hónapja nem jött be”.

Később, amikor egy kicsit jobb zenekarokban játszottam, s akadt egy kis kereset is, a szüleim szemében már nem számított katasztrófnak, hogy zenésznek álltam. Akkor azonban még borzasztó csapásnak számított. Bögöly! Ő volt a rossz hatás. Anyám mindig emlegeti, hogy Bögöly ott állt a másik oldalon az apja kabátjában és kalapjában. Levette a kalapot és „Kezét csókolom!”-mal köszönt az utca másik oldaláról, amikor a *Közérte*-be ment. Nem a modorral volt a baj. A nyolcadik kerület közepén a *cigánykérdést* akkor is napirenden tartották. Velük nőttem fel, együtt muzsikáltunk – de a szüleimnek más volt a véleménye. A srácok, akik kijártak a bulikra, azokat sem érdekelté ki cigány, ki nem. Időnként felugrottunk Bögöly lakására. A mama, kinn a konyhában hatalmas

bödönökben főzte a töltött káposztát, a papa pedig alsónadrágban tanított, mert este a *Fortunában* muzsikált, fönn a Várban. A rádióban ment egy szám, és mi igaz áhítattal hallgattuk, hogy Bögöly apja el tudott sorolni minden akkordot benne. Ment a szám, ő pedig diktálta: „a-moll, C-dúr, fisz-moll”... A legjobb bőgős volt abban az időben, a híres Nyuszi család sorában az utolsó, mert Bögöly már nem vette föl a hangszert, vagy ha föl is vette, soha nem gyakorolt, és kimaradt a cigányzenei dologból. A *Rákfogó* bulin nem számított a származás, ki jött a Korányi utcából, ki a Dugonicsból, vagy a Mátyás, vagy pedig a Kálvária térről. A zene összefogott mindannyiunkat, volt egy zenekarunk, amelyik sikeres volt, a környékből. Mindannyian onnan jöttünk, tehát a közönségünk is úgy érezte, hogy ez az ő zenekaruk. Ha Csepelen játszottunk, az egész társaság felült a HÉV-re és jött velünk. Vittük a hangszert a HÉV-en, s az egész HÉV-en csak rákfogósok ültek.

A cigányok jó zenészek. Ez nyitotta meg nekem a kapcsolatot Szakcsiék és Ráduly felé. Engem elfogadtak. A jó megértés folytatódott a fekete zenészekkel is. Inkább ők az óvatosabbak, mert beléjük van kódolva, hogy mennyi megaláztatáson mentek keresztül a fehérek részéről.

A *Rákfogó*val utoljára egy *téesz*-bulin léptünk fel – fönt valahol észa-koñ, Miskolcon is túl. Nyolc órát kellett nyomni. Embertelen hosszú buli, borzasztó helyen. Azt játszottuk, amit akartunk. Nem számított semmi, mert mindenki be volt rúgva. Hazafelé jövet örületes sor torlódott az országúton. Kilométereken keresztül csak egy sávot lehetett használni. Csak Pesten tudtuk meg, hogy *bevonultunk Csehszlovákiába*. Augusztus 20-án, amikor az alkotmányünnepi bált tartották a téeszben.

Legfőbb riválisunk – zuglóiak –, a *Liversing* felbomlott. Az orgonásukkal, Pataki Lacival és Mogyoróssal kezdtünk el dolgozni. Egyelőre dobos nélkül jártunk fel Pataki Lacihoz, majd a Belvárosban egy pincében próbáltunk. Így ment pár hónapig, amikor Baronits megjelent és felajánlotta, hogy lépjünk be a *Syrius*-ba.

A *Syrius* eredetileg a *Beates magyar úr*-ról hírhedt slágerzenekar volt, amíg az egész banda *Juventus* néven faképnél nem hagyta Baronitsot, aki megmaradt a névvel és a kapcsolataival. Mogyorósi kijelentette, hogy ő ilyenbe nem száll be, ő nem adja el magát. Patakiival pedig azt gondoltuk: „beszállunk, hogy közönség elé kerüljünk, s közben mindent megváltoztatunk a saját elképzeléseink szerint”. Barta Tamást (gitár) akkor rúgták ki a *Hungáriából*, Veszelinovot (dob) pedig a *Metróból*. Baronits első zenekarvezetői intézkedéseként levágatta a hajamat. Az

ORI-túra már le volt szervezve. Már kidobtak az iskolából, anyámékat meg kellett nyugtatni, hogy a zenéből is lesz megélhetés. Azon nyomban megkaptam a papírt, hogy „előadóművész” vagyok, Mogyorósit pedig elvitték káemkáért, s egy vagy két hónapot ült is. Zenélggett még itt-ott, aztán kiszökött Amerikába.

Baronits hatalmas amerikai köcsijába, egy ócska, öreg, 24 hengeres szörnyetegbe, be lehetett préselni hat embert és a cuccot. Meg lehetett spórolni a szállítási pénzt, ami komoly összeget tett ki. Jártunk vidékre, kísértük az ORI szervezésében a Záráy-Vámosi házaspárt és Sárosi Katalint. Tudtuk, hogy ez nem tarthat így sokáig, de azért jól esett, hogy esténként öt embernek is fizettem az Erzsébet sörözőben, ahová a VIII. kerületi zenészek jártak. A legtöbb buliról éjjel felé érkezünk meg, maradt még egy órácska, hogy a haverokkal jókat röhögjünk magunkon, és rendeljünk egy sonkával töltött sertésjavát. Volt miből fizetni, és a család is megnyugodott. Felléptettek a '69-es újévi műsorban, ahol *Ob-ládi-oblada* című Beatles-számmal hülyéskedtem.

Baronits nélkül csináltunk egy-két koncertet egy kis pinceklubban a Csanádi utcában – *Underground koncertek* néven. Ez a pince a vendéglátó-ipari dolgozók klubja volt, ami soha nem volt nyitva. Időnként lement egy-két ember oda, hogy megigyon egy stampedli rumot. Valaki megdumálta őket, hogy miért nem adják ide nekünk a helyiséget? Próbálunk, a fejében lenyomtunk egy bulit hetente, a bevétel az övék maradt. '69-re már megerősödött Pataki és az én szavam a zenekarban. Eljött az ideje, hogy megváltoztassuk a zsánert, és elhatároztuk, hogy próbáljuk két fúvóssal, gitár nélkül. A gitárokkal mindig csak a nyűg volt, mert a berendezések vérszegények, a gitárosok pedig hangosak, különösen Barta, aki ezer kilométerrel tekert. Ha éppen nem ő szólózott, lehalkította az erősítőt, és gyakorolt. '69-ben Pataki azt mondta, hogy nézzünk le a *Halló bárba*, mert ott játszik egy tehetséges fuvolás.

Ráduly Misi egy hét múlva bekerült a zenekarba. Baronitsot is elhívtuk a Csanádiba, mert egy-két *Blood, Sweat and Tears*-szerű darabbal próbálkoztunk, ahol két fúvós kellett. Neki is leesett a tantusz, hogy mi ezt akarjuk. Így alakulgatott a Csanádi Klubban a Syrius másik arca, amikor egy Charles Fischer nevű srác Ausztráliából, bepottyant ide, és megígérte, hogy kihozat bennünket Ausztráliába.

A *Széttört álmok*kal még a *Syrius* előtt kezdtünk foglalkozni. Tálás Endre nevű nyelvész az Erzsébet sörözőben sodródott hozzánk. Amilyen nyelvzseni, aki olyan nyelveket tanulmányoz, amit hárman beszél-

nek az egész világon, s annak a kapcsolatait kutatja egy másik nyelvhez, amelyet már huszonketten értenek. Ő és a haverja, Artner Miklós nevű srác, aki azóta Hollandiában él, hozták az ötletet és a szöveget, körülbelül hat gépelt oldalt. A történet egy fiú rossz érzései, majd az öngyilkossága körül kavargott. Ráduly Misin keresztül kaptunk lehetőséget, hogy felvegyük a rádióban, *Kiss Imre jazzműsorában*. Komolyan fel kellett készülni, élő adásban vettük fel, majdnem 40 percet.

Itt is *Traffic*-hatásokból indultunk ki, de már elkezdtük pedzeni Bartók Béla dolgait. Bartókot hosszú ideig nem lehetett hallani, inkább Csajkovszkijt, Verdi operát vagy Puccinit. Bartók, s főleg az amerikai korszaka, jó ideig szálla volt hivatalosok szemében, leginkább a *Concertója*. Ráduly vitt bennünket a népzene és Bartók irányába. Nála hallgattunk *Eric Dolphy* és *Bartók* lemezeket. A *Blood, Sweat and Tears* első vagy második lemezén van egy darab, amelyikben tipikus bartóki hatás érvényesült. Ezek után leültünk és kielemeztük az első és a második zongoraversenyt. Nagyon erős kompozíciók egy zenésznek, különösen, ha addig nem foglalkozott vele. Ezért kerültek a *Széttört álmok*ba bartóki motívumok – leginkább a hangszerelésekbe. Imádtuk a külföldről jövő zenét, de éreztük, hogy a mienkben kell lennie valaminek, ami csak innen, Magyarországról jön. Magyaros alatt a magyar népzenei hagyományt értem, mert Bartóknál is az volt a legkézenfekvőbb, ahogy egészen egyszerű dallamokat harmonizált. Például a *Mikrokozmoszban* vagy a népdalátdolgozásokban, ahol pontosan az eredeti népdalt használta fel, teljesen új harmóniavilággal. Ez mindannyiunknak új szemüveget adott.

Charlesnak rokonai éltek Erdélyben, s útközben töltött néhány napot Pesten. Véletlenül tévedt a Csanádi utcába, nagyon tetszett a zenénk. Lementünk a *Royal étterembe*, mert az *Erzsébet* mellett oda is jártak a VIII. kerületi zenészek. Rendeltünk egy sertéscsülköt pékné módra, s ő bejelentette, hogy szeretné kivinni a zenekart. Röhögünk: „Ausztráliába, hiszen Ausztriába sem lehet kijutni.” Bemutattuk Baronitsnak, ők leveleztek. A Nagykörúton volt egy hangstúdió, egy- vagy maximum kétcsatornás keverővel. Ott vettünk fel négy-öt számot, amit Charles bemutatott egy ügynöknek, hogy szerződést küldjön. Egyszer csak megjött, s alá is írták. Elküldte a jegyeket, amelyeket ő fizetett. Jó körülmények között élt, apja támogatta, hogy ha érdeklí ez az impreszálás, próbálja meg. Nem tudtuk, hogy mibe megyünk, mi lesz, hogy lesz.

Megérkeztünk Ausztráliába, Perthbe. Ez egy kisváros. Kb. másfél millió lakosú. Adelaide a legközelebbi helyiség, vagy három és fél ezer kilométerre. Elvittek egy kínai vendéglőbe, mert oda nyomott be bennünket az ügynök, egy azóta elhalálozott popsztár, Lucky Star show-jába, őt kellett kísérnünk két hétig. Egy óra tánczene után jött a sztriptíz, s csak aztán az Elvis Présley-re hajazó Lucky Star. A manusok ették a kínai kaját, majd felálltak táncolni. Olyan hely, mint a *Kati bár*, csak műsorral és sztriptízzel. Lucky Start lekísérni hagyján, volt gyakorlatunk Hofi Gézától Kovács Katiig. *Csattanuga csucsut* és egy hangos *bossa novát* kellett volna még nyomatnunk. Három nap után megmondtuk, hogy nekünk ez nem kell. Csellengtünk másfél hétig Perthben. Meló nem akadt. Lenéztünk egy rock klubba – ilyen jellegű Magyarországon akkor még nem volt: roppant bár és egy színpad. Beszálltunk egy órára a *Bakery* nevű zenekar műsorába, aminek később nagy szerepe lett az életemben. Adelaide ma is kétnapos út Perthből, 1500 mérföld kocsival. Akkoriban még az utak nem voltak teljesen lebetonozva. Egy 300 mérföldes szakaszon semmi aszfalt, hepehupás földúton rázkódtunk. A magyar klubba szervezték fellépést. Persze, a *Syrius* az égyvilágon senki nem ismerte ott, és ha ismerték, az is csak a *Beates magyar úron* keresztül. De a *Beates magyar úr* nem igen érdekelte az '56-os kivándorlókat, összegyűlt vagy húsz ember, ki sem csomagoltuk a hangszert. Megint beültünk a kocsiba, s még mindig nem kerestünk egy fillért sem. Sidneyben jobbra fordult a helyzet, mert ott voltak klubok. A szervezők arra számítottak, hogy a magyarokon keresztül lesz a pénz. Kivisznek cigányzenekarokat, szólistákat, hiszen mind az '56-osoknak, mind a második világháborús kivándoroltaknak jól ment a sora, s élénken ápolták magyar emlékeiket. Sidney-ben elfelejtettük a magyar közönséget. Helyi klubokba osztottak be bennünket, ahol tetszettünk. Onnantól kezdve állandóan dolgoztunk. A Caesar promóciós társaságnak, aki minket kihozott, volt ott néhány helye. Elkezdünk játszani az egyetemeken is. Végül fölvittek bennünket Melbourne-be, mert ott volt a zenei élet központja.

Azt játszottunk, amit akartunk. Végül már olyan sikerünk volt, hogy felajánlottak egy egyetemi túrát, állami támogatással. Körbevittek repülővel, egész Ausztrálián. Pénzünk azonban még mindig nemigen volt, meg kellett gondolni, hogy holnap mit eszünk. Misi és Pataki talált barátnőt, hozzájuk jártunk vacsorára. A nők anyagilag jól el voltak eresztve, Pataki be is költözött a nőjéhez. Hetente kétszer hívtak jó töltött

káposztákra. Nemigen szerettem, mert viselkedni kellett. Nem azért, hogy én nem tudtam volna, de nem volt kedvem hozzá. Bohóckodtunk egy kicsit, nemsokára én is összetalálkoztam a lánnyal, akit elvettem feleségül.

A szabadpiacon nem olyan, mint otthon: az ORI-igazgató vagy a lemezgyári főnök haver, és erre a bázisra össze lehet rakni egy zenekart. A szabadpiacon olyasmit kell összerakni, ami a közönségnek kell. A nagy lemezcégek ott is manipulálnak, de a szart nem lehet eladni. Ilyen versenybe került be a *Syrius*, s két hét alatt megmutatkozott az erőnk. Melbourne-ben azokon a helyeken léptünk fel, ahol olyan bandák jó, ha szóhoz jutottak, akik már húsz éve ácsingóztak, hogy ott játszhassanak.

Még Perthben láttuk a *Woodstock* fesztiválról készült filmet, akkor jött ki. Valamilyen oknál fogva nagyon fáradtak voltunk – élvezni kellett volna a hosszúra nyúlt filmet, de mi nem élveztük, mert elaludtunk a moziban. A film hatására Ausztráliában is elkezdtek szervezni a szabadtéri fesztiválokat. Sidney-ben és Melbourne-ben is részt vettünk ilyen háromnapos dzsemborin, ahol fellép vagy harminc zenekar. A legjobb bandákat teszik estére, 11-12 körül. Nem egyszer mi adtuk a zárókoncertet. A hippi korszak a csúcán járt. A *Syrius* sikerének egyik okát Vietnám számlájára lehet írni. Az amerikaiak bevitték az ausztrálokat a *vietnami háborúba*. Sorsot húztak, és minden második hadköteles Vietnamba ment. Ha nem ment, összetépte a behívóját és nyilvánosan elégette – csomó tüntetést is tartottak. Mi kelet-európai zenekar voltunk, és dúlt az Amerika-ellenes hangulat. Bár nem politizáltunk, nem foglaltunk állást, de elég volt, hogy ott voltunk, és amit játszottunk, annyira más volt.

A *Syrius*: kiállítás. Valami olyasmit képviselt, ami épp azért, mert nem voltunk egy hivatalosan elfogadott zenekar, valami új és más útnak érződött. Fölszálltam a villamosra, lódenkabátban a hosszú hajjal, hátra nézek, jön az ellenőr, nagyon rosszul nézhettem ki, mint egy *jampec*, nem is *jampec*, valami *hippi*-szerű jelenség, és akkor a legjobb középiskolai kifejezéseimet előszedve elmagyaráztam a tisztelt úrnak, hogy nem az a lényeg, hogy az ember hogy néz ki, hanem, ahogy tanították, ugyebár, „*nem a külsín, hanem a belbecs*”. Ezt megpróbáltam valahol átvinni a zenébe is. Nekem nem tetszett, hogy valaki fölment a színpadra, és felöltözött, mint a *Gary Glitter*, mert épp az volt a divat, és a színpadról lejön, s fölölti a nyakkendőjét.

Melbourne-ben már annyira felvitte az isten a dolgunk, hogy kivettünk két lakást. Úgy terveztük, hogy hosszabb ideig maradunk, mert el-

kezdünk pénzt keresni. Egy újonnan megismert ügynök lekötött minket az úgynevezett *Coca-Cola*-koncertekre. Egy teherautóra ráraktak egy berendezést, és három zenekar adott egy koncertet a tengerparton. Minden hétre jutott egy vagy két koncert. A *Coca-Cola* fizette, mert az egésznek a lényege az volt, hogy a *Coca-Colát* osztogatták a háttérben, s a *Coca-Cola*-logó díszelgett a színpad mögött. Mindenki boldog volt, győzött az amerikai imperializmus. Százezer dolláros keret volt rá, azt hittük, hogy most nagy pénzt fogunk keresni. A szervező csak előlegeket adott, és két hónap múlva eltűnt a pénzzel együtt. A zenekarok nem kaptak egy fillért sem. Az ügynök Kanadába szökött, a maffia utolérte, és eltették láb alól, de ez rajtunk nem segített. Újra nekiveselkedtünk, s megint kezdünk pénzt keresni. Vettünk berendezést, mert addig csak béreltük. Orgonát, dobfelszerelést, énekberendezést is. S még mindig csak 25 dollárt osztottunk magunknak hetente, hogy fizessük a cuccot, miközben a szállítónak 120 dollárt adtunk. Megvettük az új berendezést, beraktuk a kocsiba, és mondtuk a srácnak, menj, és biztosítsd be. „Jó, megyek”. „A jövő héten megyek.” Egy reggel telefonált: „nincs meg a kocsi, eltűnt a berendezés.” A kocsit megtalálták két hónap múlva az orgonával, mert az túl súlyos volt cipelni. Minden másnak nyoma veszett. A mai napig is gyanítjuk, hogy a szállító keze volt benne, de miért nem biztosította be? Melbourne összes zenekara összeállt, és szerveztek egy jótékonyági koncertet a javunkra. Esős nap volt, így is ötezren jöttek. Jólesett, hogy a zenészek számon tartottak minket. A pénz jó része visszajött, így még egyszer meg tudtuk venni a motyót. Ez már majdnem a mese végén történt: kilenc hónapot töltöttünk Ausztráliában.

A lemezt is az utolsó hetekben készítettük – *Az ördög álarcosbálját* – angolul. Az volt a baj, hogy mire kinyomták, mi már a hajón utaztunk hazafelé. Nem volt reklámozás. Eladtak belőle 500 példányt. Az anyagot ott írtuk meg Ausztráliában. Bírnunk kellett volna még cérnával, hogy a lemez anyagát még vagy három hónapig játszuk élőben is. De már mindenkinek tele lett a hócipője. Az ausztrálokkal kapcsolatunk nemigen akadt. Nekem ott volt barátnőm, nagyjából megtanultam tőle angolul, Baronits is fölkapott valamit, mert üzletelni kellett. A többiek, egy kukkot sem. Veszelinov csak annyit: *fuck off*.

Charlesnak épp sikerült összehozni egy ingyen utat egy hajón, ahol minden másnap kellett játszsanunk. A cuccot így el tudtuk hozni ingyen – kihagyhatatlan lehetőség. Sidney-ből indult a hajó Rotterdamba. Ezek a járatok azóta megszűntek, ma mindenki repülővel teszi meg ezt a

távot. Az eredetileg repülőgép-anyahajónak épített hajó is elsüllyedt azóta. Öt hétig tartott az út. Rotterdamban vettünk egy-két ruhadarabot. Lila trikót, farmernadrágot. Hazahozásra nem kerestünk semmit. A tapasztalatokon kívül semmi mást nem nyertünk. A cuccra visszajött a pénz. Pataki járt a legjobban, mert a Hammond-orgona volt a legdrágább. Én hazahoztam egy basszus erősítőt és egy kis énekberendezést, egy év múlva szét is esett, kéz alatt vettük, mert csak annyi jött össze a jótékonyági koncertből.

Megérkezésünk után három nappal már az *E-épületben* játszottunk. Eljött az összes régi haver. Fürtökben lógtak. A Steve Winwood-szám közben elsírtam magam. *Birds flying star*, majdnem giccses. Hogy milyen szabad a madár. Nem vagyok szabad! Vagy: nagyon is az vagyok? Megérkeztünk. Bezárult valami. Kész. Egy periódusnak vége. Azt hiszem, mindannyian sírtunk. Én biztos, de azt tudom, hogy mindannyian le voltunk törve.

Az *E-klubban* mi korábban is játszottunk. Soha nem volt tele. Ilyen szempontból befutottunk. Mindenki meg akart hallgatni. A kinti tapasztalatainkkal a zenekar keményebb, erőteljesebb lett.

Baronits sok-sok mérföldet letalpalt, amíg sikerült kiadni a Melbourne-ben készített lemezt. Az átnyomás gyengére sikeredett, mire a lemezt kiadták, az erő, ami bennünk megérett, elszállt. Minden visszakerült a régi kerékvágásba. Baronits szervezte az életet, hogy valamiből megéljünk és a zenekar együtt maradjon. Eleinte sokat dolgoztunk. Újra lett állandó közönségünk, jöttek utánunk mindenhova. A Simon fivérek, a roadjaink, eredetileg nyomdászok voltak, szórólapokat nyomtak, hogy hol és mikor játszunk abban a hónapban. Misinek megjött az amerikai Berkley Egyetemről a meghívás, mert Pegével megnyerte a *Montreux-i Jazz Fesztivál* nagy díját. Egy évig lógott a levegőben, hogy kiengedik-e?

Mindannyian arra gondoltunk, hogy hazajövünk Magyarországra egy darabig, aztán megyünk tovább. Próbálunk új szerződést szerezni. A továbblépésnek két útja van: vagy új emberekkel zenélek, vagy ugyanazokkal, de mindig új körülmények között. Így kerülhet az ember folyamatosan új hatások alá, szívhat fel új élményeket. S főleg: új közönség előtt lép fel. A legjobb zenekar is, ha csak egy közönségnek játszik, meg-unják, akármit is játszik. Ha egy zenekar Sidney-ben él, az mindig rangosabb zenekar Melbourne-ben, mert lemennek egy hónapban egy hétre, vagy minden két hónapban egy hétre. Ugyanaz vonatkozik a Melbourne-ből Sidney-be ránduló bandákra. Sajnos, Magyarországon nincs

még egy nagyváros. Ha egy zenekar kimenne Németországba, és ott koncertezik, és visszajönne megint Magyarországra, ebből nem csak promociós lehetőségek adódnak, hanem állandó felfrissülés. Mindig új közönség előtt próbálja ki magát az ember, s ha visszajön, a fölkapott hatásokat mint újdonságot tudja előadni.

Két évig voltunk itthon, semmi nem történt. A papírokat nem én intéztem, de állítólag meghívtak minket Amerikába. Az illető, aki az *Interkoncert*-ben ült, azt válaszolta a meghívó félnek, hogy: „a Syrius? – az már feloszlott.” És helyettünk elküldték a *Locomotivot*. Persze akkor még a Syrius nem oszlott föl, csak éppen az illető a *Locomotivot* menedzselte. Legalábbis Baronits nekem ezt mondta, amikor itthon voltam utoljára. Angliába is mehettünk volna, de oda nem engedett be a szakszervezet. Lett volna egy-két vendéglátó-ipari buli, amit azonban leszavaztunk.

S e közben ott álltunk, úgymond, a sikereink csúcán. Pesten, Győrben, Székesfehérvárott. Az ORI-n keresztül kötött bulikon, a kisvárosokban, azonban a közönség továbbra sem azt akarta hallani, amit képviseltünk. A megélhetés miatt nekik kellett játszani egy héten háromszor. Egyre több, szarabb bulit nyomtunk le, ezért Misi és én is újra játszani kezdtünk Szakcsiékkal, Kőszegi Imrével, Babos Gyulával. Ebből adódtak a viták, hogy miért megyünk mi velük? Amikor Berlinbe meghívták a *Rákfogót*, úgy estem be a pályaudvarról az *Egyetemi Színpadra*, majd nem lemondták a bulit.

Baronits értett az üzlethez. Tudott tárgyalni az emberekkel. Szerintem nem a zenész feladata, hogy üzletet csináljon. Beteges, hogy nekem kelljen egy klubban bizonygatni, milyen jó vagyok. S hogy az én munkám megér 1500 dollárt, vagy 880 forintot. Erre a Baronits tökéletesen megfelelt. Ő mindig tudta, hogy hol áll zeneileg. Ha felvettünk valamit, nem ő szaxofonozott, hanem Misi fújta föl kétszer. Tiszteltük az üzleti tehetőségét, ő pedig a mi zenei dolgainkat. Haveri viszonyban álltunk, kivéve az utolsó időszakot. Ő egy egész más világ. Dél-budai családból jött, volt egy telkük, nagy házzal és miegymással. Neki a státusz nagyon fontos. Hogy olyan kocsit vezessen, ami senki másnak nincs. Hogy olyan kabátja legyen, ami senki másnak. Olyan felesége, aki másnak nincs. Az elején próbált minket formálni, aztán végül ő formálódott át. Nyilván meglátta ebben az üzleti lehetőséget, és belement, s ugyanakkor telefont sem kapott az ORI igazgatójától. Még Ausztráliában felvette a rojtos bőrkabátot, megnövesztette a haját. Csöndben elfújta, amit kellett. Nem volt útban.

A Miskolci Egyetem aulájában játszottunk, szerintem az egyik legjobb koncertet, amit valaha is lenyomtunk. Az öltözőben Baronits megint forszírozta a *Rákfogó* ügyét. Hogy ő elveteti az útlevelemet, és én az életben nem fogok zenélni többet, majd elintézi. Ott állt a falnál rángatott, mint egy idegbeteg, „majd megmutatom neked”... Fölvettem az asztalról a boros üveget. Alig valamivel repült el a feje mellett, ha eltalálja, ott marad egy életre. Nagy csönd támadt. Lehiggadtam, ő is lehiggadt. És azután nem is igen beszélünk már.

Misi elment a Berkley Egyetemre. Ez ellen fellebbezni nem lehet. A megtiszteltetés – elsőnek hívtak meg magyar zenészt a legrangosabb amerikai jazz tanszékre – egész Magyarországnak szólt.

Szerencsém volt, hogy olyan zenészekkel játszottam, akik egy lépéssel előbb álltak, mint én. Mindig levettem a kalapom Misi előtt. Valahányszor megkérdeztem a véleményét, hogy most mit csináljak? Ha azt mondta, „Dzsekikém, ez nagyon jó”, akkor csináltam. Együtt jártunk mindenhol, vacsorázni, följártam hozzájuk zenét hallgatni, ő is járt hozzánk.

Ha valaki Magyarországról elmegy Amerikába, és ott valami történik vele, nyilvánvaló, hogy nem fog visszajönni. Én senkivel nem levelezek. Tudtam, hogy Misi New Yorkban él. Amikor '77-ben itthon jártam, Szakcsitól megkaptam a telefonszámát. Felhívtam Sidney-ből. „Megyek New Yorkba.” „Gyere, lakjál nálam, egy hétig, két hétig, ameddig akarsz.” Leszálltam a gépről, beültem egy taxiba, odamentem. Ott várt, megöleltük egymást. Lejátszottam neki egy lemezt, amit én írtam, ő lejátszott egy-két dolgot a saját zenéjéből. Az 5. Avenue és a 77. utca sarkán lakott. Kétemeletes épület, szűk kapualj, hatalmas biztonsági vasrudak az ajtón – mint mindenütt New Yorkban. Misi elmesélte, hogy nemigen dolgozik. Amit ő akar, abba lehetetlen bekerülni, a *free* muzsikálásba szeretne továbbmenni. S hogy mennyire csalódott Berkeley-ben, amit ott tanítottak, azt jórészt tudta. Inkább az élő dolgok érdekelték, feljárt New Yorkba. Olyan helyekre – főleg az első időben, amikor még nem beszélt angolul –, ahova fehér ember be se tette a lábát. A *Harlembe*, vallásos összejövetelekre. Kutya baja sem lett, senki nem bántotta. Megmutatta a lemezgyűjteményét. Most már 10 vagy 20 ezer lemeze van. Bővítettem eggyel: a *Beremiádával*. Elsétáltunk az *Empire State Building* mellett körülbélül ötvenszer. Soha nem mentünk föl, mert az ember nem turista. Napközben aludtam, ő dolgozott (pincérként), délután hazajött és mentünk. Ez volt New York.

Nem volt biztos benne, hogy mi lesz vele. Akár-e játszani, vagy nem? Nem is gyakorolt. Másfél hét múlva beszálltam egy taxiba. Kimentem a repülőtérre, és elmentem. Próbálok a búcsúzásokból nem nagy ügyeket csinálni.

Misi elment, berúgtunk valahol – elegendő lett a Syriusból.

S épp akkoriban nekem is felajánlották, hogy menjek Ausztráliába. Csak azt kellett kívánnom, hogy átjöjjön az ausztrál szerződésem és beleegyezzenek abba, hogy mehessek.

Munka nélkül tekeregtem a városban. Néhány hozzám hasonló zenésszel egy *kőbányai klubban* összejöttünk, és elkezdtünk játszani, csak a saját kedvünkre. Eleinte nem is kaptunk pénzt, csak sört. Kértünk öt láda sört, és gyérünk. Hozzánk csapódott egy olasz csaj, akinek a haverja gondnok volt az óbudai, még a háború előtt félkészben maradt zárándok templomban. Megszereztük a kulcsot, és mindenkinek megmondtuk, hogy hozzon gyertyákat. Valaki lefilmezte ezt az egészet, érdekes volna megnézni mai szemmel. Az isten is koncertezésre teremtette: nagy ovális kőépületet, aminek a teteje nem volt befejezve, mint egy görög dráma háttér, összekeverve lovagvári lépcsőkkel, a roppant tér teljesen üres. Mindenütt beton és üresség. Különböző emelvényekkel övezve, ahova az emberek leülhettek. Összeszedtünk vagy 35 zenészt. Aki feljött a színpadra, kapott három üveg sört. Nagyon szép este volt. Mit játszottunk? Hogyan játszottunk? Hogy szólt? Nem is az a lényeg. Azt éreztük, hogy csináltunk ott valamit anélkül, hogy megszervezték volna. És ott volt több ezer ember.

Legalább nyolc hónapba telt, amíg a papírokat elintéztam.

Arról az első, perthi buliról, ahol a megérkezésünk után, a kínai étterem után beszálltunk a *Bakery* nevű zenekarba jámelni, onnan hívtak. A két évben, amíg mi Budapesten vergődtünk, elég nagy sztárok lettek. Elment a basszusgitárosuk, kerestek mindenfelé, de nem találtak senkit, aki megfelelt volna arra, amit ők akartak csinálni, és eszükbe jutottam. Charlie közben épített egy stúdiót Sidney-ben, s a banda is felköltözött oda Perthből. A John Hopkins nevű ürge, a menedzserük, küldött mindenféle információs anyagot az Interkoncertnek, én pedig vettem az illetékes úr kocsijába autórádiót, és egy üveg whiskyt. '74-ben leszálltam a repülőről, valaki kijött értem kocsival, és elmentünk Charlie stúdiójába. Még csak félig volt kész. Én azt hittem, hogy minden rendben, ki-megyek, próbálunk egy hetet, és játszunk. Hát nem úgy volt, hanem a csóróknak nem volt pénzük, s alig egy-két bulijuk. Komoly turnéba nem

lehetett belevágni nagy énekcucc és hangfaltornyok nélkül. Az énekesük, Barry Leaf, aki az előző évben az ABBA-val csinált egy túrát, s abban az időben ő volt a legnagyobb sztár a progresszívebb irányzatokban, de mindez nem jelentette azt, hogy akadt volna munka. Nekem adtak 25 dollárt hetenként a következő két hónapban. Szerencsére ott volt a barátnőm. Nyomorogtunk egy kis lakásban két-három hónapig. Az utcai fronton egy hentes üzlet működött, a hűtőszekrényé mögött laktunk. Szoba, konyha, tusoló. Tél közepe. Igaz ott öt fok alá nem száll le a hőmérséklet, de ha csak egy matrac van, és az is le van betonozva, valamint 25 dollárt adnak egy hétre, éppenséggel elég hideg így is. Végül a banda összedobta a berendezést, és elkezdtünk próbálni. Ekkor bukott ki, hogy mindenki másfélét akart csinálni. A gitáros *Yes*-jellegű dolgokat, mert az volt a nagy divat. Az orgonista, *Brian Auger*-stílusban, s ott voltam én, aki épp akkor hagytam ott a Szakcsiékat és *Weather Report*-jellegű jazz-rock irányba akartam vinni a hangzást – s ott volt még a menedzser, aki az egészet el akarta adni, és pénzt akart csinálni. Elkezdtünk turnézni. Be voltam zárva egy más nyelvű társaságba, mert a barátnőm Sidney-ben maradt. A túra időtartama alatt semmi más nem történt, mint megtekertük a spanglit. Reggel felkeltünk, megtekertük, föltettük a *No Mystery* című *Chick Corea*-lemezt, jól leszívtuk magunkat és hallgattuk a lemezt. Megebédeltünk, megint elszívtunk egyet, megint hallgattuk a lemezt. A buli után hazajöttünk, megtekertünk egyet, leültünk, elszívtuk, hallgattuk a lemezt. Hazafelé jövet, azt hiszem, Melbourne-ből vezettünk haza, ami jó hosszú út, eltart tizenkét órát, ültem, néztem a holdat: hat hónap alatt egy értelmes dolgot nem csináltam, azon kívül, hogy vitatkoztunk, hogy mit fogunk csinálni, mit fogunk játszani. Egy új darabot nem tanultunk meg, nem ültünk le, hogy egy számot analizáljunk. Ha leszívja magát az ember, minden szép fényben tűnik fel, hű de jó, de hogy ebbe valami energiát tegyen bele, csináljon valamit, az nyista. Megérkeztem Sidney-be, s azóta nem szívtam semmit, az égvilágon. Időközben az orgonista, elkezdett tablettát szedni, majd szurkálni magát. Ettől alszik el az ember. Játszottam vele egy csomó stúdiómunkát az elkövetkezendő öt-hat évben. Kész a szám, mindenki bemegy a kontrollszobába, hogy meghallgassa. Ő pedig lefekszik, és alszik. „Játsszuk el még egyszer!” Visszamegyünk a hangszerekhez, felébred, kitűnően lejátssza. Megint elalszik. Az elvonókúra után visszament Perthbe, mert ő Perthből volt, és ott nyugtató tablettákat vett be. Arra jól leitta magát és meghalt.

A túra utáni még egy darabig arról beszélgettünk, hogy készítettünk egy lemezt. Annak se lett értelme, annyifelé húztunk. A turnézással nem lehet nagy pénzeket keresni. Sokba kerül az útiköltség, a szállodák. Minél nagyobb a zenekar, annál nagyobb produkciót kell vinni: több lámpa kell, hangfalak, roadok.

Charlie stúdiója ezalatt elkészült. Csináljunk egy lemezt! A *Beremiada* volt a harmadik lemez, amit ott a stúdióban vettek fel. A Bakery-turné után úgy éreztem, hogy le kell üljek és hangról hangra mindent le kell, hogy írjak, és összerakjak. Nem fejlődik semmi magától. A *Syriusszal* is megírtunk egy csomó dolgot, s mivel annyit játszottunk együtt, a számok megteltek étellel – csak úgy maguktól. Tőlünk. Ez volt az első kísérletem, s mindent tökéletesen meg akartam csinálni. Csupa jó zenészszel vettem fel az anyagot. Az lett volna jó, ha elmegyünk vele turnézni, és utána rögzítjük a lemezt. Életszaga lett volna. Így stúdiószaga lett, kávéíze. A stúdióban állandóan kávé iszik az ember és cigarettázik. A két srác, akik Melbourne-ből jöttek föl, visszamentek, tehát mire elkészült a lemez, nem volt már zenekar. Aztán a kiadó ment csődbe. Nagyon jó kritikákat kaptunk, de az nem elég. A lemez anyagát játszani is kell. Erre pedig nem igen akadt alkalom. Elfogyott belőle ezer vagy kétezer példány, és ezzel vége is lett.

Egyik nagybátyám beceneve volt Bera Misa. A sapkáját úgy hordta, hogy behúzta a szeméig oroszosan, ezért mindenki úgy hívta, hogy Beramisa. Bera Mihálynak a kis országa – innen a lemez címe. A *Fehér holló* témáját a *Syriusszal* játszottuk. Egy kis rövid lélegzetű darab volt, átírtam bulgáros ritmusba. Ráduly Misinek dedikáltam, mert ő az a madár. Ritka, mint a fehér holló. A dobos játszott mindenféle big bandben, kitűnő muzsikus. De más világban nőtt föl, bár technikailag megoldotta. Ha a bulgár hatéves kisgyerekeknek eljátszanak valamit 7/8-adban, táncolni fog rá. Ennek a profi zenésznek a 7/8-ad komoly problémát okozott. Hosszú órákat kellett gyakorolnia, s így megmaradt utána a kávéíz. Jobbat csinálni nem volt mód.

'77-ben hazajöttem. Bementem a Koncertirodához, minden ki volt fizetve. Három év alatt kifizettem több ezer dollárt a semmiért. Ők nekem ott munkát nem szereztek. Felültem a repülőre, visszamentem, és küldtem egy másik szerződést. Erre azt mondták, „most már aztán jöjjön haza!” Akkoriban mindenkit, aki egyedül dolgozott klasszikus zenekarokban, vagy szólóban, mind visszahívták. „Jöjjen haza, mert Magyarországon rám szükség van.”

Ha hazamegyek Magyarországra, mi történik? Egy fél évet kell azzal töltsek, hogy összerakjak egy zenekart. S ha valaki küldene egy szerződést, akkor megint kellene várunk nyolc-tíz hónapot, hogy ki tudjak menni. El leszek zárva a világtól. Ismét előlről kezdeni mindent. Beköltözni anyámhoz, vége a függetlenségemnek. Család is volt. Úgy gondoltam, hogy megéri, ha öt évig leadom az útlevelem. Bementem a követségre; és mondták, hogy adjam le az útlevelet és vége – a magyar státusz befejeződött. Öt év múlva, ha nincs más probléma, akkor mehetek. És tényleg úgy is volt. Öt év múlva kértem vízumot; és szó nélkül megadták.

A feleségem kétszer is idelátogatott hat-hat hónapra, amikor mi visszajöttünk a *Syriusszal*. Még 17–18 éves volt. Törte a magyart. Egy újságíró barátom révén korrektori munkát kapott a *Daly News*-nál, de amikor rájöttek, hogy ausztrál, kirúgták. Most is eljött volna velem. Költözzünk be anyuhoz az külső szobába? És mikor ki kell jönnie a WC-re, akkor átjön a szobán?

Addigra már olyan helyzetbe kerültem, hogy azt csináltam, amit akarok. Nem kell szart játszani, dobgéppel. Vagy ki-bejárjak hamis szerződésekkel és ahelyett, hogy játszanék, számológépeket csempészszenek be. Négy éven keresztül egy Marcia Hines nevű fekete énekesnőnek dolgoztam, mint zeneigazgató. A *Hair* ausztrál produkciójához jött át Amerikából, s ott maradt, mivel Ausztráliában nagy popsztár lett. Közreműködtem az első lemezén, ami nagyon nagy siker lett. Az évből nyolc hónapot turnéztunk, városról városra, többnapos koncerteket adtunk, nagy berendezéssel. Minden évben kiadtunk egy lemezt. Az ő zenéjére én írtam a hangszereléseket. Basszusgitároztam a színpadon, és összetartottam a zenekart, vezettem a próbákat. Megkerestem henteente száz dollárt, ami akkoriban nagy pénznek számított. Ha azt ott hagyom és hazajövök, és összerakom volna egy zenekart a Török Ádámmal és a Tátrai Tibivel, a *Bem rakparton* játszhattam volna 400 forintért. Közben rengeteg stúdiómunkára is alkalom adódott. A legtöbbször föl sem írták a nevemet a lemez borítójára, mert oda csak a zenekari tagok nevét írják fel. A zenészek szarok a lemezen, de aztán valahogy megtanulják élőben.

Amikor a feleségemmel megismerkedtem, 17 éves volt, én 22. Nagy a szerelem. Nem tudom, honnan szerezte a pénzt, de repülővel ájtott Európába. Leszállt Németországban és autóstoppal Budapestre jött. Az évek múltak, s ahogy nőttünk, az igények is változtak, a hozzáállás is.

En mindig zenész maradtam. Amíg a fekete nővel játszottam, nem volt probléma. Négy évig szolgaként dolgozni valakinek, akármilyen magas színvonalon is: de elég. Vettünk egy házat, kirenováltuk, aztán ugyanez történt egy másik házzal, majd egy harmadikkal. Odáig jutottunk, hogy volt egy nagy házunk. Megjött a gyerek. Főleg a gyerek miatt nem lehet állandóan turnézni, egy évben hat-nyolc hónapot. Aztán odáig fajult a helyzet, hogy a feleségem kirúgott. Azt mondta, hogy velem már nem akar élni.

Kell egy új kocsi. Kellene egy új fürdőszoba-berendezés. Ez kéne, az kéne. Átlagban mindig jól kerestem, de nem lehet rá úgy számítani, hogy minden héten megvan a biztos bevétel, és arra lehet tervezni. A zenész életét élem a mai napig. Egyik héten megkeresek 200 dollárt, másik héten 300 dollárt, a negyedik héten megkeresek 800-at. Az is előfordul, hogy egy hétig nem dolgozom. Addig minden rendben ment, amíg elmentem turnézni, utána otthon voltam két hétig, minden este elmentünk, megvacsoráztunk. Jól éltünk. Megint elmentem. Ő megint visszament dolgozni az orvos mellé asszisztensnek, vagy mit tudom én, hova. Úgy döntött, hogy egy zenésszel nem akar élni. '83-ban elváltunk. Mára jó barátok vagyunk. Amikor nem dolgozom, a gyerek velem van. Hozzáment egy autószerelőhöz, saját műhellyel. Ő sem boldog, miért azt hiszem, még szeret, és én is szeretem őt.

Mindegy, hogy milyen az állampolgárságom. Hogy milyen a papírom. Hogy hol élek. Magyarországon nőttem fel, ahol egy csomó barátom él. Itt tanultam és itt növekedtem, emberesedtem, az egy életre megmaradt. Ez tesz magyarrá, de nem kell belőle nagy húhót csinálni. Magyarországon kamu angolt énekeltem. A Syriusszal mit énekeltünk? Egy-két paródiát. *Kodelkáné, mi van a kosarában?* „Mondja, kedves Bimzsteinné...” – ilyen örültségeket. A zenének a nyelve, amit mi játszottunk és amit ma is játszanak – nevezzük *rockzenének* –, a nyelve angol, mert ez a zene onnan jön. Ez nem másolás. Ha valaki Ausztráliában magyar népzénét játszik, akkor nem fogja azt angolul énekelni, hanem magyarul. Mint ahogy léteznek is ilyen együttesek, ahol ausztrálok és mindenféle más nációk összeállnak, és magyar népzénét játszanak – magyarul. Egy magyar ismerősöm török népzenekegében citerázik és törökül énekel. A rockműfaj alapvetően fekete-amerikai és nyugat-európai zene keveréke. A nyelve angol. Más kérdés, hogy mi aztán hozzátettünk a zenéhez valamit, ami magyar. Aki rock- vagy jazz-zenét játszik: egy nyelvet beszél.

Nekem mindezt meg kellett tanulnom, hogy többször is talpra álljak. Sokat dolgoztam Sidney-ben. Főleg stúdiókban, s mindenféle stílusban, amit egy profi zenésztől elvárnak. Kirakják a kottát, és lejátszom. Fölmegyek a színpadra, elmegyek a TV-felvételre, és úgy mozgok, mintha egész életemben azt játszottam volna. Ott kell lenni a szakmában. Mert ha valaki nem képes ezt is vágni, meg azt is vágni, meg amazt is, akkor nem él meg.

Magyarországon tudtam játszani a *Rákfogóval* és a *Syriusszal*. Mivel a *Syrius* annyira erős volt zsáner szempontjából, nem is tudtam volna mással dolgozni. Lehetett bohóckodni, *jamelni*, de komolyan leülni, beszállni valahová, elmenni a stúdióba: nem. Itt viszont bekerültem a profi zenészek közé.

Ha akkor nem jön össze ez az út, szerintem abbahagytam volna a zenét. S miután kimentem, akkor ott is nehéz és szar volt hosszú ideig. Kemény munka volt, én megfizettem a pénzt érte, úgy értem: a tanuló-pénzt. Rendszeres lettem. Ha össze kell szedni egy héttagú zenekart, ennek is a rendszeresség az alapja. Egy-két cserét végrehajtani, próbákat szervezni, megírni a kottákat időre, beállítani a mikrofonokat, ezt mind valakinek el kell intéznie.

A nyolcvanas évek elején jött divatba az indusztriális zene. Ütik-verik a vasakat. Vagy kiraknak a színpadra 200 literes hordókat, és kalapáccsal csíhi-puhízzák. Tetszik az elképzelés: mert tele lett a faszom a szintetizált zenével. Egyrészt egy vagyonba kerül, ami kapitalista dolog, hogy állandóan újabb és újabb szintetizátorok jönnek ki, és a zenészek meg kell vegyék, mert a szaklapok tele vannak vele, hogy ez ennyivel jobb, az meg amennyival. Be lehet programozni ebbe ágyúlövéstől kezdve minden hangot és effektust. A vasdarabnak pedig milyen különös hangja tud lenni, vagy egy rézlapnak, egy lábasfedőnek – úgy szól, mint a stúdiókban bérelt 20 ezer dolláros kütyü. Lenyűgöző, ahogy ezek a srácok ki-mennek a színpadra és a feloldottságukban összevissza vernek mindent – de a zenéhez nem értenek. A feleségemtől elköltözve egy cipőgyár közelében vettem ki lakást. Lecövekeltem mellette hallgatni, hogyan kalapálnak az üllőkön. „Bolond Kovács” jutott az eszembe, az egyik első magyar jazzdobos. Róla mesélték, hogy megállt az építkezéseknél, ahol ácsoltak, vagy vasakat vertek, és leírta, amit hallott. Én is megálltam az ablak alatt, és az egyik üllőn az ment, hogy *kip-kop*, és mellette egy másikon pedig, hogy: *pik-pak*, vártam egy darabig, és aztán megint: *kip-kop*. Egy barátommal, Somok Sándor nevű festővel, elkezdtünk dol-

gozni. Az volt az elképzelés, hogy ő fest a színpadon, én meg a zenét írom. Nem engedtek be a gyárba a magnóval, mert azt hitték, hogy fel akarjuk jelenteni a gyárat zajártalom miatt. Sándor szerzett papírokat a festőakadémiáról, hogy művészeti tanulmányhoz gyűjtjük a hangokat. Visszamentünk a papírral. A manus kirakta a bőrdarabot, és akkor ketőt ide ráütött, aztán még ide beleütött egy lyukat. Ezt 250-szer megtette, ugyanakkor a másik ürge, akihez később átvitte, ráütött hármat egy más fajta lyukasztóval. Ezek zenét csináltak, funkcionális zenét! Öntudatlanul! Felvettem belőle egy órányit, és hazavittem és fölraktam a magnóra. A kalapot le kell venni, mert tiszta 20. század volt. Élő 20. századi kompozíció. Elmentünk a cipőgyár másik részlegébe, ahol a gép hat lyukat ütött ki: *Ta-ta-ta-ta-ta...* Jött egy csúszda: *ssssssssssjjjjjjjjiiiii*, onnan leesik a cipő egy másik gép alá: *ti-ti-ti*, majd megint *csih-huh*. Az emberek ott nyolc órát szenvednek. Nekem élmény hallgatni őket fél órát. Zenei vagy ritmikus élmény. Ezek szerencsétlenek ott robotolnak egész nap fülvédővel vagy fülvédő nélkül. Ez a jelenség tragikus eleme. Ebből a tapasztalatból írtam egy lemezre való anyagot, s szerveztem rá egy zenekart, *Industrial Accident* néven.

Az ember akkor lesz híres, ha meghal. Jimmy Hendrixnek először meg kellett halnia, aztán a halálából milliókat kaszáltak. Misi és én mintha meghaltunk volna – Magyarország számára. Miklós Tibi írt egy pár oldalas cikket, ami nem hiszem, hogy valaha megjelent. Kiküldte kézirat formájában. Mindenki nyilatkozik benne, Radicstól Bélától kezdve Miklóská Lajosig. Sőt: Szörényi Levente, Zalatnay Sarolta, Bergendy és Demjén Rózsi is, és olyan szép dolgokat mondanak, hogy milyen rendes srác voltam. Majdnem elsírtam magam, szerencsétlen ember, hogy meg kell emlékezni róla. Jólesett, de úgy éreztem, hogy túlöttek a célon. Most annyi év után, s főleg hogy most már bajszom sincs és szemüveget hordok, most már jobb, mert nem ismernek fel annyian.

'77-ben visszajöttem, és felléptem a *Kapás utcai klubban*. Rendőrséget kellett kihívni, annyian tülekedtek, hogy beférjenek, nekem is úgy kellett besurrannom hátul... Össze-vissza zenéltünk. Nem volt jó, nekem igazán annyira jól nem esett, mert nem volt megalapozva. Próbáltunk mi ott csinálni dolgokat, de össze volt dobálva. Ezzel már tele vagyok. A legenda feszélyezett mindjárt az elején. A Hanglemezgyárban azt mondták, hogy miért nem csináltok egy *Syrius*-emlékkoncertet. Mi értelmé lenne egy nosztalgias összeborulásnak? Amivel aztán teljesen lerombolunk mindent, ami annak idején volt, és szép emlékként megmaradt.

Baronits örülne, lenne egy kis bevétel, el lehetne adni pár ezer lemezt, de ezzel aztán mindennek vége. Nincs rá szükség. Akkor lenne érdemes összehozni, ha lenne folytatása, amiben azt szövegeznénk meg, ahol ma tartunk.

Fogalmam nincs róla, hogy mi lesz. Szerintem reálisan csak azt lehet megcélozni, hogy Ausztráliából eljövünk Nyugat-Európába, és onnan majd át tudunk ide jönni. Ehhez először nekünk Nyugat-Európában kell megszervezni magunkat. Nem befutni, de legalább annyira ismertté tenni magunkat, hogy legyen bázisunk Nyugat-Európában. Fél évet Ausztráliában, fél évet Európában, Magyarországon. Ezek az álmok ma. Annak idején is itt játszottam, és még szeretnék továbbra is itt játszani. Mert – tudom, hogy ezt szeretné hallani – mert magyar vagyok. De az nekem nem fontos. Azaz: fontos. Mert az ember meg szeretné mutatni, hogy mit tanult. Átadni valamit, mint ahogy annak idején átvettünk és átadtunk, hatásokat. Miért ne mennék Magyarországra? Amikor itt éltem. Hova menjek? Viszont elmennék Grönlandra is.

Az álmok még nincsenek teljesen szét törve. Majd szét török egyszer. Nekünk az volt a szerepünk, hogy abba az épületbe, amit az emberiség fölhúzott, belerakjunk egy téglát. Mindenki berak egy téglát oda. Van, aki többet, vagy nagyobbat. Van, aki csak annyit, hogy egy fiút szül vagy egy lányt. Van, aki segíti magasabbra emelni az épületet. És arra megint felrakhat valaki – a következő nemzedék – újabb falakat. A *Syrius* szal már beütöttünk egy pár téglát. De van még egy-két lyuk, ahova még be lehet tenni egy párat. Ha én nem teszem be, akkor majd valaki más. Amíg én vagyok, s engedi az energiám, addig próbálom ezeket a téglákat bealapálni. Lehet, lassan megy, ahogy mondtad: hosszú *kitérő*vel.

Számomra van egy másik ország is, ott is meg kellett tanulni egy nyelvet, meg kell csinálni ezt, azt, amazt. Mindegy, hogy az ember hol rakja be a téglát. Mert én mindenkiről beszélek, nem csak magyarokról és ausztrálokról. Hanem mindenkiről. Nekem az mindegy, hogy honnan jön, és milyen születésű, és hogy milyen a színe. A magyar, az persze közelebb áll hozzám. Innen jöttem, és az vagyok. De megértetem magam egy amerikaival, egy oroszsal vagy az eszkimóval. Ugyanis az a lényeg, hogy valami kommunikáció legyen. Nyilván több magyar hagyományt használok föl, ahogy most már más hagyományokat is. De az nem baj. Szerintem éppen, hogy jó. Én hiszek egy internacionalizmusban. Nem egy politikai internacionalizmusban, hanem egy olyanban, ahol az em-

– Tehát most visszatérve erre az álmra... tehát az álom gyakorlatilag itt Magyarországon...

– Épp ezt a kérdést akartam elkerülni a következő pár mondattal, amit a téglák után mondtam.

Tervemet különböző okok miatt feladtam, és ezért ezt az utolsónak felvett anyagot már meg sem írtam. Amikor 2001-ben Orszáczky (és Ráduly Misi) ismét Budapesten járt (és Baronits Zsolt addigra meghalt), s mégis létrejött a *Syrius emlékkoncert*, nem kerestem meg őt. Szégyelltem, hogy a hosszú (legépelve több mint 200 oldalas) beszélgetésből nem csináltam semmit. 2008-ban időben, térben és lélekben még jobban eltávolodtam egykori világunktól, s ennek ellenére mégis megírtam (a közlés esélyétől függetlenül) a vele készített beszélgetést, hogy a gyászunkat elvégezzem.

53

1/01. 052701

L 3. 1. 2.

38900

1927

527

2. Aus-vel
+ -koról

FELENTES

~~Москва, 1979~~

Jelenleg még a mai napig be nem szedtem a
kóros anyagot, és a ház-vel géplési:

Léve a szerelmek elvonása, hogy munkába lépjen a foglalkozás
 az újat nem tudom megjelenni a megbeszélés
 idepontban, így az a cél, hogy elosztott, hogy
 sok öltöztetés, amit meg kell írnia, és
 szabaddi; az a munka, ami a fel

Beszámoló a Földes Pályán központi
kapcsolatos ismeretéről

Elmoukarta, 409 a FIAK Airport
Laga, Balaz, Lemousak. Jovik, Th
Hodzeipulnes, Alla, Sake

hod zeipulnez
 k'obay ai. J'auos el'at'aroz
 ino - olvaro - tak'ozobk

addition, az országok formáján változatlan és megváltozatlan "irodalmi" kifejezést.

A kőművesek műhelye
A Beatrice rock-egyesület egy

1. mu idolve eddig 2. cl ant tant to
 me uag sikenel, ap yeu a zou kar
blen it id - köl to el va tra um

faták be művelet az létszámot
tagjainak fő célkitűzése az, hogy a me

%

07

- 2 -

alkotói hírnevet nem szerzett fiatal írókat - művészeket népszerűsített. Az ötlet alapján, feltételezően György Balázs javaslatára kiválasztották meg a csoportban Gáti Lászlót is, aki a koncerteken a már megjelent műveit ismertetve. A "Fölös Példák" többi tagja is döntően a megjelent alkotásokat ismertetők.

Végül meg született az addig eladódni sem tudó, sőt tartalmilag nem ki fogadható művek.

A csoport szervezője és összehívója Kőbányai János aki műveltsége és szorgalma révén megbízhatósága miatt szerzett a FIAK körében is.

A csoport tagjai a "Fölös Példák"-t teljesen legális csoportosulásnak tartják, mivel az Élet és Munka c. hetilapban cikket közöltek célkitűzéseikről, létezésükről.

A választott műv. elnöke határozottan elzárkózott a lehetőségtől, hogy esetleg szeminárium művek terjesztésével foglalkozzon.

Értékelés: a jelentés értékes, mivel eddig nem ismert számomból magyarázza a Fölös Példák csoport célkitűzéseit.

Az információról szóban tájékoztattam Szabo Balázs r. fadgy.-t - BM III/III-4/6. al. -

Intézkedés: a jelentés kivonatát fenti címmel megküldjük.

Következő találkozó: 1980. febr. 5.

Jenővári Ágnes 0.

- 4 -

Alább középiskola kell a megértéséhez.

Hirforrásom benyomása szerint Kőbányai a felvetett valamennyi kérdésben nagy jártasságot árult el, mind a személyes tapasztalati anyag, mind a hozzá kapcsolódó társadalmi, politikai, ideológiai kérdésekben és elméletekben. Saját magát marxistának vallja és az emberességi szempontokat minden más elé helyezi. B.Révész rendesen visszafogottabb, megnyilvánulásai során a kérdésekben felülelesebb ismereteket és felkészültséget árult el.

Budapest, 1980. november 15.

"Rigai"

Értékelés:

A jelentés operatív szempontból központi értéket, részben ellenőrzött, a tmb. ellenőrzött, megbízható. A IX. ker. Köztársasági Dezső Művelődési Házban a vitasorozatot "Pellengár Pódium" címmel indították meg, melynek ez a legelső rendezvénye.

A jelentésben szereplő Dr. Kőbányai János a BM III/III-4-B. Alosztály látóköreben van. A csövesekről nyilvánított véleménye közel azonos volt a korábban írt síkjaiban megfogalmazottakkal. Elsősorban a társadalmat teszi felelőssé a csöves-ség kialakulásában, amit a területén szerzett tapasztalatai és felkészültsége alapján nagy meggyőző erővel mond el. A kapitalizmust példaként állítva büntölte a szoc. társ. rendünket is támadja.

Intézkedés: - A jelentés kivonatát tájékoztatás céljából megküldjük a BM III/III-4. Osztálynak.
- A jelentés egy példányát "Rothadók" fn. bizalmas nyomozásban adjuk ki.
- A vitaest lefolyásáról tájékoztatást kérünk hivatalos kapcsolattinktól.

Feladat: A tmb. vegyen részt a "Pellengár Pódium" következő vitaestjén is. Eredetileg a távlatilag tervezett programokról.

Nytsz.: 428/1071/80.

Készült: 3 péld. 1 kivonat

Kapja: 12. sz. 10. do.

1 pl. O.do.

1 pl. "Rothadók" b.ny.

Kivonat: 1 pl. BM III/III-4.0.

M-39472

17

Adta: "Gyapjas" fn. tmb.
Vette: Jámor Gábor r.szds.
Idő: 1980. január 16.
Hely: "Hobby" fn.K-lakás

Tárgy: Kőbányai János elő-
adásáról

J E L E N T É S
Budapest, 1980. január 22.

Jelentem, hogy informátorom részt vett 1980. január 14-én a Karika-községben a ZIK rendezvényen.

A rendezvény programja a Mozgó Világban megjelent cikk megvitatása volt.
Kérdésekre válaszolva tartotta meg Kőbányai a magyarországi csövesekről "Punk"-istákról szóló kötetlen beszélgetését. Itt elmondotta a nyugati fiatalok elsősorban a munkanélküliség és a fogyasztói társadalom sivárságából menekülnek, az agresszív punk-mozgalomba./ellentétben a régi szelíd hippy mozgalommal./

Mivel Magyarországon "pincs" munkanélküliség legálisan, de van másfél-kétmillió segédmunkás, zömében fiatal, akik menekülnek a munkának eme fajtájától.
Ugyanakkor a magyar fiatalok nem nyugat-imádatból lesznek csövesek, hanem annak a nagyon is kézzel fogható belpolitikai, szociálpolitikai, vagyis társadalmi okai vannak.
A létszámában szerinte állandóan növekvő punkok - habár a rendőrség őszi akciói kiűzték őket a terekről, aluljárókból - egyre jobban tiltakoznak a maguk módján - ruházat, festés, zene stb. - A tömegbázist szerinte elsősorban az állami gondozottak adják, akiknek beilleszkedési problémái miatt nő tömegük.

Jelentem még a vidéki fiataloknak a városban a lezülése és hasonló kilátástalan helyzetük. Élesen bírálta az oktatási rendszert, szerinte a sok segédmunkás fiatal azért segédmunkás, mert a szakmatanulásból ki van rekesztve.
Ugy látja a munkásszálló rendszerrel sokkal jobb megoldás a csavargás a "szabad élet".
A lakáshelyzetről is így beszélt, mint ami oka a csöveseknek, hisz a fiataloknak nincs helyük és így egyre

rosszabb lesz a lakással való ellátottság is, hiszen a társadalom nem képes kielégíteni az egyre több jogos igényt.

A zenei kapcsolódásról elmondotta a P.Mobil már nem hi tükrözője a mozgalomnak. Első számú reprezentáns a Beatrice. Habár az a zenekar ki van tiltva a fővárosból és Pest megyéből, de ő Kőbányai a tv-n keresztül, nagyobb méretű dokumentumfilmet készített velük a csövesességről és zenéjükről. Ő így támogatja a fellépés nélkül maradt zenekart. A Beatrice megjelenésében és mondanivalójában áll a legközelebb a csöves fiatalokhoz, mintegy ideológiai zenei formában van kifejezve. Ez segít elviselni az embertelen életet ezeknek a csavargásra kényszerített fiataloknak.

A résztvevők mintegy 25-en mint kívülállók tekintették a beszélgetést, hisz sem megjelenésükben sem a gondolataik nem utaltak arra, hogy saját magukról van szó.

Kőbányai, hírforrásom szerint, ellentétben félszegségével és dadogásával felkészült előadó benyomását keltette. Súlykolta a körülötte lévőket hamis adatokkal pl. 300 ezer menhelyi gondozott 1,5 millió segédmunkás, egyre növekvő rosszulélők sáma - nyomorgók - növekvő anafabétizmus. Stílusa kiragad egyedi példákat és ebből általánosít. Sajnálatos és elfogadtatásra bízdit a magyar csövesek felé. Demagógiája állandó nyomot hagyhat a fogékony fiatalokban, hisz ők is láthatnak egyedi jelenségeket. Az előadás - melyen csak ő beszélt - egy egyedi Beatrice kazetta meghallgatásával végződött.

Budapest, 1980. január 16.

"Gyapjas"

Értékelés: A jelentés operatív szempontból értékes-központi értékű, nem ellenőrzött. A hálózat megbízható ellenőrzött. A tmb. feladatának megfelelően részt vett a Kőbányai által tartott előadáson.
Az elhangzottakból megállapítható, hogy tájékoztatójában az adatokat elferdítve közli. Veszélyessége, hogy ezeket az adatokat a fiatalok nem tudják ellenőrizni. A film készítése az 1979-es évben valóban megkezdődött, de nem engedélyezik annak tovább forgatását.

Intézkedés: A jelentést megküldeni a BM III/III-4-b.Alosztálynak, ahol Kőbányait "P" dossziésként tartják ellenőrzés alatt.

Feladat: A tmb. feladatmeghatározásánál figyelembe vett, hogy tanulmányi szabadságon van.

Jámor Gábor r.szds.

ALLEN GINSBERG 1980 SZEPTEMBERÉBEN BUDAPESTEN

Ginsberg-kiállítás a Budapesti Ludwig Múzeumban, 2013-ban. A költő – élőben, 1980-ban – más formában is megmutatta már magát Budapestnek...

Ginsberg nem az én hősöm-költő, hanem Györe Balázs barátomé. Ő szokott róla (és Jack Kerouacról) mesélni, verseiből felolvasni. Az igazi barátsággal sok-sok más-világ is a sajátunkká válik. A napi sakkozás, Kassák Lajos, Szentkuthy Miklós tisztelete mellett így kerültek át az én világomba is a beatköltészet és ikon-szerzői. S persze az én barátaim közé az övéi, mindenekelőtt Kemenczky Judit, Balázs munkatársa az OSZK enigmatikus, majd választásunk eredményeképp emblematisus nevű *Fölöspéldány* részlegében. Balázs miatt mentem el Allen Ginsberg egyik londoni felolvasóestjére 1979-ben – *Politics and Poetry, conversation with Allen Ginsberg*. 6. Institute of United States Studios. 35 Tavistock Square –, hogy lefotózzam – hogy az eredeti élmény hiteles képével barátomat megajándékozhassem –, mint a vágyni vágyott élet titokzatos, de megérintett tárgyát.

És egyszer csak – 1980 novemberében – Balázs feljött hozzám azzal, hogy Ginsberg itt van. Ha hiszem, ha nem, itt, Budapesten. Hivatalból értesítették, mert az ő fordításai is szerepeltek a *Szavak a szélbe. Mai amerikai költők (a háborús nemzedék)* című antológiában (Modern Könyvtár. Európa Könyvkiadó, 1980). Az ő barátja, Kodolányi Gyula szerkesztette a kötetet és mutatta be benne a költőket, Balázs tőle kapta az öt Ginsberg-verset fordításra, noha nem volt angol szakos.

Itt van Ginsberg, és találkozni kellene vele, mert a sztárok – Eörsi István, Orbán Ottó, Somlyó György, akik a többi verset fordították – úgysem engedik vele szóba állni. (Hogy mit akart mondani neki, az az egész Ginsberggel töltött hét alatt nem derült ki. Vele lenni. Ez nem elég? Ez nem egy végtelen s kénytelenül elvágott mondat?) Annyit sikerült megtudnia, hogy az *Astoria Hotel*ben szállásolták el. Hívjam fel, ő nem meri, nem jó az angolja – fordítani az más, az más nyelv. (És az enyém? Londonba menet vettem Párizsban egy francia–angol szótárt, amelynek segítségével sikeresen ötvöztem franciatudásomat a beatzenéből „fülbemászott” angol kiejtéssel.) Az *Astoriában* tényleg kapcsolták Ginsberg szobáját, és tényleg ő szólt be a telefonkagylóba, miután elhadartam, hogy a barátom is fordított tőle a napokban bemutatandó kötetbe – szeretné személyesen megismerni. Ma már foglalt a programjuk, s a következő napokat pedig nem ők szervezik, válaszolt, de feltétlen menjünk el erre és erre a címre a hölgyhöz, akihez ma estére hivatalos, Bollobás Enikő irodalomtörténészhez. Ő hív meg, az ő vendégei vagyunk, ne törődjünk semmivel, felelt a szabadkozásra, hogy nem hívtak meg minket. (Hiszen éppen ezért keressük, hogy ne lehessünk lényéből nem meghívva.) Néhány óra múlva betörtünk a valamilyen dombon (Rózsa?) lévő elegáns villa teli, elegánsan csordogáló partyjába, és elragadtuk onnan csodálatunknak a szabadság szimbólumává kristályosodott tárgyat – miután Allen és partnere, Peter Orłowski az érkezésünk utáni fél órában kijelentették, hogy ezzel a két, számukra és a kellő figyelemmel megválogatott irodalmi társaság számára egyformán ismeretlen fiatalemberrel óhajtják az est további részét tölteni. S nemsokára Balázsnak a kelenföldi töltés oldalában lévő egyszobás albérletében folytattuk az estét. S új barátainkkal a hetet, amely megoszlott hivatalos – vagy fel- és alvilági részre. Költészeti estek a Kossuth Klubban, az ELTE angol tanszékén, s talán a PEN Klubban. Ezt 2013 végén sem tudjuk azonosítani Balázssal a fotók alapján a Jeruzsálem–Budapest e-mail-vonalon (biztos kikereshetők lennének az archívumban, ahová most fölösleges lenne bemenni), ahogy a képek összes szereplőjét sem, hogy a fenn – szabadon – maradó részt Budapest utcáin csatangoljuk, majd e lemevrölések végén a Rabbiszeminárium Scheiber-kiddusán – ebben a szintén tipikus és tradicionális Kádár-kori intézményben – utána pedig a házibuliban nálunk, a Lágymányosi utcában töltjük, ahol Allen otthonos ízekre és hangokra talált anyám másnapra főzött húslevesében, s ahol a sebtében elérhető zenészsímerőseinkkel – ugyebár *so called* rock-

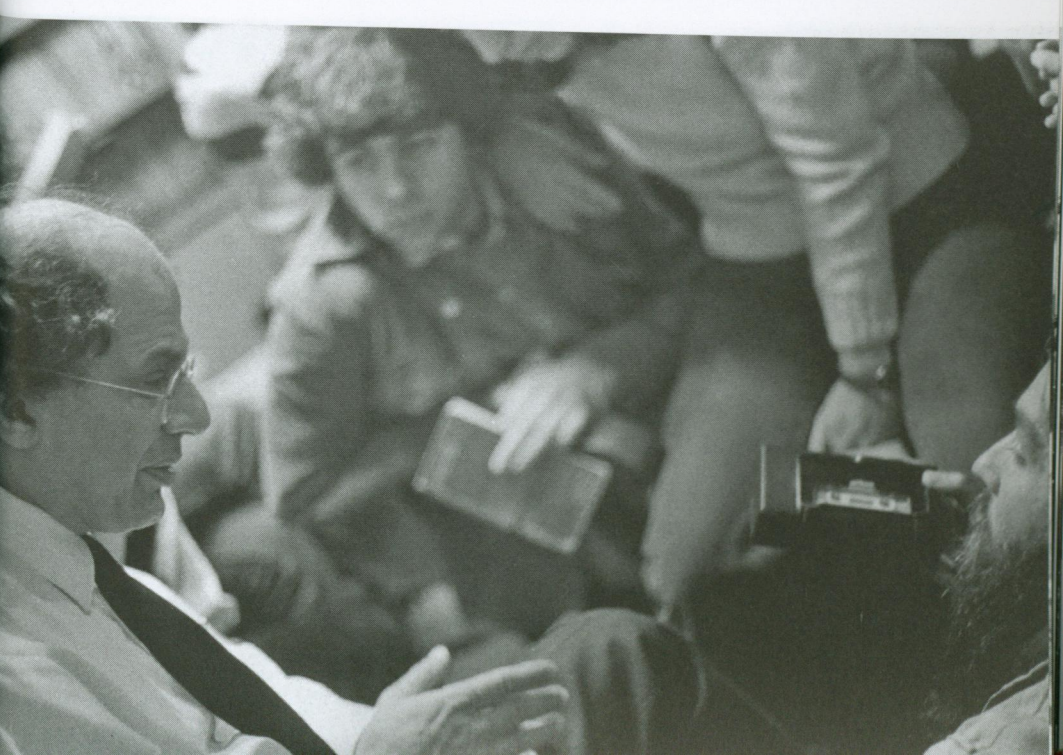
újságíró voltam –, Török Ádámmal és Gryllus Vilmossal végtelen hosszsan énekeltük és variáltuk, hogy *Something is happening, one two three four five* szavak nem sok értelmet közvetítő, de annál átéltebb metaszövegét, egész a Ginsberg-hétségén a Keleti Pályaudvaron a Bécsbe induló vonatfülkéig, ahol találkozott Allen Ginsberg budapesti társasági életének felszíni és mélyvilága.

Az ez alkalomra előásott negatívokról digitalizált és óriásfile-küldővel a jeruzsálemi képernyőkre lőtt fotók – ez a technika még sci-fi-ben sem létezett az expozíciók idején – szereplői közül sokan nem élnek már... Nem memoárt írok – különösen nem az atmoszféra megérzéki-tésében behozhatatlan előnnyel rendelkező fényképek kíséretében. Még nem. Még a képaláírások is fölöslegesek.

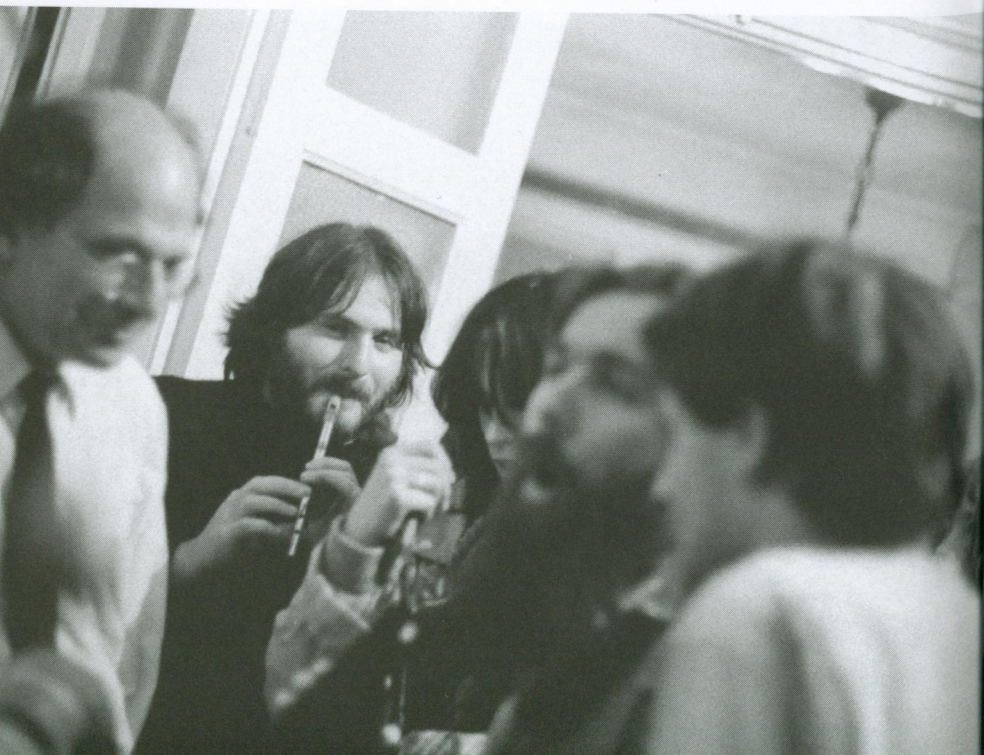
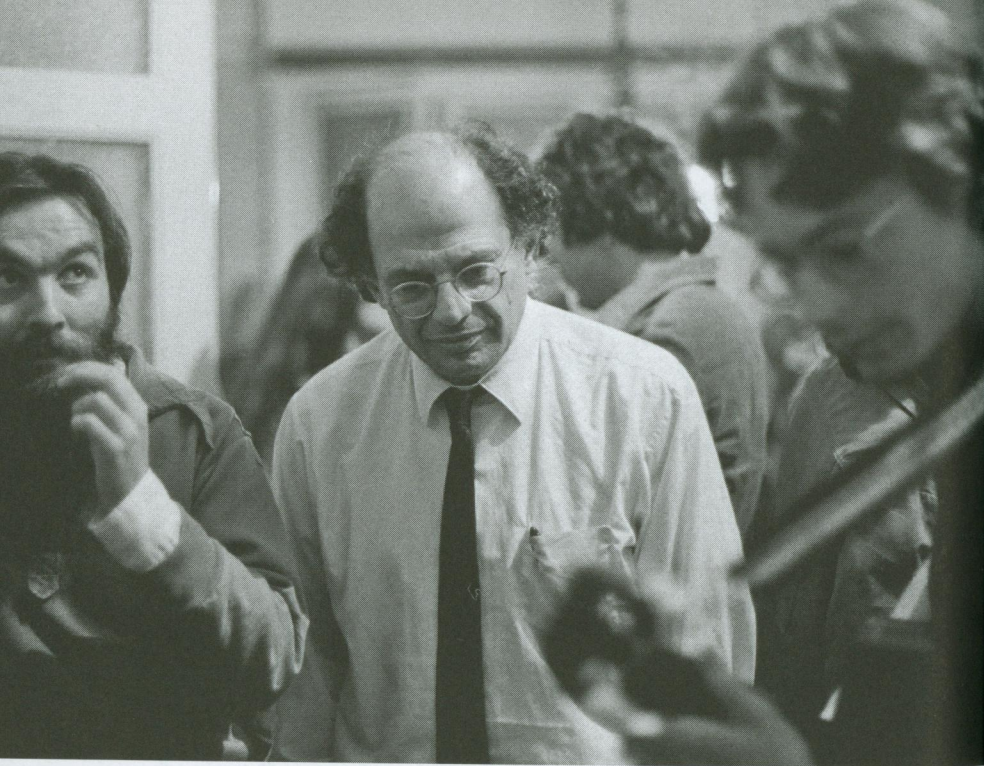
Egyszer – „hasznos lenne” – majd úgyis föltör az emlék, és formája, az elbeszélés erről a *beatkorszakról*. Hagyjuk még a föld (a tudat) alatt buzogni, érni és erőt gyűjteni, ha már földörömbölt, hogy itt van: eljött az idő.

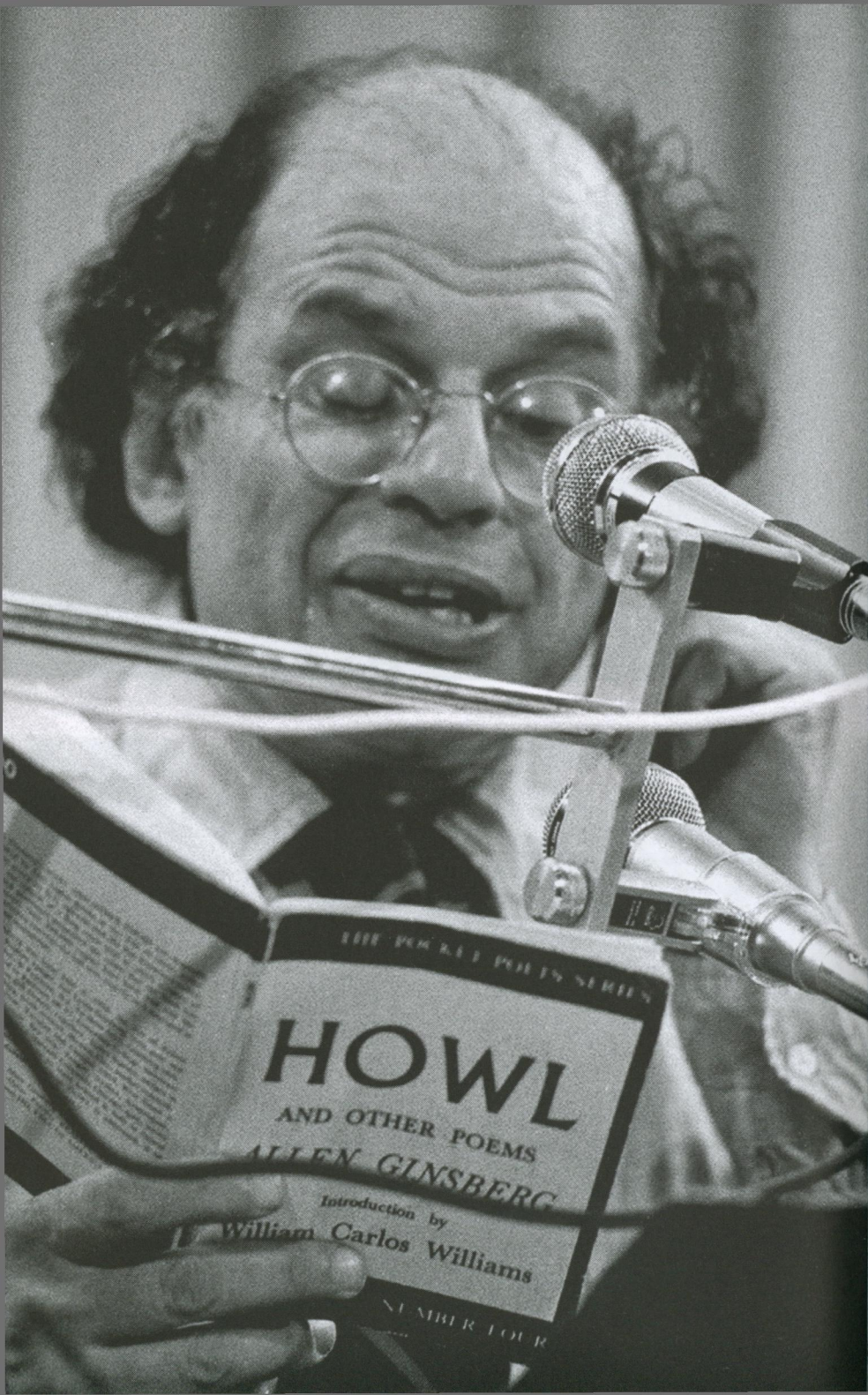

AZ EMLÉKEZÉS FEHÉR MADARA

Kemenczky Judit

Az emlékezés óhatatlanul felhorgasztja magát az emlék forrását, amely felbuzogásában egyúttal le is ereszkedik az elbeszélés Hadész-közegébe. Az élet és halál mezsgyéjére. Mert amit felidézőnk, az már elmúlt-meghalt. Azonban az emlékezés, mint vissza-visszatérő aktus, vagy éppen az „az eltűnt idő nyomában” kiteljesedő – mert egy *másik* – élet visszatart az életbe. Kinek lenne bátorsága, vagy felelőssége, eldönteni, melyik létezés az „élőbb”, az eredetibb? Lehet, csak maga a mezsgye(margó)-vonal nyújt kapaszkodót: az emlék.

S persze az epika szerepkiosztó szabályai szerint csak emlékező létezik: az ő tudata a membrán és médium, amiben az emlék él és túlél – irányuljon az érzésre, élményre vagy egy szintén emlékező tudattal rendelkező emberre.

Ezért a valamire/valakire emlékezés ürügy, vagy felelősség, hogy magába nézzen az egyszál-ember, aki a majd emlékekké váló világok sűrűjében jutott el a pontig, ahol mindaz, amit átélnie adatott, emlékké lényegüljön. Mert világi elmúltak – és ő itt maradt az emlékükkal, oly kozmikus-egyedül.

De mindazok, akik elmúltak, mit vittek magukkal a rájuk emlékezők emlékeiből? Vajon mit látott és vitt magával, oda vissza, Eurüdiké a hirtelen megpillantott Orfeusz alakjából?

S mégis. Mégis az emlékezés, s szülötte, az emlék ígéri a vigaszt, az eredendően halálra ítélt létezésben – a jelen időben.

Juditkám, amikor rám hagytad a Guyon közi (igen kedvező árú) al-

bérletet, egyet kötöttél a lelkemre, hogy gondozzam hátrahagyott madaraidat (de jó lenne itt megnevezni a fajtájukat, de behunytt szemem előtt csak a fehér színük világít), akiket a következő hajlékomba nem vihettél magaddal. (Hová mentél akkor? Már akkor a Fő téri lakásba, az utolsóba, ahol többször meglátogattalak, s ahová – ma is fáj – nem mentem el [noha, Jeruzsálemből] elbúcsúzni hozzád, amikor Feri [Temesi] megírta, milyen betegségben szenvedsz, vagy még akkor csak Bostonba?, most nem nézek utána az „archívumban”.) (Máriaremetén tartottál madarakat? Ha akarnám, Balázsnak [Győrének] írhatnék a pontosításért, de most én emlékezem. Vagy megelégedtél azokkal az udvari énekesekkel, akik a szobád-folytatása-kertedben terceltek a verseid hangjához? A te hangodhoz.) A madarak – hányan csipogtak? – kalitkában éltek, s ha nem voltak vendégeid, kiengedted őket, szabadon husantgattak az összes helyiségben – Ágival hetekig súroltuk a nyomaikat. Kaptam hozzájuk tőled papírzacskókban eledelt, s pontos utasítást, hogy hol és mit kell beszerezni, ha majd elfogy az eleség. „Engedd őket minél többször szabadon, persze, el ne fejtsd az ablakokat becsukni!”

Hát persze hogy elfelejtettem. Ezért egy alkalommal Judit (az ifjúság) fehér madarai kirepültek szabadságot csipkedni a behajló fák ágaira. Bűnbánóan napokig nyitva hagytam az ablakot – volt is közöttük, aki, ha nem is azonnal, de vissza-megtért. Az utolsó madarat a kalitkában találtam élettelenül egy reggel, s így soha nem kellett felkeresnem a vetőmagboltot, amelynek a címét is gondosan feljegyezted, sőt, maradt nem kevés madáreledel, amelyet a szélbe szórtam, a szabad kollegákat táplálándó. (Mi lett ezzel a kalitka-házzal? Szolgált-e még madarak lakhelyéül? Én ott hagytam a lakásban, amiből egy jó fél évre rá kellett hirtelen kicuccolnom, mert a családban szükség lett rá – ezért volt számomra éppen megfizethető menedék, mert e Damoklész kard lebegésfeltétellel adták ki – s a hirtelen kiköltözésben, amikor, sok mindent hátrahagyva, magam is messze röpültem, mert a lakáshagyásra felszólító, a Judit barátjának kijáró, udvarias levéllel együtt várt a postaládában az oly sorsdöntő jeruzsálemi ösztöndíj elnyeréséről szóló értesítés, amely az azóta is tartó, meg-megtéréssel tarkított, röppályámat beindította, ezért madaraid árván maradt otthona örökre eltűnt a szemem elől, s megvallom, csak most, az emlékezésben fakad fel ez az elvarratlanság.)

A madaraid halálából megfejtettem volna, hogy te elébb röpülsz ki a földi fogságból-kalitkából, s te leszel az én emlékem, s nem én a tied, mert a te emlékeid tartoznak a misztikum fogalmába, s nem az enyimek,

ugyanis ezeknek – *itt és most* – még nyomot hagyhatok. De hol lakoznak a te emlékeid? A verseidben, amelyek mindenekelőtt a hangodtól, ettől a szelíd sámani csilingelő-kántáló hangodtól oly hitelesek, s amelyek persze halvány töredék-visszfény-megtestesülései az emlékeknek, amelyekben élsz? Többek között bennem, de a verseid legalább túlélnek engem (s bennünket, például a FÖLÖSPÉLDÁNY fogyatkozó tagjait) – ha lesz, aki kézbe veszi majd és olvassa őket.

De akkor még azt sem tudtam, hogy mi az emlék, mert itt voltál velünk, a saját hangodon felolvasott költeményeiddel, amelyekben mada-raid szava szólt – meg különben is: ama világok még csak éppenhogy megkezdtek elmozdulásukat, meghalásukat mellőlem, hogy majd az én emlékeimben folytassák...

Jeruzsálem, 2014. június 30.

DÍVÁNYON

Lámpám fényernyője – az univerzum, amely éppúgy kimetsz a világból, ahogy én is innen metszem ki a magamét – ezúttal nem az íróasztalomra borítja bágyadt sugarait, erre az otthonos terepasztal-csatatérre, hanem a saját arcomat vonja be, felülről és fáradtan – a dívány fölül, ahol órák – napok vagy világok? – óta heverek a hunyorgó kékes computer-sugárzás hívásától megpányvázva – de nincs erőm, hogy állapoton akár egy moccanásnyit változtassak. Azért maradt bekapcsolva a falilámpa – mióta? –, mert megannyi ideig az olvasást és a jegyzetelést gyakoroltam, szinte hivatásszerű megrögzöttséggel. Azonban miért szegődnek valahányszor mások emlékei nyomába? Amikor a magaméi sem tudnak a felszínre törni! Zsibbasztóan bénítanak, fojtogatnak, s ahelyett, hogy végre megkezdénék fölzsabadító filmpergésüket – aminek olyannyira kedvez a már összesűrűsödött este bársonya, ahová az ablakomból felfeszül az emlékek vászna – kereteit neon-csillagok és fel-felhunyorító autólámpa-zsarátnoktüzek szegélyezik a szomszédos dombok gerincéről.

Mi az emlék?

A múltban megtörtént esemény hült helyét felgyújtó, perzselő tapintás? Magányom gödrére hordott máglya? Vajon miért s hogyan éghet el az élet, amikor az emléke semmit sem jelent?

Ezt az anyagot a magyar nyelv folyamatként sűríti az „emlékezetes” jelzővel. „Emlékezetes”, mert már megtörténte idejében tudom, hogy a megragadott, velejéig kiszívott „érzéki-erotikus” élmény, mint egy fog-

lyul ejtett és gyűjteménybe illesztett pillangó hímporos szárnyütése, majd elindítja a kínzó jelenből kipöfögő idő-vonatot, hogy nyomában a jelent a múlttól elválasztó sötét alagúton zakatoljon ki a szabadba. Ki a bűnbeesés előtti gyermekkor és az ifjúság délszaki vidékeire, hogy onnan éltető sós levegőt merítsen, és oldjon fel a leélt idő cementjébe, amelyet, *idegenként* emlékekből raktam ki, egyfajta menekülő útvonalként, kifelé önmagamból. (Vagy éppen oda-vissza tolatva: önmagamhoz.)

A merevlemez a gyermekkorban még üres, s ezért mohón befogadó a tárhely, ahová az emlékek megrögzülnek, viszont az ifjúkor mágneses áramköre intenzív és mohón beszippantó.

„Aki ebben az életkorban az emlékanyag kergetése révén nem töltötte fel a raktárát emlék(dug)áruval, annak nincs miből élnie.” – ideologizáltam meg – lehet olcsón – választásaimat, ami – lehet, hiszen a nagy mérleg még nincs megvonva – eleddig nem sokat hozott semmiféle konyhára, ez igaz.

A gyermekkor traumái megessnek, a beleszületés körülményei folytán, az ifjúkorban azonban már lehet „emlékezetes” élményeket szerezni. A szerzés igazi hajtóereje az emlékhajhász természetes létkörülményeitől való függetlenedés vágyából fakad. Megismerni valaki mást, s benne *mindent*, s egyre intenzívebben eljutni hozzá, a nehezen engedő résen keresztül, amit csak éppenhogy felrepesztett a gyermekkor védettségéből föltárukozó, vagy onnan fájdalmasan kirángató, egészen az Orfeusz vándorlása és Jákob-létrás kísérlete közti hídig nyitott élet... – értem idáig metaforáktól agyon zsúfolt, s korántsem elrendezett töprengéseimben, amikor kopogtatás nélkül – hiszen szabad a bejárása hozzám – ifjú és megannyi szempontból tanulatlan barátom, mellém telepedett, s köszöntésemmel nem fáradozva, mondta is rögtön:

– Nem a született adottság kibontása teszi az író, de tudatos építkezés – a saját személyiségén. Teste-lelke tapasztalata az ő fölraktározott munkája, mert ami ezen kívül esik, csak az írói szerepre fenntartott rubrika kitöltésének görcsös igyekezete. Viszont az emlékeiből kinyert anyagot és hangot az alkotás kémiája elvermelésre, hosszú érlelésre ítéli (ezért se szabadna hamar meghalni!), ahogy a must is forr, míg eléri a bor minőségét – minél tovább tartják a hordóban, annál jobban kiadja az eredet vagy ideája: a szőlő ízét – vágta, nem is tudom, hogy az én vagy a saját tükkörképe szemébe, a beszélgetéseinkből desztillált szentenciákat, s ment, mint aki nem jön vissza többé.

A saját szerelem- vagy szeretethiányomon már eleget dolgoztam saját fájdalmam sokszoros kitüntettettségként – folytattam gondolataimat, amelyekből a fiatalember nem zökkentett ki. – Élvezetét senki el nem veheti tőlem. Ez a legédesebb, jól elszigetelt és féltettebb birtokom, mindegy, akárki is húzta köré az áthatolhatatlan kerítést.

Próbájától megedzve egyre élesebben emlékezhetem mindarra, ami meg sem történt, mert a képzelet világa nyújthatja a legszebb valóságokat. Az ember lényege az élet, s nem a halál, pedig megfogható közelségében már csak ez utóbbi tárul fel előttem. Ez a *so called* „perspektíva”, ami reálisan „előttem áll”, mert ez a „minden” sötét szája nyelne el végleg. Vajon lehet-e, emberi-e ezzel szembesülni? Mert a múltból nem lehet semmit visszavenni, s akárhogy élném újra, a jelenből való izzó elszármazással, hajdani időimet, csak olyan szertefoszlott ködöket találok, amelyek nem fednek semmit többé. Minden elmúlik, elapad, véget ér. S az elmosódó visszaemlékezésben csak azt a bánatát találja az ember, amit a dolgok mulandósága okoz. – vontam el tekintetem az elsötétült képernyőről az ablakom felé, ahol a hajnal rőt pírja már kioltotta a csillagok lámpáit, és szétömlő vérét a szürkesség itatós papírja szívja föl, hogy diadalmasan vázolja föl a nappal biztos és nyugodt kontúrjait.

TARTALOM

Helló, csajok!	9
Csillag	43
Szálljunk ki	53
Gyerme kem lesz	63
Saturday Night Fever à la hongrois	70
Szerelem	77
A Fidzsi-szigetek	91
El	103
1967	120
Blues	145
Fotó Ginsberg koponyájáról	148
Gyerme ktelen apa	152

*

A százötvenedik jogászbál	161
Orpheusz Párizsban	177
Love me!	200

*

Hosszú séta	211
„Megjelent a legfrissebb vasárnapi szenzációkkal...”	214
Hadsereg százötvenért	221
Kint	226

Amíg az álmokat széttörök	239
---------------------------	-----

*

Allen Ginsberg 1980 szeptemberében Budapesten	269
Az emlékezés fehér madara	286
Díványon	294

BEATÜNNEP
SZÖRÉNYI LEVENTE
BRÓDY JÁNOS
SZÖRÉNYI SZABOLCS
ARÉNA
2014. DECEMBER 28.
JEGYRENDELÉS: INFO@ZIKKURAT.HU, WWW.TEX.HU
VAGY A TICKET EXPRESS JEGYIRODAIBAN

KÖBÁNYAI JÁNOS MUNKÁI

A margón (szociográfiák). Szépirodalmi, 1986.

Beatünnep után (esszék, riportok). Gondolat, 1986.

Magyar siratófal (esszék, riportok). Szépirodalmi–Tevan, 1990.

Fedezd fel Izraelt (útikönyv). Image, 1990.

Jeruzsálemi évtized (esszék, riportok). Tevan, 1994.

El. Emlékek a beat-korszakból (novellák). Pelikán, 1995.

Szarajevói jelentés (riport). Pelikán, 1995.

Riport (riportok). Balassi, 1997.

Balkáni krónika (riport). Múlt és Jövő, 1998. 2013.

Légy áldott! (kisregény). Múlt és Jövő, 1998.

Bicikliző majom (interjúregény Heller Ágnessel).

Múlt és Jövő, 1998, 2003.

Hagyományszakadás után (esszék). Múlt és Jövő, 1999.

Az Apokalipszis aggadája. Ámos Imre és kora (esszé).

Múlt és Jövő, 1999.

A zsidó szellem ma (esszé-interjúk). Múlt és Jövő, 2000.

Jeruzsálemi évezred (esszék, riportok). Múlt és Jövő, 2001.

Hello, csajok! Csillag Gyermekem lesz 1967
Saturday Night Fever à la Hongrois Szerelem
Szálljunk ki El A Fidzsi-szigetek Love me!
Blues Fotó Ginsberg koponyájáról Dzseki

Gyermektelen apa A százötvenedik jogászból
Orfeusz Párizsban Hosszú séta Kint Díványon
„Megjelent a legfrissebb vasárnapi szenzációkkal...”
Hadsereg százötvenért Az emlékezés fehér madara
Allen Ginsberg 1980 szeptemberében Budapesten

3600 Ft

ISBN 978 615 5480 02 7

9 786155 480027

www.multesjovo.hu